

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

PARTİ ÜYELERİNİN SİYASİ KATILIM DÜZEYİ:
İSTANBUL AK PARTİ VE CHP ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Orhan ALBAYRAK

İstanbul

Eylül - 2020

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM
DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

PARTİ ÜYELERİNİN SİYASİ KATILIM DÜZEYİ: İSTANBUL
AK PARTİ VE CHP ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Orhan ALBAYRAK

Danışman

Prof. Dr. Ömer ÇAHA

İstanbul

Eylül - 2020

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Üye Prof. Dr. Nasuh USLU

Üye Prof. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM

Üye Prof. Dr. Alim YILMAZ

Üye Prof. Dr. Ertan AYDIN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora Tezi olarak hazırladığım “**Parti Üyelerinin Siyasi Katılım Düzeyi: İstanbul Ak Parti ve CHP Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Orhan ALBAYRAK

ÖN SÖZ

2002 yılında bir rica ile başlayan siyasete karşı ilgim, uzun yıllar süren saha pratiğinin ardından bu alanda aldığım doktora eğitimi ile devam etti. İstanbul’da parti il başkan yardımcılığı ile başlayan süreç, Edirne, Urfa ve Muş’ta değişik siyasi görevlerle ilerledi. Bu sayede “reel siyaseti” sokakta, değişik kültürlerle sahip topluluklar arasında görme imkânım oldu. Ancak “Reel siyaset” terimi kafamı hep kurcaladı durdu ve işin “bilimsel yanını” hep merak ettim. Bu merak beni bir “mühendis” olmama rağmen sosyal bilimlerde doktora yapmaya kadar taşıdı. Sonuçta ortaya, en azından benim merakımı gideren güzel bir çalışma çıktığı kanaatindeyim.

Çalışmalarım boyunca tez hocalarımdan çok yardım gördüm ve onlardan çok şey öğrendim. Bugün onlar sayesinde dünyada olup bitenleri daha iyi okuyabiliyorum. Araştırmamın her aşamasında kıymetli birikimi ve sonsuz sabırla bana destek olan değerli tez danışmanım, hocam Prof. Dr. Ömer ÇAHA’ya bu süreçteki katkıları için çok teşekkür ediyorum. Doktora dersleri döneminde bütün öğrencilere ufuk açıcı bakış açıları sunan, tez izleme sürecimde de yakın ilgisiyle tezime çok önemli katkılar sağlayan, çok değerli hocamız Prof. Dr. M. Emin GÖKTAŞ’a, yine bu süreçte her zaman yanımda olan Prof. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM’a ve değerli hocamız Prof. Dr. Nasuh USLU’ya en derin şükranlarımı sunmak isterim. Hocalarımdan bu tezle sınırlı olmayan katkıları, ömür boyunca bana rehberlik edecektir.

Doktora tezlerinin en sancılı aşamalarından biri de gerekli verilerin toplanmasıdır. Bu süreçte, anket ve mülakatların yapılmasında bana yardımcı olan; Sağlık ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eski Bakanı ve Ak Parti İstanbul Eski İl Başkanı Dr. Mehmet MÜEZZİNOĞLU’na, Sağlık Eski Bakan Yardımcısı ve Ak Parti Fatih Eski İlçe Başkanı Ahmet Baha ÖĞÜTKEN’e, önceki dönem Bahçelievler Belediye Başkanı Osman DEVELİOĞLU’na, Ak Parti İstanbul Milletvekili Erol KAYA’ya, İstanbul İl Genel Eski Meclis Başkanı ve Kartal Eski Belediye Başkanı Hüsamettin KOÇAK’a, İstanbul İl Genel Eski Meclis Grup Başkanı ve İBB İştirakler Eski Daire Başkanı Cemal ÖZDEMİR’e, Avcılar, Fatih, Kartal ve Üsküdar Ak Parti İlçe Başkanlarına, değerli meclis üyelerine ve teşkilat mensuplarına teşekkür ederim.

Aynı şekilde, CHP Eminönü Eski İlçe Başkanı Mehmet Ali İYİMAYA’ya, CHP Avcılar Eski İlçe Başkanı ve İstanbul İl Genel Eski Meclis Üyesi Erhan BOZAN’a, CHP İstanbul İl Genel Eski Meclis Grup Başkan Vekili Orhan ÖRKMEZ’e, CHP

Avcılar Eski Belediye Başkanı Yüksel ÇENGEL'e, CHP Bahçelievler Belediye Meclis Üyesi Seyit Ali AYDOĞMUŞ'a, Avcılar ve Kartal CHP İlçe Başkanlarına, yardımcılara ve teşkilat mensuplarına da bu süreçteki katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tez yazım aşamasında her açıdan bana hep destek veren eşim Gülsüm ve kızım Beyza'ya ne kadar teşekkür etsem haklarını ödeyemem.

Toplumsal sorunların çözümünde en önemli aktörlerden biri olarak öne çıkan siyaset kurumunun bu konudaki performansı, ele aldığı meseleleri ne kadar derinlemesine kavrayıp ne kadar katılımcı süreçlerle değerlendirdiği ile doğru orantılı olacaktır. Bu açıdan çalışmamın hem bu alanda çalışan araştırmacılara hem de sahada aktif olarak emek harcayan siyaset erbabına olumlu katkı sağlamasını diliyorum.

Orhan ALBAYRAK
İstanbul 2020

ÖZET

**PARTİ ÜYELERİNİN SİYASİ KATILIM DÜZEYİ:
İSTANBUL AK PARTİ VE CHP ÖRNEĞİ**

Orhan ALBAYRAK

Doktora, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Tez danışmanı: Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Eylül, 2020 - 231 + xv Sayfa

Bu çalışmada, Türkiye’de merkez siyasetin sağında ve solunda yer alan iki büyük partinin (Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi) çatısı altında bulunan, değişik siyasi görevler üstlenen parti üyelerinin siyasi katılım düzeyleri incelenmiştir. Robert Dahl’ın katılımı ile ilgili geliştirdiği dördü kistas olan ilgilenme, bilgilenme, önemseme ve eyleme geçme süreçleri esas alınarak parti üyelerinin performansı araştırılmıştır. Üyelerin, siyasete karşı hangi düzeyde ilgili oldukları ve partilerinin karar mekanizmasına hangi ölçüde etki ettikleri üyelerden alınan bilgiler üzerinden analiz edilmiştir. Parti kararları üzerindeki etkilerinin parti içi demokrasiyi yansıttığı varsayımından hareketle, üyelerin eyleme geçme düzeyi ile siyasi partilerin karar mekanizmalarına etkileri arasındaki ilişki, araştırmada elde edilen istatistiksel veriler üzerinden tahlil edilmiştir.

Tez çalışması, İstanbul’un üç ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Bu ilçeler İstanbul’daki üç seçim çevresi dikkate alınarak seçilmiş ve her birinin bir seçim çevresini temsil ettiği varsayılmıştır. Bu ilçeler Avcılar, Fatih ve Kartal ilçeleridir. Tez çalışmasında araştırma yöntemleri olarak, anket ve derinlemesine mülakat yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın anket formuna, ilgili üç ilçeden 537 geçerli cevap alınmıştır. Ayrıca, ilgili partilerde, değişik kademelerde görev yapan 21 kişi ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Anket çalışması ve mülakatlar partilerin üyelerine, il ve ilçe teşkilatlarında üst düzey görevlerde bulunanlara, aktif olarak temsil mekanizmalarının herhangi birinde yer alanlara ve daha önce buralarda görev yapan kişilere uygulanmıştır.

Araştırmanın bulguları ışığında ulaşılan sonuca göre, parti üyeleri, siyasete karşı oldukça yüksek ilgi düzeyinde ve siyasette aktif yer alma konusunda heveslidirler;

ancak birtakım engellerden dolayı üyeler, partilerinin felsefe ve karar mekanizmalarını yeterli düzeyde etkileme hususunda zayıftırlar. Partilerin, karar süreçlerini etkileyen mekanizmaların; parti tüzüğünün partilerde yol açtığı oligarşik yapı, parti yöneticilerinin merkezîyetçi tutumları, partilerdeki hemşericilik ve kimlik politikaları, genç ve dinamik üyelerin fazla önemsenmeyişi gibi faktörler olduğu tespit edilmiştir. Siyasetin farklı cephelerinde yer almalarına rağmen Ak Parti ile CHP arasında bu konularda anlamlı bir farklılığın bulunmadığı tez çalışmasının bir bulgusudur.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Katılım, Siyasi Katılım Düzeyi, Siyasi Parti, Siyasi Parti Üyeliği

ABSTRACT

POLITICAL PARTICIPATION LEVEL OF PARTY MEMBERS: ISTANBUL AK PARTY and CHP CASE

Orhan ALBAYRAK

PhD, Political Science and International Relations

Dissertation Supervisor: Prof. Dr. Ömer ÇAHA

September, 2020 - 231 + xv Pages

In this study, political participation level of party members served in different levels of political positions within the two main parties (JDP, Justice and Development Party and RPP, Republican People Party) one from the center right and the other from the center left in Turkey is examined. The performance of the members was investigated according to the processes of interest, concern, information and activity, the four criteria developed by Robert Dahl about participation. To what extent members are interested in politics and to what extent they influence their parties decision-making mechanism are analyzed based on the information received from the members. Based on the assumption that the effects on party decisions reflect intra-party democracy, the relationship between the members' level of activity and their effects on decision-making mechanisms of political parties was analyzed with the help of the statistical data obtained in the research.

This study was carried out in three districts of Istanbul. These districts were selected from the three electoral districts in Istanbul and each one of them was assumed to represent one election district. These districts are Avcılar, Fatih and Kartal. In our study, a mixed research method based on questionnaire and interview was used. 537 individuals were surveyed in total and in-depth interviews were carried out with 21 individuals working at different levels in the parties in these three districts.

Both the survey and the interviews were applied in a wide range of party members including ordinary members, members who have senior positions in the party's provincial and township organization, members who actively taking part in any of the representative positions and members who previously worked in those positions.

In conclusion, although party members have a high level of interest in politics and are eager to take part in politics, they lack the opportunity to sufficiently affect their party's decision mechanism and philosophy due to some obstacles. It has been determined that there are factors such as mechanisms affecting the decision-making process, the oligarchic structure caused by the party rules, the centralist attitudes of the party elites, the clientelism and identity politics in the parties, and the underestimation of the young and dynamic members. It is concluded that although both parties are located on different sides of politics, there is no significant difference between Ak Party (JDP, Justice and Development Party) and CHP (RPP, Republican People Party) on these issues.

Key Words: Political Participation, Political Participation Level, Political Party, Political Party Members

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	15
PARTİ ÜYELİĞİ VE SİYASİ KATILIM.....	15
1.1. Siyasi Partiler ve Parti Üyeliği	15
1.1.1. Siyasi Parti Üyeliği.....	16
1.1.2. Parti Üyeliğinin Geleceği	21
1.2. Siyasi Katılım	23
1.2.1. Siyasi Katılım Düzeyleri.....	24
1.2.2. Siyasi Katılım Düzeylerini Etkileyen Faktörler.....	27
1.2.3. Sosyal Medya ve Yeni Katılım Biçimi	31
1.2.4. Siyasi Katılım Demokrasi İlişkisi	35
1.3. Türkiye’de Parti Üyeliği ve Katılım.....	39
1.3.1. Ak Parti’de Parti Üyeliği ve Siyasi Katılım	42
1.3.1.1. Ak Parti’de Parti Üyeliği.....	42
1.3.1.2. Ak Parti’nin Örgütsel Yapısı ve Katılım.....	45
1.3.2. CHP’de Parti Üyeliği ve Siyasi Katılım	49
1.3.2.1. CHP’de Parti Üyeliği	49
1.3.2.2. CHP’nin Örgütsel Yapısı ve Katılım	52

İKİNCİ BÖLÜM	55
PARTİ ÜYELERİNDE SİYASETE KARŞI İLGİ VE BİLGİ DÜZEYİ.....	55
2.1. Üyelerin Medya Takip Düzeyi ve Eğilimi.....	55
2.1.1. Üyelerin Televizyon İzleme Eğilimi.....	56
2.1.2. Üyelerin Gazete Okuma Eğilimi.....	59
2.1.3. Üyelerin Kitap Okuma Eğilimi	61
2.1.4. Üyelerin Sosyal Medya Kullanma Eğilimi	63
2.1.5. Üyelerin Medyadan Siyaseti Takip Etme Eğilimi	69
2.2. Üyelerin Partileri Hakkındaki Bilgi Düzeyi ve Eğilimi.....	73
2.2.1. Üyelerin Partilerinin Yazılı Dokümanlarını Okuma Eğilimi	74
2.2.2. Üyelerin Partilerinin İdeolojisini ve Politikalarını Bilme Düzeyi.....	78
2.3. Üyelerde Siyasete Karşı İlgı, Bağlılık ve Beklenti.....	83
2.3.1. Üyelerde Partilerini Tercih Etme Nedeni.....	85
2.3.2. Üyelerde Partiye Bağlılık ve Sadakat	88
2.3.3. Üyelerde Siyasi Beklenti, Partilerin Tutumuna Bakış	93
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	106
PARTİ ÜYELERİNDE SİYASETE KATILIM DÜZEYİ.....	106
3.1. Parti Üyelerinin Siyasi ve Kültürel Profili.....	106
3.2. Üyelerin Siyasi Geçmişi	118
3.3. Üyelerin Partilerinin Etkinliklerine Katılım Düzeyi.....	129
3.4. Üyelerin Partileri İçin Faaliyette Bulunma Düzeyi	140
3.5. Üyelerin Partilerinin Politikalarından Memnuniyet Düzeyi.....	150
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	152
AK PARTİ VE CHP'DE ETKİSİZ KATILIM: İLGİLİ ÜYELER, İSTEKSİZ	
PARTİLER	152
4.1. Parti Tüzüklerinden Kaynaklanan Nedenler.....	152
4.1.1. Parti Yönetiminin Oluşumu	153
4.1.2. Görevden Alma	155
4.1.3. Parti Kongreleri.....	157
4.1.4. Aday Belirleme	159
4.2. Partilerin Uygulamalarından Kaynaklanan Nedenler	162
4.2.1. Parti Disiplini ve Sınırlı Bireysel İnisiyatif.....	162

4.2.2. Partilerde Kuşaklar Arası Uyuşmazlık.....	164
4.2.3. Parti Üyeliği ve Kısıtlayıcı Engeller	166
4.2.4 Partilerde Aşılamayan Hemşericilik Bağları.....	168
4.2.5 Partilerde Kimlik Kaynaklı İmtiyazlar.....	171
4.3. Parti Üyelerinin Performansından Kaynaklanan Nedenler.....	174
4.3.1. İlgi, Bilgi ve Önemseme Bağlamında Üye Performansı.....	175
4.3.2. Siyasi Faaliyetlere Katılma Bağlamında Üye Performansı.....	177
SONUÇ.....	181
KAYNAKÇA	187
EKLER.....	205
Ek-1: Anket Soruları	205
Ek-2: Mülakat Soruları.....	213
Ek-3: SPSS Bağımsız t-testi Tablosu.....	216
ÖZGEÇMİŞ.....	230

TABLolar LİSTESİ

GİRİŞ

Tablo 1: Yıllara Göre Ak Parti ve CHP Parti Üye Sayıları.....	22
---	----

BİRİNCİ BÖLÜM

Tablo 1. 1: Siyasi Kültür Tipleri	37
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

Tablo 2. 1: Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?.....	57
Tablo 2. 2: Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?	57
Tablo 2. 3: En çok hangi kanalı izliyorsunuz?.....	58
Tablo 2. 4: Gazete okuyor musunuz?.....	60
Tablo 2. 5: En çok hangi gazeteyi okuyorsunuz?	60
Tablo 2. 6: Kitap okuyor musunuz?.....	62
Tablo 2. 7: Genelde en çok hangi tür kitaplar okursunuz?	62
Tablo 2. 8: İnternet kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız ne sıklıkta kullanıyorsunuz?	66
Tablo 2. 9: İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz?	66
Tablo 2. 10: Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?.....	67
Tablo 2. 11: Siyasetle ilgili konuları nereden öğreniyorsunuz?.....	70
Tablo 2. 12: Partinizin sosyal medya hesaplarını takip ediyor musunuz?	71
Tablo 2. 13: Üyesi olduğunuz parti hakkında bilgileri kim aracılığı ile alıyorsunuz?	72
Tablo 2. 14: Aşağıdaki doküman ya da kitapçıkları okudunuz mu?.....	76
Tablo 2. 15: Partinizin herhangi bir yerel, genel seçimde açıkladığı “seçim beyannamesini” okudunuz mu?	77
Tablo 2. 16: Üyesi olduğunuz parti liderinin konuşmalarının “basılı olduğu” bir kitabı veya kitapları okudunuz mu?	78
Tablo 2. 17: Partinizin ideolojisi, politikaları veya “varlık sebebi” hakkında bilginiz var mı?.....	79
Tablo 2. 18: Partinizin ülkenin önemli konulardaki (demokrasi, ekonomi, dış politika gibi) politikaları hakkında bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?	81

Tablo 2. 19: Partinizin il başkanını tanıyor musunuz?.....	82
Tablo 2. 20: Partinizin yaşadığınız ilçedeki ilçe başkanını tanıyor musunuz?	83
Tablo 2. 21: Bir partiyi desteklemek için aşağıdaki değerler ne kadar önemlidir?... 85	
Tablo 2. 22: Bir milletvekilinde aradığınız en önemli özellik nedir?	87
Tablo 2. 23: Sizin üye olduğunuz parti olmasaydı hangi partide siyaset yapmaya devam ederdiniz?	89
Tablo 2. 24: Aşağıdaki partileri kendinize hangi düzeyde yakın buluyorsunuz?	90
Tablo 2. 25: Partinize ait bir belediye başkanı veya milletvekili başka partiye geçse partinizi değiştirir misiniz?	91
Tablo 2. 26: Başka bir parti yakın akrabalarınızdan birini aday yaparsa o partiye destek verir misiniz?	93
Tablo 2. 27: Siz aşağıdaki görevlerden birini ister misiniz?	94
Tablo 2. 28: Sizce üye olduğunuz parti size “parti üyesi olarak” gerekli önemi veriyor mu?	95
Tablo 2. 29: Sizce parti üyeleri partinizde hak ettikleri yerlere gelebiliyorlar mı? ...	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tablo 3. 1: Aşağıdaki kimlikler size hangi ölçüde uyar?.....	108
Tablo 3. 2: Aşağıdaki partileri kendinize hangi düzeyde yakın buluyorsunuz?	112
Tablo 3. 3: Aşağıdaki seçenekleri size uygun olma durumuna göre işaretleyiniz? .	114
Tablo 3. 4: Ne zamandan beri bu partiye üyesiniz?	118
Tablo 3. 5: Aile çevrenizde siyasetle uğraşan başka bir kimse var mı?.....	119
Tablo 3. 6: Üye olduğunuz partideki göreviniz varsa aşağıdakilerinden hangisidir?	121
Tablo 3. 7: Partinizin rozetini taşır mısınız? Ya da partinizle ilgili afiş vs. leri arabanızda sürekli bulundurur musunuz?.....	122
Tablo 3. 8: Üyesi olduğunuz partiye hiç maddi olarak yardımda bulundunuz mu? 123	
Tablo 3. 9: Siyasetle uğraşan birisi olarak karşılaştığınız en önemli sorun nedir? ..	125
Tablo 3. 10: Partinizin parti üyeleri için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan eğitimlerine katıldınız mı?	129
Tablo 3. 11: Partinizin düzenlediği “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine hiç katıldınız mı?	130

Tablo 3. 12: Partinizin yerel veya genel seçimlerde milletvekili, belediye başkanı veya meclis üyesi aday belirleme toplantısına katıldınız mı?.....	132
Tablo 3. 13: Partinizin olağan il, ilçe, mahalle başkanları toplantısına katılır mısınız?	135
Tablo 3. 14: Partinizin yaptığı aşağıdaki etkinliklere hangi sıklıkta katılırsınız?....	137
Tablo 3. 15: Partinize yeni üye kazandırmak için ne tür faaliyetlerde bulundunuz?140	
Tablo 3. 16: Hiç Partinizin siyasi bir kampanyasında aktif bir görev aldınız mı?... 143	
Tablo 3. 17: Herhangi bir “görev” için seçimlerde (yerel, genel veya organ seçimleri) “aday” oldunuz mu?	143
Tablo 3. 18: Yaşadığınız ilçedeki “kent konseyinin” etkinliklerine katılır mısınız?145	
Tablo 3. 19: Kamu görevlileriyle herhangi bir şekilde partiye gelen bir sorunun çözümü için görüştünüz mü?	146
Tablo 3. 20: Partinizin gerçekleştirdiği aşağıdaki eylemlere hangi düzeyde katılırsınız?	148
Tablo 3. 21: Partinizin genel olarak politikalarından memnun musunuz?.....	150

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tablo 4. 1: Ak Parti ve CHP'nin TBMM'deki milletvekili sayıları (2020) ve Yaş Gruplarına Göre Türkiye Nüfusu (2019)	166
---	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

Ak Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MYK	: Merkez Yürütme Kurulu (Ak Parti)
MYK	: Merkez Yönetim Kurulu (CHP)
MKYK	: Merkez Karar ve Yürütme Kurulu
MSP	: Milli Selamet Partisi
PM	: Parti Meclisi (CHP)
RP	: Refah Partisi
SKM	: Seçim Koordinasyon Merkezi
SPK	: Siyasi Partiler Kanunu
SP	: Saadet Partisi
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SPSS	: Statistical Packets For Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paketler)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
YTH	: Yeni Toplumsal Hareketler
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

GİRİŞ

Bu çalışmada, Türkiye siyaset kulvarının iki ana çizgisinde yer alan, en büyük iki parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) çatısı altında, partileri içinde hiçbir görev üstlenmeyen üyeler ile farklı görevler üstlenen üyelerin siyasi katılım düzeyleri çalışılmıştır. Bu ana konu altında üyelerin siyasetle ilgilenme, siyasi konuda bilgilenme ve siyasete katılım hususunda hevesli olup olmadıkları, partilerine ve siyasete bakışları, yaptıkları etkinlik ve faaliyetler sonucunda partilerinin siyasi karar mekanizmalarına ve yönetim yapılarına ne derece etki edip edemedikleri incelenmiştir.

1. Tezin Konusu ve Sorunsalı

Tezin konusu, Ak Parti ve CHP'nin İstanbul'daki parti teşkilatında bir görevi olmayan parti üyeleri ile parti teşkilatı içinde değişik görevlerde bulunan üyelerin *siyasi katılım düzeylerini* araştırmaktır. Anket ve mülakatlara katılan parti üyeleri arasında daha önce milletvekilliği, belediye başkanlığı, ilçe başkanlığı, belediye meclis üyeliği, mahalle başkanlığı ve yönetim kurulu üyeliği, gençlik ve kadın kolları başkanlığı ve yönetim kurulu üyeliği gibi görevlerde bulunmuş kişiler bulunmaktadır.

Tezin temel iki sorusu şunlardır: 1. Parti üyeleri parti yönetimine, karar mekanizma ve politikalarına ne ölçüde etki edebilmektedirler? 2. Siyasete karşı ilgileri ve katılım performansları hangi düzeydedir? Bu sorular altında diğer alt sorular ise şu şekildedir: Bazı vatandaşlar, neden değişik siyasi parti teşkilatlarında yer alırlar, neden siyasete ilgi duyarlar, siyasi parti çatısı altında ne gibi faaliyetlerde bulunurlar? Üyelerin partilerine yönelik beklentileri var mıdır? Üyeler, ait oldukları partide yeterince aktif ve etkin midirler? Üyelerin yerel veya merkezî yönetimi etkileme girişimleri var mıdır, varsa bu girişimler nasıl sonuçlanmıştır? Parti üyeleri partilerinde gelmek istediği yere her zaman gelebilmekte midirler? Partileri üyelerine gereken önemi vermekte midir? Üyeler, mensup oldukları partilerin teşkilatlanma yapılarını nasıl bulmaktadırlar?

Bu bilgilerden hareketle ülke yönetmeye talip olan siyasi partilerin de “siyasi katılım” ve “parti üyeliklerine bakışı” değerlendirilmiştir. Öncelikle bir ön kabul olarak demokratik sistemlerde siyasi katılımın temel araçları olan seçim, yöneticilerin kararlarını etkileme sürecinin sağlıklı işlemesi ve siyasi katılımın yönetimi oluşturma boyutunun önemli olduğu düşünülmektedir.

Siyasi katılım, yöneticileri seçme ve onları etkileme gibi önemli iki eylemi içerisinde barındırmaktadır Demokratik yönetim anlayışında anlamlı bir yeri olan siyasi katılım için önemli olan seçme, seçim, yönetilenlerin kararlarını etkileme davranışlarının olması sosyal bilim araştırmacılarının ilgisini çekmiştir.

1940 ve 1950'lerde siyasi katılım, en geleneksel formu olarak da ifade edebileceğimiz daha çok oy kullanma ve birtakım siyasi etkinliklere katılım olarak düşünülmekteydi (Campbell et al., 1960). 1960 ve 1970'lerde ise siyasi katılımın sınırları genişleyerek vatandaşlar bir takım grup bazlı etkileşimlerin yönetimi etkileme çabalarına girişmeye başlamışlardır (Verba & Nie, 1972). Daha sonra kitlesel protestolar, toplumun isteklerindeki değişim, bireysel tutumlar gittikçe önemli olmaya başlamıştır (Barnes & Kaase, 1979). Arkasından 2000'li yıllarda sivil ve gönüllü aktiviteler daha yaygınlaşmaya başlamıştır (Putnam, 2000; Norris, 2007). Bunun dışında son on yılda siyasi katılımı ilgili literatür de gittikçe artmıştır (van Deth, 2001). Bunlar arasında 1965 yılında ortaya çıkmasına rağmen günümüzde çok sayıda atıf yapılan Milbrath'ın (1965) çalışmasından; siyasi katılım çerçevesinin kimin ne düzeyde katıldığına ampirik olarak test edildiği, siyasi eğilimlerin kişilikle ilişkisinin simülasyonla incelendiği Ruedin'in (2007) çalışmasından; Kam'ın (2012) siyasi katılım ve kişilerin davranışları arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmasından; Olsson'un (2014) işleyen bir demokrasinin ana anahtarı olarak gördüğü siyasi katılım ile bozuk algı (corruption perception) arasındaki ilişkiyi incelediği 33 ülkede 30 bin kişi ile yaptığı araştırmasından bahsedilebilir. Bir başka çalışma olan Avrupa Birliği Vatandaşlığı Raporunda ise algılar ve siyasi katılım çalışılmıştır (Horvath & Paolini, 2014). İnternetin sosyal yanının, internet, sosyal medya ve siyasi katılım arasındaki ilişkinin incelendiği çok sayıda çalışma da vardır (Krishna, 2002; Ohme, 2019; Velički, Dumančić, & Topolovčan, 2017). Geleneksel ve geleneksel olmayan siyasi katılımın incelendiği araştırma bir diğer çalışmadır (Demetriou, 2013). Göteborg Üniversitesinde yapılmış siyasi katılım hakkındaki bir diğer çalışmada eğitimdeki eşitsizlerin ve ekonomik etkilerin siyasi katılıma etkileri incelenmiştir (Persson, 2010).

Türkiye'deki yazılmış tezlere bakıldığında siyasi katılımı bağlantılı seçmenlerin siyasi katılımı ve seçmen davranışları, iktidar olma bağlantıları, siyasi partilerin politikaları, partilerde yönetim ve liderlik, seçimlerde siyasi partilerin tutumları, siyasi partiler ve halkla ilişkiler, değişik ülkelerdeki siyasi partiler ve buna benzer konularla ilişkili olan tezler olduğu görülmektedir. Ayrıca siyasi katılımın sosyal tahlili, göçmen

örgütlenmeleri ve siyasi katılım, geleneksel ve geleneksel olmayan siyasi katılımın şekilleri ve gençlik ile ilgili olan tezler de vardır. Bunlar dışında dindarlık ve siyasi katılım, siyasi katılım ve siyasi tüketicilik, sosyal medyanın siyasi katılıma etkisi, gençlerin siyasi katılımının bireysel özellikleri açısından incelenmesi, Türkiye’de kadınlar ve siyasi katılım gibi konularda da tezler mevcuttur. Yukardaki tezlerle karşılaştırıldığında parti üyelerinin siyasi katılımı ile ilgili yapılacak bir çalışmanın bu konuda bir boşluğu dolduracağı ve bu alandaki literatüre katkı vereceği düşünülmektedir.

Basılı yayınlara bakıldığında Küçükyılmaz’ın (2011); “Türkiye’de Siyasal Katılım”, Işığışok’un (2018); “Yönetime Katılma”, Eroğul’un (1999); “Devlet Yönetimine Katılma Hakkı”, ve Çukurçayır’ın (1999); “Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi” kitapları bu alandaki kitaplardan bazılarıdır. Ancak bu kitapların tamamında daha çok toplumdaki insanların ağırlıklı olarak grup düzeyinde yönetime katılmaları işlenmekte ve siyasi partilerin parti üyelerinin parti teşkilatlarındaki siyasi katılımı ile ilgili olarak bir yaklaşım sergilenmemektedir. Yine Kapani (2017) “Politika Bilimine Giriş”; Sarıbay ve Öğün (2013) “Politik Bilim” ve Çetin (2016) “Siyaset Bilimi” kitaplarında toplumdaki bireylerin yönetime nasıl etki edebilecekleri ile ilgili olarak siyasi katılımın teorik arka plânını anlatmışlardır.

Günümüzde Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin yarıya yakınında demokrasi olması, geri kalan ülkelerin de demokrasi talepleri demokrasinin popüler olduğunu ve herkes tarafından istenen bir yönetim biçimi olduğuna işaretir.

Partiler, 1982 Anayasasında belirtildiği gibi demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır (T.C. Anayasa, 1982). Partilerin önemli bir kurumsal özelliği de üyelerinin olmasıdır. Partiler üyeler sayesinde seçmenleriyle iletişime geçmekte, toplum ile yönetim arasında bir köprü vazifesi görmektedirler. Siyasi partilerin demokrasinin sürekliliği ve devamlılığı için gerekli olduğu düşünülmektedir. İnsanlar değişik sebeplere dayalı olarak kendilerine yakın buldukları parti teşkilatları içinde yer alarak siyasi katılımlarını gerçekleştirme çabası içine girmektedirler. Sonuçta partiler insanları siyasete taşımaktadırlar. Çaha (2015: 47) siyasi partilerin üç önemli bileşeni olarak “liderleri, parti üyelerini ve parti yöneticilerini” saymaktadır.

Araştırmada demokrasinin öngördüğü bir parti teşkilatı ve yönetimi için de bulgular elde edilmiştir.

Tezde parti üyelerinin siyasi katılım düzeyleri incelenirken Dahl'ın (1963: 57) ABD Seçimlerinde seçime katılanları analiz ettiği ve siyasi katılım için belirlediği düzeyler olan ilgi, önemseme, bilgilenme ve eylem yaklaşımı kullanılmıştır. Modern Siyasi Analiz kitabının 6. Bölümünde Dahl siyasi katılım düzeyini dört aşamalı olarak belirledikten sonra ilgilenme, önemseme ve sonrasında da bilgilenme ve eylem arasındaki bağı gözlemleriyle ortaya koymuştur. Seçime ilgi duymayanların oy kullanma oranının az olduğunu, çok ilgi duyanların ise daha çok oy kullandıklarını gözlemlemiştir. Bu çalışma ile Dahl'ın çalışması arasında “siyasi parti üyeleri” ve “oy kullanan vatandaşlar” farkı vardır. Bu çalışmada siyasi parti üyeleri çalışılırken, Dahl ise seçmenleri çalışmıştır.

Parti üyelerinin siyasi katılım düzeyi çalışıldığından seçilen iki parti Ak Parti ve CHP'dir. Ak Parti'nin seçilmesindeki neden, merkez sağın ana partisi konumunda olup 2002 yılından beri iktidarda olması ve ülkeyi yönetmesidir. Ak Parti kurulduğu tarihten beri katıldığı bütün seçimleri kazanmış ve iktidar olmuştur. İktidarda olmak genelde partileri yıprattığı ve oy kaybına sebep olduğu halde Ak Parti Haziran 2015 seçimleri hariç bütün seçimleri kazanmıştır. Sonuç olarak gerek sahip olduğu üye sayısı gerekse sağ-muhafazakâr çizgiyi temsil etmesi bakımından ülkenin en önemli partisi olarak seçilen birinci parti olmuştur.

CHP, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu partisidir. 1950 yılına kadar ülkeyi tek başına otoriter bir yaklaşımla yönetmiş ancak 1950'den sonra günümüze kadar 1973 ve 1977 hariç hiçbir zaman girdiği seçimlerden birinci parti olarak çıkamamış ve hep muhalefette kalmıştır. Kurulduğu yıllardan beri sahip olduğu altı ilke etrafında siyaset yapmaktadır. Sahip olduğu üye sayısı bakımından da ülkenin ikinci büyük partisi olmaya devam etmektedir. Siyaset kulvarında sol ve sosyal demokrat bir çizgide yer almaktadır. Bu açıdan çalışmada seçilen ikinci parti CHP olmuştur.

Her iki partinin İstanbul'da güçlü teşkilatları vardır. İstanbul'un 39 ilçesinde ilçe başkanlıkları mevcuttur. İstanbul'un Türkiye'yi tek başına temsil kabiliyetine sahip olması varsayımı altında araştırmamız İstanbul ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırma İstanbul'un Avcılar, Fatih ve Kartal ilçelerinde yapılmıştır. İstanbul'un toplam 39 ilçesi vardır. Anadolu ve Avrupa yakasında ilçelerin seçilmesinin tüm İstanbul'u yansıtmaması bakımında yeterli olduğu düşünülmektedir. Her iki yakada seçilen ilçelerin birinde Ak Parti diğer ikisinde ise CHP daha baskındır. 1980'li yıllardan beri muhafazakâr ve siyaset kulvarının sağında yer alan seçmenlerin

tercihiyle Anavatan Partisi, Refah Partisi ve Ak Parti çizgisi halen devam ettiğinden bu çalışmaya katkı vereceği varsayılmıştır. Avcılar ve Kartal ise diğer ilçelere göre daha yeni ve gelişmekte olan ilçeler olması bakımından önemlidir. Avcılar, 1999'dan beri CHP'nin yerel seçimlerde başarılı olduğu bir ilçedir. Ağırlıklı Batı Trakya göçmen vatandaşlarımızın sayıca çoğunlukta olduğu Avcılar'da son yıllarda Anadolu'dan gelen göçlerden ötürü bu denge Anadolu'ya doğru evrilmeye başlamıştır. Kartal ise Anadolu yakasında bünyesinden başka ilçeler çıkararak, gelişmesini sürdüren, sahile kıyısı olan bir ilçedir.

Avcılar, İstanbul ilinin Avrupa yakasında, yer alan bir ilçesidir. İlçe Nüfusu TÜİK (2019) verilerine göre 2019 yılında 448.882'dir. Toplam 11 mahallesi vardır. 1990'lı yıllarda daha çok Batı Trakya'dan gelen göçmen vatandaşların yaşadığı Avcılar'da belediye başkanlığını 1992 ve 1994 yıllarında ANAP kazanmıştır. Daha sonra 1999, 2004 ve 2014 yıllarında yerel yönetim seçimlerinin tamamında CHP belediye başkanlığını elde etmiştir. "Göçmen Çocuğu" sıfatıyla bilinen Mustafa Değirmenci ilk olarak 1999'da seçimleri DSP ile kazanmış, daha sonraki ikinci ve üçüncü döneminde CHP ile seçimlere girerek Belediye Başkanlığını devam ettirmiştir. 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimlerinde Ak Parti %35,78'la birinci parti olurken, CHP %33,42 ile ikinci parti olmuştur. Ak Partinin 24 Haziran 2018 seçimlerinde İstanbul 3. Bölge ortalaması %41,89 olduğu göz önüne alınırsa Avcılar'daki Ak Parti oyu İstanbul 3. Bölge ortalamasının altındadır. CHP'nin Avcılar'da aldığı oy oranı %33,42 olup bu partinin İstanbul 3. Bölge ortalaması olan %25,25'in çok üzerindedir. Bu sonuçla Avcılar'da Ak Parti oy oranı Türkiye Ortalaması olan %42,6'nın altında kalmıştır. Ancak CHP'nin Avcılar'da aldığı oy ise CHP Türkiye ortalaması olan %22,63'ün çok üzerindedir. En son yapılan 31 Mart 2019 Avcılar Belediye Başkanlığı Seçiminde CHP Adayı Turan Hançerli %52,13 ile belediye başkanı seçilmiştir. Ak Parti adayı İbrahim Ulusoy ise %45,47 ile ikinci olmuştur (SeçimHaber, 2019).

Fatih, "Tarihi Yarımada" da denilen, geçmiş dönemlere ait önemli tarihi eserleri barındıran bir ilçedir. İlçe nüfusu 2019 verilerine göre 443.090'dır (TÜİK, 2019). 1928-2008 yılları arası Tarihi Yarımada'da Eminönü ve Fatih ilçeleri vardı. Nüfusu gündüz milyonları geçen gece azalan Eminönü 2008'de ilçe olmaktan çıkarılınca tüm yarımada Fatih olarak tek bir ilçe haline gelmiştir. Fatih İlçesinde toplam 57 mahalle bulunmaktadır. 1989 yılında Belediye Başkanlığını SHP kazanmıştır. Bunun dışında

1984-2019 yılları arasında tüm yerel seçimlerde sağ partiler birinci olup belediye başkanlıklarını kazanmışlardır. Ak Parti'nin 24 Haziran 2018 seçimlerinde tüm Türkiye'de ortalaması %42,56 olduğu göz önüne alınırsa Fatih'teki Ak Parti oyu Türkiye ortalaması üzerindedir. Aynı şekilde CHP'nin 24 Haziran 2018'de Fatih'te aldığı oy oranı olan %23,45 CHP'nin Türkiye ortalaması olan %22,64'ün çok az altındadır. Yine Ak Partinin 24 Haziran 2018 seçimlerinde İstanbul 2. Bölge ortalaması %45,22 olduğu göz önüne alınırsa Fatih'teki Ak Parti oyu %47,81 ile İstanbul 2. Bölge ortalaması üzerindedir. Aynı şekilde CHP'nin Fatih'te aldığı oy oranı %23,45 olup bu partinin İstanbul 2. Bölge ortalaması olan %24,77'nin altında kalmıştır. Fatih'te Ak Parti oy oranı Türkiye Ortalaması üzerinde olmasına rağmen, CHP'nin Fatih'te aldığı oy ise CHP'nin Türkiye ortalaması olan %22,63'ün çok az altında kalmıştır. Ancak CHP'nin HDP'nin barajı aşması ve dolayısıyla Ak Partinin Güneydoğu'da milletvekilli kazanmaması için İstanbul'un birçok ilçesinde olduğu gibi Fatih'te de HDP'ye oy vermesi CHP oy oranlarının düşük çıkmasına sebep olduğu düşünülmektedir. CHP'nin kalesi gibi görülen Beşiktaş, Bakırköy, Şişli ve Kadıköy'de HDP oy oranları ortalama %18'lerde seyretmesi bunun açık kanıtıdır. En son yapılan 31 Mart 2019 Fatih Belediye Başkanlığı Seçiminde Ak Parti Adayı Ergün Turan %53,03 ile belediye başkanı seçilmiştir. CHP adayı Soner Özimer ise %36,08 ile ikinci olmuştur. İlçede diğer İstanbul ilçelerinden farklı olarak muhafazakâr kesimin yaşadığı Çarşamba, İstanbul'un eski ilçelerinden Karagümrük, halen meyhaneleriyle ünlü Kumkapı ve Roman vatandaşların yaşadığı Sulukule bu ilçe sınırları içindedir. İlçede çok sayıda orta ve yüksek öğretim kurumu vardır (SeçimHaber, 2019).

Kartal İstanbul'un Anadolu yakasında Marmara Denizi kıyısında 2019 sayımına göre 470.767 nüfusu olan bir ilçedir (TÜİK, 2019). Son yıllarda ilçede yapılan büyük ölçekli rezidanslar nedeniyle demografik yapısında ciddi bir değişim gerçekleşmiştir. 1987 yılında Pendik, 1992 yılında Maltepe ve Sultanbeyli ve 2009 yılında Samandıra beldesinin Kartal ilçesinden ayrılması nedeniyle ilçesinin nüfusunda azalma meydana gelmiştir. Kartal ilçesi 20 mahalleden oluşmaktadır. 1977 yılında Belediye Başkanlığını CHP'den Mehmet Ali Büklü %58,57 oy oranıyla kazanmıştır. 24 Haziran 2018 genel seçimlerinde ise Ak Parti %38,16 ile birinci parti olurken; CHP %32,27 ile ikinci parti olmuştur. Kartal'da Ak Parti oy oranı Türkiye Ortalamasının oldukça altında kalırken, CHP'nin Kartal'da aldığı oy ise CHP'nin Türkiye ortalaması

olan %22,63'ün epeyce üzerindedir. Yine Ak Parti'nin 24 Haziran 2018 seçimlerinde İstanbul 1. Bölge ortalaması %41,46 olduğu göz önüne alınırsa Kartal'daki Ak Parti oyu %38,16 İstanbul 1. Bölge ortalaması altındadır. Aynı şekilde CHP'nin Kartal'da aldığı oy oranı %32,27 CHP'nin İstanbul 1. Bölge ortalamasının olan %28,88 'in üzerindedir. En son yapılan 31 Mart 2019 Kartal Belediye başkanlığı Seçiminde CHP Adayı Gökhan Yüksel %51,17 ile belediye başkanı seçilmiştir. Ak Parti adayı Ebubekir Taşyürek ise %46 ile ikinci olmuştur. Genel seçimlerde 2002'den beri Ak Parti birinci parti olmasına rağmen, yerel belediye başkanlığı seçimlerinde 1994'te Refah Partisi, 1999'da Fazilet Partisi ve 2004 seçimlerini Ak Parti kazanmış ancak o tarihten sonra 2009, 2014 ve 2019 seçimlerinde belediye başkanlıklarını hep CHP kazanmıştır (SeçimHaber, 2019).

2. Tezin Araştırma Yöntemi

Tezde anket ve derinlemesine mülakat yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın anket formu anketi Ek-1'de görüldüğü gibi çoğunlukla 5'li Likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Anket soruları, parti üyelerinin siyasete karşı ilgilerini, siyaset hakkındaki bilgi düzeylerini, siyaseti önemseme derecelerini ve siyasi eyleme geçme kapasitelerini test edecek nitelikte hazırlanmıştır.

Çalışmada “kotalı” ve “basit rastgele” olmak üzere iki aşamalı örneklem tekniği kullanılmıştır (Aziz, 2015: 54). Öncelikle İstanbul'u temsil etmek üzere oy dağılımları dikkate alınarak Avcılar, Fatih ve Kartal ilçeleri araştırma sahası olarak seçilmiştir. Bu üç ilçede, Ak Parti ve CHP'de farklı kademelerde görev yapanlar birer kota olarak alınmış ve belirlenen sayıda kişi bu kotalar içinde basit rasgele yöntemle örnekleme dahil edilerek araştırma bu örneklem üzerinde uygulanmıştır. Bu örneklem tekniği ile iki partiden 537 parti üyesi araştırmaya dahil edilerek kendilerine anket uygulanmıştır.

Her iki partinin parti üyelerinin siyasete katılım konusundaki görüşleri bu çalışmaya veri sağlayacaktır. Partilerin seçim veya seçim dışı karşı karşıya olduğu bütün etkinlik ve faaliyetlerde var olan parti üyeleri çalışmada ana veri kaynağı olmuştur.

Her ilçede her iki partiden 100'er kişi olmak üzere üç ilçede toplam 600 kişi üzerinde anket yapılması planlanmıştır. Ancak karşılaşılan bazı zorluklardan dolayı gerçekleşen toplam anket sayısı Ak Parti'de 308, CHP'de de 229 olmak üzere toplam 537 ile sınırlı kalmıştır. Ak Parti'den ankete katılanların 207 tanesi erkek 101 tanesi ise kadındır.

Buna karşın CHP’de ankete katılanların 149’u erkek, 89’u ise kadındır. İki partide de ana kademedeki görev yapanlar, belediye meclis üyeleri, il yönetim kurulu üyeleri, sandık yönetim kurulu üyeleri, kadın kolları ve gençlik kolları olmak üzere farklı düzeyde görev yapanlar araştırmada yer almıştır.

Anketlerde olduğu gibi iki partide farklı kademelerde görev yapan ve parti üyelerini temsil ettiği varsayılan 21 kişiyle yüz yüze derinlemesine mülakat yapılmıştır. Anket çalışması 29 Mart 2019 yerel seçimler öncesinde partilerin ilçe merkezlerinde veya seçim koordinasyon merkezlerinde yapılmıştır. Bununla birlikte bazı anketler de ana kademe, gençlik ve kadın kolları toplantıları öncesinde veya sonrasında üyelerle teke tek görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Mülakatlar ise önceden randevular alınarak yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda ilçe başkanı, eski bakan ve meclis üyeleri, il ve ilçe yönetim kurulu üyeleri, mahalle başkanları, kadın ve gençlik kolları yürütme ve yönetim kurulu üyeleri, delegeler ve parti üyeleri seçilerek anlamlı bir temsilin olmasına özen gösterilmiştir. Ek-2’de sunulduğu gibi mülakat soruları beş başlık altında toplam 47 sorudan oluşmaktadır. Tez boyunca Dahl’ın siyasi katılım düzeyi yaklaşımı esas alındığından mülakat başlıkları Parti Üyesi Profili, İlgi ve Önemsene Düzeyi, Parti Üyesi ve Siyasete Bakış, Bilgi Düzeyi ve Eylem Düzeyinden oluşmaktadır. Hemen hemen bütün parti üyelerine tüm sorular yöneltilmiş, ancak mülakatın seyrine göre bazen başka sorular da sorulmuştur.

Anket yoluyla toplanan veriler SPSS üzerinden analiz edilmiştir. Veriler, basit frekans dağılımlarının yanı sıra çapraz analizler ve t-testi kullanılmak suretiyle incelenmiştir. Analizler iki parti karşılaştırmasını esas alacak şekilde yapılmıştır. Bu bakımdan tüm tablolar iki partinin analizini içerecek şekilde hazırlanmıştır.

Mülakat yoluyla elde edilen veriler tematik söylem analizi yoluyla analiz edilmiştir. Mülakatlarda elde edilen bilgiler tabloların yorumlanmasında ve anlaşılmasında kullanılmıştır. Dolayısıyla her tablo analizi anket verisinin yanı sıra mülakat yoluyla elde edilen verilere dayanmaktadır.

3. Tezin Araştırma Kısıtları

Araştırmanın örneklemini, “kotalı” ve “basit rastgele” olmak üzere iki aşamalı olarak seçilmiştir. Birinci aşamayla ilgili olarak her partiden belli kademelerde görev

yapanlarla ilgili belli bir sayı belirlenmiştir. İkinci aşama olarak da partilerin ilçe merkezlerine, seçim irtibat bürolarına veya seçim koordinasyon merkezlerine gidildiğinde bu kademelerde yer alanlara belirlenen sayıda rastgele yöntemle anket uygulanmıştır. Partilere gidildiğinde orada hazır olanlara anket uygulandığı için bu yöntemin ilçelerin resmini ortaya çıkaracağı varsayılmıştır.

Ancak, anket çalışması yukarıda ifade edildiği gibi ilçe merkezlerinde, seçim irtibat bürolarında veya seçim koordinasyon merkezlerinde hazır bulunanlara uygulandığı için her kademede belirlenen sayıya tam ulaşılmasında zorluklar yaşanmıştır. Bu araştırmanın en önemli kısıtını oluşturmuştur. Mülakatlar ise, plânlanan biçimde her kademeyi temsil edeceği varsayılan kişilerle randevu usulü ile gerçekleştirilmiştir.

CHP’de anketlerin yapılması aşamasında parti üyelerine ulaşmada eski ilçe, meclis üyelerinden destek alınmıştır. Bu yardım alınmadan önce ilçe toplantılarında, ilçe yönetim kurulu üyeleri ve mahallelerde de oradaki parti üyeleri ile çalışmak istenilmesine rağmen istenilen sayıya ulaşmada zorluklarla karşılaşmıştır. İlçelerde yeteri kadar partili üye bulmakta güçlük çekilmiştir. Toplantılara katılım talebinde bulunulmasına rağmen değişik sebeplerden ötürü bu gerçekleşmemiştir. Seçim irtibat bürolarında daha çok sayıda parti üyesi ile anket yapılmak durumunda kalınmıştır. Önceden beraber görev yapılan eski meclis üyelerimiz sayesinde daha fazla sayıda parti üyeleri ile görüşme imkânı bulunabilmiştir. Anketin yapılma aşamasında bazı parti üyeleri neden bu anketin yapıldığını sormuştur. Üyelerden bazıları ise parti üyelerinin üniversitenin ismine, namaz vs. ile ilgili sorular sorarak açıklama istemişlerdir. Anket yapılma esnasında ise özellikle orta yaş ve üstü parti üyeleri bazı soruları kuşkuyla karşılamış hatta anketin yarısında anketi doldurmayı bırakmışlardır. Gençlerin ise daha serbest ve özgüvenli bir şekilde anketleri cevapladığı görülmüştür. Yapılan mülakatlarda gözlemlenen bir diğer nokta da parti üyelerinin Türkiye’de siyasetin yapılma biçimine ve CHP’nin üyelerle olan ilişkilerine özellikle CHP’de kendilerine göre istedikleri bazı değişikliklerin parti üyeleri tarafından rahat bir şekilde ifade edilmesidir. Bütün yukarıdakilere rağmen anket yapacak parti üyesi bulma dışında yardımsever ve partilerinin ideolojisine çok sıkı bir şekilde bağlı bir kitle ile karşılaşmıştır.

Ak Parti’de anket aşamasında tespit edilen önemli bir husus ise, bu partinin son derece kurumsal bir teşkilat yapısına sahip olmasıdır. İlk anket için Kartal’da bir mahalleye

gidildiğinde bütün mahalle yönetim kurulu üyelerinin ve ilçe yönetiminden o mahalleden sorumlu yönetim kurulu üyesinin de toplantıya katıldığı gözlemlenmiştir. Toplantının gündem maddeleri tamamlandıktan sonra anket gerçekleştirilmiştir.

Anket uygulanan ve derinlemesine mülakat yapılan siyasi parti üyelerinin partilerinde değişik görevleri vardır. Parti üyesi olan bir kişi aynı zamanda il veya ilçe başkanı, ilçe veya il yönetim kurulu üyesi, belediye meclis üyesi, büyükşehir belediye meclis üyesi, belediye başkanı, mahalle başkanı veya yönetim kurulu üyesi, sandık yönetim kurulu üyesi veya daha önce bu görevlerde bulunmuş ancak parti üyeliği devam eden kişiler şeklinde olabilmektedir. Buna benzer şekilde parti üyesi, parti disiplin kurulu üyesi, demokrasi hakem kurulu üyesi, gençlik ve kadın kolları yönetim kurulu üyesi olabileceği gibi eski bakan veya milletvekili de olabilmektedir. Sayı olarak bakıldığında bir ilçedeki gerek yönetim kurulu sayısı gerekse meclis üyesi sayısı çok fazla değildir. Örneğin: Avcılar ilçesinde Ak Parti'nin ana kademe gençlik ve kadın kollarında her bir kademede 22 ilçe yönetim kurulu üyesi vardır. Ayrıca 11 mahalle başkanı ve toplam 14 tane ilçe belediye meclis üyesi mevcuttur. Bunların 3'ü aynı zamanda İstanbul Büyükşehir Belediye Meclis üyesidir. Buna benzer şekilde CHP'nin ana kademe gençlik ve kadın kollarında her bir kademede 17 ilçe yönetim kurulu üyesi vardır. Ayrıca 11 mahalle başkanı ve toplam 20 tane ilçe belediye meclis üyesi mevcuttur. Bunların 4'ü aynı zamanda İstanbul Büyükşehir Belediye Meclis üyesidir. Anket ve mülakat seçiminde herhangi bir görevi olmayan parti üyeleri dışında partide değişik kademelerde görev alan üyelerle de mülakat yapılmış ve anket uygulanmıştır. Avcılar'ın son yapılan sayıma göre toplam nüfusu 488.832'dir (T.C. Avcılar Kaymakamlığı, 2019). Son yapılan yerel belediye seçimlerine göre Avcılar'ın toplam seçmen sayısı ise 300.153'dür (YSK, 2019). Avcılar'da Ak Parti ve CHP'nin üye sayısı ise sırasıyla 65.144 ve 11.907'dir.

Üç ilçede yapılan mülakat dağılımı aşağıdaki gibidir: Ak Parti'de 2 ilçe belediye meclis üyesi, 2 eski il yönetim kurulu üyesi, 1 İBB Meclis üyesi, 1 Eski ilçe başkanı ve eski bakan bardımcısı, 2 ilçe başkanı, 1 eski belediye başkanı, 3 ilçe yönetim kurulu üyesi olmak üzere toplam 12 kişidir. CHP'de ise 3 eski ilçe başkanı, 1 belediye meclis üyesi, 1 gençlik kolları üyesi, 1 ilçe belediye meclis başkanı, 1 eski il yönetim kurulu üyesi, 1 mahalle başkanı, 1 ilçe başkanı olmak üzere toplam 9 kişidir.

Ak Parti'de anket dağılımı şu şekildedir: 1 eski belediye başkanı, 10 ilçe belediye meclis üyesi, 2 eski il genel meclis üyesi, 2 il yönetim kurulu üyesi, 43 ilçe yönetim

kurulu üyesi, 4 ilçe başkanı, 124 mahalle yönetim kurulu üyesi, 7 gençlik kolları yönetim kurulu üyesi, 19 kadın kolları yönetim kurulu üyesi, 4 sandık yönetim kurulu üyesi, 16 yukarıda saydıklarımızın dışında partide görevi olan parti üyesi ve 76 herhangi bir kademede görevi olmayan parti üyesi şeklindedir. CHP’de ise anket dağılımı aşağıdaki gibidir: 6 ilçe belediye meclis üyesi, 3 eski il genel meclis üyesi, 1 il yönetim kurulu üyesi, 23 ilçe yönetim kurulu üyesi, 2 ilçe başkanı, 14 mahalle yönetim kurulu üyesi, 11 gençlik kolları yönetim kurulu üyesi, 19 kadın kolları yönetim kurulu üyesi, 8 sandık yönetim kurulu üyesi, 15 yukarıda belirtilenler dışında partide görevi olan parti üyesi ve 127 herhangi bir kademede görevi olmayan parti üyesi şeklindedir.

CHP’nin Avcılar, Fatih ve Kartal İlçe Başkanlarından Temmuz 2020 tarihi itibarıyla alınan bilgilere göre Avcılar, Fatih ve Kartal’daki parti üyesi sayısı sırasıyla 11.907, 4.124 ve 15.988’dir. Aynı şekilde Ak Parti’nin İstanbul İl Başkanlığından alınan bilgilere göre üye sayısı sırasıyla Avcılar, Fatih ve Kartal’da Temmuz 2020 tarihi itibarıyla 65.144, 68.606 ve 55.962’dir. Ak Parti ve CHP’nin İstanbul genelinde parti üyesi sayısı ise 2.319.483 ve 271.787’dir.

Siyasi partilerin üye sayıları Yargıtay’a bağlı “Siyasi Partiler Bürosu’nda” kimlik numaralarına göre tutulan SİPAR programında takip edilmektedir. SİPAR’dan alınan bilgilere göre Şubat 2020 itibarıyla Türkiye genelinde 10.195.904 kişi ile Adalet ve Kalkınma Partisi üye sayısı bakımından birinci sırada yer alırken, 1.257.753 kişi ile Cumhuriyet Halk Partisi ikinci, 479.199 kişi ile de Milliyetçi Hareket Partisi üçüncü sırada yer almaktadır (T.C. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2020).

4. Tezin Düzeni ve Bölümleri

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm siyasi parti üyeliği ve siyasi katılıma ayrılmıştır. Bu bölümde siyasi partilerin beklentilerini yerine getirmekte önemli bir aktör olan siyasi parti üyeleri, parti üyelik türleri, parti üyelerinin partiye nasıl katkı sağladıkları, parti üyelerinin faaliyetleri, partiye üye olma ölçütleri, parti üyeliği teşkilat ilişkisi ve parti üyeliğinin geleceği anlatılmıştır. Ayrıca insanların neden siyasi partilere üye oldukları üzerinde durulmuştur. Parti üyelerinin geleceği başlığı altında ise son yıllarda özellikle Avrupa’da birçok ülkede gözlemlenen siyasi parti üyelerinin sayılarındaki azalmaya dikkat çekilmiştir. Ülkemizde de tam olarak Avrupa ülkeleri

gibi olmasa da buna benzer bir eğilimin olduğu gözlemlenmiştir. Yeni kuşakların geçmişe göre önceliklerinin farklı olmasının üye sayısının azalmasında etkili olduğu da sebeplerden birisi olarak anlatılmıştır.

Ayrıca Türkiye’de Siyasi Parti Üyeliği ve Katılım başlığı altında Ak Parti ve CHP’de parti üyeliği ve teşkilat yapıları ele alınmıştır. Her iki partinin mevcut üye sayılarından hareketle yeni üye kazandırma politikaları gözden geçirilmiş, Ak Parti’de üye kayıt işlemlerinin basit olmasına rağmen, CHP’de ise üye kaydetme işlemlerinin zor ve uzun sürdüğü anlatılmıştır.

İlk bölümde ayrıca siyasi katılımı ile ilgili olarak bireylerin yönetimi ve kararlarını etkilemek için sergilediği davranışlar ilgi, önemseme, bilgi ve eylem düzeylerinde incelenmiş, bu davranışların yaş, cinsiyet, din ve sosyal sermaye ile nasıl değiştiği incelenmiştir. Siyasi katılım ile demokrasi arasındaki ilişki konusunda Dahl’ın (2015: 18-19) da ifade ettiği gibi “2500 yıldır var olan demokrasi halkın yönetime katılımı için en uygun olan, katılımcı demokrasinin ilk örneklerinin verildiği bir yönetim tarzı” düşüncesinden hareketle demokrasi ile siyasi katılım arasındaki sıkı bir ilişki olduğunu ortaya koyan Almond & Verba’nın (1989) beş ülkedeki çalışması ana hatları ile ortaya konulmuş, ülkelerin sahip oldukları siyasi katılım kültürünün demokrasinin devamı için taşıdığı öneme vurgu yapılmıştır. Almond ve Verba’nın yeni dünya siyasi kültürünün siyasi katılım kültürü olduğu düşüncesine ilaveten Barber’in (1995) temsili ve katılımcı demokrasi kıyaslamasına yer verilmiştir. Larner (1958) ve Huntington’un (1968) siyasi katılımı ile ilgili olarak geleneksel ve modern toplumlara bakışları özetlenmiştir. Siyasi katılım ile demokrasi arasındaki ilişki için Verba & Nie’in (1972: 1) şu cümlesi durumu özetlemektedir. “Eğer az sayıda kişi karar verme süreçleri ile ilgileniyorsa orada biraz demokrasi vardır, kararlara ne kadar çok kişi katılıyorsa o kadar çok demokrasi, ya da ne kadar çok demokrasi varsa o kadar kararlara katılan kişi vardır”.

İkinci bölümde parti üyelerinde siyasete karşı ilgi, önemseme ve bilgi düzeyi anket ve mülakatlarla ölçülmüş ve sonuçları sunulmuştur. Üyelerin; medya takip, partileri hakkındaki bilgi, siyasete karşı ilgi, bağlılık, beklenti düzeyi ve eğilimine bakılmış; üyelerde partilerini tercih etme nedenleri, partiye bağlılık, sadakat, siyasi beklentiler ve partilerinin tutumuyla ilgili bakışta elde edilen bulgular paylaşılıp değerlendirilmiştir.

Bu bölümde günümüzde popülaritesi ve kullanımı yaygınlaşan sosyal medya ile siyasi katılım arasındaki ilişki incelenmiş, Marcuse'un (2010) *Tek Boyutlu İnsan* adlı eserinde de ifade ettiği gibi tek boyutlu iletişimin tek boyutlu bir toplum ortaya çıkardığı, bireyin tek boyutlu pasif bir konumda olduğu, bunun da siyasi katılımı olumsuz etkilediği ortaya konulmuştur. Geleneksel medyanın; sahibi ve fiziki bir mekanının olduğu, dikey ve hiyerarşik bir yapılanmasının bulunduğu, merkezdeki bilgilerin insanlara yayıldığı, herhangi bir etkileşimin yer almadığı özellikler dizisi taşımaktadır. Buna karşın sosyal medyanın; anonim, fiziki bir mekâna ihtiyaç duymayan, her yerden katılıma açık, aktif bir etkileşimin bulunduğu sanal bir dünyada gerçekleşen bir özelliğe sahip olduğu ve sosyal medya ile siyaset yapma şeklinin değiştiği vurgulanmıştır. Böylece sosyal medyanın siyasete karşı ilgiyi arttırdığı ve siyasi katılımın önünü açtığı belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde her iki partinin parti üyelerinin eylem düzeyi anket ve mülakatlarla tespit edilmiş, parti üyelerinin etkinliklere katılım düzeyine ve parti politikalarından memnuniyeti tespit edilmeye çalışılmıştır. Atatürkçü, Milliyetçi, İslamcı, Muhafazakâr ve Demokrat, Liberal, Sosyal Demokrat, Sosyalist ve Feminist kimliklerin parti üyelerine uygunluğu gözlemlenmiştir. Bir diğer önemli çalışılan konu ise üyelerin parti içinde karşılaştıkları önemli sorunlardır. Bu sorunlara partideki eşitsiz muamele, partideki hemşericilik, partideki ekipçilik, partideki kimlik siyaseti ve aile sorumlulukları açısından yaklaşmıştır. Parti üyelerinin kendi partileri tarafından düzenlenen etkinliklere katılım düzeyi incelenmiştir. Parti üyelerinin aday belirleme toplantılarına ne ölçüde katıldıklarına bakılmıştır. Yemekli toplantı, seminer, anma, yıldönümü, bilgilendirme toplantıları, konser, şölen, nokta ziyaretleri, tanıtım toplantıları, sportif faaliyetler, gezi, ödül törenleri ve açılışlara üyelerin hangi sıklıkta katıldıkları ölçülmüştür. Parti üyelerinin partiye yeni üye kazandırmak için hangi tür faaliyet yaptıklarına bakılmıştır. Ayrıca seçimlerde aday olup olmadıkları da siyasi katılım için bize bilgi verdiği için her iki partinin parti üyelerinin ne ölçüde aday oldukları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde ise her iki partide etkisiz siyasi katılımın sebepleri araştırılmış ve parti tüzüğünden, parti yönetiminden ve parti üyelerinin performansından kaynaklanan nedenler incelenmiştir. Parti tüzüğünün siyasi partiler kanunundan da aldığı destekle parti yönetiminin oluşumuna değinilmiş ve parti yönetiminin değişik kademelerdeki parti üyelerini görevden alma yetkisine sahip olduğu, seçimlerde partinin adaylarının

belirlenmesinde önemli roller oynadığı ve böylece üyelerin etkisinin karar alma süreçlerinde etkisiz kaldığı vurgulanmış, buna bağlı olarak da siyasi katılımlarının çok etkisiz kaldığı anlatılmıştır. Partilerin grup kararları, genç kuşakların partiler tarafından anlaşılabilmesi ve mevcut yapının Y, Z ve Alfa kuşağı olarak adlandırılan kuşağa yer açmaması diğer etkisiz siyasi katılımın nedenleri olarak ortaya konmuştur. Ayrıca partilerde aşılabilen hemşericilik bağları ve kimlik kaynaklı siyaset ve parti üyelerinin ortaya koyduğu performans da etkisiz siyasi katılımın nedenleri olarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PARTİ ÜYELİĞİ VE SİYASİ KATILIM

Parti üyeliği ve siyasi katılımın ele alındığı bu bölümde ana hatlarıyla parti üyeliği, parti üyelerinin katılım düzeyleri, siyasi katılımı etkileyen faktörler, yeni katılım biçimi olarak sosyal medya, siyasi katılım demokrasi ilişkisi ve siyasi partiler ile siyasi katılım ilişkisi anlatılacaktır. Bununla birlikte üyeleri üzerinde çalışma yapılan Ak Parti ve CHP'nin örgütsel yapıları üzerinde de durulacaktır.

1.1. Siyasi Partiler ve Parti Üyeliği

Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler, belli bir programı olan, yönetimi ele geçirmek veya başkalarıyla paylaşmak amacıyla hareket eden, sürekli bir teşkilatı olan kuruluşlardır (Kapani, 2017: 174). Diğer bir ifadeyle, siyasi parti bireylerden meydana gelen siyasi bir organizasyondur (Çetin, 2016: 472). Tüm siyasi partilerde ortak iki özelliğin olduğu düşünülmektedir: Bunlardan biri, partilerin iktidara gelerek ülkeyi yönetme veya iktidara ortak olma arzusunda olmaları; diğeri ise bu amaçla çok sayıda insanı belli bir teşkilat yapısı altında bir araya getirerek örgütlemeleridir.

Siyasi partiler demokrasilerin ana siyasi aktörleridirler (Yayla, 2015: 175). Ülkelerde sistemin işleyişini sadece kanunlara, kurumlara bakarak değil aynı zamanda partilere, partilerin iç işleyişine bakarak anlamak zorunluluğu olduğu, bu açıdan parti üyelerinin siyasi katılımının önemli olduğunun da vurgulanması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü demokrasilerin önemli göstergelerinden birisi de toplumu oluşturan kesimlerin siyasi karar alma sürecine katılımlarının sağlanmasıdır. Siyasi partiler bireysel ve grupsal boyutta sosyal kesimleri harekete geçirir ve siyasetle bütünleştirirler (Duran, 2015). Bir parti ile seçmenler arasında kurulabilecek en sıkı bağ partinin üyeleri vasıtasıyla gerçekleşebilmektedir (Poguntke, 2002: 13).

Siyasi partilerin hiyerarşik bir teşkilat olduğu, bu teşkilatı yaygın ve geniş bir teşkilatlanma ile gerçekleştirdikleri, iktidara geldikleri zaman uygulayacakları bir parti programlarının olduğu unutulmamalıdır. Partilerin işlevleri arasında çıkarların birleştirilerek mevcut siyasi sisteme iletilmesi, siyasi katılımın önemli bir yolu olan oy kullanmanın öğretilmesi vs. gibi işleri kapsayan siyasi sosyalleşmenin sağlanması,

siyasi partilerin sermayesi olan seçmenlerin sandığa yönlendirilerek harekete geçirilmesi, vatandaşların siyasi sistemle bütünleşmesinin sağlanması, hükümet edip devletin çalıştırılması, parti muhalefette ise muhalefet yapıp iktidarın denetlenmesi, lider tarafından kadroların bulunması ve yetiştirilmesi vardır (Yayla, 2015: 178; Çetin, 2016: 474). Çetin (2016: 476) yukarıdakilere ilave olarak siyasi müzakereyi de siyasi partilerin fonksiyonları arasında saymaktadır.

1.1.1. Siyasi Parti Üyeliği

Partiler amaçlarını ve fonksiyonlarını sahip oldukları üyeleri vasıtasıyla gerçekleştirmektedirler. Bu noktada parti üyelerinden beklenen partinin beklentilerini yerine getirerek etkin olmalarıdır. Parti üyelerinin çalışarak partilerinin bilinirliğini artırmaları ve parti üyesi olmayan kişilerin seçimlerde partiye destek ve oy vermeleri için çaba göstermeleri beklenmektedir. Parti üyelerinin fazlalığı ve parti faaliyetlerine katılımının yüksek olması durumunda toplumla kurulan iletişimin daha güçlü olacağı düşünülmektedir.

Partilerde değişik türde parti üyelikleri söz konusu olmaktadır. Tosun & Tosun (2010: 9) parti üyeliklerini doğrudan ve dolaylı olarak iki grup altında toplamaktadır. Eğer bir kişi herhangi bir aracı kurum olmadan kendi rızası ile bir partiye bizzat giderek veya internet aracılığı ile başvuruyorsa bu **doğrudan üyelik** olarak değerlendirilmektedir. Ancak partiye üyelik başvurusu bir aracı kurum vasıtasıyla oluyorsa bu da **dolaylı üyelik** olarak adlandırılmaktadır. Dolaylı üyelik ise kendi içinde "**toplu üyelik**" ve "**ikincil üyelik**" şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Toplu üyelikte kişi bir başka kuruluşa üye olunca partiye de üye kaydı alınmaktadır. Bu uygulama Avrupa'daki bazı ülkelerde ve İskandinav ülkelerinde görülen bir uygulamadır. İlki özellikle sosyalist partilerce çokça kullanılan bir üyelik uygulamasıdır. İnsanlar bir sendikaya üye olunca partiye de üye olmuş olurlar. Bu yaklaşım Avrupa'da sosyal demokrat partilerde popülaritesini sürdürmektedir. Sendikalar üyelerini partiye kaydetmekte ve çoğu zaman insanlar sendikaya üye olunca partiye üye olduklarını bilmemektedirler. Heidar'a göre ise (2006: 302-303) bu, "**bağlı üyelik**" olarak adlandırılmaktadır. İkincil üyelikte ise aracı bir kuruma üye aidatını ödeyen kişinin bu aidatı partiye aktarılmakta ve bu aktarım sonucunda o kişi parti üyesi olmuş olmaktadır. Her iki yaklaşımda da ortak olan nokta kişinin bizzat değil de aracı bir kurum vasıtasıyla üye olmasıdır (Tosun & Tosun, 2010: 9).

Parti tarafından gerçekleştirilen etkinliklerde, toplumdan destek arayışı esnasında parti üyelerinin önemli rol oynayabileceği düşünülmektedir. Üyeler siyasete ne kadar çok zaman ayırırlarsa partilerin toplum ile bağı o ölçüde sıkı olmaktadır. Widfeldt (1997), partilerde üyeliğin gönüllü olduğunu ve partilerin faaliyetlerini teşkilatları ile gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Parti üyeliği sadece gönüllü parti üyesi olmakla sınırlı olmamakta aynı zamanda partiden partiye de değişiklik gösterebilmektedir. Hatta o ülkenin yönetim sistemi ile de ilişkili olabilmektedir. Buna örnek olarak ABD'deki parti üyeliği verilebilir. Burada parti üyesi olabilmek için 3 önemli şart söz konudur: İlk olarak kişilerin üye olmayı düşündüğü parti ile ideolojik bağ kurması, ikinci olarak düzenli aidat ödemesi ve son olarak aktif siyasi faaliyetlere katılması gerekmektedir. Tüm bu unsurlar birlikte olunca kişi artık ilgili siyasi partinin üyesi olmaktadır (Milbrath, 1965: 25-26).

Panebianco (1988: 25), siyasi parti üyeliği kavramını dar bir çerçevede partiye düzenli aidat ödeyen ve değişik aralıklarla mitinglere katılan kişiler olarak görmektedir. Bu yaklaşımda parti üyeliği ve parti arasında sıkı bir bağ olmadığı görülmektedir. Parti üyeleri partinin hem kendi tabanında hem de üyelerin yakın sosyal çevrelerinde daha etkin olmalarını sağlamaktadırlar. Bu nedenle pasif parti üyelerinin bile siyasi partilerin politika ve amaçlarını topluma taşımakta önemli bir rol oynadıkları düşünülmektedir. Bu durumda parti üyeleri aynı zamanda toplumun problemlerini partinin üst yönetimine aktarmaktadırlar (A.g.e: 13). Partiler kendilerine bağlı üyelerinden kendilerine yakın farklı sosyal gruplara, sivil toplum kuruluşlarına, hemşeri derneklerine ya da sendikalara üye olmalarını isteyebilmektedirler. Avrupa'daki sosyalist partiler kendi parti üyelerinden sendikalara üye olmalarını istediği durumlar da söz konusudur. Aynı şekilde yine Avrupa'da Hıristiyan demokrat eğilimli partiler de üyelerinden destek aldıkları dini sosyal gruplara üye olmalarını istemektedirler (Heidar, 2006: 301).

Scarrow (1994: 16,18), partiler açısından partiye yeni üye kazandırmanın ve partiye sempati duyanların parti üyesi olmalarının çok değişik sebep ve faydaları olduğunu söylemektedir. Partilere üye kaydetmenin faydaları olarak gönüllü çalışma, aday olma, problemleri üst yönetime taşıma, değişik parti politikalarına etki çabaları ve mali destek sayılmaktadır (Tosun ve Tosun, 2007: 13). Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler açısından parti üyelerinin önemli olduğu

düşünülmektedir. Partiler üyeleri aracılığıyla halkla iletişim kurmakta, problemleri dinlemekte ve çözümler üretmektedirler.

Parti üyelerinin siyasi partilere katkıları beş maddede özetlenebilir. İlk olarak en önemli katkısı gönüllü çalışmalarıdır. Özellikle seçimlerde, sünnet, düğün, dernek toplantısı gibi etkinliklerine katılım sağlayarak partinin mesajlarını vatandaşlara iletmektedirler. Seçmenlerin sandığa gitmesini sağlayarak partilerine oy vermesi için çalışmaktadırlar. Bunun dışında partilerin mutlak toplantılarına katılım sağlayarak sorumluluklarını da yerine getirmektedirler.

İkinci olarak parti üyeleri, partilerde etkinlikler ve toplantılar vasıtasıyla yetişerek partinin iktidara geldiğinde ihtiyaç duyduğu kadrolar haline gelmektedirler. Bu başka bir şekilde ifade edilirse, siyasi partide parti üyeleri siyasi sosyalleşme süreci sonucunda partide ve kamuda önemli görevlere talip olmaktadır. Bunun sonucunda geleceğin il başkanı, ilçe başkanı, parti genel başkanı ya da kamuda önemli görevler alacak siyasetçilerin yetişmesi sağlanmaktadır. Parti üyelerinin, partileri için bu bağlamda önemli bir insan kaynağı olduğu düşünülmektedir.

Üçüncü önemli katkı olarak, parti üyeleri halkın problemlerini partiye taşıyarak çözümünü sağlamaktadırlar. Parti üyeleri, bu bağlamda toplum ile partileri arasında bir köprü işlevi görmektedirler. Partiler, üyeleri aracılığıyla toplumla bağ kurarak onların sorunlarına ve taleplerine vâkıf olmaktadır.

Parti üyelerinin partilere dördüncü önemli katkısı, parti politikalarının belirlenmesinde istekli oluşları ve gerekli ortamı bulmaları durumunda etkili oluşlarında görülmektedir. Parti üyeleri, partilerinin toplumsal şartlara göre değişimini ve kendini yenilemesini sağlama işlevi görmektedirler.

Parti üyelerinin partilerine beşinci önemli katkısı partilerine sağladıkları maddî imkanlarda ortaya çıkmaktadır. Üye aidatı ve partiye yapılan bağışlar partiler için önemli maddi kaynaklardır. Aidatların düzenli ödenmesi durumunda bir parti ne kadar fazla üyeye sahip olursa o oranda maddi gelir imkânına kavuşmuş olmaktadır.

İnsanlar, neden siyasi partilere üye olur ve bu üyeliklerini devam ettirirler? Kuşkusuz bir partiye üye olmanın çok sayıda birbiriyle bağlantılı veya bağlantısız nedeni söz konusu olabilmektedir. Bu nedenler ana hatlarıyla şu şekilde sayılabilir: Siyasi sorunlara karşı görüş ortaya koymak, siyasetle ilgili bilgi sahibi olmak, ekonomik yarar sağlamak, hırs tatmini, siyasi sosyalleşmeyi sağlamak, dinî, etnik veya sınıfsal

bir kimliği ortaya koymak. Partiler üyeler vasıtasıyla kişileri siyasi etkinliklere dahil etmek suretiyle siyasi katılımıda bulunmalarını sağlayarak demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Whiteley ve Seyd (2005) bu açıdan üyeler için halkın elçisi ve partilerin gözü-kulağı tanımlaması yapmaktadır.

Normal seçmenlerin ve parti üyelerinin partilere verdikleri destek birbirlerinden farklıdır (Berry, 1970: 14). Panebianco (1988: 25), üyeyi “*kendini partiye aidat ödemekle sınırlayan ve parti mitinglerine ara sıra katılan bireyler olarak*” ifade etmektedir. Parti üyeleri, partilerin toplumdaki adeta algılayıcılarıdır. Poguntke (2002: 13) parti üyelerinin toplumda şikâyet edilen konuları ve bir konu hakkındaki düşünceleri öğrenip yönetime aktardıklarını söylemektedir. Üyesi oldukları partinin varlık sebeplerini ve insanlardan belediklerini değişik kesimlere anlatırlar. Bunlar değişik türdeki dernekler, sivil toplum kuruluşları olabilmektedir. Bu anlamda bir çeşit “*haber taşıyıcılarıdır*”. Bizzat etkinliklerde, parti çalışmalarında etkin olmayabilirler fakat parti adına halka değişik taleplerle gidebilirler. Parti üyeleri tarafından kamuya veya yerel yönetimlere taşınan sorunların dikkate alınmasında çoğu zaman parti üyeleri yöneticiler tarafından dikkate alınmaktadır. Parti üyelerinin adeta toplum ile parti arasında bir “haberleşme kanalı” olduğu düşünölmektedir.

“Partilerin katılım yaklaşımı” parti üyelerinin buldukları partideki teşkilat içindeki konumlarını değerlendirmemize yardımcı olmaktadır. Bu konuda Duverger (Aktaran Tosun ve Tosun, 2010: 7) “*üç katılım çemberinden*” bahsetmektedir: Seçmenler çemberi, taraftar çemberi, militanlar çemberi. Seçmenler çemberi oy kullanma hakkına sahip olan seçmenlerden oluşmaktadır. Seçmenler partilerin gösterdikleri adaylara oy vermektedirler. Seçmenlerin ana fonksiyonu sandığa gitmek ve istediği partiye oy vermektir. Bu durumda partiye üyelik söz konusu değerildir. Taraftar çemberi ise seçmen olmanın dışında partiye sempati besleyen, bunu değerişik ortamlarda belli eden ve zaman zaman partiye maddî yardımda bulunmaktan kaçınmayan kişilerden oluşmaktadır. Bu durumda da partiye üyelik söz konusu değerildir. Militanlar çemberi dediğimiz kesim aktif üyelerden oluşmaktadır. Militanlar, diğer üyelerle kıyaslandığında daha az sayıda oldukları görölmektedir. Bu üyeler parti teşkilatında görev almaktadırlar. Militanları diğer seçmen ve taraftar çemberinden ayıran en önemli özellik militanların aktif üye olmalarıdır. Tosun & Tosun (2010: 8) bu durumu “*Militanlar üyeleri, üyeler taraftarları ve taraftarlar da seçmenleri yönetirler*” şeklinde ifade etmektedir. Unutulmaması gereken bir önemli durum da siyasi parti

üyelerinin “*homojen*” bir yapıda olmayıp “*heterojen*” bir yapıda olduğudur (Tosun ve Tosun, 2010: 9; Özbudun, 1964).

Heidar (2006: 301) parti üyesi olmanın bazı sorumlulukları beraberinde getirdiğini söylemektedir. Parti üyeleri sivil toplum kuruluşlarına üye olabilmesine rağmen birinci sorumluluğu aidatını ödemek ve başka partiye üye olmamaktır.

Parti üyeleri için “*parti içinde ve dışında*” olmak üzere iki tür faaliyet söz konusudur. “Parti içi faaliyetler olarak” il ve ilçe danışma meclisleri, ana ve yan kademelerin her hafta yaptıkları yönetim kurulu toplantıları, belediye başkanları ile il yürütme kurulu üyelerinin toplantısı, her hafta yapılan ilçe başkanları toplantısı sayılabilir. “Parti dışındaki faaliyetlerden” den bazıları ise esnaf ziyaretleri, ev sohbetleri, hemşeri derneklerini ziyaret, düğünler ve seçim çalışmalarına katılmaktır.

Whiteley ve Seyd (2005: 60-63) siyasi parti üyelerinin faaliyetlerini dört değişik şekilde gerçekleştirdiklerini söylemektedir:

a) Parti üyelerinin toplumda parti üyesi olmayan kişilerle ve kendi partisinin üyeleriyle iletişimde olması. Bu durumda siyasi parti üyeleri kendi partisinin politikalarını toplumdaki diğer insanlara aktarmaktadır. Ayrıca parti içinde ise kendi aralarında kendi parti politikaları hakkında fikir alışverişinde bulunmaktadır.

b) Parti üyelerinin seçim dönemlerinde yaptığı çalışmalar, partiye maddî kaynak bulma çabaları ve partiye yeni üye yapma faaliyetleri.

c) Siyasi parti üyelerinin değişik ortamlarda partilerini “temsil” etmesi ise bir diğer faaliyettir.

d) Partiye ödenen aidat ve yine bizzat parti üyesinin yaptığı bağışlar ise diğer bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

Üyelik ölçütleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ancak hemen hemen bütün ülkelerde üyelik için aranan şart yaşadığı ülkenin vatandaşı olma şartıdır. İrlanda’da “Fiana Fail Partisi” partilerine üye olacak kişilerde İrlanda’da doğma şartına ilaveten ikamet veya İrlanda soyu ile bağının olma şartlarını istemektedir. Kanada’da ise partilere üye olmak için Kanada Vatandaşı olma şartı olmasa da üyelerin hemen hemen tamamı Kanada vatandaşıdır. Avrupa’da ise Avrupa Birliği’nin yapısından kaynaklanan sebeplerden ötürü (çok sayıda ülkeden oluşması) vatandaş olma şartı yumuşatılmıştır (T. Tosun & G.E. Tosun, 2010: 11).

Parti üyeliği partilerin teşkilat yapılarına göre de değişiklik göstermektedir. İdeolojik bağın çok sıkı olmadığı, başka bir deyişle herkesi yakalamaya (*catch-all*) yönelik partilerde üyelik diğer parti türlerinde olduğu kadar önemsizdir (Heidar, 2006: 302). Kitle partilerinde ise, parti üyeleri çok önemlidir. Parti toplumu olan bağını üyeler üzerinden kurmakta, onlardan aldığı geri dönüşlere göre politikalar belirlemektedir. Tek partili sistemlerde ise, parti üyeliğinin çok katı kurallara bağlı olduğu düşünülmektedir.

1.1.2. Parti Üyeliğinin Geleceği

Siyasi partilerin parti üyelerinden beklentilerinin ve vatandaşların siyasi partilerden beklentilerinin son yıllarda değişikliğe uğradığı düşünülmektedir. Bugün siyasi partiler; çok güçlü ve kuvvetli bir üyelik beklememektedirler. Potansiyel üye olarak görülen vatandaşların da partilerinden beklentileri ise, siyasi katılımlarının olduğu, eskiye göre daha etkin, daha az taahhütte bulunan ve fikir alışverişlerinin daha yüksek olduğu bir yapıdır.

Bu çerçevede parti üyeliğinin üç yeni boyutundan bahsedilebilir: İlk olarak, partiler potansiyel parti üyeleriyle çok seviyeli bir ilişki içinde olmaktadır. Bu da vatandaşların partiye üyeliklerindeki ekonomik engelleri kaldırmak, hatta sıfırlamak ve onlardan daha az taahhütte bulunmalarını sağlamak şeklinde ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak, partiler parti üyeliğini sayısal (digital) üyelik şekline sokmuşlardır. Bu da sayısal ağlar oluşturarak siyasi aktiviteleri bu ortama taşımak şeklinde gerçekleşmektedir. Son olarak, partiler yeni üye kazanımı için ticaret odaları, dinî gruplar gibi önemli sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerini sıkı tutmaktadır.

Eski kitle partileri, kitlesel üretim olarak da adlandırılan, fabrikalarda çok sayıda insanın çalıştığı toplumu temsil ediyordu. Bugünün partilerinin ise modern toplumu temsil etmek durumunda oldukları düşünülmektedir. Paulo ve arkadaşları (2020: 24); hızlı değişen, birbirine eskiye göre daha fazla bağlı ve bağımsız insanların olduğu bir toplumda partiler kendilerini üyelik açısından yeniden gözden geçirmek durumunda olduklarını söylemektedirler.

Birçok demokratik ülkede artan sorunları çözmekte zorlanan siyasi partilerin giderek popülaritelerini kayb ettikleri gözlemlenmektedir. Partilerin üyelerinin sayılarının azaldığı, özellikle gençlerin farklı örgütlenme biçimleri aradıkları görülmektedir.

İngiltere’de Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi 1950’lerde yaklaşık 4 milyon üyeye sahipken, 2000’ler de ise Muhafazakâr Parti’nin ve üye sayısı daha az olmakla birlikte her iki partinin üye sayısı 200 binlere düşmüştür.

Bir diğer önemli konu “güven” sorunudur. Londra’da 2012’de yapılan bir ankette halkın yüzde 82’si siyasi partilere güvenmemektedir. Avrupa’nın diğer ülkelerinde ve Amerika’da da benzer süreç yaşanmaktadır (Kemal, 2015).

Parti teşkilatlarında profesyonelleşmenin artması, partilerin mali gelirleri içinde parti üyelerinden gelen payların azalarak devlet desteğinin artması, partinin seçimlerde adayların ve parti politikalarının belirlenmesinde üyelerin etkisinin azalması gibi hususlar parti üyeliğinin öneminin azalmasına yol açmıştır. Süer (2011: 72) bu sonuçlara parti üyelerinden elde edilen maddi gelirin toplam partinin geliri içindeki payına, seçim kampanyalarındaki harcamaların bütçedeki payına, partinin toplam geliri içinde devletten alınan desteğin miktarına ve uygulamada ve parti tüzüklerindeki adayların ve partinin üst yönetiminin belirlenmesiyle ilgili maddelere bakarak ulaşmıştır. Bu olumsuz duruma karşın, bilgi toplumuna özgü alternatif örgütlenme arayışları sürmektedir. Geleneksel olarak partilerin karizmatik lider ve genel merkez altında hiyerarşik olarak örgütlendiği modele benzemeyen, çoklu liderlik ya da lidersizlik ilkesinin esas alındığı, yeni toplumsal hareketler (YTH, gençler, kadınlar, öğrenciler, çevreciler gibi) ortaya çıkmaya başlamıştır (Castells, 2007). 1968-89 arası dönem yeni toplumsal hareketlerin gelişip yayıldığı, sonunda 1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılmasıyla büyük zafer elde ettiği ve siyasetin ana aktörlerinden biri olma statüsünü kazandığı dönem olmuştur. Berlin Duvarı’nın yıkılması olayı, devlet özneli siyaset, demokrasi ve parti anlayışının kendi içinde aşınmasına yol açmıştır (Kahraman, 2005: 306-307).

Tablo 1: Yıllara Göre Ak Parti ve CHP Parti Üye Sayıları

Ak Parti		CHP	
Tarih	Üye Sayısı	Tarih	Üye Sayısı
14 Ocak 2013	7.551.472	20 Şubat 2011	852.422
10 Ekim 2013	8.083.665	14 Ocak 2013	953.416
30 Aralık 2015	9.399.633	10 Ekim 2013	973.363
21 Nisan 2017	9.368.917	30 Aralık 2015	1.206.018
22 Şubat 2018	9.949.045	21 Nisan 2017	1.198.194
1 Ağustos 2018	10.719.234	22 Şubat 2018	1.217.640
3 Ocak 2019	10.337.144	3 Ocak 2019	1.218.611
1 Temmuz 2019	9.931.103	1 Temmuz 2019	1.211.738

6 Eylül 2019	9.874.843	6 Eylül 2019	1.224.847
4 Şubat 2020	10.195.904	4 Şubat 2020	1.257.753

Türkiye’de parti üyelerinin sayısının Avrupa ülkelerindeki kadar olmasa da Tablo 1’de görüldüğü gibi son yıllarda bir azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Araştırmamıza konu olan her iki partinin yıllara göre üye sayılarının değişimi Tablo 1’de verilmiştir (Seçim Atlası, 2020). 2018 yılından beri Ak Parti’nin üye sayılarında az da olsa bir düşüşün olduğu görülmektedir. Aynı şekilde CHP’de de 2018 yılından beri az da olsa bir düşüş gözlemlenmektedir. Nüfusun arttığı da düşünülürse üye sayılarında daha fazla sayıda artışın olması gerektiği düşünülmektedir. CHP’de bu artış eğiliminin 2019’dan beri yatay seyrettiği, Ak Parti’de ise 2020 yılında az da olsa bir çıkış eğilimi olduğu gözlemlenmektedir.

1.2. Siyasi Katılım

Demokrasinin yaygınlaşması daha çok insanın karar vericilerin kararlarını etkileme çabasında olduğunu göstermektedir. Demokratik toplumlarda siyaset sokaktaki ortalama vatandaş içine alacak şekilde genişlemektedir (Kapanı, 2017: 143). Bunun da siyasi katılımın siyaset literatüründe daha çok ele alınır olmasına yol açtığı düşünülmektedir. Çaha’nın (2015: 210) “Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler” kitabında bahsettiği gibi demokrasilerde vatandaşlar farklı beklentilerle siyasete katılım gösterebilmektedirler:

İnsanlar temel ihtiyaçlarını tatmin etmek, aidiyet duygusu kazanmak, mahrumiyet güdüsünü gidermek veya prestij kazanmak için siyasete katılabilirler. Kendini bazı haklardan mahrum hisseden bireyler demokratik yollardan daha fazla katılım göstermek suretiyle haklarını elde etmenin yollarını arayabilirler.

Literatüre bakıldığı zaman siyasi katılım tanımı için bilim insanlarının üzerinde anlaştıkları, herkes için geçerli olacak ortak bir tanım ortaya koymanın oldukça zor olduğu görülmektedir (Akıncı, 2014: 36; Uysal, 1989: 109).

Siyasi katılımı yönetimi etkilemeye yönelik eylemlere bağlı davranış türü olarak gören birçok bilim insanı vardır. Bunlar arasında; Kalaycıoğlu (2013: 1); Nie, Verba, & Converse (1989: 48); Özbudun (1976: 4, 23) ve Çetin (2016: 497) sayılabilir. İkinci olarak sorunları ele alış biçimine göre tanımlama yapan Kapanı (2017: 144) ve Turan

(1986: 67-69) örnek verilebilir. Son olarak *karar verme sürecine bağlı görüşlerin* de olduğu görülmektedir (Uysal, 1984: 111).

Kalaycıoğlu'na (2013: 1) göre bir eylemin siyasi katılım olması için yönetimi etkileme amacının olması ve kişinin bu etkileme kararını kendi hür iradesi ile vermesi gerekmektedir. Nie, Verba, & Converse (1989: 48) için, ise siyasi katılımın yasal olması ön plana çıkmaktadır. Özbudun (1976: 4, 23) ise siyasi katılımı hukuki veya hukuk dışı ya da başarılı ya da başarısız olup olmasının önemli olmadığını vurgulamaktadır.

Kapani (2017: 144) siyasi katılımın, bireylerin mevcut yönetim karşısında durum, tutum ve davranışlarına yön veren bir kavram olduğunu, diğer bazı siyaset bilimciler gibi bu kavramın yalnızca seçimlerde oy kullanmakla sınırlı kaldığını düşünmememiz gerektiğini vurgulamaktadır. Katılım, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanıdır (A.g.e.: 144).

Uysal ise siyasi katılımı yönetimin yönetim gücünün paylaşılması olarak görmektedir.

Yukarıda yapılan tanımlar çerçevesinde siyasi katılımın yalnızca bireyin davranışı ile kısıtlanmadığı, siyasi olarak ilgi, gerçekleştirilen siyasi eylem gibi tutumlar ile yakın ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Burada “tutum” kelimesi, “bir sorunu ele alış biçimi, bir mesele karşısında takınılan tavır” olarak düşünülmüştür. Davranışsal, bilişsel ve duygusal tutum olmak üzere üç değişik tutum olduğunun da unutulmaması gerekir (Akıncı, 2014: 39).

1.2.1. Siyasi Katılım Düzeyleri

Siyasi katılımı bulan bireyler aynı düzeyde siyasi katılımı bulunmamaktadırlar. Çünkü bireylerin, siyasi toplumsallaşma sürecini nasıl geçirdikleri, yaşadıkları topluma ait siyasi kültür, toplumun sosyo-ekonomik yapısı gibi pek çok etken siyasi katılım düzeylerinin farklı olmaktadır (Kaya, 1985: 17; Kışlalı, 2008: 118).

Bu çerçevede siyaset bilimcilerin farklı kriterler kullanarak siyasi katılım düzeylerini inceledikleri görülmektedir. Çaha (2015: 48) demokrasilerde siyasi katılımın üç seviyede gerçekleştiğini söylemektedir: Kişisel düzeyde, grup düzeyinde ve siyasi partiler aracılığı ile katılım.

Siyasi katılım düzeylerini incelerken Dahl, Milbrath, Verba ve Nie, Barnes ve Kease ile Baykal'ın siyasi katılım düzeyine nasıl baktıkları ele alınacaktır.

Çalışmada siyasi katılım düzeyi bakımından Dahl'ın yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşıma göre Dahl (1963: 57) siyasi katılım düzeylerini şu şekilde gruplandırmıştır: **İlgi (interest) düzeyi, önemseme (concern) düzeyi, bilgilenme (information) düzeyi ve eylem (activity) düzeyi.** İlgi düzeyinde kişinin etrafında ne olup bittiği ilgisini çekmektedir. Önemsem düzeyinde ilgilendiği olay hakkında vereceği kararın önemli olup olmadığını önemsemeye başlamaktadır. Bilgilenme düzeyinde kişiler önemsendiği bu karar hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadığına bakmaktadır. Sonunda bu kararıyla ilgili nasıl bir eylemde bulunacağına karar vermektedir. Dahl (1963: 57) çalışmasında ABD'de 1957'deki başkanlık seçimlerinde toplumun yukardaki dört düzeyde nasıl davrandıklarını ortaya koymuştur. Başkanlık seçimlerine az ilgi gösterenler ve önemsemeyenler fazla bilgi edinme ihtiyacı duymayıp seçimlerde oy kullanmamışlardır. Buna karşın büyük ilgi gösterip önemseyenler ise önce bilgi sahibi olmuşlar ve büyük oranda oylarını kullanmışlardır.

Bu yaklaşıma göre, bir siyasi katılımın oluşması için ne ile ilgileniliyorsa kişi önce o konuya ilgi duyarak ilgilenme sürecini başlatmaktadır. Arkasında siyasi katılımın devamı için ilgilenilen konunun önemsenmesi süreci başlamaktadır. Daha sonra bilgilenme sürecinde kişi bilgi toplamaya başlamakta ve sonunda o konuyla ilgili olarak eylem süreci devreye girmektedir. Katılımın ilk aşaması olan ilgilenme aşamasında kişi siyasi olaylara merak, eğilim ve arzu duymakla sınırlı kalmaktadır. Sonraki aşamada ise siyasi olayları önemsemektedir. Bir sonraki aşamada ise bilgilenme süreci devreye girmektedir. Kişi artık siyasi olayları izlemektedir. Artık siyasetle yakından ilgilenmekte, siyasetle ilgili televizyon programlarını izleyip, gazete köşelerinde siyasi yazıları okumakta, sosyal medyada siyasi hesapları takip etmektedir. Siyasi katılımın en son düzeyi olan eylem aşamasında ise, kişi artık bizzat siyasi olayların içindedir. Siyasetin artık o kişinin hayatında önemli bir yer tutmaya başladığı düşünülmektedir.

Milbrath & Goel (1978: 1482-1484) ise siyasi katılım düzeylerini açıklarken yönetimi etkilemeye yönelik eylemlerin zorluk derecelerini esas almaktadır. Eylemleri zor olanlar, orta derecede zor olanlar ve izleyici faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Kalaycıoğlu (1998: 11-12) Milbrath'ın zorluk derecesine göre sınıflandırdığı siyasi

katılım düzeyini eleştirmekte ve bu zorlukların zamana ve ülkelere göre değişebileceğini söylemektedir.

Verba & Nie (1972: 72) kişileri altı tür siyasi katılım düzeyine göre sınıflandırmıştır: Etkileme sürecine hiç katılmayanlar, seçimden seçime oy kullananlar, sınırlı olarak kişisel katılım sağlayanlar, grup düzeyinde katılım sağlayanlar, sadece seçim kampanyalarında görev alanlar ve siyasi parti üyesi olarak bütün siyasi etkinliklerde görev alanlar.

Baykal (1970: 33-34) ise siyasi katılım düzeylerini üç seviyede incelemektedir: “*Siyasi olayları izleme, siyasi olaylar hakkında tavır takınma ve siyasi olaylara karışma*”. Birinci seviye siyasi katılım gazete, dergi, radyo, açık oturum yolu ile siyasi olayları izlemek, misafir olarak parti etkinliklerine katılmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu faaliyetlerin ortak yanı baskın olarak siyaset dünyasından haberdar olmaya dönüktür. Burada bu faaliyetlerde kişi pasif bir pozisyonudadır ve siyasi tercihini yayma amacı taşımamaktadır. Kişi sadece siyasi haberlerden haberdar olmak amacındadır.

Siyasi olaylar hakkında tavır takınmak şeklinde ortaya çıkan siyasi katılım ise izlemeden daha yoğun bir faaliyet olarak siyasi görüşün yanında ya da karşısında tutum takınmaktır. Kitle haberleşme araçları ile yapılan siyasi tavır takınmada mesajın etkisi daha yüksek olabilir. Bu düzeyde katılım sağlayan bireylerin özelliği siyasi bir olay yaratmaya kalkışmamaları ancak siyasi olayları izlemeyi yeterli görmeyip olaylar karşısında bir tavır takınmalarıdır.

Yukardaki sınıflama içinde siyasi katılımın en uç durumu ise bizzat siyasi olaylara karışmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu da siyasi dernek, parti, değişik sivil toplum kuruluşlarının bünyesinde üye olarak faaliyette bulunmak, bu kuruluşlarda değişik seviyelerde görev almak, partide ise aday olmak, yürüyüşlere, mitinglere, gösterilere katılmak şeklindedir. Burada izlemek ve tavır almak dışında birey aktif olarak bizzat siyasi olayların içindedir.

Siyasi katılımın herkes için aynı önemde olmadığı, dolayısıyla herkesin aynı davranış ve eylemde bulunmadığı düşünülmektedir. Bazıları yoğun bir katılım sağlarken bazıları da daha az yoğun katılım ve merak düzeyi göstermektedir. Buna bağlı olarak Dahl, (1963: 56) siyasi katılım düzeyi bakımından toplumu dört kesim (political strata) olarak düşünmektedir: a) Siyasi olmayan katman (Apolitical strata), b) Siyasi katman

(Political strata), c) Güç(iktidar) peşinde koşanlar (Power seekers), d) Gücü elde edenler (iktidar sahipleri) (The powerful). Yukarıdaki sınıflandırmada siyasi olan ve olmayan tabakaya vurgu yapan Kapani (2017: 147); siyasi olmayan tabakayı siyasi olaylar karşısında ilgi, önemseme, bilgilenme ihtiyacı duymayıp eylemde bulunmayan ilgisizler olarak değerlendirmektedir.

Barnes & Kease (1979: 42-49), siyasi katılımı olağan ve olağandışı siyasi katılım olarak sınıflandırmaktadır. Olağan siyasi katılımı seçim dönemlerinde yönetimin koyduğu kurallara uyma şeklinde gerçekleştirilen siyasi katılım kastedilmektedir. Olağandışı siyasi katılımı ise bunun tam tersi söz konudur. İnsanlar mevcut yönetimin koyduğu kurallara karşı çıkararak boykot, imza kampanyası, işgal gibi yasa dışı eylemlere girişmektedirler.

1.2.2. Siyasi Katılım Düzeylerini Etkileyen Faktörler

Siyasi katılım çalışmalarında “*siyasi katılım düzeyini etkileyen faktörler*” üzerinde en fazla durulan konulardan biridir.

Siyasi katılımı etki eden faktörler sosyo-ekonomik, bireysel, siyasi ve hukuksal faktörler olarak üç başlık altında toplanmaktadır.

İlk olarak sosyo-ekonomik faktörler (van Deth, 2001; Lane, 1959; Anderson & Zelle, 1998; Crotty, 1991) siyasi katılımı etki eden geleneksel faktörlerdendir. “Siyasi Katılıma Bir Kaynak Model” başlıklı makalelerinde Brady, Verba & Scholzman (1995: 271) insanların neden siyasi katılım sağladıkları sorusuna cevap ararken üç faktörün öneminden bahsederek bunların “*zaman, para ve sivil kültür*” olduğunu söylemektedirler.

Kalaycıoğlu'nun (2013) söylediği gibi siyasi katılım düzeyi ağırlıklı olarak siyasi kaynakların etkisi altında şekillenmektedir. Kişilerin tutum ve davranışlarının ortaya çıkmasında önemli etkileri olan gelir, eğitim, tecrübe, bilgi, bulunulan mevki vs. hepsi siyasi kaynaklardır. Eğitim siyasi katılımı etkileyen faktörlerdendir (Parry, Moysen, & Day, 1992: 1091-1902; Barnes & Kease, 1979). Kalaycıoğlu (1983: 26-30,185) yaptığı bir çalışmada eğitim düzeyi ile siyasi katılım arasında olumlu yönde bir ilişkinin var olduğu sonucuna varmıştır.

Ayrıca modernleşme ile siyasi katılım arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu yapılan bir araştırmada ortaya konmuştur (Çaha, 2015: 50,211). Sunduğu eğitim olanakları ve kültürel ortam sebebiyle şehir yaşamının siyasi katılımı grup düzeyinde etkilediği görülmektedir. Sosyo-ekonomik imkanların artmasının grup seviyesinde siyasi katılımı arttırdığı, bu yönde geniş kapsamlı bir çalışma yapan Ingelhart (1977) tarafından yapılmış araştırmalarda ortaya konmuştur. Özbudun (1976) ise şehirlerin daha çok grup düzeyinde siyasi katılım ortaya koyduklarını ve oy verme açısından ise olumsuz bir ilişkinin olduğunu ve bunu Türkiye’de 1961-1969 yılları arasında yapılan seçimler üzerinde yaptığı araştırmada ortaya koymuştur. Şehir yaşamının bir olumlu yanı da meslek edinme açısından sunduğu imkânlardır. Mesleklerin icra edildiği toplu çalışma ortamlarında bilgi alışverişi olması, diğer bir söyleyişle etkileşimin yüksek oluşu siyasi katılım üzerinde etki yapmaktadır (Turan, 1986: 81).

Sosyo-ekonomik faktörlerle beraber sosyal sermaye de son yıllarda katılım düzeyini belirlemede önem kazanmaya başlamıştır (Paxton, 1999; Lake & Huckfeldt, 1998; Putnam, 2000). Ruedin (2007: 35) yaptığı bir çalışmada “siyasi kurumlar” ve “sosyal sermayenin” siyasi katılıma en önemli katkıyı veren iki faktör olduğunu söylemiştir. Ruedin (2007: 4) yaptığı simülasyon çalışmasında siyasi kurumları siyasi katılımın sonucunda etkilenen ve genel olarak siyasetin işlediği ortamın kurallarını belirleyen yapı olarak ve sosyal sermayeyi ise toplumdaki fertlerin birbirleri ile olan ilişkileri olarak sunmuştur. Ruedin, sadece toplum içinde geçirilen zamanlardan çok kişisel ağların daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Paxton (1999: 88) ise, sosyal sermayenin elemanları olarak güven ve kurumları görmektedir. Bu çerçevede siyasi katılımı etkileyen sebepler arasında insanların içinde yaşamını sürdürdüğü sosyal çevrenin ve bu çevrede oluşan kişisel bağlılığın, dayanışma duygusunun ve çıkar sağlama düşüncesi şeklinde ortaya çıkan sosyal güdülerin de önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sosyal güdülerin başında da medyanın yanı sıra, partiler tarafından gerçekleştirilen siyasi kampanyalar, mitingler, değişik kültürel etkinlikler gelmektedir (Rokkan, 1971: 73-81). Bu faktörler arasında medyanın siyasi katılımı etkileyen önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir (Chomsky, 2002; Herman & Chomsky, 1989; Iyengar & Reeves, 1998). Seçim ortamlarında en çok medyanın kullanılarak vatandaşları etkilemeye çalışılmasının da medyanın öneminden ötürü olduğu düşünülmektedir. (Berelson, 1979: 535-536).

Sosyal sermayenin bir elemanı olan güven siyasi katılım düzeyini etkileyen faktörlerden biridir. Siyasi katılım gerçekleşirken kişinin katılım sonunda bir şeyler kazanacağına inanması gerekir. Bu açıdan siyasi kurumlara karşı bir inancı olmalıdır (Paxton, 1999: 89). Easton (1965: 283-285) siyasi liderlere karşı olan güvenin mevcut sistemin meşru olması üzerinde etkisi olduğunu söylemektedir. Miller (1974: 951-972) yaptığı bir çalışmada siyasi sisteme güveni olmayanların yasadışı yollara başvurduklarını göstermiştir.

İkinci olarak siyasi katılımı etkileyen bireysel faktörler olarak, siyasi kaynak şeklinde değerlendirilen yaş, cinsiyet, içinde olduğu aile, ait olduğu din ve mezhep öne çıkarılmaktadır (Welch & Secret, 1981:5-16; Milbrath, 1965; Richardson, 2012: 219-228). Nie, Verba, & Jae-on (1974: 319) katılımın yaş ile doğru orantılı olduğunu, kırklı ve ellili yaşlarda en yüksek seviyesine ulaştığını ve durduğunu, altmışlı yaşlardan sonra ise aşağı doğru inişe geçtiğini söylemektedirler. Almond & Verba'nın (1989: 135) sivil kültür çalışmasında kadınların erkeklere göre daha az siyasi katılımında bulunduğu ortaya konulmuş, buradan hareketle siyasi katılımında cinsiyetin önemi vurgulanmıştır.

Siyasi katılıma etki eden en önemli faktörlerden birisinin dinî duygu olduğu düşünülmektedir. Toprak (1981) dinin siyasi katılımında oynadığı rolü Milli Selamet Partisi (MSP) üzerine yaptığı çalışmayla dinî duygunun nasıl motive edici bir güç olduğunu ortaya koymuştur. 1980'li yıllarda özellikle kadınların aynı partideki çalışmaları din kaynaklı temaların siyasi katılımı sağlamada önemli ve etkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca Göle (1992) de dinî motiflerin siyasi alana taşınmasında Türk kadınının rolü üzerine yaptığı çalışmada siyasi katılıma dikkat çekmiştir. Siyasi katılıma etki eden bireysel faktör olarak değerlendirilen psikolojik faktörler bağlamında olumlu psikolojik etken olarak siyasete karşı olan ilgi, sosyal girişkenlik, siyasi aktivite ve vatandaşlık duygusu; olumsuz psikolojik değişkenler olarak da yabancılaşma, siyaset dışılık, kuralsızlık-kural dışılık sayılmaktadır (Dilber, 2013: 3).

Üçüncü olarak, siyasi katılıma etki eden siyasi ve hukuki faktörler yaşanan toplumun demokrasi ile mi, yoksa siyasi katılımın toplumun toplumsal düzeyde harekete geçirilmesi şeklinde ortaya çıkan totaliter bir yapı ile mi yönetildiğinin etkisi altındadır. Demokrasi ortamında uzman yöneticilerin sahip oldukları teknik bilgiye dayalı olarak seçilmiş olmadan aldıkları gücü kullanmaları da siyasi katılımın önünde bir engel olarak durduğu düşünülmektedir. Çünkü bu durumda teknik konularda

uzman olan bürokratlar bu bilgilerini öne sürerek seçilmiş kişilerin önüne geçmektedirler. Böyle bir durumda halk tarafından temsilcilerine verilen yönetme yetkisi teknokratların eline geçmektedir.

Ayrıca Liderlerin karizmaları da insanların siyasi katılımında bulunmalarına bazen olumlu etki yapmaktadır (Weber, 1998). Bu tür karizmatik liderler toplumla çok rahat iletişime geçebilmekte, toplumu kolaylıkla harekete geçirebilmekte, güven oluşturmakta ve bütün bunların sonucunda bireylerin siyasi katılımında bulunmalarına olumlu etki yapmaktadırlar.

Özetle; yukarıda belirtilen siyasi katılım düzeylerini etkileyen faktörler olan sosyo-ekonomik, bireysel, siyasi ve hukuki faktörler bütünsel olarak değerlendirildiğinde, toplumların bu yöndeki gelişim düzeyi düşük olanlarda; sınırlı, etkisiz siyasi katılım olduğu; gelişim düzeyi ileri seviyede olanlarda ise, siyasi katılım imkânlarının fazla olmasından dolayı hem bireysel hem de grup düzeyinde siyasi hayata katılımın yüksek olduğu düşünülmektedir.

Daha yüksek gelirin daha yüksek siyasi katılım sağladığı; daha yüksek eğitimin de daha fazla siyasi katılıma yol açtığı görülmektedir. Aynı şekilde yüksek statülü mesleklerde çalışma, şehirleşme, toplumun modernleşmesi siyasi katılım düzeyini arttıran etkenlerdendir. Dini değerlerin de siyasi katılımı etkileyen önemli faktörlerden biri olduğunun da vurgulanması gerekir.

Bireysel faktörler açısından kişinin etkinlik ve girişkenliği arttıkça siyasi katılımın arttığı, yabancılaşma arttıkça ise siyasi katılımın düştüğü düşünülmektedir. Yaş arttıkça siyasi katılımın düştüğü düşünülmektedir. Kadınların ev ve aile işleri ile daha çok uğraşmalarından ve parlamentodaki kadın sayısının azlığından da anlaşılacağı üzere kadınların siyasi katılım düzeyi düşüktür.

Siyasi ve hukuksal faktörler açısından bakıldığında, siyasi sistemin işleyişi, yaşanılan toplumun demokratik ve siyasi katılımın toplumsal düzeyde herkesi harekete geçirmesi şeklinde olduğu, uzman yöneticilerin sahip oldukları teknik bilgi sayesinde alınan siyasi kararları etkileme gücünün oluşturduğu katılım engelinin ortadan kalktığı bir sistemin siyasi katılımlara olumlu yönde etkide bulunduğu düşünülmektedir. Bunun aksi bir siyasi bir sistemin işleyişi ise, olması gereken istenilen siyasi katılımın oluşmasında görülen en büyük engellerdir.

1.2.3. Sosyal Medya ve Yeni Katılım Biçimi

Bilişim ve iletişim dünyasındaki gelişmelerle ilgili olarak Castells (2013: 498) “enformasyonel siyaset” terimini kullanmış ve arkasından da demokrasinin yeniden inşası olarak “enformasyonel demokrasi” modelini önermiştir. Enformasyonel siyasette de elektronik iletişimin önemli olduğunu vurgulamıştır. Elektronik iletişim yoluyla siyasi katılımdan bahsetmiştir. İnsanlar arasındaki iletişime dikkat çekmiş ve bilgiye bilgisayarlar üzerinden ulaşmanın önemini vurgulamıştır. Bilgisayarlara dayalı iletişim bilginin yayılmasını, edinilmesini kolaylaştırmış, geleneksel medyanın kontrolünü zayıflatmış, özerk elektronik bir forumda tartışma ve etkileşim içinde olma imkânı doğurmuştur. Bu yapı aynı zamanda siyasi bir katılım aracı olarak da kullanılabilir. Castells, on-line (çevrimiçi) siyasetin, siyasetin ve toplumun bireyselleşmesine sebep olabileceği gibi, bütünleşmenin ve görüş birliği oluşturmanın tehlikeli ölçüde zorlaşacağı düşüncesini ileri sürmüştür (A.g.e.: 528).

Castells'e (2013: 529) göre internetin bir bilgilenme, iletişim ve örgütlenme aracı olarak kullanımı taban örgütlenmelerini güçlendirmektedir. Castells (2013: 530), sonuçta bütün bunların amacının siyasi süreci etkilemek olduğunu, yani toplumun temsilcileri tarafından toplumun yönetimini etkilemek olduğunu ifade etmiştir.

Temsili demokrasilerde temsilin sosyal medya aracılığı (Daha genelleştirerek ifade edilirse yeni medya aracılığı) ile daha iyi duruma geleceği ve sosyal medyanın siyasi katılımı etkileyeceği düşünülmektedir. Yeni teknolojik gelişmeler geleneksel medya dışında (TV, radyo, gazeteler) “yeni medya” dediğimiz internet, sosyal medya ortamları, cep telefonları, sayısal teknoloji ve yazılımlardan oluşan ortamları hayatımıza sokmuştur (Lister, Dovey, Giddings, Grant, & Kelly, 2009: 9). Yeni medya ile insan pasif bir konumdan çıkıp karşılıklı etkileşimin olduğu aktif bir konuma gelmiştir. Yeni teknolojiler bizlere gerçek hayatta karşılaştığımız klasik erişim ve ifade özgürlüğü platformunu kaldırarak daha özgür bir ortam sunmaktadır. Geleneksel medya sadece gönderen, tek yönlü, içeriği sınırlı ve merkezden kontrol edilen bir yapıda olduğu halde; yeni medya çok sayıda kanalı olan, katılımcıların sadece gönderen değil hem gönderen hem de alıcı pozisyonunda olduğu, zengin içerikli, çok noktadan-çok noktaya etkileşimli bir yapıdır. Siyasi katılımın ana aktörü konumundaki siyasi partilerde de yeni medyanın katılım bakımından önemli bir ağırlığa sahip olduğu düşünülmektedir.

Yeni medya internet teknolojilerindeki gelişmelerle hayatımıza daha fazla girmeye başlamıştır. Günümüzde bireyler dolayısıyla siyasi parti üyeleri de yaşamlarının her noktasında yeni medya ürünlerini kullanır hale gelmişlerdir. Değişik sektörlerin bu alanda daha fazla yatırım yapması ve insanların yeni teknolojilere olan ilgisi bu eğilimi desteklemektedir (Köseoğlu & Al, 2013: 110).

Son yıllarda siyasi katılım-internet veya alt kümesi olarak siyasi katılım-sosyal medya ilişkisi üzerine çok sayıda yayın yapıldığı görülmektedir (Castells, 2010; Donk, Loader, Nixon, & Rucht, 2004; Davis, 1999; Norris, 2003; Bimber, 2001). Çünkü yeni teknolojiler hayatımızda birçok şeyi etkilediği gibi siyasi aktiviteler üzerinde de etkiler oluşturmaktadır. Bu etkiler yeni siyasi katılım yolları açmak şeklinde olduğu gibi mevcut siyasi katılım kanallarını değiştirmek, geliştirmek şeklinde de olabilmektedir. Negroponte (1995), internetin siyasi katılıma yeni boyutlar kazandırdığını ve toplumun daha katılımcı bir toplum haline gelmesine yardım ettiğini söylemektedir. Sosyal medya ve siyasi katılım arasındaki ilişkiyi inceleyen Polat (2005: 435), sosyal medyanın siyasi katılımın hem düzeyini hem de biçimini etkilediğini belirtmektedir.

Yapılan bir çalışmada kişilerin sosyal medya aracılığıyla siyasi katılımında ve siyasi aktiviteler içinde olması için özgüvene ve siyasi bilgilenmeye gereksinim duydukları sonucuna varılmış ve sosyal medyanın siyasi katılım sağlamada gün geçtikçe en çok kullanılan ortam olduğu gösterilmiştir (Warner, McGowen, & Hawthorne, 2012: 270-271).

Sosyal medyanın siyasi katılımın artmasına sebep olduğunu söyleyen Browning (1996) bunun büyük hacimdeki bilgilere erişimi kolaylaştırdığını; böylece bilgi bombardımanı altındaki bireylerin siyasi katılım yönünde cesaretlendiğini söylemektedir.

Kutlu (2018: 94) ve Kejanlıoğlu (2004: 692) tarafından benimsenen, siyaseti kamusal alan içinde yer alan bir faaliyet olarak değerlendiren görüşe göre, kamusal alan artık internet ve sosyal medya tarafından şekillendirilmektedir. Sosyal medya ve internet ya da yeni medya geleneksel medyaya göre daha çoğulcu ve demokratik durmakta böylece siyasi katılımın önü açılmaktadır (Lister, Dovey, Giddings, Grant, & Kelly, 2009: 9). Siyasi katılımın önünün açılmasının altında yatan neden ise insanların sınıf, cinsiyet, ırk ya da kültür farklılığı olmaksızın düşüncelerini yeni medya vasıtasıyla rahatlıkla ifade edebilmeleridir.

Siyasi katılımı temsili ve katılımcı demokrasi açısından değerlendiren bir yaklaşım da; sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte siyasi katılım biçimlerine alternatif yeni katılım biçimleri ortaya çıkmakta olduğu ve bu durumun katılımcı demokrasi anlayışlarını temsili demokrasi karşısında daha avantajlı bir duruma taşıdığını söylemektedir (Şener, Emre, & Akyıldız, 2015: 76). Yeni teknolojilerin insanların çoğunu siyasi katılıma teşvik ettiğini ileri sürülmektedir (Rheingold, 1993; Turkle, 1997). Valenzuela, Kim & Gil De Zúñiga (2012: 164, 175) aynı zamanda bireylerin birbirleriyle çevrimiçi(online) görüşmeleri ve siyasi sorunlar hakkında tartışmalarının siyasi katılıma olumlu yönde etki ettiğini söylemektedir.

Bazı araştırmalarda birçok araştırmanın sosyal medyanın siyasi katılımı ile olumlu yönde ilişkisi olduğu yönündeki bulgularının eksik olduğu, bunun belirli bir süre takip edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu yönde yapılan ve parti rozeti taşıma, parti çalışmalarında bulunma, oy kullanma, parti mitinglerine katılma, partiye bağış yapma ve başkalarını ikna etmeye çalışmanın siyasi katılımın göstergeleri olarak alındığı bir çalışmada sosyal medya ile siyasi katılımın devamlı bir ilişkisinin olmadığı gösterilmiştir (Bimber & Copeland, 2013: 124). Purcell & Smith (2011), hazırlamış olduğu bir raporda, gençlerin çevrimiçi(online) kültürel ve siyasi aktivitelere karşı daha istekli olduğunu vurgulamıştır.

Brandtzæg, Følstad, & Mainsah (2012: 2) sosyal medyada gençlerin sivil katılımlarını üç başlık altında incelemiştir: İlk katılım türü Facebook gruplarına katılma, online imza veya değişik sosyal sebeplerden ötürü bilgi paylaşma gibi aktiviteleri içeren destekleyici faaliyetlerdir. İkinci katılım türü, ihtiyatlı ve üzerinde düşünülmüş aktivitelerdir. Bunlar gençlerin kendi aralarındaki sohbetler ve değişik sosyal konular hakkındaki tartışmalarıdır. Üçüncüsü katılım türü ise, toplumdaki iş birliği şeklindeki aktivitelerdir. Burada toplumdaki sorunlara çözümler üretilir. Her üçünde de sosyal medyanın ağırlığına dikkat çekilmektedir.

Kore’de yapılan bir araştırmada yeni medya ve geleneksel medyanın siyasi katılım üzerindeki etkisi araştırılmış ve gençlerin siyasi katılım konusunda yeni medyayı daha fazla kullandıkları ve yeni medyanın siyasi katılımı daha ağırlıklı bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Araştırmada; sosyal medya kullanmanın ilgi, bilgi ve eylem bakımından siyasi katılım ile olumlu yönde bir bağı olduğu sonucuna varılmıştır (Kim & Kim, 2007: 343).

Bir diğ er araştırmaya göre de, yoğun sosyal medya kullanımı siyasi aktivitelere katılımı arttırmaktadır. Sosyal medya ve internet sayesinde bireyler arasında haberleşme artmakta ve geleneksel katılım araçlarının yokluğunun sosyal medya tarafından doldurulması siyasi katılıma olumlu katkı yapmaktadır (Wellman, Quan Haase, Witte, & Hampton, 2001: 4). Vromen, Xenos & Loader (2015: 3), siyasi bilgileri sosyal medyada paylaşmak, yayınlama ve konuşmanın siyasi katılımın geleceği açısından önemli olduğu sonucuna varmışlardır.

Sosyal medya ve internet zerine Newnham & Bell (2012: 45) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, Youtube, Facebook ve Twitter gibi sosyal medyanın siyasi gruplar tarafından çok etkin bir şekilde kullanıldığı sonucuna varılmıştır. rgtlenme ve siyasi iletişim açısından çok etkili bir ortam olan sosyal medyada bireylerin kimliklerinin açıklanmaması ve buna bağlı olarak internette sağlanan desteğin günlük hayattakinden daha fazla olması, sosyal medyaya olan rağbetin artmasının bir başka sebebi olarak görülmüştür.

Bu arada siyasetin sanallaşmasına ve sosyal medyaya kaymasına örnek olarak İtalya'daki Beş Yıldız Hareketinden bahsetmeliyiz. Beş Yıldız Hareketi (M5S) 2009'da Beppe Grillo (1948-) ile iş adamı Gianroberto Casaleggio (1954-2016) tarafından İtalya'nın Cenova kentinde kurulmuştur. Beppe Grillo güldürü sanatçısı, eylemci ve web sitelerinde ücret karşılığı yazı yazan birisidir. Bu yeni sanal parti 2013 seçimlerinde %25 oranında oy almıştır. Bu sonuca göre, M5S İtalyan Temsilciler Meclisi'nin 630 sandalyesinden; 109'unu, İtalyan Cumhuriyet Senatosu'nun 315 sandalyesinden; 54'n ve Avrupa Parlamentosu'nda İtalya'nın payı olan 73 sandalyeden de; 17'sini elde etmiştir. M5S, bir anda İtalya'nın ana muhalefet partisi konumuna yükselmiştir. Bu partinin merkezi yapısı ve üyelik aidatı olmayıp, çoğunlukla popüler bir sosyal ağ yazılımı olan Facebook üzerinden yönetildiği görülmüştür. (Kemal, 2015).

Sonuç olarak, insanların siyasi kararların alınması sürecine geçmiş yıllara göre sosyal medyayı kullanarak daha fazla katıldıkları gözlemlenmektedir. Yeni teknolojiler ve özellikle sosyal medya bireylerin siyasete katılım düzeylerinin artmasına sebep olmaktadır. Sosyal medya gerek seçim zamanlarında gerekse seçim dışı dönemde önemli bir araç durumundadır. Sosyal medya, toplum mozaiğini oluşturan insanların birbirleri ile rahat iletişim kurmalarında ve görüşlerinin hiçbir baskı altında kalmadan rahatlıkla ifade edebilmelerinde daha uygun bir ortamı onlara sunabilmesi bakımından

daha avantajlı bir konumdadır. Bu da demokrasinin gelişmesine büyük bir katkı sunmakta ve siyasi katılımlara pozitif yönde etki yapmaktadır.

1.2.4. Siyasi Katılım Demokrasi İlişkisi

MÖ. 431’de Perikles’in vatandaşların demokrasi altında ortaya koydukları yönetime karşı tutumlarından da bahsedildiği meşhur “Demokrasiye Övgü” cenaze konuşmasından beri siyasetçiler ve akademisyenler demokrasi üzerinde yoğunlaşarak “siyasette sıradan vatandaşların rolü ne olmalıdır” sorusunun cevabını aramışlardır. (van Deth, 2016: 2).

İdare şeklimizin adı demokrasidir. Bu ad ona birkaç kişiye değil, bütün yurttaşlara dayandığı için verilmiştir. Yasalarımız kişisel işlerde herkese aynı hakkı veriyor; Devlet işlerinde çok serbest düşünüyoruz. Bu serbest düşüncüyü günlük uğraşlarımızda da gösteriyor, birbirimizi tenkit için gözetlemiyoruz. Özel yaşayışımızda hepimiz dilediğimizi işlediğimiz halde bütün yurttaşları ilgilendiren işlerde kötü bir şey yapmak korkusuyla çok sıkı davranıyor, baştakilerin, yasaların, bilhassa haksızlığa uğrayanları korumak için konulmuş olan, yazılı olmadıkları halde onları ayakları altına alanlara herkesin pek doğru ve yerinde bulduğu kötü bir ad kazandıran yasaların buyruklarından dışarı çıkmaktan çok çekiniyoruz (MacKendrick & Howe, 1953: 262).

Vatandaşların demokrasilerde klasik olarak ortaya koyduğu tutum ve davranışlar arasında seçme, gösteri yapma, kamu yetkilileri ile iletişime geçme, boykot, parti mitinglerine katılma, blog yayınlama, gönüllü çalışma, bildiri imzalama sayılabilir. Parry, Moyser, & Day (1992: 3) demokrasinin siyasi katılımdan ayrı düşünülmemesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Verba & Nie'in (1972: 1) söylediği gibi, “Eğer birkaç kişi karar verme süreçleri ile ilgileniyorsa orada biraz demokrasi vardır, kararlara ne kadar çok kişi katılıyorsa o kadar çok demokrasi, ya da ne kadar çok demokrasi varsa o kadar kararlara katılan kişi vardır”. Dolayısıyla demokrasinin var olabilmesi için siyasi katılımın önemli olduğu düşünülmektedir. Barber (1995) aynı zamanda karar alma süreçlerine kişisel katılımın demokrasiler için gerekli olduğunu ifade etmektedir. van Deth (2001), de siyasi katılımın halk tarafından yönetimi garanti ettiği düşüncesindedir.

Demokrasiyi destekleyen birçok bilim insanı demokrasinin daha yerleşip kuvvetlenmesi için daha fazla siyasi katılım sağlamaları yönünde insanları demokratik yönetimin cesaretlendirdiği düşüncesindedir (Key & Crouch, 1940). Birçok akademisyen, siyasi katılımın demokrasinin merkezinde olduğunu, eğer siyasi katılım olmazsa, demokrasinin meşrutiyetini kaybettiği düşüncesindedir. Bu yüzden demokratik vatandaşlığın ana elemanı siyasi katılım olarak görülmektedir (Dahl, 2015; Brady et al., 1995; Pateman, 1970). Eğer insanlar karar alma süreçlerine katılmazlarsa demokratik sürecin anlamını kaybettiği, kaliteli bir demokrasiden bahsetmek isteniyorsa siyasi katılım düzeyinin çok önemli olduğu düşünülmektedir (van Deth, 2016: 3).

Morlino'ya (2011) göre demokrasinin kalitesine göre siyasi katılımın değişik desenleri söz konusudur. Böylece bazı akademisyenler seçimlere geleneksel siyasetin ilgisinin azaldığını ve demokrasi hakkında soru işaretleri belirlediğini ifade etmektedirler (Putnam, 2000). Bugün demokrasi ve siyasi katılım hakkındaki tartışmalar siyasi katılımın geleneksel formunda olmasına rağmen literatürde geleneksel olmayan tarzda siyasi katılımı ilgili de çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bang (2005) vatandaşların siyasete karşı ilgisiz olduklarını söylemenin yanlış olduğunu, bunun yerine onların sistem tarafından dışlandığını ve seslerinin çıkmasının zor olduğunu hissettiklerini söylemektedir. Buna dayanarak demokrasilerin artan ilgisizliğe bağlı olarak kategorize edilmemesi gerektiğini ve siyasi katılımın değişik formları ile değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Siyasi katılım ve demokrasi ilişkisine en çok katkı veren, bu konuda “sivil kültür” adlı çalışmalarıyla siyaset bilimine ciddi katkılar yapan Almond ve Verba'dır. 1960'lı yıllarda Almond ve Verba ile başlayan süreçte klasik demokratik anlayıştan farklı olarak siyasi katılım seçimle sınırlı kalmayıp daha dinamik bir yapıya bürünmeye başlamıştır. Bu iki araştırmacı; Amerika, İngiltere, Almanya, İtalya ve Meksika'da yaptıkları bir çalışma ile demokrasi ile siyasi katılım arasındaki sıkı ilişkiye iyi bir örnek olacak çalışmalarını ortaya koymuşlardır. Bu gelişme, siyaset bilimi içerisinde, *siyasi tutumlar ile davranışlara* ve bunlar ile demokrasi arasındaki ilişkiye odaklanan, bundan dolayı da *The Civic Culture* için anlamı büyük olan bir literatürün oluşmasına yol açmıştır (Almond & Verba, 1989: 3, 11-12, 473-502).

Bu çalışmada siyasi kültüre vurgu yapılmış ve demokrasilerin sürekliliği, devamı ve istikrarı için gerekli oluşundan bahsedilmiştir. Almond & Verba (1989: 17-20) siyasi

objeler karşısında bir tutumun var olup olmamasına göre siyasi kültür tiplerini sınıflandırmak yoluna gitmiş ve üç ana siyasi kültür tipi öngörmüşlerdir.

a) **Yöresel (Parochial political culture) Siyasi Kültür:** Siyasi objelere karşı bir tutumun, yönelimin oluşmadığı ve bundan dolayı siyasi rollerin gelişmediği siyasi kültürdür. Yukardaki tabloda eğer bu “0” ise bunu yöresel kültür olarak görebiliriz. Afrika kabile toplulukları bu kategoridedir.

b) **Teba (Subject political culture) Siyasi Kültürü:** Siyasi sistemin tümü ve sistemin çıktıları üzerine yüksek tutumların, yönelimlerin olduğu, ama buna karşın milletin kendisi üzerine olan bilincinin çok düşük olduğu ve sistemin girdileri üzerine tutumun oluşmadığı siyasi kültürdür.

c) **Katılımcı (Participant political culture) Siyasi Kültür:** Toplumun kendisi üstüne bilincinin ve siyasi katılımın çok yüksek olduğu, sistemin girdi ve çıktı objelerine karşı tutumların olduğu siyasi kültürdür.

Yöresel siyasi kültür, gelenekselci bir siyasi yapı ile; teba tipi siyasi kültür, otoriter ve merkezi bir siyasi kültür ile uyumaktadır. Katılımcı siyasi kültür ise, demokratik bir siyasi yapıya eş tutulmaktadır (Almond & Verba, 1989: 21-34). Siyasi kültür tiplerini belirleyen ve aşağıdaki tabloda gösterilen bu kombinasyon, Max Weber’in “Otorite Tipleri” ile Parsons’ın “Kalıp Değişkenleri” (Pattern Variables) dikkate alınarak oluşturulmuştur (Almond, 1989: 12-24).

Tablo 1. 1: Siyasi Kültür Tipleri

	<i>Sistemin Tümü</i>	<i>Girdi Boyutu</i>	<i>Çıktı Boyutu</i>	<i>Toplumun Kendini Değerlendirmesi</i>
<i>Yöresel (Parochial)</i>	0	0	0	0
<i>Teba (Subject)</i>	1	0	1	0
<i>Katılımcı (Participant)</i>	1	1	1	1

Kaynak: (Almond & Verba, 1963:16) (0 --> Tutum Yok 1--> Tutum Var)

Bu konuda Almond ve Verba’ya benzer bir ele alış biçimi de Larner (1958: 50,51) tarafından ortaya konulmuştur. Bu yaklaşıma göre “modern toplum katılımcı bir toplum” olarak düşünülmekte “katılımcı olmayan toplum ise geleneksel toplum” şeklinde görülmektedir. Huntington da(1968: 36), benzer bir yaklaşımı ortaya koymuştur “modern devlet ile geleneksel devlet arasındaki en önemli fark, halkın

siyasete katılması ve onu etkilemesidir.” Yapılan bu çalışmalar, şunu göstermektedir: Siyasi kültür ile siyasi yapı paralel olduğunda orada istikrarlı bir siyasi yönetim mevcuttur, sağlıklı işleyen katılım sürecinin olduğu yerde ise demokrasiler istikrarlıdır.

Almond & Verba (1989: 13,96), çalışmalarında yeni dünya siyasi kültürünün bir yönünün fark edilebileceğini ve onun da siyasi katılım kültürü olduğunu söylemektedirler. Ayrıca bu çalışmada eğer dünyada süregelen bir siyasi devrim varsa, bunun katılım patlaması olarak adlandırılabilceği belirtilmektedir (Almond & Verba, 1989:3). Yine iki araştırmacı, dünyanın bütün yeni milletlerindeki sıradan bir insanın siyasetle ilgili olduğu inancının (bir şekliyle siyasi sistemde katılımcı olmuştur) yaygın olduğunu, siyasetin dışında olan büyük grupların ise siyasi sisteme girmeyi talep ettiklerini ifade etmektedir. Gelişmekte olan milletler, yeni katılımcı devletleri katılım hususunda iki şekilde sunmaktadır: Demokratik ve Totaliter. Demokratik devlet, sıradan vatandaşına etkilenen-vatandaş olarak siyasi karar alma mekanizmalarının bir parçası olma şansını verir. Totaliter devlet ise, ona sadece “katılımın konusu” olma şansını verir. Her iki durumda da “yeni toplum” olma düşüncesi hâkimdir. Eğer katılımcı devletin benimsemiş olduğu demokratik model, yeni toplumlar oluşturmak istiyorsa, demokrasinin geleneksel kurumları olan evrensel oy hakkı, siyasi parti, seçilmiş yasama organları gibi kurumlardan daha fazla bir şeye ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Almond & Verba (1989: 4) *katılımcı siyasi sistemin demokratik formunun onunla uyumlu bir siyasi kültür gerektirdiğini vurgulamaktadırlar.*

Temsili ve katılımcı demokrasiyi karşılaştıran Barber'a (1995: 196) göre, bireylerin seçtiği temsilcilerine vekalet verip yönetildikleri temsili demokrasi siyasi katılım açısından zayıf kalmaktadır. Vekalet verince birey özgürlüğünü kaybetmekte ve yönetilmeyi peşinen kabul etmektedir. Halbuki katılımcı demokraside bireyler bağımlı olmaktan çıkıp özgür bir pozisyona geçmekte ve bireyin özel menfaatleri de kamu menfaatine dönüşmektedir. Dolayısıyla işi katılımcı demokraside siyaset yapmak olan insanlar, siyaset yapmayı meslek olarak görmeyecek ve siyaset yapmak toplumun her ferdinin esas uğraş alanlarından biri olacaktır. Bu durumu Barber (1995: 200), “katılım kendi kendini yöneten bir cemaat yaratmak, kendi kendini yöneten bir cemaat yaratmak da katılım demektir” şeklinde açıklamaktadır. Ayrıca Çukurçayır (2012: 2) bu konuda “*Katılım-Demokrasi ilişkisi güçlendirilirse katılım halkın siyasete ilgisizliğini giderir, küçük toplumsal grupların toplumdaki soyutlanması önlenir*”

demektedir. Son olarak da, Almond & Verba'nın (1989) da ifade ettiği gibi demokrasinin istikrarı için, katılım sürecinin işleyişine bağlı olduğu düşünülmektedir.

1.3. Türkiye’de Parti Üyeliği ve Katılım

Şubat 2020 itibariyle Türkiye genelinde 10.195.904 kişi ile Adalet ve Kalkınma Partisi üye sayısı bakımından birinci sırada yer alırken, 1.257.753 kişi ile Cumhuriyet Halk Partisi ikinci, 479.199 kişi ile de Milliyetçi Hareket Partisi üçüncü sırada yer almaktadır (T.C. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2020).

Çalışmaya konu olan ilçelerde CHP’nin Avcılar, Fatih ve Kartal İlçe Başkanlarından Temmuz 2020 tarihi itibariyle alınan bilgilere göre Avcılar, Fatih ve Kartal’daki parti üyesi sayısı sırasıyla 11.907, 4.124 ve 15.988’dir. Aynı şekilde Ak Parti’nin İstanbul İl Başkanlığından alınan bilgilere göre üye sayısı sırasıyla Avcılar, Fatih ve Kartal’da Temmuz 2020 tarihi itibariyle 65.144, 68.606 ve 55.962’dir. Ak Parti ve CHP’nin İstanbul genelinde parti üyesi sayısı ise 2.319.483 ve 271.787’dir.

İlçeler ve İstanbul rakamlarına bakıldığında zaman her iki partinin yeni üye kazandırma politikalarının pratiğe nasıl yansıdığı kolaylıkla görülmektedir. Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi Ak parti başarılı bir üye politikası izleyip üye sayısını arttırırken CHP üye kazanma açısından çok başarılı gözükmemektedir.

Türkiye’de Siyasi partilere nasıl üye olunacağı hukuksal olarak tanımlanmıştır. Kanuna aykırı durumlar olmadığı sürece, partiler tüzüklerinde üye olma şartlarını belirlemişlerdir (Kadıbeşegil & Largo, 2018: 22). Parti üyeliğine giriş zorluğu ve parti üyeliğinin sonlandırılmasının kolaylığı partilerin üye kaydetmelerinde önemli göstergelerdir. Giriş güçlüğü, bir kişinin partiye üye olmak istediğinde bu işlemin ne kadar süreceğiyle alakalıdır. Üyeliğin sona erdirilme kolaylığını ise parti tüzüklerinde böyle bir sürenin olması ile ilişkilidir.

Anayasada partilere “on sekiz” yaşını doldurmuş olanlar üye olabilmektedirler. 2820 sayılı kanun “Her Türk vatandaşı, siyasi partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahiptir” şeklindedir. Siyasi Partiler Kanununa göre vatandaşlar birden fazla partiye ve aynı partinin farklı ilçe veya illerindeki teşkilatlara da üye olamazlar. Siyasi Partiler Kanunu aynı zamanda vatandaşlara Kanun’da belirtilen ve partilerin tüzüklerinde yazılanlara uymak şartıyla istediği partiye üye olma ve dilediği

zaman parti üyeliğinden istifa edebilme hakkını vermektedir (Siyasi Partiler Kanunu, 1983: 6).

Siyasi Partiler Kanunu kimlerin parti üyesi olamayacağını da açık bir şekilde belirtmiştir. Bu kişiler “*yüz kızartıcı suçlar ile kaçakçılık suçları işleyenler, kamu hizmetlerinden yasaklı olanlar, terör eyleminden mahkûm olanlar, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştıranlar, taksirli suçlar hariç beş yıl ağır hapis veya beş yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm*” olanlardır (A.g.e.: 11).

Bugün itibariyle Üniversitelerdeki öğretim elemanları siyasi partilere üye olabilmektedirler. Ancak öğretim elemanlarının siyasi partilere üye olmaları durumunda çalıştıkları kurumlarda bazı görevleri ifa etmeleri mümkün değildir. Bu görevler arasında YÖK üyeliği, enstitü ve yüksekokul müdürlüğü, rektörlük, bölüm başkanlığı ve dekanlık bulunmaktadır. Üniversite öğrencileri de siyasi partilere üye olabilmekle birlikte üniversite içinde siyasi faaliyette bulunamazlar (A.g.e.: 11).

Siyasi Partiler Kanununda üye kaydının nasıl yapılacağı, hangi evrakların isteneceği gibi konularda bir düzenleme yoktur. Kanun’un 12/1. maddesinde; “*siyasi parti üyesi olmaya Kanun’a göre engel hali bulunmayanların, üyeliğe kabul şartları parti tüzüklerinde gösterilir. Tüzükte üyelik için başvurular arasında dil, ırk, cinsiyet, din, mezhep, aile, zümre sınıf ve meslek farkı gözetilen hükümler bulunamaz*” ifadesiyle bu işlemler partilere bırakılmıştır (Siyasi Partiler Kanunu, 1983: 12/1). Sonuç olarak, partilere üye olmak ve ayrılmak Kanun’a göre kişinin özgür iradesine bağlıdır (Şentürk, 2014: 474).

Türkiye’de siyasi katılıma II. Meşrutiyetle başlayıp, 1923-1950 arası, 1950 ve 1960 sonrası ve 1980’den sonraki yıllar olarak bakılacaktır. Osmanlı Döneminde siyasi katılım düşüncesinin gelişmesinde o dönem benimsenen “Batılılaşma politikalarının” etkili olduğu söylenebilir (Güldiken & Kaya, 2004: 107). II. Meşrutiyet ile beraber siyasi partilerin sayısının çokluğu ve bu partilerin katıldığı seçimlerin yapılması, padişahın yetkilerinin azaltılması ve halkın temsilcilerini seçebilmesi siyasi katılım adına olumlu hareketlerdir.

Osmanlı Dönemindeki siyasi katılımın iyi uygulamaları olmasına karşın 1923’ten başlayarak “Tek parti yönetiminin otoriter davranışları” siyasi katılımı olması gereken noktaya ulaştıramamıştır. Bu dönemde, sivil katılıma pozitif yönde katkı vermek yerine, sivil katılımın itici gücü olan sivil toplumu sindirme yönünde adımlar

atılmıştır. Türkiye’de siyasi katılım adına ne yapılırsa devlet tarafından yapılması ve devlet denetiminde sürdürülmesi çelişkisi bulunmaktadır (Güldiken & Kaya, 2004: 107).

CHP tarafından partinin altı hedefine verilen ad olan Kemalist Devrim çerçevesinde “*ümmetten-ulusa, kuldandan-yurttaşta, şer-i hukuktan-akılcı, laik hukuka*” evrilmenin temelleri atılmıştır (Arslan, 2016: 218). Ancak uygulamada *baskıcı, dönüştürücü bir yaklaşım* ortaya konarak siyasi ve sivil katılımın önü kapatılmıştır. 1945’te çok partili hayata geçişte de aynı durum devam etmiştir. Sivil toplum kuruluşları meslek odaları, hemşeri dernekleri gibi diğer bazı kurumları da içine alarak çeşitlenmekle beraber bu kurumlar siyasi katılımın bir aracı olarak değil yine devlet denetimini gerçekleştiren bir yapı olarak devam etmiştir.

Halkın siyasi katılım olgusunun önünün açılması Demokrat Parti’nin 1950’de seçimleri kazanarak ülke yönetimine geçmesiyle başlamış ve siyasi katılım adına ciddi adımlar atılmıştır. Bu dönemde hem halkın hem de kadınların siyasi katılımı noktasında önemli gelişmeler olmuştur (Karpat, 1973). Çaha’nın ifadesiyle (2015: 54)

Tek parti döneminde yer altına inen sivil toplum kuruluşları yer üstüne çıkmış, siyaset yaygınlaşmış ve köylere kadar konuşulur olmuştur. 1960 yılında çoğu Türk köylerinde en az bir “parti ocağının” olması bunu doğrulamaktadır. Köylüler 1950’den sonra Türkiye’nin ilk defa sosyal ve siyasi siteminin bir parçası olmuşlardır.

1960-1980 arası askeri darbeler dönemi demokrasiye ciddi darbeler vurduğundan siyasi katılımın en olumsuz etkilendiği dönem olarak görülmektedir. Bu dönemde bireysel hak ve özgürlükler kısıtlandığı ve devletin topluma karşı güçlü kılındığı görülmektedir.

1980’den sonra ise devletin toplumsal yaşam üzerindeki gücünü azaltan birçok atılım olmuştur. 1980’li yıllarda 1980 öncesi terör eylemlerinden bıkan halkın bundan kurtulma adına büyük bir oranla referandum sonucu kabul ettiği Anayasa ile sendika, dernek gibi birçok sivil toplum kuruluşuna siyaset yapma yasağı getirilerek “*toplumsal yapının hukuksal çerçevesi*” çizilmiştir (A.g.e.: 108). 1982 Anayasası ile iş yaşamı ile ilgili, bireysel birçok hak sınırlanmış ve memurların dernek ve sendika kurmaları yasaklanmış ve partilere bağlı yan kuruluşlar kapatılınca siyasi partilerin siyaset yapmaları zor hale gelmiştir. Toplum bir “apolitik döneme” girmiştir. Bu

siyasetten kopuş süreci ile siyasi katılım “seçimden seçime oy verme” şekline dönüşmüştür (TÜSİAD, 2001: 18). Siyasetin ana aktörleri olan partiler ve yan kuruluşlarının kapatılmasıyla siyaset sahnesinde oluşan boşluk dini ve etnik cemaatlerle giderilmeye çalışılmıştır. Bundan dolayı çoğu kimse siyasi kimliklerini terk ederek, dini ve etnik kimlikleriyle siyaset sahnesinde var olmaya çalışmışlardır (Öncü, 1991: 41).

Bir diğer önemli nokta ise, 1980’li yıllarda Türkiye’de devletin etkinliğinin azalması ve sivil toplumun gelişmeye başlamasıdır. Bu dönemde ekonomide liberal politikalar uygulanmaya başlanmıştır. İhracatın artırılması için önemli adımlar atılmış, ülke sanayisi buna göre desteklenmiştir. Küreselleşmenin yükselişe geçtiği bu dönemde tüm diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de küreselleşmeye dönük adımlar atılması Türkiye’de sivil toplum hareketlerinin devlet güdümünden çıkmasına sebep olmuştur. Devletin ekonomiye müdahalesi eleştirilmiş; bireycilik, girişimcilik, bireysel haklar ve özgürlükler bağlamında liberal söylemler konuşulmaya başlanmıştır. Bu manada devletin küçültülmesi ve bireyin güçlenmesi daha çok konuşulur olmuştur.

1.3.1. Ak Parti’de Parti Üyeliği ve Siyasi Katılım

Türkiye genelinde Ak Parti 10.195.904 kişi ile en fazla üyesi olan siyasi parti konumundadır (T.C. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2020). Ak Parti’nin çalışmalar için seçilmesinin ana sebeplerinden birisi de Türk siyasi tarihine bakıldığında “muhafazakâr” ve “sağ” kesimi temsil ettiği düşünüldüğü içindir. Başka bir ifadeyle Ak Parti; Demokrat Parti, Adalet Partisi, Anavatan Partisi şeklinde devam etmiş olan ve muhafazakâr toplumu temsilde süreklilik arz eden bir çizgide durmaktadır.

1.3.1.1. Ak Parti’de Parti Üyeliği

Anket, mülakat ve gözlemler Ak Parti’nin insanları oldukları gibi partiye kabul eden bir yapıda olduğunu göstermektedir. Ak Parti eski İl Yönetim Kurulu Üyesi O.H. (2019) ilçe binasından içeri girip Ak Parti’ye kaydolmak isteyen herkesin hemen o anda üye formu doldurulup üye yapıldığını ifade etmektedir. Bu da Ak Parti’de partiye üye kaydetmenin ne kadar kolay olduğunun bir göstergesidir. Partinin teşkilat yapısı genel merkez, il ve ilçe yönetimlerindeki yapılanmasının üyelere yönelik olduğu

düşünülmektedir. Bu yapılanma güçlü ve geniş boyutlu bir tanıtım ve halkla ilişkiler fonksiyonunun olduğunu da göstermektedir. Son yıllarda az da olsa düşen üye sayısının arttırılması için ilçelere hedefler verilmiş, en çok üye yapan ilçeler ödüllendirilmiştir. Partide yazılan “Ak Üye” yazılımı sayesinde çevrimiçi olarak da üye hareketleri takip edilmektedir. Genel Merkez belirli aralıklarla kendilerine gönderilen raporlarda parti üye sayılarını görmekte ve takip etmektedir. Bütün bunlar Ak Parti’de üye sayısının arttırılmasının önemli olduğunu göstermektedir. Ak Parti bir kitle partisi olduğundan parti tüzüğünde de ifade edildiği gibi Türkiye’de olan bütün unsurların partide temsil edilmesi düşüncesi üye sayısının arttırılması için motivasyon kaynağı olmaktadır.

Ak Parti’de üyelik tüzüğün 6, 7 ve 8. Maddelerinde düzenlenmiştir (Ak Parti, 2019: 26-28). Bu maddelerde “*Parti çalışmalarına katılmayı üyelik giriş beyannamesinde beyan ve taahhüt eden, On sekiz yaşını dolduran, başka bir Siyasi Partide üyelik kaydı olmayan, Partiye belirli bir üyelik aidatı ödemeyi taahhüt eden, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı herkes, Ak Parti üyesi olabilir*” denmektedir.

Üyelik başvurusu “*giriş beyannamesi*” ya ıslak ya da internet vasıtasıyla uzaktan doldurulmak ve altına bir referans yazılmak suretiyle yapılmaktadır (A.g.e.: 2019: 28). Parti üyelerinin hak ve yükümlülükleri ise tüzüğün 14. Maddesinde belirtilmiştir (A.g.e.: 31).

Parti üyeleri, hiçbir ayırım gözetmeksizin, toplumu oluşturan her bireyin, insan olmasından kaynaklanan temel haklar ve özgürlükler önündeki engellerin kaldırılması için üzerine düşen çabayı azimle ve kararlı olarak, gücü ve becerisi nispetinde ifa eder ve “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Ülkesi ve Milleti ile bölünmez bir bütün olduğunu ve bu bütünlüğün; bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasi hak ve özgürlüklerin sağlanması ile mümkün olacağı bilinci içinde hareket eder.

Ak Parti’de üyelik işlemleri çoğunlukla partinin teşkilatları vasıtasıyla yapılmaktadır. Genellikle partinin ana kademe, gençlik ve kadın kolları yönetimleri ve bunların yedek üyeleri ile mahalle teşkilat üyelerine üyelik formları verilmektedir. Bu formların her biri 100 sayfadan oluşmaktadır. Belirli aralıklarla ilçelerin önemli meydanlarında gün boyu stantlar kurulmak suretiyle, mobil karavan şeklindeki arabalar kullanılarak üye kampanyaları yapılmakta veya ev ziyaretleri gerçekleştirilerek insanlar Ak Parti’ye

üye olmaya davet edilmektedir. Bu formlar daha sonra ilçe başkanlıklarına bırakılmaktadır. Burada ilçe yönetim kurulu toplantısında üye yapıldıklarına dair karar alınmakta ve karar defterine işlenmektedir. Üye formunda mutlaka bir referans bulunmaktadır. Üye aidatı olmakla birlikte son yıllarda aidat ödemesi hemen hemen hiç yapılmamaktadır.

Ak Parti, 14 Ağustos 2001 tarihinde kurulmuştur. Kendisini Muhafazakâr-Demokrat olarak tanımlayan Ak Parti, siyasi kulvarın sağında yer almaktadır. Ancak ekonomik anlayış olarak liberal çizgiyi takip etmektedir. Kurucuları ve önde gelen isimlerinden önemli bir bölümü, İslam'ı referans alan bir çizgide konumlandığı düşünülen "Millî Görüş" çizgisinden gelmektedir. Millî Görüş çizgisindeki eski Fazilet Partisinin kadrosu bu partinin kapatılmasından sonra Saadet Partisine geçmiştir. Fazilet Partisine geçmeyenler ise Ak Parti'de yer almışlardır. Kuruluş yıllarında kapsayıcı bir yaklaşım sergilenmiş ve toplumun değişik kesimlerinden ve farklı siyasi görüşte olan birçok kimse partide yer almıştır. Bir partinin uzantısı olarak gösterilmek Ak Parti tarafından reddedilmektedir. Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, partinin siyasi yelpazedeki yerinin muhafazakâr demokratlık olduğunu belirtmiştir (Miş ve Aslan, 2018: 56).

Ak Parti katıldığı bütün seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. 2002'den beri yapılan yedi genel seçimin tamamında (2002, 2007, 2011, Haziran 2015, Kasım 2015 (Erken Seçim) ve 2018) iktidar olmuştur. Partinin 2001'deki kuruluşundan itibaren Genel Başkanlık görevini sürdüren Recep Tayyip Erdoğan'ın, 2014 Cumhurbaşkanlığı seçiminde Cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından bu göreve eski Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu getirilmiştir. Parti, Davutoğlu'nun Parti Genel Başkanı olarak katıldığı Haziran 2015 genel seçimlerinde ilk defa oy kaybetmiştir. Arkasından Ak Parti Kasım 2015'te yapılan Erken Genel Seçimde 317 milletvekili ile Mecliste tek başına iktidar olabilecek çoğunluğa ulaşmıştır. Daha sonra Binali Yıldırım tek aday olarak girdiği Büyük Kongrede partinin genel başkanı olmuş ve arkasından Başbakan olmuştur. 24 Haziran 2018 Başkanlık Seçimi sonucunda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Başkan seçilmiştir. Böylece siyasi sistemin değişmesine bağlı olarak Başbakanlık sona ermiştir. 20 Mayıs 2017'de yapılan Büyük Kongrede 1370 delegenin imzasıyla bundan önce yapılan kongrelerde de olduğu gibi tek aday olarak girdiği seçimde Ak Parti Genel Başkanlığına bütün delegelerin oyunu alarak Recep Tayyip Erdoğan tekrar seçilmiştir. Şu anda Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı ve Ak Parti Genel

Başkanlığı Erdoğan tarafından yürütülmektedir. Ak Parti Avrupa Muhafazakâr ve Reformcular Birliğine üyedir.

Ak Parti tüzüğü'nün 16 alt maddeden oluşan 4. maddesinde partinin varlık sebebi "Temel Amaçlar" başlığı altında yazılmıştır (Ak Parti, 2019: 22-25). Burada

'İnsan' merkezli siyasi bir parti olduğu; insanların farklı inanç, düşünce, ırk, dil, ifade etme, örgütlenme ve yaşama gibi doğuştan var olan tüm haklara sahip olduklarının bilindiği ve buna saygı duyulduğu; farklı olmanın ayrışma değil, pekiştirici kültürel zenginliğimiz olduğu; piyasa ekonomisinin, tüm kurum ve kurallarıyla tesisinin amaçlandığı; her türlü ayrımcılığın reddedildiği; ailenin Türk toplumunun temeli olarak kabul edildiği; temsili demokrasinin 'çoğulcu, katılımcı' ve yarışmacı niteliğinin önemsendiği; 'referandumun, halkımızın yönetim sürecine katılımını temin için etkili bir yöntem olarak benimsendiği', 'Tek Millet, Tek Bayrak, Tek Vatan, Tek Devlet' anlayışının sarsılmaz bir ilke olarak kabul edildiği belirtilmiştir.

Bu son metin Mayıs 2017 Büyük Kongresinde ilave edilmiştir. Bu yaklaşıma 2019 tarihli tüzüğü'nün önsözünde Ak Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından "Gece gündüz gittiğimiz bu uzun ince yolda, Allah'ın izni, milletimizin desteğiyle daha kat edecek çok yolumuz var. Artık, programımızda da yer alan Tek Millet, Tek Bayrak, Tek Vatan, Tek Devlet ilkeleri etrafında daha güçlü şekilde bütünleşerek, hedeflerimize ilerlemeyi sürdüreceğiz" şeklinde vurgu yapılmıştır (Ak Parti, 2017: 8).

1.3.1.2. Ak Parti'nin Örgütsel Yapısı ve Katılım

Ak Parti teşkilat yapısı; ana hatlarıyla Genel Merkez, İl ve ilçe teşkilatları, Büyük Kongre, Yan Kademeler olarak Gençlik ve Kadın Kolları; Merkez Yürütme Kurulu (MYK) ve Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MKYK); Sandık Yönetim Kurulu, Komisyonlar ve Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu ve Disiplin Kurullarından oluşmaktadır. Partinin Yan Kuruluşları ise Kadın ve Gençlik Kollarıdır.

MKYK Ak Parti'nin en üst karar ve yönetim organıdır. Başkanı, Partinin Genel Başkanı olup, elli(50) üyeden oluşmaktadır (A.g.e.: 74). Burada MKYK'nın dikkat çekilecek bir görevinin "Gerek görülen yerlerde teşkilat kurmak, kaldırmak, partinin ilke ve hedeflerini tanıtır yaymak için gerekli çalışmaları planlamak, uygulamak ve uygulamak" olduğunun ayrıca "Bütün seçimlerle ilgili gerekli kararları almak,

milletvekilliği, belediye başkanlığı, belediye ve il genel meclisleri için Partiden aday olanlar hakkında yetkilerini kullanmak”; “Genel başkanın teklifi üzerine Merkez Yürütme Kurulu ile alt kademeler yönetim ve yürütme organları üye sayısını belirlemek, gerektiğinde artırmak veya azaltmak” olduğunun altını çizmek gerekir (A.g.e.: 74). Merkez Yürütme Kurulu (MYK) Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcıları ile TBMM Parti Grup Başkanı ve Grup Başkan Vekillerinden oluşmaktadır (Ak Parti, 2019: 81; Ak Parti, 2005: 47). Genel Başkan, MYK'nın başkanıdır. Genel Başkan MYK üyelerini istediği gibi belirleyebilmektedir. İstifa olması durumunda Genel Başkan MKYK üyeleri arasından yeni üye atayabilmektedir. Genel Başkan'la ilgili olarak vurgulamamız gereken önemli nokta, partinin kuruluşunda bir defa seçilebilecek olmasına rağmen daha sonra Genel Başkan'a dört defaya kadar seçilme yetkisinin verilmiş olmasıdır (A.g.e.: 78).

Gençlik Kolları gerek il düzeyinde gerekse ilçe düzeyinde faaliyet göstermekte olup 30 yaşını aşmamış üyelerden oluşmaktadır. Kadın Kolları için bir yaş sınırı yoktur (A.g.e.: 87). Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, bir Ana Kademe Organı olan MKYK'nın Gençlik ve Kadın Kollarını feshedebilmesi, her soruna el koyabilmesi ve atama yapabilmesidir (A.g.e.: 92).

Mahalle yönetimlerinin Ak Parti'de çok önemli olduğu düşünülmektedir. Geçmişte mahalle yönetimlerinde görev alıp gerek partide üst kademelere yükselen, gerekse bakan ya da bakan yardımcısı olan, bürokraside önemli yerlere gelen üyeler olduğundan parti üyeleri tarafından önemsendiği gözlemlenmiştir. Ak Parti teşkilat iç yönetmeliğine göre ilgili mahalledeki sandık sayısına göre mahalle yönetim kurulu oluşturulmaktadır. Çoğunlukla yönetim 10 kişiden oluşmaktadır (Ak Parti, 2019: 34; Ak Parti, 2005: 13). Mahalle teşkilatının ilçe yönetimi ile olan bağı o ilçeden sorumlu ilçe yönetim kurulu mahalle toplantılarına katılarak sağlamaktadır. Mahallelerin problemleri bu şekilde üst yönetimlere aktarılmaktadır. Miting vs. gibi insana ihtiyaç duyulan etkinliklerde mahalle yönetimi insanlara çok kolay ulaşabilmektedir. Sandığa atanan üye o sandıkta genelde seçmen olan kişidir. Mahalle yönetimindeki her üye mahallesindeki yaşlıları, gençleri, özürülleri, yardıma muhtaç kişileri bilmektedir. Bunlara ilaveten o mahallede vefat edenleri, düğünleri, sivil toplum kuruluşlarının toplantıları gibi etkinlikleri ve mahallenin sorunlarını dikkatli bir şekilde takip etmektedir.

Ak Parti’de önemli bir teşkilat organı da seçimlerde Sandık Esaslı Çalışmasının ana omurgasını oluşturan Sandık Yönetim Kuruludur (A.g.e.: 34, 11). Sandık yönetim kurulu, ilgili mahallede bulunan sandık bölgesinde siyasi çalışmalar yapan bir teşkilattır. Her sandık yönetim kurulu 9 kişiden oluşmaktadır. Bu 9 üyenin dağılımı üç ana kademe, üç gençlik kolları ve üç kadın kolları şeklindedir. Bu üyeler yaklaşık 300 ila 350 kişinin yer aldığı her sandıktaki Ak Partili üyelerden seçilmektedir. Seçimlerde oynadığı rol bakımından sandık kurullarının çok önemli olduğu düşünülmektedir. Seçim günü seçimin nabzı bu kurullarla tutulmakta ve seçim sonuçları seçim koordinasyon merkezine bu kurullar vasıtasıyla aktarılmaktadır. Kurulu baş müşahit idare etmektedir diğer üyeler ise müşahit olarak adlandırılmaktadır.

Ak Parti’de önemli fonksiyonlar gerçekleştiren, fakat resmi olarak seçimle veya kongre sonucu oluşturulmayan, isteğe bağlı oluşturulan birimlerden biri de komisyonlardır. Tüzük bu konuda “*Belli konular için sürekli veya geçici araştırma, inceleme, danışma kurul ve komisyonları oluşturulabilir*” demektedir. (A.g.e.: 138, 93). Genellikle il ve ilçelerde her bir birimin başkanı kendine bağlı komisyonlar oluşturarak faaliyetlerini daha fazla insanla ve özellikle ana kademedeki bulamadığı isteğine uygun insanlarla gerçekleştirme fırsatı bulmaktadır. Bazen de kongrelerde parti kademelerinde yer bulamayan ama nitelikli insanlar komisyonlar vasıtasıyla parti içinde değerlendirilme imkânı bulmaktadırlar.

Ak Parti Tüzüğü’nün 98. Maddesinde, “*Siyasi Partiler, yönetim biçimi ve uzlaşma sanatı olan demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır*” denmektedir (A.g.e.: 97). Bu uzlaşma düşüncesine dayanarak parti içinde parti görevinden kaynaklanan sorunları çözmek üzere parti içi demokrasi hakem kurulu kurulmuştur. Saygın, yüksek tahsilli ve kırk yaşını aşmış insanlardan oluşan Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu üyeleri kongrelerde belirlenmektedir (A.g.e.: 98). Uyuşmazlığa sebep olanlardan birisinin başvurusuyla Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu duruma müdahil olmaktadır. Kurulun kararları, taraflar açısından bağlayıcıdır (A.g.e.: 98-99).

Ak Parti’de genellikle partiden geçici veya kesin ihraç durumlarını görüşmek üzere İl, Merkez, Grup Disiplin ve Müşterek Disiplin kurulları vardır. İl disiplin kurulu, her ilde il kongresi tarafından seçilen beş asıl ve beş yedek üyeden oluşur. Merkez Disiplin Kurulu Partinin en üst disiplin kurulu olup büyük kongre tarafından seçilen onbir asıl ve beş yedek üyeden meydana gelmektedir. Grup Disiplin Kurulu, Partinin TBMM grubunca beş kişiden oluşmaktadır. Müşterek Disiplin Kurulu, Merkez Disiplin

Kurulu ile TBMM Parti Grup Disiplin Kurulu'nun birlikte toplanmasından oluşan kuruldur. Merkez Disiplin Kurulu başkanı, başkanvekili ve sekreteri, bu kurulun başkanlık divanını oluşturmaktadır (A.g.e.: 103-108). Yukarıda bahsettiğimiz parti disiplin kurullarınca verilebilecek disiplin cezaları uyarma, kınama, partiden ve gruptan kesin ihraç şeklindedir. Örnek verecek olursak, uyarma cezası; parti üyesinin davetli olduğu toplantılara mazeret beyan etmeden katılmaması, kınama cezası; parti üyesinin kendisine verilen parti görevini kabul etmemesi veya yerine getirmemesi gibi hallerde verilebilmektedir. Partiden ve gruptan geçici ihraç cezası ise; eylemin niteliğine göre parti üyesinin iki aydan az bir yıldan fazla olmamak üzere, parti ve grup çalışmalarına katılmaması, partideki görevinin sona ermesi, parti üyeliğinin kişiye verilen ceza süresince askıya alınmış olması gibi durumlarda verilen disiplin cezasıdır.

Partinin ve Parti organlarının toplantılarında saklı kalması gereken konuları ve kararları, sebebi ne olursa olsun, açıklamak, parti yöneticileri ve üyeleri hakkında gerçek dışı haber yaymak, iftira, karalama ve küçük düşürücü beyanlarda bulunmak bu disiplin cezasını gerektiren eylemlerden bazılarıdır. Parti ve gruptan kesin ihraç cezası, partinin parti kaydının ve parti ile olan tüm ilişkilerinin sona erdirilmesi sonucunu doğuran en ağır disiplin cezasıdır. Kişinin, TBMM Parti Grubu'ndan ihracı, partiden ihracını, partiden ihracı gruptan ihracı sonucunu doğuran işlemlerdir. Örnek olarak; kongrelerde ve aday yoklamalarında menfaat karşılığı oylama sonuçlarına tesir etmek, parti içi ve dışı seçimlerde hile veya sahtecilik yapmak; seçimlerde, partiden olur almadan bağımsız aday olmak, diğer partilerin veya bağımsız adayların propagandalarını yapmak, yahut parti adayları aleyhine çalışmak; partiyi ve parti çalışmalarını alet ederek çıkar sağlamak, partili olmayı nüfuz sayarak kötüye kullanmak; usulüne uygun olarak alınmış grup kararlarına uymamak gibi eylem ve işlemler, partiden ve gruptan kesin olarak ihraç edilmeyi gerektiren disiplin suçlarıdır (A.g.e.: 110-117).

Burada üzerinde durmamız gereken bir nokta ise Siyasi Partiler Kanununun 58. Maddesine dayanılarak oluşturulan tüzüğün 121. Maddesi olan Disiplin Cezalarını Af Yetkisidir (A.g.e.: 177; Siyasi Partiler Kanunu, 1983: 58). Bu madde Genel Başkana af yetkisi vermektedir.

Bu bilgiler ışığında siyasi katılım açısından Ak Parti Teşkilatı değerlendirildiğinde, aday belirlemede teşkilat yoklaması her zaman yapılmakla birlikte etkisinin az olduğu ve uygulamada adayların çoğu zaman parti üst yönetimi tarafından belirlendiği ve parti

üyelerinin siyasi katılım kanallarının etkisinin azaltıldığı düşünülmektedir. Partinin kuruluşunda Genel Başkanın süre ve yetkileri sınırlı olduğu halde daha sonra bunun değiştirildiği ve son yönetmelikte dört olduğu, ara veren kişilerin tekrar seçilebilme imkânı olduğu yazılmaktadır. Delege yazımının mevcut yönetimin kontrolü altında olduğu gözlemlenmiştir. Bunun da teşkilatlarda değişimi parti üyelerinin inisiyatifine değil parti üst yönetimine bırakan ve siyasi katılım açısından üyeleri etkisizleştiren bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Parti teşkilatlarının istenildiği zaman hemen görevden alınabilmesi de siyasi katılım açısından seçimle gelenin seçimle gitmesi gerektiği ilkesine uymayan bir tutum olarak gözükmektedir.

1.3.2. CHP’de Parti Üyeliği ve Siyasi Katılım

Türkiye genelinde CHP 479.199 kişi ile ikinci en fazla üyesi olan siyasi parti konumundadır (T.C. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2020). Parti Tüzüğüne göre Cumhuriyet Halk Partisi’ne, “*partinin program ve tüzüğünü benimseyen her yurttaş üye*” olabilmektedir. Ayrıca CHP Tüzüğünde üyelerin “*partiye karşı sorumluluk taşımaları, partinin başarısı için çalışmaları*” gerektiği belirtilmiştir.

Ancak uygulamada mülakat yapılan parti üyelerinin ifadelerinden partiye üye olmanın oldukça zorlu süreçlere bağlı olduğu görülmektedir. Bir üyenin özetle verdiği şu bilgi bu tezi doğrulayıcı niteliktedir: CHP’de partiye üye olmak için mutlaka o kişi ilçeye gelmek zorundadır. İlçe başkanı o kişiyi soruşturur, referanslarına bakar ve uygunluk verirse üye kaydı gerçekleştirilir. Bu süreç en az altı ay sürmektedir (E.B., 2019).

1.3.2.1. CHP’de Parti Üyeliği

CHP parti üyeliği ile ilgili olarak tüzüğün 6. maddesine göre (CHP, 2018: 16), Partiye üye olmak isteyen kişi, “*üyelik yer koşulu gereği*” (CHP, 2019: 1) oturduğu ilçenin ilçe başkanlığına ya da ilçenin bağlı olduğu il başkanlığına doğrudan başvurması gerekmektedir. Üyelik Yönetmeliğinin 1. Maddesine göre CHP’ye, Partinin ilke, amaç ve değerlerini benimsemeleri kaydıyla medeni ve siyasi hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan her yurttaş üye olabilmektedir (A.g.e.: 1). Üyelik için elektronik yolla da başvuru yapılabilmektedir. Elektronik yolla başvuranlardan üyeliklerine MYK (Merkez Yönetim Kurulu) karar vermektedir. İl ve ilçe başkanlıklarınca istekliye doldurtulan kayıt başvuru belgesi imzalatılıp üyelik aidatı ile kimlik kartı bedeli

alınarak askıya çıkarılır (A.g.e.: 2). Genel Başkan tarafından partiye yararlı olacağı gerekçesiyle önerilen kişiler MYK kararıyla üye olabilmektedirler. Her üye yalnızca bir muhtarlık bölgesinde üye olabilmekte ve yalnızca o muhtarlık bölgesinden delege seçilebilmektedir. Üyeler kayıtlı olduğu ilçe dışında başka bir ilçe örgütü organlarında görev alamamakta ve başka bir ilçeden il kongre delegesi seçilememektedirler. Üyeler kayıtlı oldukları il dışında başka bir il örgütü organlarında görev alamamakta ve başka bir ilden kurultay delegesi de seçilememektedirler. Ancak Büyükşehir Belediyelerinin sınırları içindeki ilçelerde, ilçe başkanlığı ve ilçe yönetim kurulu üyeliği için bu kural uygulanmamaktadır (CHP, 2018: 16). Tüzüğün 8. Maddesi ise *Ad Silme* hakkındadır. Buna göre bir sandık çevresinde partiye hiç oy çıkmaması durumunda MYK, o sandık çevresinde kayıtlı tüm üyelerin silinmesine karar verebilmektedir (A.g.e.: 17). Bu durum istenmeyen üyelerin tasfiyesi olarak düşünülmektedir.

Önseçim, üye kütüğünde kayıtlı üyelerin katılımı ile, aday yoklaması ise partide belli görevlere seçilmiş olan delegelerin katılımı ile yargı yönetimi ve denetiminde yapılmaktadır. Tüzük “*merkez yoklamasında adayların Parti Meclisince saptandığını yazmaktadır*”. Tüzüğe göre merkez yoklaması yöntemi uygulanarak belirlenecek adayların toplam sayısı, Genel Merkezce Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına sunulan partinin gösterdiği milletvekili adaylarının yüzde on beşinden fazla olamamaktadır. Burada Siyasi Partiler Kanununun 37. Maddesi esas alınmaktadır (Siyasi Partiler Kanunu, 1983: 37). Seçmen yoklaması, seçmen kütüğünde kayıtlı seçmenlerin katılımıyla yapılmaktadır. Önseçim, üye kütüğünde kayıtlı üyelerin katılımıyla gerçekleştirilmekte, aday yoklaması ise partide belli görevlere seçilmiş olan delegelerin katılımıyla yapılmaktadır.

Özet olarak, parti teşkilat yapısı ve uygulamalarına bakıldığında; önseçim yerine daha çok merkez yoklamasının tercih edilmesi, adayların belirlenmesinde il ve ilçe yönetimlerinin ağırlıklarının neredeyse yok denecek kadar az olması, kota olarak gençlik ve kadın kontenjanları olmasına rağmen bunun çok uygulama alanı bulamaması, MYK'nın teşkilatları görevden alması, parti grup kararları ve işten el çektirmenin kolaylığı, Genel Başkanın yetkileri parti üyelerinin siyasi katılımı açısından olumlu olarak değerlendirilemeyecek konular olarak düşünülmektedir.

CHP, Atatürk tarafından 9 Eylül 1923'te kurulmuştur. İlk adı “Halk Fırkasıdır”, daha sonra 1924'te “Cumhuriyet Halk Fırkası” ve en sonunda 1935'te ise “Cumhuriyet Halk Partisi” olarak ismini değiştirmiştir (CHP, 2018: 9). 1927'de benimsenen

“Cumhuriyetçilik”, “Halkçılık”, “Milliyetçilik” ve “Laiklik” ilkelerine, 1935’te “Devletçilik” ve “Devrimcilik” ilkeleri de ilave edilmiş ve ilke sayısı 6 olmuştur (CHP, 2015). CHP, kuruluşundan 1950’ye kadar ülkeyi tek başına yönetmiştir. “1950’li yıllarda üstlendiği muhalefet göreviyle demokratik bir rejimde muhalefetin kurumsallaşmasına uzun yıllar öncülük etmiştir” (A.g.e.: 2015). CHP, 1960’lı yıllarda kendini “ortanın solunda” konumlandırmış, 1970’li yıllarda ise ideolojisini “demokratik sol” kavramıyla tanımlamıştır. Bu süreçte partinin kendi ifadeleriyle CHP, “devlet partisinden” “halkın partisine”, “düzen partisinden” “değişim partisine” dönüştüğünü ileri sürmüştür (CHP, 2015: 2). Dönemin sloganı: “Toprak İşleyenin, Su Kullananın” ve “Bu Düzen Değişmelidir” şeklindedir. Yine bu süreçte CHP Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Sosyalistler Birliğine de üye olmuştur.

2018 tarihli Tüzüğü’nün Amaç Başlıklı 2. Maddesinde CHP’nin nasıl bir parti olduğu anlatılmaktadır:

CHP özgürlükçü, eşitlikçi, katılımcı, kuvvetler ayrılığını ve hukukun üstünlüğünü esas alan, çağdaş laik ve çoğulcu bir demokrasi içerisinde Atatürkçülüğün ‘Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, Devrimcilik’ ilkelerine bağlı çağdaş demokratik sol bir siyasal partidir.

Ayrıca bu maddede özellikle “laiklik, çoğulcu ve katılımcı demokrasi, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına karşı şiddet, çocuk istismarı ve engellilerin haklarına” yapılan vurgularla altı çizilmektedir.

Tüzüğü’nün Siyasal Yaşam Anlayışı başlığı altındaki 3. Maddesinde ise (CHP, 2018: 11) öne çıkan konular “kamusal yarar, aklın ve bilimin ön planda tutulması ve katılımcı demokrasidir”. Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılapçılık ilkeleri 1935’teki CHP Kurultayı’nda “Kemalizm” olarak tanımlanmıştır. 5 Şubat 1937 tarihinde ise 6 ilke Anayasa’ya girmiştir (CHP, 2015). “Cumhuriyetçilik” anlayışına göre egemenliğin kaynağı halktır. CHP’nin Milliyetçilik anlayışının özü “Türkiye Cumhuriyeti dahilinde Türk dili ile konuşan, Türk kültürü ile yetişen, Türk ülküsünü benimseyen her vatandaş hangi din ve menşeden olursa olsun Türk’tür” şeklindedir. “Halkçılık” anlayışı ise siyasi meşruiyetin temelini halkta bulabilmek, ekonomik ve siyasi imtiyazların kaldırılması şeklinde anlaşılmaktadır. Laiklik ise şu şekilde tanımlanmaktadır: “Türkiye Cumhuriyeti, dinlerden ve dinlerin koyduğu naslardan değil hayatın kendinden ve onun müspet icap ve ihtiyaçlarından mülhem

olarak işleyen bir devlet mekanizmasıdır. Devlet ve dünya işlerinde dinin hiçbir tesiri yoktur. İşte bu prensibe Laiklik derler” (A.g.e.: 2015). Devletçilik anlayışı ise “Bizzat devletin kuruculuğu ve yapıcılığı ile yapılması özel sektöre bırakılan işlerin düzenlenmesi ve kontrolüdür”. CHP’nin “devrimciliği” ise çağdaş düşüncelere açılarak yenilikleri kavrayıp benimsemek, bunu süreklilik içinde bir yaşam ve yönetim biçimine dönüştürmektir. Sanayileşme ile ilgili olarak 1935’te Atatürk’ün söylediği “En Güzel Musiki Makine Sesi, En Büyük Ulusal Dava: Sanayileşmek...” cümlesi CHP’nin bakış açısını özetlemektedir.

1.3.2.2. CHP’nin Örgütsel Yapısı ve Katılım

CHP’nin çalışmalar için seçilmesinin ana sebebi, Türkiye’nin iki büyük siyasi partisinden biri ve solun en önemli üssü olmasıdır. Ayrıca bünyesinde değişik kimlikleri barındırması, uzun yıllar muhalefette olması sebebiyle güçlü bir muhalefet yaklaşımı olan bir parti olarak düşünülmektedir.

CHP Parti teşkilatı ana hatlarıyla Kurultay, Genel Başkan, Parti Meclisi, Merkez Yönetim Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu Genel Merkez, İl ve ilçe teşkilatları, Parti Grupları, yan kademeler olarak Gençlik ve Kadın Kolları, Kotalar, Etik Kurul, Bilim Kültür ve Sanat Platformu ve Delegelerden oluşmaktadır.

CHP Tüzüğü’nün Parti Örgütü başlıklı 11. Maddesinde Parti Örgütü “Genel Merkez, il, ilçe örgütleri, parti grupları ile kadın kolları ve gençlik kollarından” oluşur şeklinde ortaya konmuştur. Genel Merkez organları, Kurultay, Genel Başkan, Parti Meclisi, Merkez Yönetim Kurulu, Yüksek Disiplin Kurulu şeklindedir. İl örgütünün organları ise, “İl Kongresi, İl Başkanı ve İl Yönetim Kurulu, İl Disiplin Kuruludur. İlçe örgütü ise, İlçe Kongresi, İlçe Başkanı ve İlçe Yönetim Kurulu, Belde Başkanı ve Belde Yönetim Kuruludur”. Parti grupları, TBMM Grubu, İl Genel Meclisi Grupları, Belediye Meclisi Grupları şeklindedir. Kadın kolları ve gençlik kolları ise, Genel Merkez, il ve ilçeler düzeyinde örgütlenmektedir (CHP, 2018: 21).

Tüzüğü’nün 20. Maddesi Parti Meclisi ile ilgilidir (A.g.e.: 2018: 26). Parti Meclisi, Genel Başkan ve kurultayca gizli oyla seçilmiş altmış 60 üyeden oluşmaktadır. Parti Meclisi toplantılarına, partinin TBMM Grup Başkanvekilleri, grup yönetim kurulu üyeleri, Kadın Kolları ve Gençlik Kolları Genel Başkanları katılabilmekte, söz alabilmekte ve önerilerde bulunabilmektedir, ancak oy kullanamamaktadırlar (A.g.e.: 2018: 27).

CHP’de bir kongreye ya da kurultaya katılmak üzere seçilen partiliye “delege”, partide aldıkları görev nedeniyle kongrelere katılanlara “doğal delege”, bunların tümüne “kongre üyesi” denmektedir. İlçe kongresi delege sayısı en çok dört yüzdür. İl kongresi delege sayısı en çok altı yüzdür. Ancak burada önemli olan il ve ilçe kongrelerinin delege sayıları ile bu delegelerin ilçe ve muhtarlık bölgelerine dağılımının, MYK tarafından saptanmasıdır. Delege seçimlerinde, genel merkezde tutulan ve siyasi parti siciline bildirilmiş olan üye kütüğü esas alınmaktadır (A.g.e.: 41).

Tüzüğün 11. Maddesinde Kadın Kolları ve Gençlik Kolları, Genel Merkez, il ve ilçeler düzeyinde örgütlenir denmektedir (A.g.e.: 21,34). 30 yaşına kadar olan herkes Gençlik Kollarına üye olabilmektedir. Gençlik ve Kadın Kolları iki yılda bir kongre ve kurultaylarını yapmaktadırlar.

CHP Gençlik kolları Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı, insan haklarına saygılı, demokratik, laik gençleri siyasete hazırlamaktadır. Gençlik kollarının hedefleri arasında CHP ilkelerini insanlara benimsetmek, laikliğin yerleşmesini sağlamak vardır. CHP Genel Merkez Gençlik Kolları bir başkan ve 14 başkan yardımcısından oluşmaktadır. Genel Merkez Gençlik Kollarında komisyonlar da vardır. Bunlar eğitim, dış ilişkiler, iletişim ve dokümantasyon, dergi, sivil toplum ve üniversite komisyonları olmak üzere toplam altı tanedir (A.g.e.: 49).

Tüzüğün 56. Maddesi de Kotalar hakkındadır (A.g.e.: 57). Merkez yoklaması yoluyla saptanacak milletvekili, il genel meclisi ve belediye meclisi adaylıklarında, parti meclisi seçiminde, il ve ilçe yönetim kurullarının seçiminde, il kongre delegeleri ve kurultay delegeleri seçimlerinde yüzde 33 cinsiyet ve yüzde 20 gençlik kotası uygulanmaktadır.

CHP’de parti yönetimi ile ilgili olarak değişik başlıklar altında yirmi adet yönetmelik vardır. Bunlardan iki tanesi 2019 yılında hazırlanan *Etik Kurul Yönetmeliği* ve *Bilim Kültür Sanat Platformu Yönetmeliğidir*. Etik Kurul üyeleri, parti üyeliği devam etmek kaydıyla Cumhurbaşkanlığı, TBMM Başkanlığı, Başbakanlık ve Genel Başkanlık yapmış olanlar ile Genel Başkanca partililer arasından seçilen beş üyeden oluşmaktadır. Bu kurulun görevi ise; “Parti örgütünün ve partililerin, tüzük ve programda belirlenen ilkeler, amaçlar, politikalar ve siyasi yaşam anlayışı doğrultusunda görev yapmalarını sağlamak amacıyla etik kurallar belirlemektir”. “Partililer, siyasi katılımında aktif yer alma adına; yerel yönetimler, parti grupları ve birbirleriyle ilişkilerinde görüş bildirmek; bu çerçevede raporlar hazırlayarak Genel

Başkan'a sunmak ve parti içinde etik kültürü yerleştirmek üzere çalışma yapmak ve bu konudaki çalışmalara destek olmakla görevli ve yükümlüdürler". Parti üyeleri veya vatandaşlar etik davranış ilkeleri ve kurallarına aykırı uygulamalar bulunduğu iddiasıyla etik kurula yazılı olarak başvurabilmektedir. Parti Disiplin Kurullarında görüşülmekte olan konular ve/veya karara bağlanmış uyuşmazlıklar için etik kurula başvuru yapılamamaktadır. İnceleme sırasında disiplin kuruluna gidildiği anlaşılan başvuruların işlemi durdurulmaktadır. Etik Kurul başvuruya konu işlem veya eylemi gerçekleştiren parti üyelerinin etik davranış ilkeleri ve kurallarına aykırı işlem veya eylem gerçekleştirdiğini tespit etmesi halinde görüşünü Genel Başkana yazılı olarak sunmaktadır (CHP, 2019a: 2,4,5).

İKİNCİ BÖLÜM

PARTİ ÜYELERİNDE SİYASETE KARŞI İLGİ VE BİLGİ DÜZEYİ

Bu bölümde AK Partili ve CHP'li parti üyelerine uygulanan anketin sonuçları üzerinde durulacaktır. İki parti üyelerine uygulanan anket formu, parti üyelerinin siyasi katılım düzeyleri belirlenirken sorular “medyayı takip düzeyi”, “parti üyesinin partisine ve siyasete bakışı”, “parti üyesinin bilgi düzeyi” ve “parti üyesinin eylem” düzeyini ölçmek üzere gruplandırılmıştır. Bu bölümde “medyayı takip düzeyi”, “parti üyesinin partisine ve siyasete bakışı”, “parti üyesinin bilgi düzeyi” ile ilgili sonuçlar değerlendirilecektir. Takip eden bölümde ise “parti üyelerinin eylem” düzeyi analiz edilecektir.

2.1. Üyelerin Medya Takip Düzeyi ve Eğilimi

Ak Parti ve CHP'li parti üyelerinin medyayı kullanarak ne ölçüde siyasi katılım sağladıkları ve parti üst yönetiminin kararlarını ne ölçüde etkileyebildikleri yapılan mülakat ve anketlerle tespit edilmeye çalışılmıştır.

Medya, geleneksel ve sosyal olmak üzere iki başlıkta ele alındığında, geleneksel medya işitsel (radyo), görsel (televizyon) ve yazılı basın (dergiler, gazeteler) olarak düşünülmektedir. Sosyal medya ya da diğer bir ifadeyle “yeni medya” ise geleneksel medyadan farklı olarak “çok yönlü” ve “etkileşimli” olma özelliklerine sahiptir. (Göksu, 2015: 4).

Geleneksel medyada olaylar görsel, işitsel ve yazılı olarak insanlara duyurulmaktadır. Görsel, işitsel ve yazılı iletişim *tek* yönlü olarak gerçekleşmektedir. Marcus (2010) *Tek Boyutlu İnsan* adlı eserinde geleneksel medyanın insanı nasıl tek boyutlu bilgilendirdiğinin böylece insanı nasıl pasifize ederek tek yanlı bilgilenmeye mahkûm ettiğinin altını çizmektedir.

Geleneksel medyayı eleştirel ve liberal yaklaşımlar başlıkları altında toplamak mümkündür (Ünür, 2016: 2). Eleştirel yaklaşımlara göre, geleneksel medya tek yönlü çalışmakta ve insanları bir yöne doğru yönlendirmektedir. İnsanların alacağı kararları etkilemekte ve bunun için ne düşüneceğine ne kadar düşüneceğine ve nasıl düşüneceğine karar vermektedir. Bu yaklaşım türünde birey sadece tüketicidir (A.g.e.:

2). İçerik (haber, eğlence, görüntü gibi) üretenler, insanlara tüketmek üzere bunları sunmaktadırlar. Karşılığında insanlar bunları tüketmektedirler. Kendilerine sunulan içerik üzerinde değişiklik yapamamaktadırlar. İçerik üretenlerle tüketicilerin doğrudan bağlantısı olmadığı gibi, üretenler ve tüketiciler farklı kişilerdir.

Liberal yaklaşımlarda ise gücün izleyicilerde olduğu ve medyanın insanları yönlendirmek gibi bir gücünün olmadığı ileri sürülmektedir. Bu yaklaşımda kontrol bireydedir. Birinci yaklaşımda medya karşısında tek taraflı olarak pasif olan izleyici, ikinci yaklaşımda ise aktif bir rol üstlenir durumdadır.

Sosyal medya ise bireylerin kendilerini rahatça ifade edebildikleri, karşılıklı etkileşimde bulunabildikleri ve sansürün daha az olduğu bir ortam sunmaktadır. Bu medya türünde içerik kullanıcı tarafından üretilmektedir.

Aşağıdaki sayfalarda “medya takip düzeyi” ile ilgili tablolar mülakatlarla beraber değerlendirilecektir. Elde edilen bulgulardan hareketle parti üyelerinin yazılı medya, görsel medya ve sosyal medya başlıkları altında parti üyelerinin tutumları ve bu ortamlarla nasıl siyasi katılım gerçekleştirdikleri incelenecektir. Klasik ve yeni medyanın siyasi katılım üzerindeki etkilerine bakılacaktır.

2.1.1. Üyelerin Televizyon İzleme Eğilimi

Öncelikle televizyonun Türkiye’de giderek en önemli ve yaygın eğlence aracı olarak ön plana çıkmakta olduğu düşünülmektedir (Çakır, 2010: 126). Ayrıca “*özellikle son yıllarda artan TV kanalları eskiden olduğu gibi insanları sadece bir kanalla sınırlamamakta ve insanların önüne farklı seçenekler koymaktadır*” (Çaha, 2015: 59). Güngör (2017: 2260), “*Siyasetin @Hali: Digital Çağda Siyasal Katılım*” başlıklı makalesinde televizyonun siyasete getirdiği canlılığı vurgulamaktadır: “*Gazetenin durağan ve tek yönlü mesajları ile kıyaslandığında, radyo ve televizyon siyasete canlılık getirmiştir*”.

Yukardaki ifadeleri doğrularcasına her iki parti üyelerinin yüzde 50’den fazla bir kısmı günde en az 1-2 saatini televizyon izleyerek geçirmektedir. “Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?” şeklinde parti üyelerine sorulan soruya verilen cevaplara bakıldığı zaman Ak Partili üyelerin oranı yüzde 50’den daha yüksek olmakla birlikte gerek Ak Parti gerekse CHP’de üyelerin yarısına yakınının 1-2 saat TV izledikleri görülmektedir. Günde 3-4 saat televizyon izleyenlerle beraber

değerlendirdiğimizde her iki partide üyelerin yarısından fazlası günün yarıya yakını TV izleyerek geçirmektedirler. “Hiç izlemiyorum” diyenlerin oranı az olmakla birlikte Ak Parti’de daha fazladır.

Tablo 2. 1: Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
1-2 Saat arası	53,1	49,1
3-4 Saat arası	28,7	31,1
5-7 Saat arası	6,3	9,6
8 Saat ve fazlası	3,3	3,1
Hiç İzlemiyorum	8,6	7
Toplam	100	100

İki parti üyeleri arasında değerlendirme yapıldığında, Ak Partili ve CHP’li üyelerin televizyon izleme alışkanlığında bir farklılığın olmadığı görülmektedir. İki grup üzerinde yapılan t-testi sonuçlarına göre Ak Partili üyeler ile CHP’li üyeler arasında anlamlı farklılık yoktur ($p=.187$). Tabloda da görüldüğü gibi Ak Parti ve CHP üyelerinin televizyon izleme süreleri birbirine yakındır.

Tablo 2. 2: Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Haberler	40,7	34,5
Açık oturum ve tartışma programları	15,9	28,3
Belgeseller	9,8	10,3
Kültür/sanat ve yarışma programları	9,2	8,5
Diziler	6,8	5,8
Yabancı sinema	4,4	4,9
Dini programlar	5,1	
Kadınlara yönelik programlar	2	1,8
Magazin, müzik ve eğlence	2	1,3
Yerli sinema	1,4	2,2
Diğer	2,7	2,2

Ankete katılan parti üyelerinin “Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?” sorusuna verdiği cevaplara bakıldığında zaman Tablo 2.2’de görüldüğü gibi her iki partide “Haberler” in önemli ölçüde önde olduğu görülmektedir. Her iki parti üyeleri günlük konulara karşı oldukça meraklı ve ilgili olup, TV programlarında en fazla bu konuyla ilgili programları izlemektedirler. Burada vurgulanması gereken bir durum da haber programlarının açık ara diğer programlardan daha fazla izlendiğidir. Ancak televizyonda haberleri izleyenlerin oranı Ak Parti’de CHP’ye göre

daha fazladır. “Açık oturum ve tartışma programları” “haberlerin” hemen arkasından ikinci en çok izlenen programdır. Bu her iki parti üyeleri için de böyledir. Bunda parti üyelerinin siyasetle uğraşıyor olmalarının önemli olduğunu belirtmek gerekir. Ancak dikkat çekici bir şekilde “açık oturum ve tartışma programlarını” izleyenler CHP’de Ak Parti’dekinin neredeyse iki katıdır. Bu da CHP’li parti üyelerinin Ak Parti’ye göre tartışma programlarına ilgisinin daha yüksek olduğunun ve siyasete karşı ilgilenme ve bilgilenme eğilimlerinin daha yüksek olduğunun bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Bu tabloda bir diğer önemli durum ise CHP’de ankete katılan parti üyeleri arasında “dini programları” izleyen olmaması ve Ak Parti’de ise bu oranın oldukça düşük çıkmasıdır. Ak Partili parti üyelerinin bu tutumu ise parti üyelerinin bir değişim ve dönüşüm sürecinde oldukları şeklinde yorumlanmaktadır. “Kadınlara yönelik programları” seyredenler genelde her iki parti üyeleri arasında az olmakla birlikte Ak Parti’de CHP’den daha fazladır. Aynı şekilde “magazin, müzik, eğlence” programları CHP’ye nazaran Ak Parti’de daha fazla izlenmektedir. Yine benzer şekilde “kültür/sanat, yarışma” programları” CHP ile kıyaslandığında Ak Partili üyeler tarafından daha fazla izlenmektedir. Yabancı sinema izlenme oranı ise yerli sinemadan daha fazladır. Belgesellerin ise yine üçüncü sırada izleniyor olması dikkat çekici bir diğer noktadır.

Tablo 2. 3: En çok hangi kanalı izliyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
ATV	44,1	1
Fox TV	1,9	46
Halk TV	1,1	19,3
TRT	15,7	0,5
Karışık TV	5	6,4
Habertürk	5,7	3
NTV	3,4	3,5
CNN	2,3	4
Show TV	3,1	1
Star TV	1,9	2,5
TELE 1		4
TLC	1,1	2
Kanal D	1,1	2
TV izlemiyorum	0,8	1,5
D-Max	1,5	0,5
TRT Belgesel	1,5	
Kanal 24	1,5	

TRT Spor	1,1	0,5
Kanal 7	1,5	
Beyaz TV	1,1	
Diğer	4,2	2,5

Bir çalışmada Çaha, (2015: 59) televizyon kanallarında yapılan yayınlar ile parti üyelerinin siyasi eğilimleri arasında bir paralelliğin olduğunu çizmektedir. “En çok hangi kanalı izliyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar incelediğinde Tablo 2.3’te de görüldüğü gibi çok belirgin bir şekilde Ak Partili parti üyelerinin yarıya yakının ATV’yi; buna karşın CHP’de ise yine yarıya yakın parti üyesinin FOX TV’yi izlediği görülmektedir. İkinci sırada ise, Ak Parti’de; TRT, CHP’de; Halk TV vardır. Ak Parti’de Habertürk yüzde 5’in biraz üstünde ve diğer kanalların tamamı yüzde 5’in altında izlenmektedir. Aynı şekilde CHP parti üyeleri arasında FOX TV ve Halk TV hariç diğer tüm kanalların izlenme oranı yüzde 5’ in altındadır. CHP’de ise TELE 1 ‘in yeni kurulan bir kanal olmasına rağmen yüzde 4 oranında izlenmesi dikkat çekicidir. Kanal 7, Kanal 24, Kanal D, Star ve Show TV gibi bir zamanlar popüler olan kanalların parti üyeleri arasında izlenme oranları çok düşüktür. Bir diğer dikkat çekici nokta ise TRT’nin CHP parti üyeleri tarafından yok denecek kadar az izlenmesidir. CHP’li parti üyelerinin TRT’yi izlememe sebebinin “hükümetin” resmi yayın organı olarak görmeleri ve doğru haber aktarmayacağına inanmaları olduğu düşünülmektedir. Mülakat yapma esnasında ziyaret ettiğimiz CHP seçim koordinasyon merkezlerinin hiçbirisinde TRT’nin izlenmediği gözlemlenmiştir. Ak Partili üyelerin ATV’yi izlemelerinin sebebi olarak bu kanalın Ak Parti politikalarına paralel, daha çok geleneksel dinî ve millî içerikli yayınlar yapması; aynı şekilde de FOX TV’nin ise Ak Parti’nin politikalarını sürekli eleştiren, tarihsel ve dinsel öğelere fazla yer vermeyen daha “modern” tarzda öğelere yer veren yayınlar yapması görülmektedir.

2.1.2. Üyelerin Gazete Okuma Eğilimi

Siyaset gündemini takip etmenin en etkin yollarından birisinin yazılı medyayı takip etmek olduğu düşünülmektedir. Tabii ki bunu gerçekleştirmenin en kolay yollarından biri gazete okumaktır. Her iki parti üyelerinin siyasi katılım sağlamada hangi düzeyde yazılı medyayı takip ettikleri konusu burada önem kazanmaktadır.

Tablo 2. 4: Gazete okuyor musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç okumuyorum	15,4	7,6
Ara sıra okuyorum	44,3	29
Pek gazete okumam	5,7	2,7
Okuyorum	26,8	39,3
Her gün düzenli okuyorum	7,7	21,4
Toplam	100	100

“Gazete okuyor musunuz?” sorusuna bakıldığında Tablo 2.4’te de görüldüğü gibi Ak Parti ve CHP’li parti üyelerinin “Ara sıra okuyorum” ve “Okuyorum” seçeneklerini birlikte değerlendirildiğinde yüzde 60’tan fazlası gazete okumaktadır. Ancak ara sıra gazete okuyanların oranı Ak Partili parti üyeleri arasında yüzde 40’tan fazladır. Bu soruya verilen cevabın televizyonda “haberleri” izleme seçeneğinin en üstte olması gibi üyelerin bilgilendirme ihtiyaçlarını en iyi bu şekilde giderdikleri düşünülmektedir. Burada dikkat çekilen bir konu CHP parti üyelerinin neredeyse Ak Parti üyelerinin üç katı daha fazla “her gün düzenli gazete okuduğudur”. Ayrıca Ak Parti’de “hiç gazete okumayanların” oranı CHP’li parti üyelerinin yaklaşık iki katıdır. Ancak burada vurgulanması gereken bir önemli nokta her iki parti üyeleri arasında düzenli gazete okuma alışkanlığının düşük oluşudur.

İki parti üyeleri arasında değerlendirme yapıldığında, Ak Partili ve CHP’li üyelerin gazete okuma alışkanlığında bir farklılığın olduğu görülmektedir. İki grup üzerinde yapılan t-testi sonuçlarına göre Ak Partili üyeler ile CHP’li üyeler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p = ,001$). Tabloda da görüldüğü gibi Ak Parti ve CHP üyelerinin gazete okuma oranları birbirinden farklıdır.

Tablo 2. 5: En çok hangi gazeteyi okuyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Sözcü	1,4	46,5
Sabah	34,1	0,5
Karışık-Hepsi	8,8	5,6
Posta	8,8	4,5
Cumhuriyet	0,5	13,1
Hürriyet	5,1	4,5
Yeni Şafak	8,8	0,5
Evrensel		9,6

Milliyet	6,5	2
Takvim	3,2	1,5
Akit	3,7	0,5
Birgün		4,5
Habertürk	3,7	0,5
Türkiye	3,7	0,5
Gazete Okumuyorum	2,8	
Spor Gazeteleri	0,5	2,5
Star	2,3	
Fotomaç	1,8	
Diğer	4,6	3
Toplam	100	100

“En çok hangi gazeteyi okuyorsunuz?” sorusuna bakıldığında Ak Parti ve CHP’li parti üyelerinin Tablo 2.5’te de görüldüğü gibi belirgin bir biçimde ayrıştığı görülmektedir. Ak Partili parti üyeleri Sabah gazetesi üzerinde yoğunlaşırken, CHP’li parti üyeleri daha yüksek bir oranda Sözcü gazetesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ak Partili üyeler Sabah gazetesinden sonra daha az oranda Posta, Yeni Şafak, Milliyet, Hürriyet gazetelerini okumaktadır. Daha radikal sayılabilecek Akit gazetesi ile Türkiye gazetesinin Ak Partili üyeler arasında okunma oranı ise yüzde 4’ten daha azdır. Öte yandan CHP’li parti üyeleri arasında Sözcü gazetesinden sonra Cumhuriyet belirgin bir şekilde ikinci sırada en çok okunan gazetedir. Bu gazeteleri Evrensel, Birgün, Posta ve Hürriyet gazeteleri izlemektedir. CHP’li parti üyelerinin yukardaki gazeteler dışında diğer gazeteleri okuma oranları ise dikkat çekici şekilde yüzde 1’in altındadır. Sabah, Yeni Şafak gazetelerinde Ak Parti politikaları aleyhinde bir makale ve habere rastlanmazken, aynı şekilde Cumhuriyet ve Sözcü gazetelerinde ise özellikle Ak Parti karşıtı makaleler ve haberler yoğun bir şekilde yer almaktadır. Bu da parti üyelerinin bu gazetelere yönelmelerinin sebebi olarak düşünülmektedir.

2.1.3. Üyelerin Kitap Okuma Eğilimi

Siyasi düşüncelerimizin olgunlaşması, siyaseti daha iyi anlama ve yorumlamak açısından kitap okumanın yararlı olduğu düşünülmektedir. Aşağıda her iki parti üyelerinin kitap okuma ve ne tür kitap okudukları ile ilgili bulgular paylaşılacaktır.

Tablo 2. 6: Kitap okuyor musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç okumuyorum	13,3	7,9
Ara sıra okuyorum	47,2	37,4
Pek kitap okumam	7	4,4
Okuyorum	24,3	33
Düzenli okuyorum	8,3	17,2
Toplam	100	100

Ak Parti ve CHP’li parti üyelerine kitap okumakla ilgili soru sorularak kendilerini ve siyasi görüşlerini geliştirmek için kitap okumanın hangi düzeyde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Her iki parti üyelerine bakıldığında, gözlemlerimiz bize parti üyeleri arasında siyasi kitap okuma alışkanlığının yüksek olmadığını göstermektedir.

“Kitap okuyor musunuz?” sorusuna bakıldığında Tablo 2.6’da görüldüğü gibi Ak Partili ve CHP’li parti üyelerinin “ara sıra okuyorum” ve “okuyorum” seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde kitap okuma oranları yüzde 50’nin üzerindedir. Ancak CHP’li parti üyeleri Ak Partili üyelerle kıyaslandığında iki kat daha fazla “düzenli” kitap okumaktadırlar. “Hiç kitap okumayanların” oranı Ak Partili üyelerde CHP’li üyelere göre daha fazladır. Vurgulamamız gereken bir diğer nokta da her iki parti üyelerinin düzenli bir şekilde kitap okuma alışkanlıklarının düşük olduğudur.

Yapılan t-testine göre kitap okuma bakımından her iki parti üyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözükmemektedir ($p=.001$). Bu farklılık tüm seçeneklerde gözükmemektedir.

Tablo 2. 7: Genelde en çok hangi tür kitaplar okursunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Fikir veya siyasi kitaplar	39	49,8
Roman vb. edebi eserler	28,3	31,3
Bilim kurgu kitapları	4,5	6,2
Gezi veya macera kitapları	9,3	5,7
Diğer	19	7,1
Toplam	100	100

“Genelde en çok hangi tür kitaplar okursunuz?” sorusuna bakıldığında Tablo 2.7’de de görüldüğü gibi her iki parti üyelerinin birinci sırada “fikir ve siyasi” kitaplar okuduğu görülmektedir. Yalnız bu oran CHP’li parti üyeleri arasında daha yüksektir. Bu da doğal olarak parti üyelerinin “bilgilenme” ihtiyacını gidermek için olduğu

düşünülmektedir. Siyasi ve fikri kitapların birinci sırada çıkmasının nedeni doğal olarak her iki parti üyelerinin siyasetle uğraşmalarıdır. Siyasi açıdan bilgilenme, siyaseti önemsemeden ötürü bu tür kitaplar daha çok okunmaktadır.

Televizyon, gazete ve kitap bir bütün olarak değerlendirildiğinde parti üyelerinin önceliğinin televizyon olduğu daha sonra gazete ve arkasından kitap okumaya zaman ayırdıkları görülmüştür.

2.1.4. Üyelerin Sosyal Medya Kullanma Eğilimi

Günlük hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelen internetin, istediğimiz bir bilgiye ulaşmada, çevremizle iletişim kurmada önemli bir ortam olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan Çalışkan, (2014: 57) “*İnternet ile yeni bir ‘kamusal alanın’ gelişmekte olduğunu*” söylemektedir. Gürbüz, (2014:49) “*Kamusal alanı; devletin baskı aygıtlarının olmadığı, söylemlerin serbest ve iletişimselliğin çeşitli olduğu alanlar*” olarak tanımlamaktadır. İnternet insanların duygu ve düşüncelerini değişik şekillerde (ses, resim, video) ifade ederek sosyal ağ kurdukları, bu ağlar sayesinde birbirleriyle etkileşime girdikleri, birbirlerinin paylaşımların takip ettikleri ve paylaşımında buldukları bir ortamdır. Çaha ve arkadaşları (2019: 113) bu konuda şunları söylemektedir: “*Meydanların yerini internet ortamının, dolayısıyla sosyal medyanın aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Duygu ve düşünceleri meydanlarda ifade etmenin yerinin sosyal medya almıştır*”. Sosyal medya kullanılarak her türlü duygu ve düşünceler farklı ağlarda dile getirilmektedir (Castells, 2013: 630). “Günümüzde en yaygın kullanılan kitle iletişim araçlarından birisi de internet ve bu yolla oluşturulan sosyal ağlar, dolayısıyla sosyal medyadır. Sosyal medya yoluyla bilginin yayılması, sunumu, kullanımı diğer kitle iletişim araçlarına kıyasla çok daha farklılaşmıştır” (Demir, 2016). İngiltere’de Sussex’de “*Parti üyelerinin siyasi katılımında internetin rolü*” adlı bir çalışmada internetin siyasi katılımında ve parti politikalarının şekillenmesinde çok büyük bir role sahip olduğu vurgulanmaktadır (Kitcat, 2003). Ayrıca İşliyen (2015: 158) de aşağıdaki ifadeleriyle internetin günümüzdeki önemine vurgu yapmaktadır:

Modern dünyanın en önemli icatlarından biri olan dünya çapındaki ağın ortaya çıkmasıyla birlikte bilgi, neredeyse her noktaya ulaşır duruma gelmiştir. 20. yüzyılın sonunda başlayan ama asıl 21. yüzyılda yaşanan

gelişmeler neticesinde dünyanın herhangi bir yerinde yaşamlarını sürdüren, hatta birbirini tanımayan insanlar, internet teknolojileri aracılığıyla çok kolay ve anlık bir şekilde iletişim kurma imkanına sahip olmuşlardır. Teknolojinin bu denli ani gelişimi, dünyayı hızla dönüştürerek 'küresel bir köy' olmanın ötesinde, insanların birbirlerine elektronik ekranlar üzerinden izlediği ve takip ettiği 'sanal dünyaların' olduğu bir mekân haline getirmiştir.

Geleneksel medyadan farklı olan yeni medya, hem daha kolay ve daha hızlı ulaşılabilir, hem de daha kolay tüketilebilir niteliktedir. Sayısal teknoloji kolay, hızlı ve tüketilebilir olmanın yollarını açmaktadır (Skiera et al., 2010: 399). İnternetin her yerde yaygın kullanım alanının olması, cep telefonlarının gittikçe hem donanım hem de yazılım olarak daha güçlü hale gelmesi, ayrıca diğer kitle iletişim araçlarından farklı olarak sayısal teknoloji ve yazılımla üretilmiş daha gelişmiş araçlar (Nesnelerin İnterneti-Internet of Things) yeni medyayı daha önemli hale getirmektedir. Lister ve arkadaşları (2009: 13) “*Yeni medyanın karakteristik özelliklerini sayısallık, etkileşimlilik, hipermetinlilik, dağıtılmışlık ve sanallık başlıkları*” altında toplamıştır. Sayısallıkla kastedilen, geleneksel medyada veriler fiziksel iken, internet medyasında verilerin sayılarla yani sıfır ve birlerle ifade edilmesidir. Sayısal verinin işlenmesi, analog verinin işlenmesine göre daha kolay olduğundan sayısal sistemlerde veriye erişim, hem hızlı hem de analoga göre daha güvenli olmaktadır (Lister et al., 2009: 14). Etkileşimliliğin olmasıyla, yeni medya araçlarında, kullanıcılar içeriği değiştirebilmekte ve bu şekilde medyayı kendi istekleri doğrultusunda kullanabilmektedirler. Bu durumda yeni medya kullanıcıları pasif bir birey olmaktan çıkıp, etkileşim aşamasında aktif katılım sağlayan bireyler haline gelmektedir. Çünkü etkileşim, kullanıcıların içeriği değiştirmesine imkân vermektedir. Yeni medyanın bir özelliği olan hipermetinlilik arayüz veya ağ üzerinden başka alternatif mecralara bağlantılar(linkler) ve etiketler aracılığıyla kolaylıkla erişimin gerçekleşmesidir. Bu özellik, esnek yapısı sayesinde kullanıcılara sonsuz imkanlar sunmaktadır. Yeni medyada bir diğer önemli kavram ise hiper-medya’dır. Hiper-medya (Çoklu Medya); metin, ses, resim ve video gibi birbirinden oldukça farklı ortamların yeni medyada beraberce ve etkileşimli olarak kullanılabilmesidir. (Manovich, 2001: 38). Klasik medya ortamında üretim ve sunum, belirli standartlara ve merkezden çevreye doğru yayılan bir yapıya sahiptir. Yeni medyada ise durum tamamen farklıdır. Çünkü bu

yeni iletişim ortamında merkezilik yoktur. Mesajlar eşzamanlı değildir. Mesajlar aynı zamanda tek bir formatta da değildir. Dağıtılmışlık (Distributed) özelliği sayesinde insanlar üretici veya tüketici olabilmektedirler. (Lister et al., 2009: 33). Lister ve arkadaşları bu durumu, (2009: 30) *“Bu yüzden yeni medyada üretim ve dağıtımı merkezi değil kişiselleştirilmiş ve gündelik yaşama indirgenmiş bir hal almıştır”* şeklinde açıklamaktadırlar. Sanallik (Virtuality) ise insanlara *“orada olma hissini”* veren özelliktir. Bu anlamda Binark, (2009: 61) *“Yeni medya ilki makine/yapay zekâ ile insan (kullanıcı) arasında, ikincisi ise diğer insanlarla (kullanıcılarla) iletişim olmak üzere iki tür iletişim”* tipi sunduğunu söylemektedir. Bir diğer önemli kavram olan *“Sanal Gerçeklik”* (Virtual Reality) insanlara etkileşimli ortamlarda her tür benzetimi imkanı hale getirmektedir. Sonuçta Heim, (1994: 106) bu durumu *“Yeni iletişim teknolojilerinin, gerçek dünyanın formel ve hiyerarşik sistemini ortadan kaldırarak, kısıtlanmamış bir ifade özgürlüğü sunduğu düşüncesi sosyal medyanın sanal gerçekliğine ilişkin kullanıcı ilgisini artırmaktadır”* şeklinde yorumlamaktadır. Bekiroğlu ve Bal da (2014: 141-142), parti üyelerinin sosyal medyaya yöneldiğini aşağıda belirtmişlerdir.

Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal ağların, geniş seçmen kitlesine sahip büyük siyasi partilerin güçlerinin arttırılmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Medyada yer alma oranı ve sıklığı taşıdığı maliyet, web sitesine sahip olmanın maliyeti ile karşılaştırıldığında internetin öncelikle ekonomik anlamdaki faydalarından bahsedilebilir. Sosyal medya, demokratik süreç açısından parti büyüklüğü ve partilerin iktidarda olmasına bağlı olarak meydana gelebilecek iletişim anlamındaki dengesizliklerin ortadan kalkmasına yardımcı olmakta ve tüm partileri sanal ortamda eşit düzeye getirmektedir. Medyada sesini duyuramayan küçük siyasal partiler de seçmene ulaşmada daha ucuz ve baskı unsuru içermeyen sosyal medyaya yönelmişlerdir.

Ankette sorulan sorularla sosyal medyanın siyasi katılım üzerine etkileri, internet ve sosyal medyanın siyasi katılıma etki etme potansiyeli parti üyeleri üzerinden incelenmiştir.

Tablo 2. 8: İnternet kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Günde bir saatten az	20,2	16,7
Günde 1-3 saat arası	34,4	36,4
Günde 4-6 saat arası	26,8	27,6
Günde 7 saatten fazla	16,6	17,5
Hiç kullanmıyorum	2	1,8
Toplam	100	100

“İnternet kullanımı” konusunda Tablo 2.8’de görüldüğü gibi her iki parti üyelerinin tutumuna bakıldığında t-testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p = .454$). Her iki parti üyelerinde internet kullanmayanların oranı düşüktür. Günde 7 saatten fazla internet kullanım oranı ise her iki parti üyelerinde yaklaşık olarak aynıdır. Bu sonuçlar toplum üzerinde yapılan araştırmalarla da uygunluk göstermektedir. “*Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturma ve Siyasal Katılma Üzerine Etkileri: Kuramsal ve Ampirik Analiz*” adlı çalışmada da insanların daha çok 1-3 saat arası internet kullandıkları, arkasından 4-6 saat kullanım süresinin geldiği tespit edilmiştir (Göksu, 2015: 99). Sonuçta gerek Ak Partili parti üyeleri gerekse CHP’li parti üyeleri arasında internet kullanımı önemli bir seviyededir.

Tablo 2. 9: İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Dünyada olup bitenleri izlemek için	40	49,8
Bazı konuları araştırmak için	26,1	24,4
Arkadaşlarla sohbet için	15,6	9,8
Eğlence/müzik dinlemek için	5,8	6,2
Diğer	12,5	9,8
Toplam	100	100

“Her iki, parti üyelerinin interneti hangi amaçla kullanımı” konusundaki soruya verilen cevaplarda “Dünyada olup bitenleri izlemek için” seçeneği diğer seçeneklere göre açık ara önde gözükmektedir. Bu Tablo 2.2’de televizyonda en çok “haberler” in izlenmesi ile örtüşmektedir. Her iki parti üyelerinin sohbet ve eğlence için internet kullanım oranı dünyada olup bitenleri izlemek için internet kullananlara göre düşüktür. Ak Partili parti üyelerinin “arkadaşlarla sohbet” amaçlı kullanımı CHP’li parti üyelerinin bu amaçla kullanımına göre iki katından biraz düşüktür. Yine her iki

parti üyeleri, ikinci sırada “Bazı konuları araştırmak için” interneti kullandıklarını belirtmişlerdir. Göksu’nun yaptığı “*Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturma ve Siyasal Katılma Üzerine Etkileri: Kuramsal ve Ampirik Analiz*” adlı çalışmasında da “internetin kullanım amaçları” için yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar, parti üyeleri için sorulan sorulardan alınan cevaplara göre elde ettiğimiz sonuçlarla uyusmaktadır. Orada elde edilen bulgulara göre katılımcıların %72,12’ si interneti “gündemi takip etmek için” kullanmaktadır (Göksu, 2015: 101).

Tablo 2. 10: Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Hiç Kullanmam	Bazen Kullanırım	Çok Kullanırım	Hiç Kullanmam	Bazen Kullanırım	Çok Kullanırım
Youtube	12,8	34,1	53,1	15,5	38,7	45,9
Whatsapp	4,4	15,4	80,2	3,3	18,1	78,6
Twitter	15,5	29,5	55	36,8	28,7	34,5
Telegram	79	14,2	6,8	88,8	6	5,2
Messenger	29,7	37,8	32,5	16,2	41,3	42,5
Instagram	12,4	26,6	60,9	19,6	21,7	58,7
Facebook	14	33,9	52,1	3,3	29,8	67
Bip	71,9	19,2	8,9	89	6,6	4,4

İnternette en fazla kullanılan ortamlardan birisi sosyal medyadır. Youtube, WhatsApp, Twitter, Facebook, Instagram gibi sosyal medya araçları haberleşme, tartışma, duyuru gibi amaçlar için kullanılmaktadır. Güngör, (2017: 2263) “*Siyasetin @Hali: Digital Çağda Siyasal Katılım*” adlı çalışmasında sosyal medya kullanımının parti üyeleri arasındaki kullanımına vurgu yapmaktadır:

Siyasal partilerin iç çalışmalarında elektronik yöntemler gittikçe genişleyen bir kullanım alanına ulaşmaktadır. Üyeler veya yerel örgüt yöneticileri ile doğrudan iletişim sağlayan web tabanlı platformlar üzerinden merkez ile taşra arasında politika ve kararlara ilişkin bilgi akışı hızlanmış durumdadır. Delegelerin, üyelerin ve hatta gönüllülerin şifre ile katılabildiği anketler ve seçim döneminde aday belirleme sürecinde kanaat yoklaması yapılmaktadır.

Sosyal medya araçlarının kullanımı ile her iki parti üyelerinin ne ölçüde sosyal medya araçlarını kullandığının ortaya konulduğu Tablo 2.10'da görüldüğü gibi her iki parti üyeleri arasında sosyal medya araçlarından en çok “WhatsApp” kullanılmaktadır. Bu kullanımının sebepleri arasında ücretsiz haberleşme imkânının önemli bir sebep olduğu düşünülmektedir. Bu haberleşme sayesinde parti üyeleri ses (başkanın konuşması, müzik vs.), metin (parti üyeleri ve teşkilatları arasındaki yazışmalar gibi), resim (etkinlik görüntüleri, grafik tasarım görüntüleri, basılı broşür iletilmesi gibi) ve videoları (değişik amaçlı parti tarafından hazırlanmış, propaganda amaçlı videolar, konuşmalar, parti liderinin grup konuşmaları gibi) sınırlama olmaksızın paylaşabilmektedir. Diğer önemli bir sebep parti üyeleri arasında kurulan değişik gruplardır. Örneğin ilçe başkanlığı grubu, mahalle yönetimi grubu veya değişik amaçla kurulmuş gruplar. Bu sayede duyurular çok hızlı bir şekilde yapılabilir. Ayrıca WhatsApp'ın bir özelliği olarak gönderilen mesajın okunup okunmadığı da kontrol edilebilmektedir. WhatsApp diğer elektronik ortamlarla sorunsuzca haberleşebilmektedir. Başka ortamlardan her türlü bilgiyi almakta ve başka ortamlara bilgi göndermekte WhatsApp oldukça gelişmiştir. Bu ve buna benzer özellikler WhatsApp'ı diğer sosyal medya araçlarına göre avantajlı konuma taşımaktadır. Bunu Instagram, Youtube ve Twitter izlemektedir.

“Bip” ve “Telegram” kullanımı Ak Partili üyeler arasında düşüktür. CHP'li parti üyeleri arasında ise en çok kullanılan sosyal medya aracı WhatsApp'tır. Bunu Facebook izlemektedir. Instagram ve Messenger kullanımı da CHP'li üyeler arasında yüksektir. Tüm bunların arkasından Twitter gelmektedir. Vurgulanması gereken bir nokta da Twitter kullanımının CHP'li parti üyeleri arasında düşük olduğudur. Genel olarak bakıldığında CHP'li parti üyelerinin sosyal medya ortamını bir bütün olarak kullanımı Ak Partili üyelere göre daha yüksektir. Çünkü CHP'li parti üyeleri Bip ve Telegram hariç diğer sorulan tüm sosyal medya araçlarını yaklaşık yüzde 50'nin üzerinde kullanmaktadır. Halbuki Ak Partili üyeler ise dört sosyal medya aracı (Twitter, Youtube, WhatsApp, Telegram) üzerine yoğunlaşmışlardır. Yerli bir sosyal medya aracı olan “Bip”in kullanımı ise hem Ak Parti hem de CHP'li parti üyeleri arasında yok denecek azdır. Yukarıda zikredilen çalışmada insanlara “üye oldukları sosyal medya platformları” sorulmuş, alınan cevaplardan anlaşıldığı üzere katılımcılar arasında en popüler medya ağı Facebook çıkmıştır (Göksu, 2015: 97). Aynı şekilde WhatsApp ve Instagram da, insanların özellikle gelişmiş kamera özelliklerine sahip

akıllı telefonların yaygınlaşması ile kullanıcıların fotoğraf paylaşım etkileşiminde buldukları mobil uygulamalardır.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman yapılan t-testi sonuçlarına göre Facebook kullanımı açısından Ak Parti ve CHP'li üyelerin arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p = .001$). Aynı şekilde Twitter kullanımı açısından da Ak Parti ve CHP'li üyelerin arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p = .001$). Youtube kullanımı açısından ise her iki parti üyelerinin arasında birbirine yakın kullanım olmakla birlikte bir farklılık vardır ($p = .047$). Tablo 2.10'da ki oranları farklı olmakla birlikte WhatsApp kullanımı açısından her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .094$). Messenger kullanımı açısından Ak Parti ve CHP'li üyelerin arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p = .006$). Instagram kullanımı açısından ise Ak Parti ve CHP'li üyelerin arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .150$). Bip kullanımı açısından ise Ak Parti ve CHP'li üyelerin arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p = .001$). Bip kullanımı Ak Partili üyeler arasında CHP'ninkinin iki katıdır. Telegram kullanımı açısından ise Ak Parti ve CHP'li üyelerin arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .503$).

2.1.5. Üyelerin Medyadan Siyaseti Takip Etme Eğilimi

Bu aşamada parti üyelerinin kendi yaşamıyla da yakından ilgili olduğu düşüncesinden hareketle siyasi olayları ve partisini ne ölçüde, hangi araçları ya da hangi ortamları kullanarak ve nasıl önemseydiğine bakılmıştır.

Parti üyelerinin siyasi katılımı açısından sosyal medyanın önemi, her geçen gün daha da artmaktadır. Parti üyeleri, siyasetle ilgili bilgilenme ihtiyaçlarını sosyal medyayı kullanarak gidermektedirler. Bir çalışmada yer alan “Sosyal Medyayı siyasi partiler ve siyasetçiler insanları siyasi katılıma yönlendirmek için kullanılıyorlar. Bunun yanı sıra, sosyal ağlar özellikle seçim dönemlerinde bir propaganda aracı olarak kullanılmaktalar” ifadeleri de bu sosyal medyanın kullanımı hakkında somut bir bilgi vermektedir (Çıldan, vd., 2012: 2).

Bu bölümde Ak Partili ve CHP'li parti üyelerinin kendi partilerine bakışı, bu çerçevede parti üyelerinin nasıl siyasi katılım sağlayıp parti üst yönetimini etkiledikleri, parti yönetimince alınan kararların ne ölçüde şeffaf olduğu, diğer bir söyleyişle partinin işleyişiyle ilgili herhangi bir olay, gelişme veya düzenlemede, ilgili

üyeler tam olarak bilgi sahibi oluyor mu, her şey açık olarak mı gerçekleşiyor; parti disiplini nasıl uygulanıyor; parti kademelerine atama yapılırken yönetme becerisine, o makamın gerektirdiği özelliklere bakılıyor mu; genel olarak partinin çalışma tarzı ne şekildedir soruları üzerine yapılan çalışmalar üzerinde durulacaktır.

Parti üyeleri, hangi ortamları kullanarak parti yönetimini etkilemeye çalışmaktadır? Parti üyeleri kendi partilerini sosyal medyada ne ölçüde takip etmektedirler? Parti üyeleri siyasetle ilgili konuları nereden öğreniyorlar? sorularının cevabı aranmış ve elde edilen sonuçlar bu bölümde değerlendirilmiştir. Bu çerçevede parti üyelerinin sosyal medya, arkadaş, aile, televizyon gibi ortamlarla siyasi katılım imkanları ölçülmüş ve siyasetle ilgili nasıl bilgilendiklerine bakılmıştır.

Tablo 2. 11: Siyasetle ilgili konuları nereden öğreniyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Sosyal medyadan	41,4	49,6
Televizyondan	30,5	25,4
Arkadaş çevresinden	6,2	8,9
Ailemden	6,2	1,3
Radyodan	4,5	1,3
Diğer	11,3	13,4
Toplam	100	100

“Siyasetle ilgili konuları nereden öğreniyorsunuz?” sorusu ile her iki parti üyelerinin siyaset konusunda bilgilenme süreci hakkında bilgi alınmaya çalışılmıştır. Tablo 2.11’e bakıldığında her iki parti üyelerinin yüzde 50’ye yakını “sosyal medya”dan bilgi almaktadır. İkinci sırada ise, televizyon gelmektedir. Diğer bilgi alma seçeneklerinin her biri yüzde 10’un altındadır. Siyasetle ilgili bilgilenme sürecinde “arkadaş çevresinin” çok fazla etkili olmadığı aynı şekilde “ailenin” de bu konuda oldukça sınırlı etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Teknolojideki gelişmeler, mobil teknolojilerin gelişmesi, internetin yaygınlaşması, siyasi partilere yeni haberleşme imkânları açtığı düşünülmektedir. Bunlardan bir tanesi internet sayfasıdır. Partilerin internet sayfasında genel başkan ve diğer parti teşkilat mensuplarının açıklamaları, parti faaliyetleri ile ilgili haberler, teşkilatla ilgili duyurular öne çıkmaktadır. Bu yayınlar, etkileşime kapalı, tek yönlü bildirimler niteliğindedir. Ayrıca partilerin web sayfasında, sosyal medya hesapları hakkında da bilgi verilmektedir. Ak Parti ve CHP, parti haberlerinin takip edilebildiği mobil

uygulamalarının indirme bağlantılarını web sayfasında yayınlamaktadırlar. Bütün bunlar parti üyelerinin üyesi oldukları partiler hakkında bilgi edinme yollarının belirlenmesinde rol oynamaktadır. Sosyal medyanın anketlerde yüksek oranda çıkmasının sebebinin bu uygulamalar olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2. 12: Partinizin sosyal medya hesaplarını takip ediyor musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç takip etmem	5,7	8,8
Çok nadiren takip ederim	11,8	10,6
Bu konuda bir fikrim yok	1,4	0,9
İhtiyaç duydukça takip ederim	23	24,3
Çok dikkatli bir şekilde takip ederim	57,8	55,3
Diğer	0,3	

“Partinizin sosyal medya hesaplarını takip ediyor musunuz?” sorusuna alınan cevaplara bakıldığında Tablo 2.12’de ilk dikkati çeken her iki parti üyelerinin kendi partilerinin sosyal medya hesaplarını “Çok dikkatli bir şekilde takip ettiğidir”. “İhtiyaç duydukça takip ederim” seçeneğiyle beraber bu oran yaklaşık yüzde 80’lere ulaşmaktadır. İstatistiksel açıdan bakıldığında t-testi sonucunda her iki partinin parti üyelerinin sosyal medya hesaplarını takip etme bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p=.405$). “Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturma ve Siyasal Katılma Üzerine Etkileri: Kuramsal ve Ampirik Analiz” adlı çalışmada sorulan “Kamuoyu Gündemini Meşgul Eden Olayları En Çok Nereden Takip Edersiniz?” şeklinde sorulan soruya verilen cevaplarda da görüldüğü gibi “Sosyal Medya ve İnternet” kullanımı % 88,63 gibi yüksek bir orandadır (Göksu, 2015: 105). Bu sonuçlar, parti üyeleri için yapılan çalışmada elde ettiğimiz sonuçlarla uygunluk göstermektedir. Çünkü her iki partinin parti üyeleri %55’in üzerinde bir oranla partilerinin sosyal medya hesaplarını dikkatli bir şekilde takip etmektedirler.

Parti üyelerinin siyasi katılım imkânları değerlendirildiğinde sosyal medyanın ağırlıklı olarak tercih edildiği ve takip edildiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 2. 13: Üyesi olduğunuz parti hakkında bilgileri kim aracılığı ile alıyorsunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Partimin sosyal medyasını takip ederek	42	33,5
Gazete, radyo, TV	27,8	18,3
Partimin web sitesini ziyaret ederek	7,8	13,8
Partimden gelen maillerle	5,4	12,9
Partimin basılı yayını	9,5	5,8
Arkadaşlar aracılığıyla	2,7	8
Diğer	4,7	7,6
Toplam	100	100

“Üyesi olduğunuz parti hakkında bilgileri kim aracılığı ile alıyorsunuz?” sorusuna ilişkin Tablo 2.13’deki verilere bakıldığı zaman çok belirgin bir şekilde her iki parti üyelerinin de üyesi olduğu parti hakkındaki bilgileri partisinin sosyal medya hesabını takip ederek aldığı görülmektedir. Ancak bu oran Ak Parti’de CHP’den yüzde 10 daha fazladır. İkinci sırada her iki partide de gazete, radyo, TV gelmektedir. Ancak; gazete, radyo, televizyondan parti hakkında bilgi alma seçeneğinde Ak Parti CHP’ye göre 1,5 kat yüksektir. Partilerin web sitesini ziyaret ederek bilgi alma bakımından her iki parti üyeleri kıyaslandığında ise CHP’li parti üyeleri Ak Partili üyelere göre web sitelerini yaklaşık iki kat daha fazla ziyaret etmektedirler. Elektronik Posta(mail) yoluyla parti hakkında bilgi almak bakımından ise CHP’li parti üyelerinin oranı Ak Partili üyelere göre yaklaşık iki kat fazladır. “Partinin basılı yayını” ve “Arkadaşlar” aracılığı ile bilgi alma seçeneğinin ise parti hakkında bilgi alma konusunda etkisiz kaldığı bu tabloda gözlenmektedir.

Bayraktutan ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan, “*Sosyal Medya Ortamlarının Siyasal İletişim Uygulamaları Açısından İncelenmesi: Türkiye’de 2011 Genel Seçimleri Facebook ve Twitter’in Siyasal Parti ve Liderler Tarafından Kullanılması*” adlı TÜBİTAK tarafından desteklenmiş araştırma projesinde, web 2.0’ın demokratik katılım kaynaklı yurttaşlık kültürünün gelişmesine katkıda bulunduğu varsayımdan yola çıkılarak, Twitter ve Facebook’un Türkiye’de siyasi partiler ve liderleri tarafından 2011 Genel Seçimlerindeki kullanım pratikleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, siyasi temsilcilerin söylem düzeyinde parti politikalarını bu araçlar

üzerinden yansıttıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmadan hareketle sosyal medyanın parti üyeleri için çok kullanılan bir ortam olduğu düşünülmektedir.

Bütün bu çalışmalar bizim anketlerde elde ettiğimiz sonuçları doğrulamakta, parti üyelerinin siyasi katılımları açısından sosyal medyanın oynadığı rolün önemli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak hem Ak Partili hem de CHP'li parti üyelerinin siyasetle ilgili konuları daha çok sosyal medyadan takip ettikleri, partilerinin sosyal medya hesaplarını “Çok dikkatli bir şekilde” takip ettikleri görülmüştür. Bu durumun günümüzde internetin yaygınlaşması, geleneksel medyaya göre sosyal medyanın etkileşimli olması, parti üyesinin pasif konumdan aktif bir konuma geçmesi ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

2.2. Üyelerin Partileri Hakkındaki Bilgi Düzeyi ve Eğilimi

Bu kısımda her iki partinin parti üyelerinin kendi partisi, parti politikaları ve siyasi olaylarla ilgili olarak ne ölçüde veriye sahip oldukları belirlenmeğe çalışılmıştır.

Çaha'nın (2015: 72) “Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler” kitabında belirttiği gibi parti programlarının parti üyeleri tarafından okunmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Partilerin siyasi görüşleri, ideolojileri, hedefleri, vb. parti hakkında temel görüşler genelde parti programlarında belirtilir. Bu bağlamda, üyelerin parti programlarını okuyup okumadıkları, partinin genel görüşleri konusunda üye ilgisinin düzeyini tespit etme bakımından önemli olmaktadır.

Bu bölümde parti üyelerinin parti teşkilatını ve parti kademe başkalarını ne ölçüde tanıdıkları, partinin basılı yayınlarını ne ölçüde okuyup parti politikaları hakkında ne ölçüde bilgi sahibi oldukları, parti üyelerinin ülkenin önemli konulardaki politikaları hakkındaki düşünceleri, partisini siyaset kulvarında nasıl ve hangi isimle konumlandıkları ile ilgili olarak elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

2.2.1. Üyelerin Partilerinin Yazılı Dokümanlarını Okuma Eğilimi

Siyasi katılımın önemli öğelerinden birisi de bilgilenmedir. İlgi, bilgi, önemsemenin ardından eylem aşaması gelir. Parti üyelerinin parti dokümanlarını ne ölçüde okudukları, parti liderlerine ait basılı kitaplarını okuyup okumadıkları üzerine elde edilen bilgiler paylaşılacaktır.

Bu konuda her iki partiden parti üyelerinin görüşleri şu şekildedir:

Fatih ilçesinden İBB Meclisi Üyesi F.G. (2019) bu konuda şunları söylemektedir:

Ben zaten il teşkilatında iken avukat olmam sebebiyle seçim işlerinde görev yapıyordum. Zaten seçim zamanı teşkilatta ne kadar avukat varsa onları belirleyip bu konular üzerinde yoğunlaşır ve onları seçimle ilgili birimlerde görevlendirirdik. Seçim zamanlarında yapılması gerekenleri teşkilata anlatmak için parti tüzüğü, seçim beyannamesi, seçim zamanında ilçe seçim kuruluna nasıl itiraz edileceği konusunda dokümanlar hazırlardık. Tüm bu dokümanları hazırlayabilmek için okumamız gerekirdi. Tabii başta siyasi partiler kanununu. Tüm teşkilatla zaman zaman toplantı yaparak, onları eğiterek, bizim hazırladığımız dokümanları onlara anlatarak paylaşırdık. Dolayısıyla bütün teşkilat üyelerimiz yani ilçe yönetimleri, mahalle teşkilatlarımız, sandık başkanı ve sandık yönetimi olmak üzere herkes seçim zamanı nasıl hareket edeceğini iyice öğrenirdi.

Ak Parti'de avukat mesleğine sahip olanların genellikle hep seçim işleri biriminde görevlendirildiğini de belirtmekte yarar vardır.

Avcılar İBB Meclis Üyesi H.İ. (2019) partinin seçim beyannamesini okuma konusunda düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Parti tüzüğünü ve beyannamesini kısmen okudum. Ama ilçe teşkilatında yer almam sebebiyle yönetim kurulu toplantılarında ve seçim zamanı SKM'de (Seçim Koordinasyon Merkezi) yapılan toplantılarda çoğu zaman yer aldığım için konunun yabancı olduğunu söyleyemem. Bizim toplantıların çoğunda bu beyannamelerin içeriği hep gündeme getirilir. Okumasam dahi bizim hangi konuda ne düşündüğümüz değişik platformlarda dile getirildiği için partimin hangi konuda ne düşündüğünü bilirim. Ayrıca partimizin bu konuda hazırladığı kitapçıklar son derece güzel ve kullanışlı. Özellikle yerel

seçimlerde her ilçeye özel dokümanlar hazırlanır. Genel seçimler daha kolaydır. Çünkü hazırlanan dokümanlar daha geneldir.

Bu ifadelerde görüldüğü gibi, seçim zamanı yerel veya genel Ak Parti teşkilatlarının seçim hazırlıkları teşkilatın tamamını kapsayacak biçimde herkesi hem okumaya hem öğrenmeye ve ona göre hareket etmeye zorlamaktadır.

Eski CHP İlçe Başkanı O.K. (2019) aşağıdaki ifadelerle konuyla ilgili düşüncelerini ortaya koymuştur:

Biz sandık örgütlenmesini son seçimlerde çok iyi yaptık. Sonuçları her seferinde tam olarak alabiliyoruz. Partinin internet sistemi var, orada o verileri arkadaşlar bilgisayarlara giriyorlar, sonrasında eğer bir farklılık varsa hata veriyor, sinyal ışığı yanıyor, sonuç farklıysa alarm veriyor, oradan anlayıp hemen itirazımızı yapıyoruz. Biz bir ara sandık bazlı örgütlenme yapmıştık, fakat bizim sandık görevlilerimizin önemli bir kısmı parti üyesi değil. Sandıkların %60'ı bizim partiden, %40'ı gönüllülerden oluşuyor.

Bu ifadelerden CHP'nin seçim zamanı normal çalışmaları yanı sıra sandıklarda hile yapıldığını düşündüğü ve bu sorunun giderilmesine odaklandığı görülmektedir. Ayrıca sandıklarda teşkilatlanma adına da bir sorun yaşadığı da gözükmektedir. Hile yapıldığı düşüncesine Avcılar Eski İlçe Başkanı E.B. (2019)'da dikkat çekmektedir:

Sandıkta bazı yanlışların haksızlıkların yapılabileceği endişesi var. Son güne kadar çalışmak gerekir. Sandıktan çıkan sayılacak ve orada kazanırsınız. Tabi doğru ama sandıkla ilgili endişeler de bugün Türkiye'de tartışılıyor olduğu gerçeğini, bir güvensizliğin olduğu gerçeğini göz ardı etmemeliyiz. Yani daha kendine güveniyorsa eğer, bu konuda daha samimi açıklamalar yapabilir. Mesela parmak boyası neden kalktı, böyle bir algı oluşmasın. Gerçekten hak ederek kazanıyorsa problem yok. Vatandaşım diyor ki biz gidiyoruz kullanıyoruz da bunlar nasıl kazanıyor? Kimden alıyorlar bu oyu? diye soruyor.

Bu açıklamalar Ak Parti'nin seçim zamanı daha kurumsal, daha hazırlıklı olduğunu, mevcut kanun, yönetmelik ve tüzüklerden hareketle hazırlıklarını yapıp, doküman ve kitapçıklarla seçime hazırlandığını göstermektedir. Sahip olduğu geniş teşkilat yapısını da kullanarak seçimlere daha hazırlıklı ve bilinçli bir topluluk ile girdiği

gözlemlenmektedir. CHP'nin ise daha çok seçimlerde hileler yapıldığı düşüncesinden hareketle Ak Parti kadar olmasa bile bu tür hazırlıklarla birlikte bu hileleri nasıl önlerim düşüncesinden hareket ederek çalışmalarını sürdürdüğü düşünülmektedir.

Tablo 2. 14: Aşağıdaki doküman ya da kitapçıkları okudunuz mu?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Hiç Okumadım	Ara sıra Okudum	Hepsini Okudum	Hiç Okumadım	Ara sıra Okudum	Hepsini Okudum
Seçim Rehberi	17,2	35,8	47	11,7	42,6	45,7
Kongre yönetmeliği	35	41,5	23,6	26,3	42,9	30,9
Parti tüzüğü	24,4	41,1	34,5	14,7	32	53,3
Seçime doğru yapılacaklar	9,3	38,5	52,1	15,6	32,8	51,6
Parti teşkilatı iç yönetmeliği	23,1	39,8	37,1	24,2	32,1	43,6
Parti programı	17,2	39,5	43,4	15,5	33	51,5
Liderin konuşmalarının olduğu kitap	28,4	42	29,6	27,7	39,9	32,4
Siyasi partiler kanunu	32,9	40,8	26,3	24,6	39,3	36,1

“Partiye ait doküman ve kitapçıkları okudunuz mu?” sorusuna verilen cevaplardan gerek Ak Parti ve gerek CHP’de “seçime doğru yapılacaklar” ile ilgili doküman ve kitapçıkların üyelerin yüzde ellisinden fazlasının okuduğunu, buna “ara sıra okurum” seçeneği eklenince oranın yüzde 90'lara yaklaştığı görülmektedir. Ardından CHP’de “Parti Tüzüğü” ve “Parti Programı” en çok okunanlar arasında gelmektedir. Daha sonra “Seçim Rehberi” ve “Parti Teşkilat İç Yönetmeliği” bunları izlemektedir. CHP’li parti üyeleri en az “Kongre Yönetmeliğini” okumaktadırlar. En az okunan bu kitapçığı “Liderin konuşmalarının olduğu kitap” ve “Siyasi Partiler Kanunu” izlemektedir.

Ak Partili üyeler arasında ise en çok okunan seçimle ilgili kitapçıkları sırasıyla “Parti programı”, “Parti Teşkilat İç Yönetmeliği”, “Parti Tüzüğü” izlemektedir. Ak Partili üyeler arasında en az okunan doküman ise CHP’de olduğu gibi “kongre yönetmeliğidir”. Bunu “liderin konuşmalarının olduğu kitap” ve “Siyasi Partiler Kanunu” izlemektedir.

Tablo 2.14’e bakıldığında her iki parti üyeleri için şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Birincisi; her iki parti üyeleri arasında ilk olarak okunan doküman ve kitapçıklar seçimlerle ilgili olanlardır. Partiler seçim kazanarak iktidara geldikleri için sonucun böyle çıkması normal karşılanmalıdır.

İkincisi; her iki partide hemen hemen aynı oranlarda parti ve teşkilat yönetmeliği ile ilgili olan doküman ve kitapçıklar ikinci sıradadır.

Üçüncüsü; her iki partide de parti üyeleri liderlerinin konuşmalarının basılı olduğu kitaba ilgi göstermemektedirler.

Dördüncüsü; her iki parti üyeleri arasında en az okunan doküman ve kitapçık “kongre yönetmeliğidir”. Halbuki kongreler parti üyelerinin siyaseten katılım sağlamaları ve etkin olmaları gereken bir ortam olmasına rağmen neden bu şekilde çıktığı düşündürücüdür. Parti içi demokrasinin her iki partide iyi işletilmediği ve kongrelerde listelerin parti üst yönetimlerince belirlendiği düşüncesi parti üyelerinin bu alana daha az ilgi göstermelerine sebep olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 2. 15: Partinizin herhangi bir yerel, genel seçimde açıkladığı “seçim beyannamesini” okudunuz mu?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç okumadım	10,1	10,1
Çok az okudum	18,9	13,2
Bu konuda bir fikrim yok	2,4	1,3
Okudum	37,5	39,6
Evet hepsini okudum	31,1	35,7
Toplam	100	100

“Partinizin herhangi bir yerel, genel seçimde açıkladığı “seçim beyannamesini” okudunuz mu?” Ankette sorulan bu soruya verilen cevaplara bakıldığında her iki parti üyelerinin yüzde 70’ten fazla bir kesiminin seçim beyannamesini okuduğu gözlemlenmiştir. Ancak “hiç okumadım” ve “çok az okudum” birlikte değerlendirildiğinde yüzde 24’ten fazla bir kesimin ise okumadığı tespit edilmiştir. t-testi sonuçlarına göre de her iki parti üyelerinin bu konuda tutumları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p=.151$).

Her iki partinin parti üyelerinin seçim beyannamesini büyük oranda okuduğunu gözlemlemekteyiz. Bunu her iki partinin parti üyelerinin seçimleri kazanmaya odaklı olmalarına bağlanabilir. Her iki parti seçim zamanı klasik il ve ilçe yönetim kurullarına ilaveten sadece seçimlerde ortaya çıkan yeni bir teşkilatlanma modeline

geçerek ilçe ve ilde “seçim koordinasyon merkezi” oluşturmaktadır. Bu yeni teşkilatlanma modeli seçime odaklı olduğundan her alanda olduğu gibi üyelerin daha fazla bilgilenmeleri gerektiği, halkla daha fazla temas halinde oldukları için temsil ettikleri parti hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları ve işleyişi iyi bilmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 2. 16: Üyesi olduğunuz parti liderinin konuşmalarının “basılı olduğu” bir kitabı veya kitapları okudunuz mu?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç okumadım	34,1	32,9
Birkaç tanesini okudum	27,6	24,3
Böyle bir kitap yok	11	12,6
Çoğu kitabı sadece gözden geçirdim	11	13,5
Evet hepsini okudum	16,2	16,7
Toplam	100	100

“Üyesi olduğunuz parti liderinin konuşmalarının “basılı olduğu” bir kitabı veya kitapları okudunuz mu?” sorusuna bakıldığında Tablo 2.16’da görüldüğü gibi “Hiç okumadım” ve “Birkaç tanesini okudum” beraber değerlendirildiğinde Ak Partili üyelerin yüzde 62’ye yakınının, CHP’li parti üyelerinin ise yüzde 58’e yakınının bu kitapları okumadığı görülmektedir. İlginç bir şekilde her iki parti üyelerinin yaklaşık yüzde 10’dan fazlasının ise böyle bir kitaptan haberleri yoktur. “Evet hepsini gözden geçirdim” diyenlerin oranı her iki parti de de ise yüzde 17’ler civarındadır. Yapılan t-testi sonuçlarına göre bu konuda parti üyelerinin tutumları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p=.485$).

2.2.2. Üyelerin Partilerinin İdeolojisini ve Politikalarını Bilme Düzeyi

Türk Siyasetinde Ak Parti ve CHP hangi kulvarda hareket etmektedir? Parti üyelerinin gözünde nasıl tanımlanmaktadırlar? Klasik bilinen liberal, sosyal demokrat, muhafazakâr, milliyetçi radikal çizgilerden hangisine göre konumlandırılmaktadırlar? Ya da parti üyeleri her iki partiyi başka bir çizgide mi görmektedir? Aşağıda, yapılan çalışmada elde edilen bulgulara göre bu soruların cevapları aranacaktır. Ayrıca Ak Parti ve CHP’li parti üyelerinin ülkenin önemli konularında ne ölçüde bilgi sahibi oldukları ve her iki partinin parti üyelerinin partilerinin yaşadıkları il ve ilçedeki başkanlarını ne ölçüde tanıdıkları ile ilgili olarak elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

Tablo 2. 17: Partinizin ideolojisi, politikaları veya “varlık sebebi” hakkında bilginiz var mı?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç bilgim yok	4,8	4,4
Çok az var	18,1	14,1
Bu konuda bir fikrim yok	4,8	7
Bilgi sahibiyim	33,4	42,3
Evet tam bilgim var	38,6	31,7
Diğer	0,3	0,4
Toplam	100	100

“Partinizin ideolojisi, politikaları veya “varlık sebebi” hakkında bilginiz var mı?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde ve “evet tam bilgim var” ve “bilgi sahibiyim” seçenekleri beraber değerlendirildiğinde her iki parti üyelerinin yüzde 70’den fazlasının parti politikaları hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Parti politikaları hakkında “hiç bilgim yok”, “bu konuda fikrim yok” ve “çok az var” seçenekleriyle beraber her iki partinin parti üyelerinin yaklaşık yüzde 25’lik bir kesimin partinin varlık sebebi hakkında bilgi sahibi olmadığı gözlenmektedir. Bunun da eğitim seviyesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Her iki parti üyelerinin bu konudaki tutumları birbirine yakındır. t-testi sonuçlarına göre her iki parti üyelerinin istatistiksel açıdan tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=.988$).

Mevcut CHP Belediye Meclis Üyesi A.E.Ö. (2019) ideoloji konusunda düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Daha ideolojik insanların burada yer alması gibi en çok da bir ideolojinin var olması lazım bizim partide şu anda. İdeolojinin namına çok bir şey görmüyorum. Yani sosyal demokrasi gözden geçirilmeli. CHP söylemde var eylemde asla yok. Yani bugün zaten yazılan milletvekilleri, meclis üyeleri, ilçe başkanları niye öyle yapılıyor sizce? Çıkarlar var. Yani örnekleri var ve bunlar da hep kanıtlanmış. Kuzen Avcılar’dan. Yaşadık bunu. Benim bir adayım vardı. Ben kendimi geri çektim. Biz de o doğru söyleyenlerden olduğumuz için dokuz köyden kovmaya çalışıyorlar ama kendi adıma ısrarla orada kalıp mücadele etmeye daha doğru bakıyorum. Yani bunu benim senin gördüğünü görmüyor mu yukardakiler? Görüyor fakat yukardakiler pek iktidar olmak istemiyorlar, muhalefette kalalım yerimizi koruyalım, ilerde kaynakları daha çok kullanırız diyorlar. Ama geldikleri gibi gidecekler.

Muhalefette kaldıkları zaman, öyle böyle belli bir oranı korudukları zaman orada alabildiğince devam edeceklerini düşünüyorlar.

A.E.Ö. (2019) çok açık bir şekilde parti içinde adam kayırmacılığın ön planda tutulduğunu, partinin ideolojilerine bağlı kalınmadığını, ideolojik yapıdan uzaklaşıldığının altını çizip, çıkarıcı yaklaşımların partiye hâkim olduğunu belirtmektedir. Bu tür tutumlarla CHP'nin muhalefette kalmayı benimsediğini ve iktidar olma şansının olmadığını vurgulamaktadır. Partinin tepesindekilerin partideki konumlarını koruma adına pragmatik davrandıklarını ve birçok gerçekleri görmekten uzak olduklarının altını çizmektedir.

CHP Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) Partilerin varlık sebebi hakkında düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

CHP halkın partisidir, asla sol bir parti olmadı. Atatürk'ün de dediği gibi tam bağımsız Türkiye için mücadele eden, halk yararına işler yapmaya çalışan bir siyasi parti. Zaman zaman tabii ki kendi İçerisinde literatürden bir ad vermemiz lazım. Halkın partisi olabilir. Sosyal demokrat bir parti olarak konumlandırabiliriz.

Açık ve net bir şekilde M.A.İ. (2019) CHP'nin sol bir parti olmadığını, Atatürk'ün istediği çizgide yürümediğini ve bu anlamda halk yararına işler yapmadığının altını çizmektedir.

CHP Eski İlçe Başkanı E.A. (2019) bu konuya aşağıdaki ifadelerle dikkat çekmektedir:

Cumhuriyet Halk Partisi'ni nasıl konumlandırıyoruz? Kısa bir cevap şimdi sol parti de sosyal demokrat de. Bu yelpazede nasıl isimle ifade edeceğim bilmiyorum. Ya açıkçası bizim tüzükte sosyal demokrat yazar ama bu bugünün şartlarında partilerde ideoloji kalmadı. Yani sürüyor yine de. CHP için 'sosyal demokrat' diyebilirim.

Tereddütlü olmakla birlikte E.A. (2019) tüzükte CHP'nin sosyal demokrat bir parti olmasına rağmen bugün için pek öyle olmadığını altını çizmektedir.

Yukardaki mülakatlarda da görüldüğü gibi CHP parti üyeleri tarafından tam sosyal demokrat bir parti olarak görülmediği gibi tam olarak sol bir parti olarak da görülmediği kanaati oluşmuştur. Söylemler ve eylemler farklı durmaktadır. CHP kendi parti üyeleri

tarafından parti üyelerinin çıkarlarını ve konumlarını korumanın önemli olduğu sosyal demokrat yanı zayıf olan bir parti olarak düşünülmektedir.

Ak Parti'ye bakıldığı zaman ise yapılan mülakatlarda görünen durum aşağıdaki gibidir: Mülakatlarda alınan cevaplar kısa ve nettir. Ak Parti mevcut ilçe başkanı A.K.P. (2019) “*Biz muhafazakâr-demokrat*” bir partiyiz şeklinde düşüncesini ifade etmektedir. İlginç bir şekilde Avcılar Ak Parti Belediye Meclis Üyesi B.Ç. (2019), Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi O.H. (2019), Fatih'ten İBB Meclis Üyesi F.G. (2019) kısa ve net bir şekilde Ak Parti'yi “*muhafazakâr-demokrat*” bir parti olarak tanımlamaktadırlar. Meclis Üyesi F.Ö. (2019) Ak Parti'yi sadece “*muhafazakâr*” olarak tanımlamaktadır. Bu mülakatlardan Ak Partili üyelerin partilerini konumlandırırken daha net bir şekilde tanımlama yaptıklarını ancak içini doldurmakta zorlandıkları gözlemlenmiştir. Nitekim halen Hazine Bakan Yardımcısı ve Eski İstanbul İl Başkan Yardımcısı olarak Teşkilat Başkanı ve Ak Parti Genel Başkan Yardımcısı olarak görev yapan Nebati (2014: 206) de Ak Parti'nin benimsediği yeni söylemi kısa ve net bir şekilde “*Ak Parti'nin benimsediği yeni söylem “muhafazakar demokrattır”*” şeklinde ifade etmiştir.

Her iki parti beraber değerlendirildiğinde CHP'li parti üyelerinin CHP'yi sosyal demokrat, halkçı ve sol bir parti olarak konumladığını, üyelerin bu kavramlar hakkında fikirleri olduğunu, ancak CHP'li parti üyeleri gerçekte partinin “*pragmatik*” bir parti konumunda olduğunu ve partinin bu söylemlerden uzak olduğunu söylemektedirler. Ak Parti üyeleri ise kısa ve net bir şekilde hep bir ağızdan “*muhafazakâr-demokrat*” bir parti olduklarını ifade etmektedirler. Fakat “*Muhafazakâr ve demokrat parti nedir?*” dendiğinde sessizliklerini korumaktadırlar.

Bölüm sonuç olarak değerlendirildiğinde, “Partinizin ideolojisi, politikaları veya “varlık sebebi” hakkında bilginiz var mı?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde her iki parti üyelerinin çok fazla bilgi sahibi olmadıkları; her iki partinin parti üyelerinin yaklaşık yarıdan fazlasının partilerinin yerel veya genel seçimlerde yayınladığı “Seçim Beyannamesini” okuduğu görülmüştür.

Tablo 2. 18: Partinizin ülkenin önemli konulardaki (demokrasi, ekonomi, dış politika gibi) politikaları hakkında bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç bilgi sahibi değilim	4,7	3,5
Çok az bilgi sahibiyim	16,4	12,4

Bu konuda bir fikrim yok	2,3	3,5
Bazı konularda bilgi sahibiyim	33,2	42,5
Evet tam bilgi sahibiyim	42,6	38,1
Diğer	0,7	
Toplam	100	100

“Partinizin ülkenin önemli konulardaki (demokrasi, ekonomi, dış politika gibi) politikaları hakkında bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında Tablo 2.18’de de görüldüğü gibi her iki parti üyelerinin demokrasi, ekonomi, dış politika gibi konularda yüzde 40 oranında ülke politikaları hakkında bilgi sahibi olduğu gözükmemektedir. Her iki parti üyelerinden bu konuların tamamında değil de bazıları hakkında bilgi sahibi olanların oranı ise yüzde 30 civarında düşük bir orandadır. “Çok az bilgi sahibiyim” ve “Hiç bilgi sahibi değilim” seçenekleri beraber değerlendirildiğinde ise yaklaşık yüzde 20’ye yakın her iki parti üyeleri bu konulardan habersizdir. Her iki grup üzerinde yapılan t-testi sonuçlarına göre bu konuda parti üyelerinin tutumları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($p=.167$). Bu konuda Avcılar İBB Meclis Üyesi H.İ. (2019) “*Ekonomi ve siyaset konularında kitapları ara ara okumaktayım*” şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir. Aynı şekilde Fatih’ten İBB Meclis Üyesi F.G. (2019) “*Mesleğim gereği siyasetle ilgili sürekli okuma yapmaktayım*” şeklinde konuşmuştur. CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) ise “*Eskiden siyaset daha seviyeli ve kaliteliydi. Biz her konuda çok kitap okurduk*” şeklinde görüşlerini ifade etmektedir. Kartal CHP Mahalle Delegatesi K.D. (2019) ise “*İşim gereği pek kitap okumaya vaktim yok*” şeklinde durumunu ortaya koymuştur.

Yukardaki sonuçlara göre her iki partinin ülke politikalarına yaklaşımında çok da kötü olmadıklarını yarıya yakın bir kısmının bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Ancak yine her iki parti üyelerinin yüzde 25’lik bir kısmının bilgi sahibi olmadığını da altını çizmek gerekir.

Tablo 2. 19: Partinizin il başkanını tanıyor musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
İl Başkanını tanıyor	92,3	88,1
İl Başkanını tanımıyor	7,7	11,9

“Partinizin il başkanını tanıyor musunuz?” Ankete katılanlara bu soru sorulduğunda birbirine yakın olmakla birlikte Ak Partili parti üyeleri yüzde 4 daha fazla bir oranla

partilerinin il başkanlarını tanımaktadırlar. İl başkanlarını tanımayanların oranı ise az da olsa CHP de daha fazladır. Bu konuda Ak Partili parti üyelerinin il başkanlarını tanımasının biraz daha fazla olmasının sebebi, mülakatlarda da görüldüğü gibi il başkanlarının daha fazla siyasi aktivitelerde bulunması, halkla daha fazla iç içe olması, çoğu siyasi etkinliklerde bulunması, kısaca partinin daha kurumsal bir yapıda olmasına bağlanabilir.

Tablo 2. 20: Partinizin yaşadığınız ilçedeki ilçe başkanını tanıyor musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
İlçe Başkanını tanıyor	92,4	77
İlçe Başkanını tanımıyor	7,6	23

“Partinizin yaşadığınız ilçedeki ilçe başkanını tanıyor musunuz?” sorusuna alınan cevaplara göre yüzde 15 farkla Ak Partili parti üyeleri yaşadıkları ilçede parti üyelerini daha fazla oranda tanımaktadırlar. İlçe başkanını tanımama oranı CHP’li parti üyeleri arasında Ak Partili üyelerle kıyaslandığında üç kat daha fazladır. Ak Partinin ilçe ve mahalle teşkilat yapısının CHP’ye kıyasla daha kurumsal olmasından kaynaklanan sebeplerden ötürü bu oranın bu şekilde çıktığı düşünülmektedir. Ak Parti her ilçede ilçe, mahalle ve sandık bazlı teşkilatlandığından, ayrıca kadın ve gençlik kolları yanı sıra yaşlılar, engelliler gibi değişik komisyonları bünyesinde barındırdığından ve tüm bu birimlerin belirli günlerde toplantıları olduğundan teşkilat üyeleri birbirlerini daha sık görmekte ve tanımaktadır.

Sonuç olarak parti üyelerinin tamamının partilerinin il başkanını tanıdıkları, Ak Partili parti üyelerinin tamamının yaşadıkları ilçedeki ilçe başkanını tanıdığı görülmektedir. CHP’li Parti üyelerine baktığımız zaman il başkanı için yaklaşık yüzde 12, ilçe başkanı için ise yaklaşık yüzde 23 gibi küçümsenmeyecek bir oranda parti üyesinin il ve ilçe başkanını tanımadığı görülmüştür. Her iki partinin parti üyeleri beraber değerlendirildiğinde Ak Partili parti üyelerinin CHP’li parti üyelerine göre daha yüksek oranda il ve ilçe başkanlarını tanıdığı görülmektedir.

2.3. Üyelerde Siyasete Karşı İlgisi, Bağlılık ve Beklenti

Üyelerin, siyasete karşı ilgilerini çekme, sonrasında siyasi partiye karşı olan bağlılıklarını oluşturma ve bu bağlılığı güçlü tutmak için siyasi partilerin üyelerinin beklentilerine kulak vererek değer vermesi gerekmektedir. Siyasi partilerin üyelerin

davranışlarını etkileyebilme adına esas önemli bir husus da o partinin özünde sahip olduğu değerleri ile üyelerin sahip olduğu değerlerdir. Seçmen kendi değerlerine yakın bir siyasi partiye oyunu vermekte veya siyasette aktif rol almaktadır. “Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler” kitabında Çaha (2015: 11), “değerle” ilgili olarak şunları söylemektedir:

Siyaset bilimi çalışmalarında ortaya çıkan ortak tanıma göre; bireyler dünyayı, olayları, yaşamı, siyasal eylemleri, siyasal kurumları, inanç sistemlerini, sosyal ilişkileri, toplumsal aktörleri, kısaca yaşamın tümüne belli değerlerin penceresinden bakmakta ve bu pencerelerden hareketle dünyada olup bitenlere anlam yüklemektedirler.

Çalışmada “değer” parti üyelerinin sahip olduğu tutum, kanaat ve düşüncelerin tamamı olarak düşünülmüştür. Milletvekili veya meclis üyesinde parti üyesi hangi özellikleri arar? Partisini neden tercih eder? Parti liderinde hangi değerleri görmek ister? Çalışmada elde edilen bulgular bu çerçevede değerlendirilecektir.

2002’de yapılan bir araştırmada Tan (2001: 38-39) siyasi bir liderin özelliklerini aşağıdaki şekliyle ifade etmiştir:

En az bir yabancı dil bilmesi; ikili ilişkilerde diyaloga açık olması, göreve ehil olduğuna dair başarılı bir geçmişinin olması; dürüst ve ahlaki karakterinin düzgünlüğü ile tanınmış olması, örnek bir aile yaşamına sahip olması, yalandan uzak ve sözüne güvenilir olması.

Bir başka çalışmada ise “otantik liderliğin” günümüzde önem kazandığı vurgulanarak iyi bir siyasi liderin aslına uygun, doğru, ehil olması gerektiği vurgulanmıştır:

Aranan özelliklerin büyük çoğunluğunun ‘ahlak’, ‘güven’, ‘yalandan uzak’, ‘bireysel çıkarlar yerine toplum çıkarlarına odaklanma’, ‘kişisel hürstan arınma’, ‘dürüstlük’ gibi nitelikleri içerdiği görülmektedir. Bu noktada “oldukları gibi görünüp, göründükleri gibi olan”, sadece başkalarına karşı değil ‘kendilerine karşı da dürüst’ liderlere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Son dönemde liderliğin ahlaki ve etik boyutlarına ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar da liderlik tipleri arasında bulunan ‘otantik liderliğin’, siyasi liderlik ile yakından ilişkisinin bulunduğu yönelik yeni araştırmalar bulunmuştur (Özkaya & Onay, 2014: 203).

2.3.1. Üyelerde Partilerini Tercih Etme Nedeni

Bu bölümde parti üyelerinin günümüz siyasetçisinde olması gereken özelliklere bakış açıları bağlamında elde edilen bulgular paylaşılacaktır. Ayrıca parti üyeleri bir partiyi hangi değerleri önemseydiğinden destekler? Atatürkçü ve laik olması, dini değerleri önem vermesi, milliyetçi olması ya da iyi bir lideri ve kadrosu olması mı önemlidir? Yoksa iyi bir ideolojisi olması, iyi icraat yapması mı önemlidir? Sorularının cevabı üzerine elde edilen bulgulardan hareketle yorumlar yapılacaktır.

Tablo 2. 21: Bir partiyi desteklemek için aşağıdaki değerler ne kadar önemlidir?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Hiç Önemli Değil	Biraz Önemli	Çok Önemli	Hiç Önemli Değil	Biraz Önemli	Çok Önemli
Başarılı icraat yapmalı	2,2	1,8	92,8	1,6	0,5	97,3
İyi bir lideri olmalı	0,7	1,1	95	1,1	1,1	97,4
İyi bir kadrosu olmalı	0,7	0,7	96,7	0,5	0,5	97,9
Dini ve milli değerlere önem vermeli	0,7	1,1	94,3	8,3	14	70,1
Atatürkçü ve laik olmalı	22,3	18,2	45,7	1	0,5	97
Milliyetçi olmalı	3,3	4,4	86,4	10,2	12,1	72,6
İyi bir programı ve politikası olmalı	1,1	1,5	94,9	0,5	0,5	98,4
İyi bir ideolojisi olmalı	1,1	3,4	89,8	0,5	1,1	97,4

“Bir partiyi desteklemek için aşağıdaki değerler ne kadar önemlidir?” ankette sorulan önemli sorulardan biridir. Burada Çaha ve arkadaşlarının (2019) ifade ettiği gibi, “*parti üyesi olma halinin siyasete katılma açısından önemli bir irade beyanı olduğunun*” vurgulanması gerekir. Bu soru değerlendirildiğinde Ak Partili üyeler arasında “iyi bir kadrosu” olmalı birinci sırada yer almaktadır. Bunu “iyi bir lideri” olmalı seçeneği izlemekte ve hemen arkasından “iyi bir program ve politikası olmalı” gelmektedir. “Dini ve millî değerlere önem vermeli” hususu Ak Parti sağ bir parti olmasına rağmen dördüncü sırada gelmektedir. Muhafazakâr iktidarlar icraatlarıyla daha çok ön plâna çıkmalarına rağmen Ak Partili parti üyeleri “başarılı icraat yapmalı” seçeneğini orta sıralara yerleştirmişlerdir. Sırasıyla son üç sırayı ise “iyi bir ideolojisi olmalı”, “milliyetçi olmalı” ve “Atatürkçü ve laik olmalı” paylaşmaktadır. İdeolojik yaklaşımların tüm dünyada düşüşe geçmesi düşüncesi Ak Parti üyelerinde de

gözlenmektedir. CHP’li parti üyelerine bakıldığı zaman çok az bir farkla da olsa “iyi bir program ve politikası olmalı” seçeneği birinci ve “iyi bir kadrosu” olmalı” seçeneği ikinci sırada yer almaktadır. Bu iki seçeneğin hemen arkasından genel temayüllere aykırı bir biçimde “iyi bir ideolojisi olmalı” ile “iyi bir lideri” olmalı seçenekleri gelmektedir. Arkasında dördüncü sırada “başarılı bir icraat yapmalı” seçeneği gelmektedir. Arkasından sıralama “Atatürkçü ve laik olmalı”, “milliyetçi olmalı” ve “dini ve milli değerlere önem vermeli” seçenekleri gelmektedir. CHP’li parti üyeleri arasında “milliyetçi olmalı” ve “dini ve milli değerlere önem vermeli” seçenekleri yüzde 70’lerde iken diğer tüm seçenekler yüzde 97’nin üzerinde çok küçük farklılıklar göstermektedir.

Her iki parti üyeleri arasında yapılan t-testi sonuçlarına göre aşağıdaki sonuçlar alınmıştır:

“Başarılı icraat yapmalı” durumuna göre her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .511$). “İyi bir lideri olmalı” durumuna göre de her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .013$). “İyi bir kadrosu olmalı” durumuna göre her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .073$). “Dinî ve millî değerlere bağlı olmalı” durumuna göre her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık vardır ($p = .001$). Ak Partili üyelerin dinî ve millî değerlere çok önem verdiği bu karşın CHP’li parti üyelerinin dini ve milli değerlere önem vermediği burada çok açık bir şekilde gözükmektedir. “Atatürkçü ve laik olmalı” durumuna göre her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık vardır ($p = .001$). Ancak burada dikkate değer bir nokta; Ak Partili üyeler yüzde 45 oranında Atatürkçü ve laik olmalı dâhken CHP’li üyeler yüzde 70 oranında dini ve milli değerlere bağlı olmalı şeklinde düşüncelerini ifade etmektedirler. Bunu bir başka şekliyle ifade edersek Ak Partili parti üyeler için başta “Dinî ve Millî Değerlere” önem vermek çok önemli olarak görülmekle birlikte, aynı parti üyeleri “iyi bir liderin” olması gerektiğine ve “partinin iyi bir program” olması gerektiğine inanmaktadırlar. CHP’li parti üyeleri için ise “iyi bir programı ve politikası” olmakla birlikte aynı zamanda “iyi bir ideolojisi” ve “Atatürkçü ve Laik” olmak önemli bir özellik olarak görülmektedir.

“Milliyetçi olmalı” durumuna göre her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık olduğu gözükmektedir ($p = .001$). Bu oranlar iki parti üyeleri arasında Ak Parti’de yüzde 86 iken CHP’de 70’ler civarındadır. “İyi bir program ve

politikası olmalı” durumuna göre her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .696$). “İyi bir ideolojisi olmalı” durumuna göre her iki parti üyeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .022$). Burada CHP’li parti üyelerinin oranı yüzde 10 daha fazladır.

Özetle Ak Partili parti üyelerinin en fazla ön plana çıkardığı ve önemseydiği değerler sırasıyla iyi bir kadro, iyi bir lider ve dindarlıktır. CHP’de ise iyi bir program, iyi bir kadro, iyi bir liderdir. Her iki parti üyelerinin tutumu bu konuda benzerlik göstermektedir.

Tablo 2. 22: Bir milletvekilinde aradığınız en önemli özellik nedir?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Dürüst ve namuslu olması	44,4	43,6
Cesur ve kararlı olması	27,6	35,7
Çalışkan olmalı	18,2	16,7
Ailesine bağlı olması	4,4	0,9
Karizmatik olması	1,3	0,9
Zengin olması	1,7	0,4
Diğer	2,4	1,8

Bir milletvekilinde aradığınız özellikler sorusunda tartışmasız bir biçimde her iki partinin parti üyeleri “dürüst ve namuslu olması” olması gerektiğinde hemfikirdir. Burada karizmatik olmanın tercih edilmemesi ilginçtir.

Ankete katılanlara sorulan “Bir milletvekilinde aradığınız en önemli özellik nedir?” Sorusu değerlendirildiğinde Tablo 2.22’de de görüldüğü gibi her iki parti üyelerinin yüzde 40’tan fazlası “dürüst ve namuslu” olmalı şeklinde düşüncelerini ifade etmektedirler. Daha sonra “cesur ve kararlı olması” ve “çalışkan olması” gelmektedir. Ak Partili üyeler arasında beklenen milletvekilinin “karizmatik olmasının” oranı CHP’li parti üyelerinde de görüldüğü üzere oldukça düşüktür. Milletvekilinin zenginliği ise her iki parti üyeleri arasında en alt sırada çıkmıştır. Burada üzerinde durulması gereken en önemli nokta; her iki partide de milletvekillerinde aranan özellikler içerisinde “karizmatik olma” seçeneğinin çok alt sıralarda olduğudur. Sonuç olarak gerek Ak Parti ve gerekse CHP’de parti üyeleri arasında milletvekillerinde en fazla algılanan özellik olarak birinci sırada “dürüst ve namuslu olma” gelmektedir.

“Bir partiyi desteklerken hangi değerler önemlidir?” sorusuna verilen cevaplardan Ak Partili üyeler arasında “iyi bir kadrosu” olmalı birinci sırada yer almaktadır. Bunu “iyi

bir lideri” olmalı seçeneği izlemekte ve hemen arkasından “iyi bir program ve politikası olmalı” gelmektedir. Burada “dinî ve millî değerlere bağlılık” seçeneğinin dördüncü sırada olması ilginçtir. Bu durum günümüzde liberal değerlerin Ak Parti üzerinde etkisi olarak ya da Ak Partili parti üyelerinin iktidarları döneminde zenginleşmenin etkisiyle muhafazakarlıktan liberalliğe doğru dönüştükleri şeklinde düşünülmektedir. CHP’li parti üyelerine bakıldığı zaman çok az bir farkla da olsa “iyi bir program ve politikası olmalı” seçeneği birinci ve “iyi bir kadrosu” olmalı” seçeneği ikinci sırada yer almaktadır. Bu iki seçeneğin hemen arkasından genel temayüllere aykırı bir biçimde “iyi bir ideolojisi olmalı” ile “iyi bir lideri” olmalı seçenekleri gelmektedir. Arkasından dördüncü sırada “başarılı bir icraat yapmalı” seçeneği gelmektedir. Arkasından sıralama “Atatürkçü ve laik olmalı”, “milliyetçi olmalı” ve “dini ve milli değerlere önem vermeli” seçenekleri gelmektedir. CHP’li parti üyeleri arasında “milliyetçi olmalı” ve “dinî ve millî değerlere önem vermeli” seçenekleri yüzde 70’lerde iken diğer tüm seçenekler yüzde 97’nin üzerinde çok küçük farklılıklar göstermektedir.

2.3.2. Üyelerde Partiye Bağlılık ve Sadakat

Tarhan (2019: 123) “Değerler Psikolojisi ve İnsan” adlı kitabında Sadakati şöyle tanımlar: “*Sadakat hiçbir karşılık beklemeden bir objeye, kuruma ya da kişiye bağlanmak demektir. Bunun sadakat haline gelmesiyle değerler oluşur*”.

Bu bilgiden sonra partiye bağlılık ve sadakatin oluşmasında önemli olarak görülen Ak Parti ve CHP’nin tüzükleri parti içi demokrasi açısından değerlendirilecektir.

Ak Parti ve CHP’nin tüzüklerini teşkilat yapısının oluşturulması, kademe başkan ve yönetim kurullarını görevden alma, parti içi demokrasi açısından incelendiğinde daha işin başında demokratik bir yolun benimsendiğini söylemek zordur.

Türk siyaseti sağ ve sol olarak iki ana yapıda değerlendirildiğinde tabanları birbirine yakın olan üyeler arasında yakınlaşmalar olduğu gözlemlenmektedir. Bu konuda Çaha’nın (2015: 75) düşünceleri aşağıdaki gibidir:

Siyasi partiler, sağ ve sol olarak iki ana kategoride toplandığında, her iki kategorinin de kendi içinde farklı bir varyasyona sahip olması doğaldır. Türk sağında ve solunda son yıllarda oluşan ikili yapılar sağ ve sol içindeki farklılaşmanın da giderek önemli hale geldiğini göstermektedir.

Tablo 2. 23: Sizin üye olduğunuz parti olmasaydı hangi partide siyaset yapmaya devam ederiniz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Başka parti ile devam etmem	35,8	46,1
MHP	41,4	2,6
Sol bir partide devam ederdim		17,8
HDP	0,4	11
BBP	6,5	
Sağ bir partide devam ederdim	5,6	0,5
Refah Partisi	5,6	
TKP		6,8
İyi Parti	0,4	5,2
Başka parti ile devam ederdim	1,7	1
CHP	1,7	0,5
DSP		2,6
Saadet	0,9	0,5
Siyaset Yapmazdım		1,6
Diğer		3,7

“Sizin üye olduğunuz parti olmasaydı hangi partide siyaset yapmaya devam ederiniz?” sorusu için Tablo 2.23’e bakıldığında CHP’li parti üyelerinin yüzde 45’ten fazlası “başka bir parti ile devam etmem” demektir. Bu oran CHP’ye kıyasla Ak Partili üyeler arasında daha düşüktür ve tabloda ikinci sıradadır. Ak Partili üyeler arasında “MHP ile devam ederim” seçeneği yüzde 40’tan fazla bir oranla birinci sıradadır. Ak Partili üyeler MHP’den sonra sırasıyla BBP, sağ bir parti ve Refah Partisi şeklinde düşük oranlarda tercihlerini belirtmişlerdir. CHP’li üyelere bakıldığında ikinci sırada belirgin bir parti ismi yoktur ve “sol bir parti ile devam ederim” seçeneği gelmektedir. Onun hemen arkasından HDP gelmektedir. Daha sonra TKP, sağ bir parti olan İyi Parti ve DSP düşük oranlarda bunları takip etmektedir. Düşük de olsa CHP’li parti üyelerinin yüzde 2’ si “siyaset yapmazdım” demektir.

Partilerinin olmaması durumunda Ak Partili parti üyelerinin sırasıyla MHP, BBP ve sağ bir partide siyaset yapamaya devam edecekleri gözlemlenmiştir. Bunun nedeninin Ak Partili parti üyelerinin MHP ve sağ bir parti gibi dinî ve millî değerlere önem vermesi ve muhafazakâr olması olduğu söylenebilir. CHP’li parti üyelerinin ise önce “başka bir partiyle devam etmeyip” seçeneğini öncelikledikleri daha sonra HDP ve TKP’yi tercih ettikleri sonucuna varılmıştır. Bu durum şu andaki haliyle CHP’nin daha ideoloji

ağırlıklı bir yapıda olduğu ve parti içinde etnik unsurların daha ağır bastığı şeklinde yorumlanabilir.

Ak Partili parti üyelerinin Ak Parti olmazsa yüzde 40'tan fazla bir oranla MHP'yi seçmesi her iki parti tabanının sağ kökenli olması ile açıklanabilir. Yalnız aynı yaklaşım CHP parti üyelerinde görülmemektedir. CHP'li parti üyeleri DSP sol bir parti olmasına rağmen yüzde 2,6 gibi düşük bir oranda o partiyi destekleyebileceklerini seçmiş başka bir sol partide devam etmeyi tercih etmişlerdir. CHP'de parti üyelerinin partiye bağlılığı Ak Partili parti üyelerinkinden daha yüksektir. Bu arada sağda BBP ve solda TKP dikkat çekici bir şekilde sırasıyla yüzde 6,5 ve yüzde 6,8 ile tercih edilecek parti konumunda çıkmaktadır. CHP'li parti üyeleri tarafından HDP yüzde 11 gibi bir oranla üçüncü sırada tercih edilen bir partidir. Ak Parti'de ise parti üyeleri arasında HDP'yi tercih oranı çok düşüktür (yüzde 0,4). Bunda Ak Parti'nin son dönemde Güneydoğu'da uyguladığı politikaların etkin olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2. 24: Aşağıdaki partileri kendinize hangi düzeyde yakın buluyorsunuz?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Çok Uzak	Uzak	Çok Yakın	Çok Uzak	Uzak	Çok Yakın
Ak Parti	1	3,4	95,5	85,7	11,6	2,7
CHP	86,1	11,3	2,6	0,4	1,3	98,2
MHP	11,7	15,1	73,2	77,2	20,1	2,7
HDP	90,3	7,1	2,7	49,3	27,6	23
SP	73,2	22,3	4,5	62	31	7
BBP	25,5	16,5	58	80	17,9	2,1
Vatan Partisi	70,6	28,1	1,4	76,2	21,8	2

“Her iki partinin parti üyelerinden hangi partileri kendilerine hangi düzeyde yakın buluyor?” sorusuna karşı alınan cevaplara bakıldığında Ak Partili üyelerin “Çok uzak” ve “Uzak” seçenekleri beraber değerlendirildiğinde yüzde 97’si CHP’yi kendisine uzak görmektedir. Aynı üyeler MHP’yi yüzde 73 ve BBP’yi yüzde 58 oranında çok yakın, HDP’yi ise yüzde 90 oranında “Çok Uzak” bulmaktadırlar. İlginç bir şekilde Ak Partili üyeler Saadet Partisi’ni AK Parti’nin kopup geldiği, aynı inanç ve kültür değerlerini paylaşmasına rağmen yüzde 95’e yakın kendilerine uzak olarak görmektedirler. Son

zamanlarda Vatan Partisi'nin Ak Parti'ye kısmen paralel söylemler içine girmesine rağmen üyeler kendilerini bu partiye yüzde 70 "çok uzak" ve yüzde 28 "Uzak" olarak ve toplam 98,5 "uzak" olarak görmektedirler.

CHP'li üyelere bakıldığında ise Ak Parti'yi "Çok Uzak" ve "Uzak" beraber değerlendirildiğinde yüzde 97'ye yakın bir oranda kendilerine uzak olarak görmektedirler. Aynı şekilde üyeler MHP'yi ise "Çok Uzak" ve "Uzak" beraber değerlendirildiğinde yine yüzde 97'ye yakın bir oranda kendilerine uzak olarak görmektedirler. HDP ise CHP'li üyeler tarafından yüzde 23 oranında kendilerine "Çok yakın" olarak görülmektedir. Ancak "Çok Uzak" görenlerin oranı Ak Parti'de olduğundan daha düşüktür ve yüzde 50'ye yakındır. Yine ilginç bir şekilde inanç ve kültür değerleri birbirine benzemeyen ve aynı tabandan gelmeyen Saadet Partisine CHP'li üyelerin bakışı ilginçtir. Saadet Partisi'ni "Çok Yakın" görenlerin oranı Ak Parti'ye göre iki kat fazladır. Ak Parti'de "Çok Uzak" diyenler yüzde 73 civarında iken CHP'de bu oran yüzde 62'dir. Aynı CHP'li üyeler BBP'yi MHP gibi yüzde 97 oranında kendilerine uzak görmektedirler. Vatan Partisi ise yine CHP'li parti üyeleri tarafından toplamda yüzde 98 oranında kendilerine uzaktır.

Parti üyelerinin bu yaklaşımlarını değerlendirirken Ak Parti ile CHP arasında siyasi kimliklerden kaynaklanan bir uzaklaşma olduğu görülmektedir. Bir taraf muhafazakâr, dini inançlara değer veren, kısmen liberal iken diğer taraf Atatürkçü, kısmen sosyal demokrat ve dini değerleri önemsemeyen bir yapıdadır. CHP Saadet Partisi yaklaşması ise büyük ölçüde siyasidir, çünkü Ak Parti tabanına benzeyen bir yapıda olan SP'nin CHP ile yaklaşmasını başka şekilde açıklamak çok kolay gözükmemektedir.

Tablo 2. 25: Partinize ait bir belediye başkanı veya milletvekili başka partiye geçse partinizi değiştirir misiniz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Kesin değiştiririm	2	1,3
Değiştirme eğilimi ağır basar	2	1,8
Ne yapacağıma karar veremem	2	3,6
Beni etkiler ama zor değiştiririm	10,6	7,6
Kesinlikle değiştirmem	83,3	85,2
Diğer		0,4
Toplam	100	100

“Partinize ait bir belediye başkanı veya milletvekili başka partiye geçse partinizi değiştirir misiniz?” sorusuna bakıldığında her iki partinin parti üyelerinin büyük çoğunluğu yüzde 80’in üzerinde bir oranla “kesinlikle değiştirmem” demektedir. Diğer tüm seçeneklerin toplamının yüzde 10’un altında olduğu gözlenmektedir. İki grup üzerinde yapılan t-testi sonuçlarına göre Ak Partili üyeler ile CHP’li üyeler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık yoktur ($p = .966$).

Burada vurgulanması gereken nokta şudur: Belediye başkanı veya milletvekili parti değiştirirse bunun parti üyeleri üzerinde etkisi yok denecek kadar az gözükmemektedir. Bu da parti üyelerinin parti içi disiplin tanımına uygun hareket ettiklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Gerek CHP’li gerekse Ak Partili parti üyeleri arasında partiye bağlılık milletvekili veya belediye başkanına bağlılıktan çok daha fazladır. Ancak bu soru parti lideri için sorulduğunda ne şekilde bir sonuçla karşılaşılacağı üzerinde düşünülmemelidir.

Parti disiplini ile siyasi parti üyelerinin partinin değişik ortamlarda aldığı kararlara uymaları (İlçe belediye meclisi, TBMM gibi), parti tüzüğüne bağlı kalmaları, kastedilmektedir. Ayrıca partinin hedeflerine ulaşmak için bir ve beraber hareket edilmesi de düşünülmektedir (Yanık, 2006: 63). Ancak her iki parti üyeleri ile yapılan mülakatlardan dinlediklerimizden hareketle aşağıda da görüleceği gibi parti disiplini partideki üst yönetimin isteklerinin yerine getirilmesi şeklinde uygulanmaktadır. Bu grup kararlarının ne ölçüde seçmenin yararına olduğu hep soru işareti olarak zihinlerde kalmaktadır. Tezin ilk bölümünde de ifade edildiği gibi konu bir parti içi demokrasi ve siyasi kültür meselesi olarak görülmelidir.

CHP Avcılar Meclis Üyesi A.E.Ö. (2019) yaşadığı Avcılar ilçesinde halkının çıkarlarını savunup parti grup kararlarına uymadığı için dört defa partisi tarafından disipline verildiğini ancak tamamında sonunda haklı çıktığını ifade etmiştir.

Belediye meclislerinde “grup toplantıları” istişare yerleridir, ancak uygulamada parti il başkanının mecliste temsilcisi olan “grup başkan vekili” en son karar verici konumundadır. Ona da meclis kararları için nasıl bir yaklaşım sergileyeceği konusunda bilgiler ilgili partinin il başkanından gelmektedir. Genellikle uygulamada grup kararlarının dışına çıkılmadığı görülmektedir. Bu konuda CHP’de grup toplantılarının daha hararetli geçmesi kararların daha çok tartışıldığı şeklinde yorumlanmakla birlikte sonuç yukardaki iradenin istediği şekilde gerçekleşmektedir.

Her iki partinin parti üyelerinin bir belediye başkanı veya milletvekilinin parti değiştirmesi durumunda partilerini büyük oranda değiştirmedeği gözlemlenmiştir. Yapılan mülakatlarda da bu konuda CHP’li parti üyelerinin Ak Partili parti üyelerine göre daha radikal bir tutum sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

Tablo 2. 26: Başka bir parti yakın akrabalarınızdan birini aday yaparsa o partiye destek verir misiniz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Kesinlikle veririm	3,8	1,8
Verebilirim	9,2	7,7
Bu aşamada fikrim yok	10,9	9,5
Vermem	22,5	32,9
Kesinlikle vermem	53,6	48,2
Toplam	100	100

“Başka bir parti yakın akrabalarınızdan birini aday yaparsa o partiye destek verir misiniz?” sorusu için Tablo 2.26’ya bakıldığında belirgin bir biçimde her iki parti üyelerinin yüzde 50’ye yakın bir kısmı “kesinlikle vermem” demektir. “Kesinlikle veririm” ve “verebilirim” diyenleri berber değerlendirildiğinde bu oran yine yüzde 10’lar gibi düşük bir oranda kalmaktadır. Her iki parti üyelerine uygulanan t-testi sonuçlarına göre de istatistiki açıdan anlamlı bir farkın olmadığı gözükmektedir ($p=.598$).

Gerek CHP gerekse Ak Parti’de yakınlarından birisi başka bir partiden aday olsa parti üyelerinden destek görme şansı yok gibidir. Bu konuda partiye bağlılık ağır basmaktadır.

2.3.3. Üyelerde Siyasi Beklenti, Partilerin Tutumuna Bakış

Partilere üye olan insanların doğal olarak gerek parti içindeki il başkanı, ilçe başkanı gibi değişik kademelere gerekse parti dışında meclis üyeliği, milletvekilliği gibi siyasi görevlere talip olmaları son derece doğaldır. Aşağıda Ak Parti ve CHP’deki parti üyelerinin neden bu görevlere talip oldukları ile ilgili bulgular değerlendirilecektir. Ayrıca parti üyelerinin hak ettikleri yere gelip gelemedikleri, partileri tarafından önemsenip önemsenmedikleri hususunda elde edilen sonuçlar paylaşılacaktır. Hemen hemen her iki partinin parti üyelerinin tamamı bu konuda olumsuz görüşe sahip olduklarından en çok bu konu üzerinde durulmuştur. Ayrıca her iki parti üyelerinin

partide geçirdikleri süre ve çalışmalarını sonucunda hak ettiklerini düşündükleri konuma gelip gelemedikleri, partideki bu konumlara nasıl geldiği, bunun parti üyeleri tarafından tasvip edilip edilmediği üzerine yapılan çalışmalar değerlendirilip, elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

Tablo 2. 27: Siz aşağıdaki görevlerden birini ister misiniz?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	İstemem	Biraz İsterim	Çok İsterim	İstemem	Biraz İsterim	Çok İsterim
Parti Başkanı	58,7	14,2	27,1	72,9	4	22,6
Milletvekili	38,2	12,7	49	55,7	6,5	37,3
Belediye Başkanı	44,1	16,7	39,2	63,6	6,8	29
Büyükşehir meclis üyesi	35,4	15,2	49,4	56	10,9	32,6
Belediye meclis üyesi	31,3	15,6	53,1	46,6	12	41,4
İl Başkanı	50,2	16,5	33,3	69	5,3	25,7
İlçe Başkanı	47,8	17,3	34,9	59,9	8,2	31,9

Ankete katılanlara sorulan “Siz aşağıdaki görevlerden birini ister misiniz?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında en çok istenen görevin İlçe ve Büyükşehir Belediyesi Meclis üyesi olduğu görülmektedir. Her iki parti üyeleri arasında en yüksek oranda istenmeyen görevler sırasıyla parti başkanı, il başkanı ve ilçe başkanlığıdır.

İstenen görevler bakımından her iki parti üyelerine uygulanan t-testi sonucunda; parti başkanlığı görevini istemek bakımından bakıldığında her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .082$). Milletvekilliği görevini istemek bakımından her iki parti üyeleri arasında ise anlamlı bir farklılık vardır ($p = .004$). Burada p değeri .005’ e çok yakındır. Tablo 2.27’de de görüldüğü gibi Ak Partili üyeler CHP’li üyelere göre daha yüksek oranda milletvekili olmak istemektedirler. Aynı durum Belediye Başkanlığı için de söz konusudur ($p = .004$). Büyükşehir belediye meclis üyeliği görevini istemek bakımından her iki parti üyeleri arasında ise anlamlı bir farklılık vardır ($p = .001$). İl başkanlığı görevini istemek bakımından her iki parti üyeleri arasında ise anlamlı bir farklılık vardır ($p = .004$). Ancak burada p değeri .005’ e çok yakındır. İlçe başkanlığı görevini istemek bakımından her iki parti üyeleri arasında ise anlamlı bir farklılık yoktur ($p = .191$).

Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta, her iki parti üyeleri arasında milletvekili ve meclis üyeliğinin en çok istenen görev olduğudur. Bu durumun nedeni olarak da, milletvekilliği ve meclis üyeliğinin diğer görevlere göre daha kolay elde edilebilen bir görev olduğu düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Mülakatlarda da görüldüğü gibi il başkanı olma konusunda üst düzey parti yöneticileri daha etkilidir. Bu açıdan parti üst düzey yöneticileri ile iyi iletişim kuramayan birisinin diğer bir söyleyişle “ekip”ten olmayan birisinin il başkanı olması zor gözükmemektedir. Bu konuda her iki partiden bir parti üyesinin mülakatlarda söylediğini aktardıktan sonra il başkanı ve ilçe başkanı seçilme süreci hakkında bilgi vermenin parti üyelerinin görev tercihlerindeki yaklaşımlara ışık tutacağı kanaatindeyim. Avcılar Eski İlçe Başkanı ve Eski İl Genel Meclis Üyesi E.B.’ın (2019) görev tercihleri konusundaki düşüncesi CHP parti yönetiminin yaklaşımını ortaya koyması bakımından ilginçtir: “*Her şey tepeden oluyor, üyelerin bu süreçte katılımı sınırlı*”.

İstenen görevlere bakıldığında milletvekili ve meclis üyeliği en çok istenen görevlerdir. Ancak il başkanlığı, ilçe başkanlığı ve belediye başkanlığı istenmeyen görevler arasında yer almaktadır. Her iki partinin parti üyelerinde de durum budur. Bunun sebebi milletvekilliği ve meclis üyeliğinde görevin “siyasi katılıma” açık bir yönünün olduğu şeklinde yorumlanabilir. İstenmeyen görevler neden istenmediği konusunda parti üst yönetiminin partide “kontrolü” elinde tutabilmek için hem ilçe hem il ve hem de “belediye başkanını” belirleme seçeneğini istediği gibi kullanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 2. 28: Sizce üye olduğunuz parti size “parti üyesi olarak” gerekli önemi veriyor mu?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hayır hiç vermiyor	17,7	16,7
Genellikle vermiyor	20,1	22,5
Verip vermediği zamanla anlaşılıyor	14,6	14
Evet, bazen veriyor	23,5	22,1
Evet her zaman veriyor	24,1	24,8
Toplam	100	100

Ankete katılanlara sorulan “Sizce üye olduğunuz parti size “parti üyesi olarak” gerekli önemi veriyor mu?” sorusu sorulduğunda her iki parti üyelerinin “hayır hiç vermiyor” ve “genellikle vermiyor” seçenekleri beraber değerlendirildiğinde yaklaşık yüzde 40’ı gereken önemin verilmediğini ifade etmektedir. Ancak yine her iki partideki parti

üyeleri yüzde 45'ten fazla bir oranla gereken önemin verildiğini ifade etmektedir. İki partinin parti üyelerinin t-testi sonucuna göre iki grup arasında anlamlı bir fark gözükmemektedir. İki parti üyelerinin de bu konuda tutumu aynıdır ($p=.965$).

Parti üyesi olarak yapılan bir mülakatta Avcılar CHP Eski İlçe Başkanı E.B. (2019) düşüncelerini aşağıdaki biçimde ortaya koymuştur:

Partiler parti üyelerine gereken önemi vermiyorlar. Parti üyelerinin siyasette yükselmesi için gerekli ortamı sağlamıyorlar. Bizim partimiz sağlamıyor, Ak Parti de daha da kısıtlı oranda. Her şey tepeden oluyor, üyelerin bu süreçte katılımı sınırlı.

Bu ifadelerde E.B. (2019) CHP'nin parti üyelerinin üst kademelere yükselmeleri için yerleşik bir politikasının olmadığını vurgulamaktadır. Bu ifadelerden uygulamada partinin üst kademelerinde görev almanın zor olduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca kişilerin kişisel kalitelerinin (eğitim, tecrübe, birikim vs.) üst kademelere gelmekte çok da fazla rol oynamadığı anlaşılmaktadır. Parti içi demokrasiye de kısmen de olsa vurgu yapılmakta, karar sürecinde parti üst yönetiminin çok etkili olduğu vurgulanmaktadır. Burada ilginç olan bir nokta da bir CHP'li parti üyesi olarak Ak Parti'de bu durumun daha kötü olduğunu düşünmesidir.

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) aynı konuda şunları söylemektedir:

Türkiye'de darbelere ya tamam ya karşı olmalı. 12 Eylül itibariyle CHP kapanınca duygusal ölçekte siyaset yapmaya başladık. Partileri kapattığı için tepkisel olarak partiye üye oldum. Sosyal demokrat partiye üye oldum. Ondan sonra da sürekli olarak parti içerisinde sürekli çalışmaya başladım. Bu arada doğru konuşmak lazım aile yaşamımla parti yaşamımı dengeleyemedim. Çocuklarım ne zaman büyüdü anlayamadım. Zaman zaman ailemden eleştiriler aldım partiye girdiğimi için. Zaman zaman da iyi ki girmişsiniz, iyi ki parti içerisindesiniz, sizin gibi düşünce içerisinde olanlar partilerde olursa partiler daha iyi noktada olur mantığı da onlarda hasıl oldu tabi. Bunu açmak gerekirse aslında bugüne bakıldığı zaman geçmişteki siyasetle arasında dağlar kadar fark var. Ne gibi mesela; bugün siyaset tamamen kâr üzerine yapılıyor. Seviyeli siyaset geçmişte kaldı ve ayrıştırma yoktu siyasette. Parti üyelerinin çok da hak ettikleri yere geldiğini düşünmüyorum.

M.A.İ. (2019) bu ifadeleriyle siyasete “seviye ve kalite” kazandırma amaçlı CHP’ye üye olduğunu, kendi dönemlerinde daha “ilkeli” siyaset yapıldığını, ancak bugün siyasetin “çıkarlar” üzerine kurulu olduğunu söylemektedir. Eski “idealist” yaklaşımların bugün olmadığını vurgulamaktadır. Kendi dönemlerinde “ayrıştırma” olmadığını, bugün ise “kutuplaştırma” temelli bir siyaset anlayışının ülkemizde etkin olduğunu ifade etmektedir. Karşı tarafı ötekileştirip, dışlayarak kitleleri birbirlerine neredeyse düşman haline getiren bir anlayışın ülkemizde barış ortamının sağlanmasına katkı vermeyeceğini anlatmaktadır.

CHP Kartal Mahalle Delegatesi K.D. (2019) ise “liyakat ve ehliyet” vurgu yaparak düşüncelerini aşağıda olduğu gibi ifade etmektedir:

Liyakatli, dürüst olmak yeterli midir? Şimdi burada iki tane ışık var tabii. Belki liyakat geçmişte kaldı ama aslında önemli. Şimdi günümüze de baktım. Daha önce Kartal’a çok basit bir örnek verip belediyemiz seçimlerinde ön seçim olsaydı ben mesela ilk beşe girebilirdim, ama farklı bir arkadaş belediye başkanı atanınca herkes kendine biat edecek kişileri ve profili düşük olanları seçiyor; yarın öbür gün ola ki hani benim önüme geçmesin bana yanlış yapmasın, biat gösteriyor bana, bir yerdesin böyle bir zincirleme maalesef. Adam adamıyla kuş kanadıyla uçuyor, kesinlikle öyle katılıyorum kesinlikle katılıyorum ya bugünkü siyaset farklı tamamen. Çok dürüst insanlar var, çok düzgün insanlar var ama böyle genelde baktığın zaman da bu kapitalist sistem insanlara böyle artık çıkarıcı bakıyor. Herkes lüksü parayı bulmak için çalışıyor.

Bu ifadelerin birçok siyasi gerçeği bir parti üyesinin ifadeleriyle açığa çıkardığı düşünülmektedir. Bu tabandan gelen parti üyelerinin siyasi katılımlarının etkin ve aktif bir biçimde CHP’de işlemediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. En aşağıdaki bir parti üyesi olarak hissettiği ise “liyakat ve ehliyet” değer verilmediği şeklindedir. Bunu Kartal’da başkan adaylarının belirlenmesinde “merkez”in çok etkin olduğunu ifade ederek belirtmektedir. Aday’ın daha sonra çalışacağı kadroyu “liyakat ve ehliyet” esaslı değil daha çok kendine “itaat” edecek, her söylediğini doğru kabul edecek bir yaklaşım sergileyeceklerden yana tercihini kullanarak yaptığı anlaşılmaktadır. “İtaat et rahat et” anlayışına sahip parti üyeleri Başkan Adayı ve dolayısıyla parti tarafından daha “makbul” görülmekte ve Kartal Mahalle Delegatesi bundan şikayetçi olmaktadır. Bu yaklaşımın dürüst, düzgün, kaliteli insanları partiden

uzaklaştırdığını savunmaktadır. “Herkes lüksü parayı bulmak için çalışıyor” derken günümüz yeni neslin idealist yaklaşımlarının zayıfladığına vurgu yapılmaktadır.

Bu konuda Ak Parti’den parti üyeleriyle yapılan mülakatlarda ise değişik görüşler söz konusudur. Ak Parti İstanbul eski il yönetim kurulu üyesi O.H. (2019); “*Ak Parti parti üyelerine gerekli önemi veriyor ancak parti üyelerinin yükselmesi için gerekli ortamı sağlamıyor*” ifadeleriyle konuya dikkat çekmektedir. Bu ifadelerde genel olarak Ak Partili parti üyelerinde görülen bir noktanın altını çizmek gerekir. Parti ile bağını tamamen koparmamış üyeler açık bir şekilde “olumsuz” durumları açıkça ifade etmekten çekinmektedirler. Çünkü “siyaset treninden bir defa indiniz mi, artık ona binmek imkânsızdır” gibi bir anlayışının bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında parti üyelerine gerekli önemi veriyor düşüncesinin ifade edilmesinde bunun yattığı düşünülebilir. Ama zor da olsa parti üyelerinin yükselmesi için gerekli ortamı sağlamıyor diyerek yükselmenin çalışmakla, çok zaman ayırmakla, o makama layık olmakla ilişkili olmadığını da altını çizmektedir.

Aşağıdaki ifadeler Avcılar Ak Parti İBB Meclis Üyesi H.İ.’nin (2019) bu konudaki görüşlerini yansıtmaktadır:

Parti üyelerine önem konusu, birleşik kaplar hesabı ne koyup aldığınıza bağlı bir durumdur. Onlara görev verip sahiplendikleri takdirde parti tarafından önem verilmektedir, aksi durumda sade bir parti üyesi olarak kalmaktadırlar.

Burada H.İ. (2019) parti üyelerine önem vermeyi doğrudan parti üyelerinin buldukları görevi ne ölçüde yapabildiklerine ne ölçüde sahiplendiklerine, o görevde neler yaptıklarına bağlamaktadır. Yukarda sayılanlara ilaveten buldukları ekibe uyum sağlayıp, üstlerine itaat konusunda da sağlam bir irade ortaya koydukları sürece önemseneceklerini düşünmektedir. Eğer yapmazlarsa zaten yükselme şanslarının olmadığını vurgulamaktadır. Aynı şekilde Avcılar Ak Parti İlçe Belediye Meclis Üyesi F.Ö. (2019) kısa ve net bir şekilde “*Parti üyelerine Ak Parti yükselmek için gerekli ortamı sağlamıyor*” şeklinde H.İ. (2019) ile aynı düşünceleri paylaşmaktadır.

Bir başka Ak Parti Eski İlçe Başkanı A.K.P. (2019) bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

Türkiye’de ehliyet liyakat sahibi insanlar siyasete çok soğuk bakıyorlar. Yani siyasete bulaşmak istemiyorlar, çünkü özellikle Ak Parti’nin yaptığı siyasette halkla çok ciddi temas var ve bu işe çok zaman ayırmanız gerekiyor, bu

zamani ayıramazsınız zaten başarılı olma şansı sıfır. O yüzden de ehliyet ve liyakat sahibi olan insanların %90 oranında işleri ve güçleri, aileleri buna ciddi bir engel. Ben bu zamana kadar hiçbir makama talip olarak gelmedim, talip olmayı yanlış bulmuyorum, makama gelme isteği olabilir çok da doğrudur, hizmet etmek istemek olarak görürüm. Ben asla daha iyi bir yerde olmalıyım gibi bir düşünceye sahip olmadım. Ak Parti, parti üyelerine gereken önemi veriyorlar mı? Farklı üyelerin siyasette yükselmesi için partiler gerekli ortamı sağlıyor diye düşünüyorum.

Burada ilçe başkanı ilginç bir ifadeyle “ehliyet ve liyakat sahibi insanları %90’ının işleri ve güçleri olduğunu ve ailelerinin siyasetle uğraşmalarına izin vermediğini” ifade ederek bu türden kişilerin siyasetle uğraşmadığını vurgulamaktadır. Diğer bir ifadeyle siyaseti işi-gücü olmayan ve dolayısıyla siyasete çokça zaman ayırabilen insanların yapabildiğini söylemektedir. Bu da Ak Parti’de siyaset yapanların profili için ilginç bir yaklaşım ortaya koyması bakımından önemlidir. Bir diğer vurgulanan nokta “makam mevki için” siyaset yapılmaması gerektiği “hizmet için yapılması” gerektiğidir. Yani “siz parti üyesi olarak sadece hizmet etmek için partide olmalısınız, mevki-makam için siyaset yapmamalısınız” şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir. Ayrıca “görev istenmez, görev verilir” anlayışına sahip olunması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu yaklaşımla parti üyelerine verilen mesaj “parti üyelerinin parti sayesinde var olduklarıdır”. “Görev verilene” kadar beklemeleri gerektiği verilen bir diğer mesajdır. Başkan “ben asla bir yerde olmak gibi bir düşünceye sahip olmadım” derken bunu ifade etmektedir. Ancak uygulamada “Kim yukarı gider?” sorusu sorulduğunda pratikte olan; önce sadakat gösteren, sonra liyakat-ehliyet sahibi olanlar şeklinde bir yaklaşımın hâkim olduğu görülmektedir.

Ak Parti Belediye Meclis Üyesi B.Ç. (2019) parti üyelerine verilen önem konusunda kısa ve net bir şekilde “kısmen” şeklinde cevaplamıştır. Bu ifade de Ak Parti’nin parti üyelerine her zaman değer vermediğini, verdiği değer duruma ve zamana göre değiştiğini göstermektedir.

Tablo 2. 29: Sizce parti üyeleri partinizde hak ettikleri yerlere gelebiliyorlar mı?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Genelde geliyorlar	14,4	8,1
Bazen gelebiliyorlar	17,2	18,5

Tesadüflere bağlı	8,2	7,7
Nadiren Geliyorlar	30,6	30,2
Hayır gelemiyorlar	29,6	35,6
Toplam	100	100

“Parti üyeleri partinizde hak ettikleri yere gelebiliyorlar mı?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; “Hayır gelemiyorlara” ilaveten “Nadiren geliyorların” toplamı yüzde 60’tan fazladır. Buradan her iki partide de parti üyelerinin hak ettiği yere gelmesinin kolay olmadığı düşünülmektedir. “Genelde geliyorlar” diyen üyelerin oranı ise CHP’de Ak Partiye oranla yüzde 50 daha azdır. Nadiren gelebilenler ise her iki partide eşite yakın gözükmemektedir.

Soruya iki parti üyelerinin değerlendirilmesi açısından bakıldığında, Ak Partili ve CHP’li üyelerin partilerinde hak ettiği yere gelme bakımından bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki partide de bu zordur. İki grup üzerinde yapılan t-testi sonuçlarına göre Ak Partili üyeler ile CHP’li üyeler arasında hak ettikleri yere gelme bakımından bir farklılık yoktur ($p = ,064$). Tabloda da görüldüğü gibi Ak Parti ve CHP üyelerinin hak ettikleri bir yere gelme oranları birbirine yakındır.

Eski Sağlık Bakan Yardımcısı ve Ak Parti Fatih Kurucu İlçe Başkanı A.B.Ö. (2019) bu konuda düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

Genel olarak değerlendirecek olursak hak ettiğim yerde olduğumu düşünüyorum. Tabi şahsıma sorulduğu zaman zor bir soru. Ama ben şunu düşünüyorum, şimdi sizin yetişmiş olduğunuz 18 sene neticesinde İlçe Başkanlığı, Milletvekilliği, Genel Merkez Teşkilat Başkan Yardımcılığı yapmış, elinizde bilgisi becerisi olan bir arkadaşımızı göz önüne alın. Hak ettiğim yerde olduğumu düşünüyorum. Ancak nitelikli birçok arkadaşımız göz ardı edildi. Benim gibi biri, nitelikli çok arkadaşımız vardı, bunların hepsi parti tarafından ‘metal yorgunluğu’ adı altında pasifize edildi ve partinin de geleceği ile oynandı.

A.B.Ö. (2019) mülakatta birçok göreve geldiği için kendi açısından Ak Parti’nin parti üyelerine önem verdiğini söylemektedir. Ancak “**metal yorgunluğu**” adı altında bir konuya dikkat çekmektedir. Metal yorgunluğu; bir yüke maruz kalan bir parçanın, zamanla bu yük nedeniyle yapısal olarak zarar görmesidir, işlevsiz hale gelmesidir. Burada Ak Parti’de kongreler öncesinde Parti Genel Başkanı sık sık bu ifadeyi kullanarak Ak Parti teşkilatlarında bir “yenilenme” sürecinin başlayacağını işaretini

vermişti. Teşkilatlarda hem yaş olarak hem de eski parti üyeleri için “metal yorgunu” ifadesi sık sık kullanıldı. Yukardaki mülakatta metal yorgunu denilerek birçok nitelikli, siyasi olarak çok güçlü tecrübeleri olan birçok partilinin dışarda bırakıldığı, böylece önemsenmesi gereken parti üyelerinin hiç de önemsenmediği ve bir çırpıda parti dışına itilerek Ak Parti’nin geleceği ile oynandığı ifade edilmiştir. Gelen genç ve tecrübesiz kişiler kısa sürede bir “ekibin” parçası olarak, liyakat ve ehliyetten çok “sadakət” yaklaşımının ön plânda olduğu bir tutumla göreve başlamışlardır. A.B.Ö. (2019) bunun partiye zarar verdiğini vurgulamaktadır.

Parti üyesi olarak yapılan bir mülakatta Fatih ve İBB Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi F.G. (2019) “*Hak ettiğimiz yere gelemiyoruz. Çünkü Bunun için ön seçim ve delegelerin gerçekten özgür iradelerini kullanabilmeleri ve partide eleştiri ve istişare kültürünü yerleştirmek gerekir*” şeklinde özgür irade, eleştiri ve istişareye dikkat çekmektedir. Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi partide üst mevkilere gelebilmek için “tanımlı” bir yol yoktur, partinin en alt kademesinde yer alan delegelerin iradesi seçimlere tam olarak yansıtılmamaktadır.

Halen İBB Meclis Üyesi H.İ. (2019) ise “Delegelerin istendiği gibi ayarlanması ülkemizdeki demokrasinin seviyesi ile ilişkilidir” şeklindeki ifadesiyle ülkenin problemlerinin Ak Parti’nin problemlerine benzediğini ve Ak Parti’nin problemlerinin ülke problemlerinden ayrı tutulmaması gerektiğinin altını çizmiştir. Ak Parti Avcılar Belediye Meclis Üyesi B.Ç. (2019) ise “Partinizde hak ettiğiniz yerde misiniz?” şeklinde soruya kısa ve öz bir şekilde “*değişir*” şeklinde cevaplamıştır. Bu durum genellikle çoğu Ak Partili parti üyeleriyle yapılan mülakatlarda görüldüğü gibi “düşüncelerde bir netlik olmadığı” şeklinde yorumlanabilir. Parti üyesinin böyle bir probleminin olmadığı düşünülmektedir.

Aynı şekilde; Belediye Meclis Üyesi F.Ö. (2019) genel olarak düşünüldüğünde hak ettiği yerde olduğunu düşünmektedir. Ak Parti İBB Meclis Üyesi ve eski İlçe Yönetim Kurulu Üyesi H.İ. (2019) bu konuda aşağıdaki hususlara dikkat çekmektedir:

Ben bugüne kadar yaptığım siyaseti hizmet odaklı yaptım. Makam beklentim ikinci sırada oldu. Fakat partim beni İstanbul il genel meclis encümeni/ilçe başkan yardımcılığı/belediye başkan adaylığı/şu anda İBB meclis üyeliği görevlerine getirdi. Benim için çok büyük bir onur ve şereftir ve elimden geldiği kadar hakkını vermeye çalışıyorum. Bizim düşüncemizde ‘görev istenmez verilir’ şeklindedir.

Ak Parti yaklaşımları ile müthiş uyumlu bir meclis üyesi profili çizmektedir. “Görev istenmez verilir” yaklaşımında bunu görülmektedir. Burada yüksek mimar olan H.İ.’nda (2019) liyakat ve ehliyetle birlikte sadakat özelliği de sağlanmış durumdadır. Dolayısıyla her iki taraf açısından uyumlu bir durumun olduğu sonucu söz konusudur.

Eski İl Genel Meclis Başkanı ve Eski Kartal Belediye Başkanı H.K. (2019) bu konuda şunları söylemektedir: *“Hak edip etmeme konusunda diğer konularda olduğu gibi partinin görüşleri esastır. Kişi parti ile vardır. Parti olmayınca kimse önemli değildir”*.

Bu ifadelerde görüldüğü gibi parti üyelerine imalı bir şekilde “Siz parti sayesinde seçilip bu makamlara geldiniz. Parti olmasaydı seçilme şansınız yoktu. Dolayısıyla görüşlerinizi kendinize saklayın, parti ne karar verdiyse ona göre hareket edin” yaklaşımı sergilenmektedir. Dolayısıyla gerek grup toplantılarında gerekse karar aşamalarında bir “kültür” olarak bu hareket tarzının doğruluğu anlatılmak istenmektedir. Bu tarzın bir savunması da “birlik ve beraberlik” içindir. Diğer bir söylemle, “ülkenin birliği, beraberliği” için bu şekilde hareket edilmelidir düşüncesi parti üyelerinden gelen itirazları bastırabilmektedir.

CHP Eski İlçe Başkanı E.B. (2019) ise bu konuda aşağıdaki konulara dikkat çekiyor:

*Partiler parti üyelerine gereken önemi vermiyorlar. Parti üyelerinin siyasette yükselmesi için partiler gerekli ortamı bence yeterince sağlamıyorlar. Bizim partimiz için yeterince sağlamıyor. Ak parti için daha da kısıtlı oranda. Her şey tepeden oluyor, üyelerin bu süreçte de katılımı sınırlı. **Cumhuriyet Halk Partisi’nde göreve nasıl geleceğimiz belli değil, ama nasıl gideceğiniz belli.***

Deneyimli bir ilçe başkanı olan E.B. (2019), CHP’nin parti üyelerinin kalitelerinin arttırılması diye bir problemi olmadığını, en azından böyle bir çaba içinde olmadığını, her şeyin tepeden gerçekleştirildiğini, parti üyelerinin siyaseten katılım sağlayıp üst yönetimin kararlarını etkileyemediklerini vurguluyor. CHP’de göreve nasıl geleceğiniz belli değil derken aslında tanımlı bir yolun olmadığını, “tepe yönetim ile iyi ilişkiler içinde olan” birisinin her göreve gelebileceğini ama görevden nasıl alınacağınız belli derken tüzük gereği görev süreniz dolmadan bir çırpıda görevden alınabileceğinizin altını çiziyor.

CHP Gençlik Kolları üyesi H.A. (2019) ise *“Partisinin parti üyelerine her zaman önem vermediğini, zaman zaman verdiğini”* söylemektedir.

Genç bir parti üyesi olan CHP Avcılar Seçim Koordinasyon Merkezinde görüştüğümüz H.A. (2019), daha çok ülkede yaşanan olumsuzluklardan ötürü CHP'ye katıldığını, daha idealist beklentiler içinde olmasına rağmen bu beklentileri bulamamaktan ötürü mutsuz olduğunu ve “zaman zaman” önemsendiğini anlatmak istemektedir.

Avcılar Belediye Meclis Üyesi M.D. (2019) bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Parti üyesi olmayanlar siyasetle ilgili karar verici mevkilerde parti üyesi olanlarla aynı şekilde başarılı olabilirler. Siz bir mahalle başkanıyız, üç senedir çalışıyorsunuz, iş için yönetimine girmeyi hedefliyorsunuz. Bir bakıyorsunuz ki küt başka bir kişi sizin mahalleden yönetim kurulu üyesi oldu. Ne diyorsunuz bu durumlar için? Şimdi burada çalışan çalışıyor. Bence yok üyesi olma şartlarını taşımadığı halde sadece ve sadece ikili ilişkilerden kaynaklı sebeplerden bir kişi böyle bir göreve geliyorsa işte burada sıkıntı var demektir.

M.D. (2019) tıpkı E.B. (2019) gibi ikili ilişkiler, akrabalık, aynı yapıya ait olma gibi birçok unsurun göreve gelmede etkin olduğunu vurgulayarak bunun yanlışlığını ifade etmektedir.

CHP Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) “seviyeli siyaset” ve “ayrıştırmaya” dikkat çekerek bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Bugüne bakıldığı zaman geçmişteki siyasetle arasında dağlar kadar fark var. Ne gibi mesela; bugün siyaset tamamen kâr üzerine yapılıyor. Seviyeli siyaset geçmişte kaldı ve ayrıştırma yoktu siyasette. Parti üyelerinin çok da hak ettikleri yere geldiğini düşünmüyorum.

M.A.İ. (2019), günümüzün siyaset anlayışının pragmatik bir yaklaşıma sahip olduğunu, idealist ve kutuplaşmanın olmadığı eski siyaset anlayışının kaybolduğunu, bu çerçevede parti üyelerinin bireysel hedeflerini gerçekleştirmek için partilerde siyaset yaptıklarının altını çizmektedir.

Bir diğer Eski CHP İlçe Başkanı E.A. (2019) aynı konuda düşüncelerini aşağıdaki şekliyle ifade etmektedir:

Eğer bir sonucu değiştirmeye dönük bir çabanız olacaksa bunun için aktif olarak yönetimde de görev almanız gerekiyor, olmadığınız müddetçe hiçbir şey yapma şansımız yok. Ben CHP’de şahsım olarak hak ettiğim yerde olduğumu söyleyemem. Bu memnun değilim anlamına gelmez.

E.A. (2019) karar verici konumda olunmadığında kararları etkileme şansının olmadığını vurgularken parti üyelerinin siyasi katılım göstererek yönetime etki etme gücünün az olmadığını ifade etmektedir. Buna rağmen ilginç bir şekilde bu durumdan memnunum şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

Tüm bu ifadelerden eskiden partinin en alt birimlerinin iradelerinin parti kademelerinde görev alacak insanların belirlenmesinde etkili olduğu, şimdi ise daha çok parti üst kademesindeki insanların üst kademelere insanların gelmesinde etkin olduğu anlaşılmaktadır.

Hemen hemen mülakat yapılan parti üyelerinin tamamı (bir adet Bakan Yardımcısı hariç-o da parti üyelerinin hak ettikleri yere gelemediğini vurgulamıştır), parti üyelerinin hak ettikleri yerlere kolay kolay gelemedikleri şeklinde düşüncelerini açıklamışlardır.

Parti Üyelerinin hak ettikleri yere gelememeleri altı sebebi olduğu düşünülmektedir:

Birincisi; günümüzde insanların ya da parti üyelerinin daha bireysel davrandıkları ve eskiye göre daha az idealist oldukları düşünülmektedir. İdealist olmalarının parti üyelerinin hak ettikleri yere gelmelerine olumsuz olarak yansıdığı kanaati oluşmaktadır.

İkincisi; sorumluluk sahibi, dürüst, başarılı insanların partilerde görev almayı istemedikleri, partilerden uzak durdukları, diğer bir ifadeyle bu tür kişilerin “itaat” ve “sadakət” konusunda “olması gereken doğrulardan” yana oldukları için istenilen şekilde davranmakta zorluk çıkaracakları düşünüldüğünden partilerden uzak tutuldukları görülmektedir.

Üçüncüsü; aday belirlemede parti üst yönetimlerinin etkili olduğu, “ön seçim” gibi daha demokratik ve siyasi katılımın ve katılımcı anlayışın ön planda olduğu adaletli olan yolların benimsenmediği görülmektedir.

Dördüncüsü; “seviyeli ve saygın siyaset geçmişte kaldı” ifadeleriyle anlatılmaya çalışıldığı gibi, günümüzde daha “popülist” ve “pragmatik” bir siyaset anlayışının

hâkim olduğu düşünölmektedir. Yukardaki mülakatlarda da ifade edildiği gibi sonuca ulaşmak için ilkeli yaklaşımlardan çok pragmatik yolların seçildiği düşünölmektedir. Örneğin bir ilçede yıllarını vermiş insanlar bir çırpıda kenara koyulup “iyi görüntü veren” ve “ekipten” olan birçok kimseye meclis üyeliklerinde ve diğer kademelerde görev verilmesi, ilkesel yaklaşımlardan ziyade seçim kazanma duygusunun parti yönetimini etkilemiş olduğuna işaret etmektedir.

Beşincisi; bu tip yaklaşımların bir diğer uygulaması ise örneğin seçimin kesin kazanılacağı belli olan bir ilçede her iki partide de siyasi katılım kanallarının çalıştırılması yerine üst düzey parti yöneticilerinin akrabası yahut parti içinde “ekip” oluşturmuş grubun sağlam bir üyesi ya aday olmakta ya da yönetime, meclis üyeliğine yerleştirilmektedir. Bu aynı zamanda o ilçenin nabzının “yukardan” takip edilmesini de kolaylaştırmaktadır.

Altıncısı; kuşaklar arası çatışmadan kaynaklanan sebeplerden ötürü parti içindeki “eskiler” yeni neslin önünü açmakta zorlanmaktadırlar.

Bu konuda Özkaya ve Onay'ın (2014: 206) söyledikleri de çok anlamlıdır:

Genellikle, her kuşak kendinden bir önceki kuşağı daha muhafazakâr ve gerici bulurken, bir sonraki kuşağı ise sorumsuz ve saygısız olarak görmektedir. Yeni nesiller eski nesillere göre daha yeniliğe açık ve gelişmeleri benimseme eğiliminde iken eski nesiller ise geleneklerine ve geçmişlerine sıkı sıkıya bağlı olmalarına rağmen, yeniliklere uyum sağlamakta güçlük çekmektedir.

Hem Ak Partili hem de CHP'li parti üyelerinin çok büyük oranda hak ettikleri yere gelemedikleri, her iki parti üyelerine partileri tarafından önem verilmediği hem anket sonuçlarında hem de parti üyeleri ile yapılan mülakatlarda görölmüştür. Parti üyelerinin kanaati her şeyin daha çok parti üst yönetiminin kararları ile olduğü şeklindedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PARTİ ÜYELERİNDE SİYASETE KATILIM DÜZEYİ

Parti üyelerinde siyasete katılım düzeyi incelenirken AK Partili ve CHP’li parti üyelerine uygulanan anketin “eylem” aşaması üzerinde durulacaktır. İki parti üyelerine uygulanan anket formu, parti üyelerinin siyasi katılım düzeyleri belirlenirken sorular “medyayı takip düzeyi”, “parti üyesinin partisine ve siyasete bakışı”, “parti üyesinin bilgi düzeyi” ve “parti üyesinin eylem” düzeyini ölçmek üzere gruplandırılmıştır. Bu çerçevede “parti üyelerinin eylem” düzeyi analiz edilecektir.

3.1. Parti Üyelerinin Siyasi ve Kültürel Profili

Parti Üyelerinin Siyasi ve Kültürel Profilinin incelendiği bu bölümde Ak Parti ve CHP’li parti üyelerinin siyasi kimlikleri, diğer partilere yakınlıkları ve sigara içmek, tiyatroya gitmek, namaz kılmak gibi konulara olan yaklaşımları ölçülmüş ve elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak yorumlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra parti üyeleriyle yapılan mülakatlardan ilgili kısımlar paylaşılmıştır.

Bu bölümde ilk tablo kimlikler hakkındadır. “Türkiye’de Seçim Kampanyaları” kitabında Çaha ve Guida, (2011: 165) kimlikler hakkında aşağıdaki tespitleri yapmaktadır:

İdeolojik ve siyasal faktörler Türk siyasal yaşamındaki ayrışmanın kilit faktörleri olarak dikkat çekmektedir. Türk toplumunun belli kimlikler etrafında kutuplaşması, aynı zamanda partilerin “esnek” siyaset geliştirmelerini de güçleştirmektedir. Partilerin toplumsal beklentilere göre pozisyon alan örgütler olduğu gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, bunların seçmenin beklentisini tatmin edecek biçimde tavır takınmak ve politika geliştirmek zorunda kaldıklarını söyleyebiliriz.

Aynı şekilde Özbudun da (2016: 3) “siyasi partilerin başlıca fonksiyonlarından birinin, toplumdaki bölünme ve çatışmaları yansıtma ve ifade etmek olduğunu” söylemektedir.

Tablo 52’ye bakıldığında parti üyelerinin verdiği cevaplarda da bu durum net bir şekilde görülmektedir. Ak Partili parti üyeleri daha çok İslamcı ve Muhafazakâr, CHP’li parti üyeleri ise Atatürkçü kimlik üzerinde yoğunlaşmıştır.

“Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Konuşmalarından Seçmeler” kitabında Erdoğan 13 Eylül 2001’de Rusya’nın Ankara Büyükelçisini kabulünde yaptığı konuşmada Ak Parti’yi şu şekilde tanımlamıştır: “*Ak Parti, din eksenli bir parti değildir. Ak Parti'nin anlayışı muhafazakâr demokrasidir, ileri demokrasidir*” (Tığ, Baydaroğlu, & Erdem, 2010: 219). Yine Erdoğan 10 Ocak 2004’ te “Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumunda” yaptığı konuşmada şu vurguyu yapmıştır:

Ak Parti, yeni muhafazakâr demokrat çizgiyi, muhafazakarlığın genlerine ve tarihi kodlarına uygun bir şekilde, ama siyaset yaptığı coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanarak ortaya koymaktadır. Ak Parti, kendi düşünce geleneğinden hareketle yerli ve köklü değerler sistemimizi evrensel standarttaki muhafazakâr siyaset çizgisi ile yeniden üretmek amacındadır.

“Ak Parti’nin 15 Yılı” kitabında Miş ve Aslan (2018: 14) ise Ak Parti ve Atatürkçülük bağını Ak Parti’nin *bir toplum ve devlet modeli ortaya koymakta zorluk çektiği için* 2018’li yıllarda resmi ideoloji olan Kemalizm’i yeniden siyaset sahnesine “yerli ve milli” olarak taşıdığından bahsederek, popülizme yelken açtığını söylemektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle Ak Parti’nin kurulduğu tarihten bugüne kadar kullandığı kimlik çizgisine bakılırsa; başlangıçta bir uyum ve entegrasyon arayışı olarak “Muhafazakâr Demokrasi” söyleminin kullanıldığı görülmektedir. Daha sonra bir özgüvenin yansıması olarak “Bizim Medeniyetimiz” söylemine vurgu yapılmaktadır. En son olarak ta “Rabia” işaretiyle “tek millet, tek bayrak, tek vatan ve tek devlet” şeklinde ifade edilen “Yerli ve Milli Duruş” söylemi görülmektedir (Miş & Aslan, 2018: 58).

Tablo 52’de de görüldüğü gibi yukardaki söylemler Ak Partili parti üyelerinin tercihleriyle de örtüşmektedir. Muhafazakâr ve liberal söylem, kısmen İslamcı yaklaşım Erdoğan’ın söylemlerinde de açıkça görülmektedir.

Bu durum Çaha'nın (2012: 95) “Dört Akım Dört Siyaset” kitabında Ak Parti’nin Anti-Batıcı Millî Görüş geleneğinden geldiği daha sonra sivil anayasa, Batı’yla bütünleşme, demokratikleşme, sivil özgürlüklerin önünü açma yönünde hareket eden siyasi aktör haline dönüştüğü şeklinde anlatılmaktadır.

CHP açısından bakıldığında ise, CHP’li parti üyelerinin liberal ve feminist yaklaşımlara uzak olduğu görülmektedir. Çaha'nın (2012: 190) “Dört Akım Dört Siyaset” kitabında da belirttiği gibi CHP’li parti üyelerinin 1980 sonrasında gelişen

küreselleşme süreci içindeki liberal değerlerin adeta küresel biçimde yükselmesini okuyamadıkları düşünülmektedir. Anketlerde ve mülakatlarda CHP’li üyeler tarafından Atatürkçü düşüncenin ağırlıklı biçimde vurgulanmasının ve CHP’nin altı ok etrafında toplanan ideolojisinin toplumun sorunlarına çözüm olarak sunulmasının üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olduğu kanaati oluşmuştur. Çünkü bu yaklaşımın altında Çaha'nın (2012: 195) deyiimiyle toplumu “adam etme” fikrinin yattığı düşünülmektedir. Çaha (2012: 195) bu durumu insanları asimile ederek, tek potada eritmek ve böylece toplumu homojenleştirmek olarak görmektedir. Çaha (2012: 197) çözüm olarak şunları söylemektedir:

Nüfusun çoğunluğu tarımla uğraşan, işsizleri milyonlar düzeyinde seyreden, ağır hayat şartları ve bütçenin tam anlamıyla bir transfer bütçesine dönüştüğü, emekçilerin millî gelirden çok az pay alabildiği ve kent çevresindeki varoşların her geçen gün çığ gibi arttığı emekçi cenneti bir ülkede solun ortalığı kasıp kavurması gerekirken Türkiye’de neden yüzde 20’ler düzeyinde bir oy potansiyeline sahip olduğunu (O da Milli Gelirden en fazla pay alan Ege ve Marmara gibi bölgelerde!) anlamak için Türk Solunun yukarıda anlatılan tutumuna ve özelliklerine göz atmak yeterlidir.

Yukardaki açıklamalarda siyaset kulvarında Türk Sol’unun kendine bir kulvar açmayı başaramadığının, böyle bir kulvar açmak için bütün şartların oluşmasına rağmen sol siyasetçilerin bunu başaramadığının, başaramama sebeplerini de kendilerinde, tutumlarında aramaları gerektiğinin altı çizilmektedir.

Tablo 3. 1: Aşağıdaki kimlikler size hangi ölçüde uyar?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Hiç Uymaz	Biraz Uyar	Çok Uyar	Hiç Uymaz	Biraz Uyar	Çok Uyar
Atatürkçü	40	34,8	25,2	0,5	0,9	98,6
Milliyetçi	3,5	12,3	84,2	7,8	15,7	76,5
İslamcı	1,6	12,4	86	38,5	40,6	21
Muhafazakâr	1,9	12,4	85,7	39,4	38,7	21,8
Demokrat	8,3	23	68,7	3	3,6	93,4
Feminist	68,7	26,2	5,1	37,4	36	26,6
Liberal	48,8	39,9	11,3	29,1	39,6	31,3
Sosyal demokrat	45,3	34	20,8	2,6	7,4	90

Sosyalist	54	31,3	14,7	6,1	9,7	84,2
-----------	----	------	------	-----	-----	------

“Aşağıdaki kimlikler size hangi ölçüde uyar?” sorusuna alınan cevaplara Ak Partili parti üyeleri açısından bakıldığında; “İslamcı” ve “Muhafazakâr” kimliklerin yüzde 86 ve yüzde 85,7 oranlarıyla açık ara önde olduğu görülmektedir. Bu iki kimliğin arkasından sırasıyla yüzde 84,2 ve yüzde 68,7 oranlarıyla “Milliyetçi” ve “Demokrat” kimlikler gelmektedir. “Sosyal Demokrat” kimlik ise “Biraz Uyar” seçeneği “Çok Uyar” seçeneği ile beraber değerlendirildiğinde yüzde 50’leri geçmektedir. Buradan Ak Partili parti üyeleri arasında az da olsa bir sosyal demokrat kimliğinin olduğu düşünülmektedir. Dikkat çeken bir nokta ise “Atatürkçü” kimliğinin yüzde 25,2 gibi bir oranla Ak Partili parti üyeleri arasında kabul görmesidir. “Biraz Uyar” seçeneği “Hiç Uymaz” seçeneği ile beraber değerlendirildiğinde “Atatürkçü” kimliği benimsememe oranı Ak Partili parti üyeleri arasında yüzde 75’leri geçmektedir. Aynı sosyal demokrat kimlikte olduğu gibi burada da Ak Partili parti üyeleri arasında büyük bir karşıtlık olmasına rağmen az da olsa Atatürkçü kimlik sahiplerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Ak Partili parti üyelerine “Hiç Uymaz” seçeneği açısından bakıldığında birinci sırayı yüzde 68,7 oranıyla “Feminist” kimlik almaktadır. Feminist kimlik aynı şekilde “Çok uyar” seçeneğinde de yüzde 5,1 ile en sonda yer almaktadır. Dolayısıyla bu oran çok net bir şekilde Ak Partili parti üyelerinin feminist olmayı benimsemediklerini göstermektedir. Bu kimliği yüzde 54’lük bir oranla “Sosyalist” kimlik ve sırasıyla yüzde 48,8 ve yüzde 45,3 oranlarıyla “Liberal” ve “Sosyal demokrat” kimlikler izlemektedirler. “Atatürkçü” kimlik yüzde 40’lık bir oranla beşinci sırada yer almaktadır. Buradan Ak Partili parti üyelerinin çok ciddi bir şekilde bu kimliğe karşı bir duruşlarının olduğunu söylemek zordur.

CHP’li parti üyelerine bakıldığında hemen hemen tamamının yüzde 100’e yakın bir oranda (yüzde 98,6) “Atatürkçü” kimliği benimsedikleri görülmektedir. Daha sonra birbirine yakın oranlarla önce yüzde 93,4 oranla “Demokrat” ve sonra yüzde 90 oranla “Sosyal Demokrat” kimlikler gelmektedir. Bu kimliklerin arkasından yüzde 84,2 ile “Sosyalist” kimlik ve yüzde 76,5 gibi yüksek bir oranda “Milliyetçi” kimlik gelmektedir. CHP’li parti üyeleri “Çok uyar” seçeneğinin en alt sırasına yüzde 21 ile “İslamcı” kimliği oturtmaktadır. Bunu yüzde 21,8 ile “Muhafazakâr” kimlik ve yüzde 26,6 ile “Feminist” kimlik izlemektedir. “Liberal” kimlik yukardaki tabloda görüldüğü gibi CHP’li parti üyeleri tarafından pek benimsenmemektedir.

CHP’li parti üyelerine “Hiç Uymaz” seçeneği açısından bakıldığında birinci ve ikinci sırayı birbirine çok yakın bir oranda, yüzde 39,4 ve yüzde 38,5 oranlarıyla “Muhafazakâr” ve “İslamcı” kimlik almaktadır. “Biraz Uyar” ve “Hiç Uymaz” beraber değerlendirildiğinde CHP’li parti üyelerinin “Muhafazakâr” ve “İslamcı” kimliklere olan uzaklıkları yüzde 80’lere yaklaşmaktadır. Bunu ise yüzde 37,4’lük oranla “Feminizm” ve arkasında yüzde 29,1’lik bir oranla “Liberal” kimlik izlemektedir. Burada CHP’li parti üyelerinin “Feminist” kimliğe uzaklığının altını çizmek gerekir. “Biraz Uyar” ve “Hiç Uymaz” beraber değerlendirildiğinde CHP’li parti üyelerinin “Feminist” ve “Liberal” kimliğe olan uzaklıkları yüzde 70’lere yaklaşmaktadır ki bu da oldukça yüksek ve dikkat çekicidir.

Her iki parti üyeleri birbirleriyle kıyaslandığında Ak Partili parti üyelerinin İslamcı, muhafazakâr ve milliyetçi kimlikleri öncelikle benimsedikleri buna karşılık CHP’li parti üyelerinde Atatürkçü, demokrat ve sosyal demokrat kimliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak burada Atatürkçü kimliğin CHP’li parti üyelerince yüzde 100’e yakın bir oranda benimsendiğinin altının çizilmesi gerekir. CHP’li parti üyelerince birinci sırada tercih edilen Atatürkçü kimliğin Ak Partili parti üyeleri arasında yüzde 40 oranında benimsenmediği; aynı şekilde Ak Partili parti üyeleri arasında birinci sırada benimsenen İslamcı ve muhafazakâr kimliğin ise CHP’li parti üyeleri tarafından aynı şekilde yüzde 40’lara yakın bir oranda benimsenmediği görülmektedir. Bir diğer önemli bulgu ise liberal kimliğin muhafazakarlığa daha yakın olmasına rağmen Ak Partili parti üyeleri tarafından yüzde 50’ye yakın bir oranda benimsenmediği; daha sol politikalar uygulamasına rağmen CHP’li parti üyelerinin ise bunu yüzde 30’a yakın bir oranda benimsemedikleridir. Feminist kimliğin CHP’li parti üyelerinde benimsenme oranı Ak Partili parti üyelerinin yaklaşık iki katı kadardır.

İstatistiksel olarak bakıldığında t-testi sonuçlarına göre Atatürkçü kimliği benimseme bakımından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=.001$). Aynı şekilde Milliyetçi kimlik açısından da Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=.001$). İslamcı kimliği benimseme açısından her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=.001$). Muhafazakâr kimlik açısından da her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=.001$). Aynı şekilde demokrat, feminist, liberal, sosyal demokrat

ve sosyalist kimlikler açısında da aynı sonuçlara ulaşılmış olup hepsine benzer şekilde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır ($p=.001$).

CHP Eski İlçe Başkanı O.K. (2019), “CHP’yi siyaset kulvarında nasıl konumlandırıyorsunuz?” sorusuna CHP’nin sosyal demokrat bir parti olmasını arzu ettiğini ama öyle olmadığını, ülkenin kurtuluşunun “altı ok”ta ifade edilen ilkelerde olduğunu ama yeniden yorumlanması gerektiğini vurgulayarak liberalizmin ise ülkede gelir uçurumunu arttırdığını söylemektedir.

Aynı şekilde CHP Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) ise, bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

CHP halkın partisidir, asla sol bir parti olmadı. Atatürk’ün de dediği gibi tam bağımsız Türkiye için mücadele eden, halk yararına işler yapmaya çalışan bir siyasi parti. Zaman zaman tabii ki kendi içerisinde literatürden bir ad vermemiz lazım. Halkın partisi olabilir. Sosyal demokrat bir parti olarak konumlandırabiliriz.

Ak Parti İlçe Başkanı A.K.P. (2019) ise, bu konuda düşüncelerini şöyle ilginç bir şekilde ifade etmektedir: “Evet şu an biraz muhafazakâr kaldık ama olmamız gereken yer var kesin.”

Ak Parti Eski Fatih İlçe Başkanı ve Eski Sağlık Bakan Yardımcısı A.B.Ö. (2019) ise Ak Parti’yi konumlandırırken başlangıçta muhafazakâr ve demokrat bir söylemle başladığını daha sonra popülist yaklaşımlar sergilendiğini ve son olarak milliyetçi bir kimlik yapısına büründüğünü ancak bunun doğru olmadığını söylemektedir:

Kuruluş geniş ve hangisi iyi ise biziz ve muhafazakâr ve demokrat partiyiz tamam. Sonra? Sonra demokratiğimiz bitti muhafazakâr parti olduk, sonra şu anda finalde ne olduğumuzu ben pek bilmiyorum anlayamıyorum. Yani biz merkezde milliyetçi, demokrat, muhafazakâr bir parti gibiyiz. Hem milliyetçi hem muhafazakâr siyaset olmaz. Oysa ümmetçilik ve milliyetçilik yan yana zor duruyor. Şimdi biz her ikisini de söylüyoruz. Hata olduğunu görüyor herkes. Hizmetimize devam edelim milliyetçiliği de başka partilere bırakalım. Milliyetçi partilere bırakalım diye düşünüyorum. Şahsi fikrim biz milliyetimize, bayrağımıza, vatanımıza, milletimize sonuna kadar hizmet eden birileriyiz. Gerçekten İstiklal Savaşı’nı yaşamış bu milletin torunlarıyız ve bizim Milliyetçiliğimiz her zaman içimizde ama bunu bir siyasi hareket

olarak görmemeliyiz. Biz şimdi şu anda ümmetçiyiz diyoruz ama milliyetçi hareket ediyoruz Milliyetçi hareket ederken seçimlerde bu sefer karşımıza başka mesele çıkıyor ve İstanbul seçimlerinde Kürtleri tamamen kaybediyoruz. Partinin kimliği konusunda ciddi bir problem var kuruluşumuzu ve bu günümüzü iyi analiz etmemiz lazım.

CHP Avcılar Eski Belediye Meclis Üyesi A.E.Ö. (2019), bu konuda şunları söylemektedir:

Daha ideolojik, Atatürkçü düşünen insanların burada yer alması gibi en çok da bir ideolojinin var olması lazım. Bizim partide şu anda ideolojinin namına çok bir şey görmüyorum. Yani sosyal demokrasi gözden geçirilmeli. CHP söylemde var eylemde asla yok.

A.E.Ö. (2019), CHP'nin ideolojik olarak tam bir yerde konumlandırmanın zor olduğunu ve sosyal demokrat söylemin gözden geçirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Ayrıca CHP'nin eylemlerini sosyal demokrat olarak görmenin pek mümkün olmadığını da vurgulamaktadır.

Tablo 3. 2: Aşağıdaki partileri kendinize hangi düzeyde yakın buluyorsunuz?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Çok Uzak	Uzak	Çok Yakın	Çok Uzak	Uzak	Çok Yakın
Ak Parti	1	3,4	95,5	85,7	11,6	2,7
CHP	86,1	11,3	2,6	0,4	1,3	98,2
MHP	11,7	15,1	73,2	77,2	20,1	2,7
HDP	90,3	7,1	2,7	49,3	27,6	23
SP	73,2	22,3	4,5	62	31	7
BBP	25,5	16,5	58	80	17,9	2,1
Vatan Partisi	70,6	28,1	1,4	76,2	21,8	2

“Aşağıdaki partileri kendinize hangi düzeyde yakın buluyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında Ak Partili parti üyeleri yüzde 1,4'lük oranla Vatan Partisi ve yüzde 2,7'lik bir oranla HDP'yi saymazsak birinci sırada yüzde 2,6'lık bir oranla CHP'ye olan “çok yakın” olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlara “Çok Uzak” seçeneğiyle bakıldığında Ak Partili parti üyeleri en uzak parti olarak birinci sırada yüzde 90,3'lük bir oranla HDP'yi görmektedir. En uzak ikinci parti ise yüzde 86,1'lik oranla CHP'dir. En uzak üçüncü parti ise Ak Parti'nin içinden kopup geldiği, hemen

hemen aynı inanç ve kültürel değerleri paylaştığı yüzde 73,2'lik oranla SP'dir. Ak Partili parti üyelerinin dördüncü sırada en uzak gördükleri parti ise yine tabanı kendilerine yakın olan yüzde 58 ile kendilerine çok yakın gördüğü ama yüzde 25,5 gibi bir oranla kendilerine çok uzak gördükleri BBP'dir. Aynı şekilde Ak Partili parti üyeleri yüzde 73,2 gibi bir oranla MHP'yi ve yüzde 58'lik bir oranla da BBP'yi kendilerine en yakın parti olarak görmektedirler.

CHP'li parti üyelerine bakıldığında ilginç bir tablo ile karşı karşıya olunduğu görülmektedir. Birinci olarak yüzde 23,3'lük bir oranla HDP'yi kendilerine en yakın parti olarak görmektedirler. Diğer tüm partileri kendilerine çok yakın görme oranları yüzde 7'nin altındadır. Yüzde 7 olarak çok yakın gördükleri parti ise SP'dir. Onun dışında kalan Ak Parti, MHP, BBP ve Vatan Partisi yüzde 3'ün altında çok yakın olarak görülmektedir. Çok uzak seçeneği açısından bakıldığında CHP'li parti üyeleri kendilerine en uzak olarak birinci sırada yüzde 85,7 oranıyla Ak Parti'yi görmektedirler. İkinci ve üçüncü sırada ise, yüzde 80 ile BBP ve yüzde 77,2 ile MHP en uzak partiler olarak konumlanmaktadır. Bunu yüzde 62 ile SP izlemektedir. HDP'nin çok uzak seçeneği açısından yüzde 49,3 ile CHP'li parti üyeleri tarafından kendilerine uzak olarak görülmesi de dikkate değerdir.

Birlikte değerlendirildiğinde, Ak Partili parti üyeleri sırasıyla MHP ve BBP'yi kendilerine çok yakın; HDP ve CHP'yi kendilerine en uzak parti olarak görmektedirler. CHP'li parti üyeleri ise, yine sırasıyla HDP ve SP'yi kendilerine çok yakın; Ak Parti, BBP ve MHP'yi kendilerine çok uzak parti olarak görmektedirler.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre “partileri kendinize hangi düzeyde yakın buluyorsunuz?” sorusundan hareketle Ak Parti'ye yakınlık açısından Ak Parti ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=.001$). Aynı şekilde CHP'ye yakınlık açısından Ak Parti ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=.001$). Aynı şekilde CHP, MHP ve HDP'ye yakınlık bakımından her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir fark vardır ($p =.001$). Ancak SP'ye yakınlık bakımından her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı gözükmemektedir ($p =.060$). BBP'ye yakınlık bakımından CHP ve Ak Partili parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p =.001$). Vatan Partisi'ne yakınlık bakımından ise, her iki partinin parti üyeleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p =.139$).

Tablo 3. 3: Aşağıdaki seçenekleri size uygun olma durumuna göre işaretleyiniz?

	Ak Parti (%)				CHP (%)			
	Hiç Yapmam	Çok Az Yaparım	Ara Sıra Yaparım	Sürekli Yaparım	Hiç Yapmam	Çok Az Yaparım	Ara Sıra Yaparım	Sürekli Yaparım
Sigara İçmek	55,8	8,6	10,8	24,9	38,7	11,3	9,8	40,2
Tiyatroya Gitmek	27,8	36,8	30,5	4,9	10	19,4	54,2	16,4
Sinemaya Gitmek	16	26,9	47,4	9,7	6	20,9	53,2	19,9
Ramazan'da Oruç Tutmak	2,2	2,5	2,5	92,8	40	15,3	20,6	24,1
İçki İçmek	89,8	5,9	1,2	3,1	16,1	19,5	50	14,4
Cuma Namazı Kılmak	17	3,6	3,6	75,7	54,9	11,7	15,4	17,9
Beş Vakit Namaz Kılmak	5,6	8,4	24,9	61,1	61	19,5	9,1	10,4

Her iki partinin kültürel profiline Tablo 3.3'e bakıldığında şu görülmektedir. Ak Partili parti üyeleri "Sürekli yaparım" seçeneği açısından değerlendirildiğinde birinci sırada yüzde 92,8'lik oranla "Ramazan'da oruç tutmak", arkasından yüzde 75,8'lik oranla "Cuma namazı kılmak" gelmektedir. Üçüncü sırada ise yüzde 61,1'lik oranla "Beş vakit namaz kılmaz" bulunmuştur. Bu oranlar "Ara sıra yaparım" seçeneği ile beraber değerlendirildiğinde oranlar yüzde 95,3 79,3 ve 86'ya ulaşmaktadır. "Sigara içmek" yüzde 24,9 gibi dikkate değer bir orandır. Bunu "Ara sıra yaparım" ile beraber değerlendirmizde sigara içme oranı yüzde 35,7 gibi bir orana yükselmektedir. Ak Parti, parti liderinin sigara içmesine karşı çıktığı ve teşkilatlarda insanların değerlendirirken sigara içilip-içilmemesi durumlarına dikkat ettiği hususu göz önüne alındığında, bu oranın anlamlı olduğu görülmektedir.

"Hiç yapmam" seçeneği açısından bakıldığında Ak Partili parti üyeleri arasında birinci sırada, yüzde 89,8 gibi bir oranla "İçki içmek" gelmektedir. Bu "Çok az yaparım" ile beraber değerlendirildiğinde içki içmeme oranı yüzde 95,7'ye ulaşmaktadır. İkinci hiç yapılmayanlar sıralamasında ise, yüzde 55,8'lik oranla "Sigara içmek" gelmektedir. Üçüncü ve dördüncü sıralarda ise, yüzde 27,8'lik oranla "Tiyatroya gitmek" ve yüzde 17'lik oranla "Cuma namazı kılmak" gelmektedir. Daha sonra ise, yüzde 16'lık oranla "Sinemaya gitmek" gelmektedir. "Hiç namaz kılmayanların" oranının yüzde 5,6'lık bir oranda olduğunu, bunu "çok az yaparım" seçeneği ile beraber değerlendirildiğinde bun oranın yüzde 14'e ulaştığı görülmektedir.

CHP’li parti üyelerini “Sürekli yaparım” seçeneği açısından değerlendirildiğinde birinci sırada, yüzde 40,2’lik oranla “Sigara içmek”, arkasından yüzde 24,1’lik oranla “Ramazan’da oruç tutmak” gelmektedir. Üçüncü sırada ise, yüzde 19,9’luk oranla “Sinemaya gitmek” bulunmuştur. Bu oranlar, “Ara sıra yaparım” seçeneği ile beraber değerlendirildiğinde oranlar yüzde 50, 44,7 ve 73,1’e ulaşmaktadır. “Cuma namaza kılmak” yüzde 17,9 gibi dikkate değer bir orandır. Bunu “Ara sıra yaparım” ile beraber değerlendirildiğinde Cuma namazı kılma oranı yüzde 33,3 gibi bir orana yükselmektedir. “İçki içmek” CHP’li parti üyeleri arasında yüzde 14,4 gibi bir orandadır ancak bunu “Ara sıra yaparım” ile beraber değerlendirildiğinde oran yüzde 64,4’e yükselmektedir. Tiyatroya ve sinemaya gitmek, CHP’li parti üyeleri arasında “Ara sıra yaparım” ve “Sürekli yaparım” beraber değerlendirildiğinde sırasıyla yüzde 70,6 ve yüzde 73,1 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır.

CHP’li parti üyelerine “Hiç yapmam” seçeneği açısından bakıldığında birinci sırada, yüzde 61,1 gibi bir oranla “Beş vakit namaz kılmak” gelmektedir. Bu “Çok az yaparım” ile beraber değerlendirildiğinde beş vakit namaz kılmama oranı yüzde 80,5’a ulaşmaktadır. İkinci hiç yapılmayanlar sıralamasında ise, yüzde 54,9’luk oranla “Cuma namazı kılmak” gelmektedir. Üçüncü ve dördüncü sıralarda ise, yüzde 40’lık oranla “Ramazan’da oruç tutmak” ve yüzde 38,7’lik oranla “Sigara içmek” gelmektedir. Daha sonra ise, yüzde 16,1’lik oranla “İçki içmek” gelmektedir.

Her iki parti üyelerinin tutumları birlikte değerlendirildiğinde; Ak Partili parti üyelerinin en çok sırasıyla Ramazan’da oruç tutmak, Cuma namazı kılmak ve Beş vakit namaz kılmayı önemsediklerini; buna karşılık CHP’li parti üyeleri tarafından ise sigara içmek, Ramazan’da oruç tutmak ve Cuma namazı kılmak öncelikle tercih edilmektedir. Ancak CHP’li parti üyeleri için “Sürekli yaparım” ve “Ara sıra yaparım” seçeneği beraber değerlendirildiğinde; onların en çok sırasıyla sinemaya gitme, tiyatroya gitme ve içki içmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Ak Parti’de bu şekilde bir değerlendirme yapıldığında sonucun değişmediğini de vurgulamak lazımdır.

Ak Partili ve CHP’li parti üyelerine “Hiç yapmam” seçeneği açısından bakıldığında; Ak Partili parti üyelerinin sırasıyla içki içmeyi, sigara kullanmayı ve tiyatroya gitmeyi düşünmedikleri görülmüştür. CHP’li parti üyelerinin ise; sırasıyla beş vakit namaz kılmayı, Cuma namazı kılmayı ve Ramazan’da oruç tutmayı hiç yapmayı düşünmedikleri gözlemlenmiştir.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman, t-testi sonuçlarına göre sigara içmeye bakış açısından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=.001$). Tiyatroya gitme bakımından, Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=.001$). Aynı şekilde sinemaya gitme açısından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=.001$). Ramazan’da oruç tutma bakımından her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=.001$). Aynı şekilde içki içme bakımından da her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=.001$). Buna benzer şekilde Cuma namazı kılma ve beş vakit namaz kılma açısından da her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=.001$).

Sigara içme konusunda Ak Parti Kartal Eski Belediye Başkanı ve Eski İstanbul İl Genel Meclisi Başkanı H.K.’ın (2019) Ak Parti Genel Başkanının sigara konusundaki hassasiyetine vurgu yaparak, Ak Parti içinde çoğunlukla parti üyelerinin sigaraya sıcak bakmadıklarını söylemektedir:

Ak Parti’de Genel Başkanımızın sigara içme konusunda yüksek hassasiyetleri vardır. Sigara içenlerin paketlerini alır ve onlardan sigarayı bırakacakları tarihi paketin üzerine yazar ve saklardı. Sonra da o tarihte arayıp sigarayı bırakıp bırakmadığını kontrol eder ve bırakırsa ona ödül verirdi. Bu hassasiyet bilindiğinden oluşturulan il, ilçe yönetimlerinde üyenin sigara içip içmediğine bakılırdı. Bunun etkisiyle olsa gerek bizde sigara içenlerin sayısı çok azdır.

Sigara içme konusunda Ak Parti Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi O.H. (2019), şunları söylemektedir: “Benim bulunduğum dönemde 50 kişilik il yönetiminde sadece 3 kişi sigara içerdi. İl başkanımız da tıpkı Genel Başkan gibi sigara içenleri sigara bırakma yönünde telkinlerde bulunurdu”.

Fatih’ten İBB Meclis Üyesi olan F.G. (2019) ise, sinema ve tiyatro konusunda şunları söylemektedir:

Uzun süre il yönetiminde bulundum. Her hafta düzenli olarak yapılan Yönetim Kurulu toplantıları öncesi diğer üyelerle beraber değişik konularda konuşurduk. Bu bazen futbol maçları, bazen basketbol maçları, bazen de siyasi konular olurdu. Hiç sinema ve tiyatro ile ilgili konuştuğumuzu hatırlamıyorum.

Fatih Eski İlçe Başkanı A.B.Ö. (2019) ise, sinema ve tiyatro konusunda düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

Ramazan bizim en çok siyasi faaliyette bulunduğumuz aydır. Tüm ilçelerde olduğu gibi benim ilçemde de 30 gün boyunca iftarlar düzenlenir. Belirli formatta düzenlenen bu iftarlar için çok önceden tüm ilçe başkanlarıyla beraber il başkanlığında yapılan toplantılarda bunların formatı belirlenir. Bu iftarlar bazen hemşeri dernekleri tarafından, bazen o ilçedeki değişik sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile gerçekleşir. Son zamanlarda bu iftarlar sokak iftarları dediğimiz çok geniş halk katılımının olduğu iftarlara dönüşmüştür. Son yıllarda bu iftarların sayısı o kadar arttı ki sahur programları düzenlenmeye başladı. 30 iftara ilaveten 30 gün de sahur programları başladı.

Yukardaki ifadelerden Ramazan ayının Ak Parti'nin en önemli, aktif, dolu dolu geçirilen bir etkinlik ayı olduğu düşünülmektedir.

Ak Parti Avcılar Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi O.H. (2019), namaz konusunda şunları söylemektedir:

Önemli aktiviteler öncesi örneğin İstanbul Seçimlerinin ilk seçim koordinasyon merkezi toplantısı öncesi Eyüp'te sabah namazını kılar daha sonra kahvaltımızı yapardık. Arkasından herkes görev yerlerine dağılırdı. Uzun süren koordinasyon toplantılarında namazlarımızı cemaatle kılardık.

O.H. (2019), bu ifadeleriyle Ak Parti teşkilatlarını motive etmek, harekete geçirmek, verimli olabilecek şekilde sahaya sürmek açısından gerek seçilen mekân (Eyüp), gerekse yapılan ibadetin(namaz) önemine dikkat çekmektedir.

CHP'nin oruç konusuna yaklaşımı Tablo 54'te görüldüğü gibi parti üyelerinden oruç tutanların sayısının az olduğu şeklindedir. Ayrıca aşağıda da görüldüğü gibi bazen değişik tutumların olduğu da vakidir.

17 Temmuz 2013'te Bakırköy Belediye Başkanının Eşi ve Bakırköy Kadın Meclisi Başkanı Erzen'in, aynı zamanda İÜ İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi olarak bu konuda attığı tweet bu durumu doğrulamaktadır. Tweet'te "Hah iftarları bitti galiba... Düşmeye başladılar Badem IQ lar..." (Ahaber, 2013).

Ancak son yıllarda CHP'nin bir değişim içinde olduğunu da vurgulamak gerekir. Yıldırım (2013) "CHP'nin Oruç Açılımı" başlıklı yazısında bu durumu şöyle anlatmaktadır.

CHP, İstanbul'da 12 ilçe belediyelerinde tam manasıyla orucun toplumsal seferberliği içinden geçiyor. Sokak ve çadır iftarları düzenliyor. Başı ve kolları açık seküler kadınlar, iftarda yemekleri kepçeleriyle servis yapıyorlar gülümseyen yüzleriyle. Belediye, organizasyonlar, geziler düzenliyor kutsal yerlere. Yuşa Tepesi, Galip Dede Türbesi, Merkez Efendi Türbesi ve Camii, Sultanahmet Camii gibi mekanlara insanları taşıyor. Bu gezilere katılanlara iftarlar veriliyor. Beşiktaş Belediyesi, "Boğazda İftar" etkinlikleri düzenliyor. Sarıyer Belediyesi semazenler, sanat musikisi, tiyatro toplulukları ve meddah gösterileri organize ediyor.

Yıldırım'ın yazısından hareketle son yıllarda CHP'nin başörtüsü, laiklik gibi toplumun hassas olduğu konularda eski CHP yaklaşımlarından uzaklaştığı düşünülmektedir. Bu durum Tablo 3.3'te de görülmektedir.

3.2. Üyelerin Siyasi Geçmişi

Bu bölümde her iki parti üyelerinin partiye üye oluşları, aile çevresindeki parti üyeleri, üyelerin partideki görevleri, parti üyelerinin partiye yardımda bulunup bulunmadığı, parti üyelerinin karşılaştıkları en büyük sorunlar hakkındaki anketlere verilen cevaplar ve mülakatlardan elde ettiğimiz sonuçlara göre yorumlamalarda bulunulacaktır.

Tablo 3. 4: Ne zamandan beri bu partiye üyesiniz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Bir yıldan az	6,1	6,4
1-3 yıl arası	17,3	13,8
4-6 yıl arası	19,7	18,8
7-10 yıl arası	20,1	13,8
11 yıldan fazla	36,7	47,2
Toplam	100	100

"Ne zamandan beri bu partiye üyesiniz?" sorusuna verilen cevaplarda Ak Partili parti üyelerinin yüzde 36,7'lik bir oranla 11 yıldan fazla bir süreden beri partiye üye oldukları gözlemlenmiştir. Dört yıldan fazla olanlara bakıldığında Ak Partili parti

üyelerinde bu oran yüzde 80'e yakındır. Bir yıldan az bir süredir üye olanların oranı ise yüzde 6,1 gibi düşük bir orandır.

CHP'li parti üyelerinin yüzde 47,2'lik bir oranla neredeyse yarıya yakını 11 yıldan fazla bir süreden beri partiye üye olduklarını ifade etmişlerdir. Dört yıldan fazla olanlara bakıldığında CHP'li parti üyelerinin yüzde 75'ten fazlasının üye olduğu görülmektedir. Bir yıldan az bir süredir üye olanların oranı ise yüzde 6,4 gibi düşük bir orandır.

Her iki parti üyeleri birlikte değerlendirildiğinde 11 yıldan fazla üye olan parti üyelerinin oranının Ak Partili ve CHP'li parti üyeleriyle kıyaslandığında CHP'nin yüzde 36,7 ye karşı yüzde 47,2'lik bir oranla daha yaşlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bir yıldan az bir süredir üye olan üyelere ise yüzde 6,1'e karşılık yüzde 6,4 ile CHP'li parti üyelerinin daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre partiye üyelik geçmişi açısından Ak Parti ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p = .133$).

Tablo 3. 5: Aile çevrenizde siyasetle uğraşan başka bir kimse var mı?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Çok sayıda kişi var	13	24,2
Dört-Altı kişi var	4,6	4,6
İki-Dört kişi var	18,7	11
Evet bir kişi var	24,6	20,1
Toplam	100	100

“Aile çevrenizde siyasetle uğraşan başka bir kimse var mı?” sorusuna ilişkin olarak ankete katılanların bu soruya verdiği cevaplara bakıldığında Tablo 3.5'te de görüldüğü gibi her iki parti üyelerinin yaklaşık dörtte biri siyasetle uğraşmaktadır. “Çok sayıda kişi var” seçeneği CHP'de Ak Parti'nin yaklaşık iki katıdır. Ancak her iki gruba uygulanan t-testi sonuçlarına göre Ak Partili ve CHP'li üyeler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p = .064$). Her iki partiden çok sayıda aileden siyaset yapan kişi olmadığı sonucu çıkarabiliriz. Bu konuda Ak Parti Kartal Eski Belediye Başkanı ve İl Genel Meclis Başkanı H.K. (2019) düşüncelerini aşağıda olduğu gibi ifade etmektedir:

Ben, geçmişte Refah partisinde iken Erenköy'de oturuyordum. O zamana kadar da biz burada bir aile ortamında, dar bir çerçevede yaşırdık. Yani

bizim aile ve hanımın annesi, babası, kardeşleri iki de çocuk; bizim Melikşah da dört yaşında o zaman okula gitmiyor. Ve hep “senden nefret ediyorum” diyor. Sebebi çünkü ben onunla ilgilenirken siyasetle uğraşmamdan ötürü bir anda ilgim kesildi. Çocuk beni sorduğunda annesi diyor ki “oğlum babanın farklı toplantısı var, şurada toplantısı var, burada toplantısı var” diye ve dolayısıyla Refah partisinden nefret ediyorum diyordu çocuk. Ama bir seçim arifesi ben Kartal'dayım evde yokum, seçim iyi geçmiş, akşam ben eve geç geldim. Çocuk bana “baba baba baba buradan Refah Partisi” geçti dedi. Yani nefret eden çocuk nasıl olmuşsa bu aidiyet duygusu ile orada onu sıcak bir ilgiyle karşıladığını biliyorum.

Burada H.K.'ın (2019) aileden ve aile çevresinden siyasetle çok yakın bir ilişki içinde olduğu gözlemlenmekle birlikte aktif siyasetin içinde sadece kendisi vardır. Yine aile ile ilgili olarak Ak Parti İlçe Başkanı A.K.P. (2019), bu konuda şunları söylemektedir:

Bir arkadaşım vesile olmuştu o zaman parti üyesi olmama. Yedek yönetim kurulu üyesi olan Ömer benim çocukluktan mahalleden arkadaşım, onun vesilesiyle ve tavsiyesi ile başladım. Aile yaşamı ile parti yaşamını dengelemek çok zor oluyor, eşime karşı çocuklarımıza karşı biraz daha boynumuz bükük kalıyor.

A.K.P. (2019) ile yapılan mülakattan edindiğimiz intiba, arkadaşıyla siyasete başlamış olmasına rağmen ailesinin pek siyasete karışmadığı şeklindedir. Bir diğer Ak Parti Belediye Meclis Üyesi F.Ö. (2019) bu konuya “Parti işlerinden arta kalan zamanı ailemize ayırıyoruz. Aile çevrem bir parti üyesi olarak beni takdir edip desteklemiyorlar” ifadeleriyle dikkat çekmektedir.

F.Ö.'in (2019) ifadelerinden aileden siyaset yapan kimselerin sayısının az olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki ifadeler CHP Eski İlçe Başkanı E.A.'ın (2019) aile ile ilgili olarak görüşlerini yansıtmaktadır:

Açıkçası benim açımdan problem olduğunu söyleyemem ve şimdi de eşimle beraberiz, evet içerde bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Neden? Çünkü genelde aileye, eve vakit ayırmadığını, ayrılmadığını söylerler. Ben beş yıl aktif ilçe başkanlığı yaptım ve de dolu dolu yaptım.

Başkan'ın aktif siyasetin içinde olmasına ve eşinin kendisine yardımcı olmasına rağmen aktif olarak sadece kendisi siyasetin içindedir.

Yine bir CHP Belediye Meclis Üyesi A.E.Ö. (2019) aile ile ilgili aşağıdaki hususlara vurgu yapmaktadır:

Ailemde çok sayıda siyasetle uğraşan yok. Aile yaşamı ile parti yaşamımı dengeleyemiyorum. Ailem beni destekliyor ancak belli konularda da eleştiriyorlar. Çünkü aileme yeterli zamanı ayıramıyorum. Bir de sakıncalarını görüyorlar, zarar göreceğimi düşünüyorlar. Ülkenin koşullarından ötürü tek adam rejimi, içeri girmek, tutuklanmak gibi.

A.E.Ö.'in (2019) kendi ifadelerinden de anlaşıldığı üzere aile çevresinden çok sayıda siyaset yapan kimse yoktur.

Mülakat sonuçları ve anket değerlendirmelerinin sonucunda görüldüğü gibi her iki partinin parti üyelerinin ailelerinde siyaset yapan kişi sayısı çok değildir. Anket sonuçlarında da bu sayı düşük çıkmıştır.

Tablo 3. 6: Üye olduğunuz partideki göreviniz varsa aşağıdakilerinden hangisidir?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Parti Üyesi	24,7	55,5
Mahalle yönetim kurulu üyesi	40,3	6,1
İlçe yönetim kurulu üyesi	14	10
Kadın kolları yönetim kurulu üyesi	6,2	8,3
Gençlik kolları yönetim kurulu üyesi	2,3	4,8
Belediye Meclis Üyesi	3,2	2,6
Sandık yönetim kurulu üyesi	1,3	3,5
İlçe başkanı	1,3	0,9
Eski il genel meclis üyesi	0,6	1,3
İl yönetim kurulu üyesi	0,6	0,4
Belediye Başkanı (Eski veya Yeni)	0,3	
Diğer	5,2	6,6

“Üye olduğunuz partideki göreviniz varsa aşağıdakilerinden hangisidir?” sorusuna verilen cevaplardan Ak Partili parti üyelerinin yüzde 40,3'ünün mahalle yönetim kurulu üyesi olduğu, bunu yüzde 24,7 ile normal mahalle üyelerinin izlediği ve arkasından üçüncü olarak yüzde 14 ile ilçe yönetim kurulu üyeleri izlemektedir. Mahalle yönetim kurulu üyelerinin katılım oranı ise yüzde 6,1'dir. Gençlik kolları

yönetim kurulu üyelerinin oranı ise yüzde 4,8’dir. Ayrıca yüzde 2,6 ile belediye meclis üyeleri ankete katılım sağlamışlardır. Sandık yönetim kurulu üyesi, ilçe başkanı, eski il genel meclis üyesi, il yönetim kurulu üyesi ve eski veya yeni belediye başkanı şeklinde kalan tüm üyelerin oranı ise yüzde 2’nin altındadır.

CHP’li parti üyelerine bakıldığı zaman ise, yüzde 55,5’inin normal parti üyesi olduğu, bunu yüzde 10 ile ilçe yönetim kurulu üyelerinin izlediği ve arkasından üçüncü olarak yüzde 8,3 ile ilçe kadın kolları yönetim kurulu üyelerinin geldiği görülmektedir. Kadın ve gençlik kolları üyelerinin oranı ise yüzde 6,2 ile yüzde 2,3 tür. Ayrıca yüzde 3,5 ile Sandık yönetim kurulu üyesi ve yüzde 2,6 ile belediye meclis üyeleri ankete katılım sağlamışlardır. İlçe başkanı, eski il genel meclis üyesi, il yönetim kurulu üyesi ve eski veya yeni belediye başkanı şeklinde kalan tüm üyelerin oranı ise yüzde 2’nin altındadır.

Her iki parti üyeleri birlikte değerlendirildiğinde; katılımcılar arasında eski belediye başkanı, belediye meclis üyesi, ilçe ve il yönetim kurulu üyelerinin oranı doğası gereği az olmakla birlikte Ak Parti’de mahalle yönetim kurulu üyelerinin ve ilçe yönetim kurulu üyelerinin çoğunlukta olduğu; CHP’de ise yine belediye meclis üyesi, ilçe ve il yönetim kurulu üyelerinin oranı doğası gereği az olmakla birlikte normal parti üyesi ve ilçe yönetim kurulu üyeleriyle birlikte kadın kolları yönetim kurulu üyelerinin daha fazla sayıda oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 3. 7: Partinizin rozetini taşıyor musunuz? Ya da partinizle ilgili afiş vs. leri arabanızda sürekli bulundurur musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hayır hiç rozet taşımaz ve afiş bulundurmam	17,5	20,5
Nadiren rozet taşıyor ve afiş bulundururum	16,8	17,7
Bu konuda bir fikrim yok	2,8	2,3
Zaman zaman rozet taşıyor ve afiş bulundururum	27,3	22,7
Evet rozet taşıyorum ve afiş bulundururum	35,7	36,4
Diğer		0,5
Toplam	100	100

“Partinizin rozetini taşıyor musunuz? Ya da partinizle ilgili afiş vs. leri arabanızda sürekli bulundurur musunuz?” sorusuna alınan cevaplara bakıldığında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Ak Partili parti üyelerinin yüzde 35,7’si rozeti her zaman taşıdığını ve afiş bulundurduğunu ifade etmektedir. “Zaman zaman rozet taşıyıp ve afiş bulunduranlar”

ise yüzde 27,3 civarındadır. “Nadiren veya hiç rozet taşımayan ve afiş bulundurmayanların” oranı ise birlikte yüzde 34,3 tür.

CHP’li parti üyelerine bakıldığında ise yüzde 36,4 ü rozeti her zaman taşıdığını ve afiş bulundurduğunu ifade etmektedir. “Zaman zaman rozet taşıyıp ve afiş bulunduranlar” ise yüzde 27,3 civarındadır. “Nadiren veya hiç rozet taşımayan ve afiş bulundurmayanların” oranı ise birlikte yüzde 38,2’dir.

Her iki parti üyeleri birlikte değerlendirildiğinde CHP’li ve Ak Partili parti üyelerinin bu konuda aynı tutumu sergiledikleri görülmektedir.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre “Partinizin rozetini taşı mısınız, ya da partinizle ilgili afiş vb. leri arabanızda sürekli bulundurur musunuz?” soru ve cevapları bakımından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p = .563$).

Ak Parti Eski Fatih İlçe Başkanı A.B.Ö. (2019), “*Parti rozeti takmak yerine daha çok Türk Bayrağı*” rozeti taşıdığını ifade etmektedir. Mülakat için Fatih Ak Parti İlçesine gittiğimizde ise İlçe Başkanı ve sekreterinde “Ak Parti Rozetinin” olduğu gözlemlenmiştir.

CHP Eski Fatih İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) bu konuda düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “*Bizdeki partililerin rozet takma oranlarını yüzde olarak düşünürsek; yüzde 60’ı Atatürk rozeti; yüzde 20’si CHP Rozeti takar. Geri kalan yüzde 20 ise hiç rozet takmaz*”.

Yukardaki ifadelerden Ak Partili üyelerin eğer parti içinde çalışıyorsa daha çok Ak Parti rozetini taktıkları, dışarda ise daha çok Türk Bayrağını tercih ettikleri, parti amblemini taşıyan bayrak vs. yi pek kullanmadıkları düşünülmektedir.

CHP’de ise yukardaki ifadelerden parti rozeti yerine parti üyelerinin Atatürk rozetini tercih ettikleri sonucuna varılmıştır.

Tablo 3. 8: Üyesi olduğunuz partiye hiç maddi olarak yardımda bulundunuz mu?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hayır bulunmadım	43,2	26,6
Çok az yardımda bulundum	11,8	13,1
İhtiyaç duyuldukça durumuma göre bulunmaya çalışırım	26,8	27,5

Zaman zaman yardım ederim	8,7	14,9
Evet her zaman yardımda bulundum	9,4	18
Toplam	100	100

“Üyesi olduğunuz partiye hiç maddî olarak yardımda bulundunuz mu?” sorusuna alınan cevaplardan; Ak Partili parti üyelerinin yüzde 43,2’sinin hiç yardımda bulunmadığını, her zaman yardımda bulunan parti üyelerinin oranının ise yüzde 9,4 gibi düşük bir oranda olduğu görülmektedir. İhtiyaç duydukça yardımda bulunan Ak Partili parti üyelerinin oranı ise yüzde 26,8’dir. Aynı şekilde çok az yardımda bulunanlar ise yüzde 11,8’dir. Bu iki seçenek beraber değerlendirildiğinde ise oran yüzde 38,6 olmaktadır.

CHP’li parti üyelerine bakıldığı zaman birinci sırada yüzde 27,5’inin ihtiyaç duydukça yardımda bulunduğu sonucuna varılmıştır. Her zaman yardımda bulunan parti üyelerinin oranı ise yüzde 18’dir. Hiç yardımda bulunmayan CHP’li parti üyelerinin oranı ise yüzde 26,6’dır. Aynı şekilde çok az yardımda bulunanlar ise yüzde 13,1’dir. Bu iki seçenek beraber değerlendirildiğinde ise oran yüzde 39,7 olmaktadır.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre, “Üyesi olduğunuz partiye hiç maddî olarak yardımda bulundunuz mu?” bakımından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.563$).

Ak Parti Belediye Meclis Üyesi O.H. (2019), partiye yardım konusunda görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Partinin ilk kuruluş yıllarında il başkanlığının il binası dışında yapılan toplantılar, seçim zamanlarında seçim malzemelerinin tedariki, afiş basılması vs. işlemleri için zaman zaman yönetim kurulu üyeleri olarak yardımda bulunurduk. Başkan kimseyi zora sokmayan ama küçük yardımlara çok değer verirdi. Sonraki seçimlerde pek yardımda bulunmadık.

O.H.’nin (2019) ifadelerinden Ak Parti’nin kuruluş yıllarında parti üyelerinin desteğine ihtiyaç duyulduğu ancak daha sonra buna ihtiyaç duyulmadığı anlaşılmaktadır.

CHP Eski Fatih İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) bu konuda düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Bizde yardımlar daha çok seçim zamanları artar. Seçim zamanları üyelerimizin yüzde 80'i ama az ama çok partiye yardımda bulunur. Yardımda bulunamayan ve bulunmayanların oranı ise yaklaşık yüzde 20 gibidir.

Bu ifadelerden CHP’de parti üyelerinin daha çok seçim zamanlarında partiye maddi yardımda bulunduğu düşünülmektedir.

Tablo 3. 9: Siyasetle uğraşan birisi olarak karşılaştığınız en önemli sorun nedir?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Partideki eşitsiz muamele	31,2	21,3
Toplumun önyargısı	23,3	19,5
Partideki hemşericilik	12,9	17
Partideki ekipçilik	12,9	15,4
Partideki “kimlik” siyaseti	6,5	18,5
Aile sorumlulukları	3,2	2,1
Diğer	10	6,2
Toplam	100	100

Eşitlik ilkesi ile ilgili olarak Gören (2012: 3282) şunları söylemektedir: “*Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunla aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanunlar karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir*”. Siyasi partilerin karar mekanizmalarında olanlar, çoğu zaman daha var olan seçimin durumuna göre “pragmatik” kararlar alabilmekte, eğer seçim garanti ise; eşitsizlik durumları daha da belirgin bir şekilde ortaya çıkabilmektedir.

Çaha (2018: 32), “Demokrasi’nin Erdem’lerini” anlatırken demokratik toplumların özgürlükçü ve eşitlikçi toplumlar olduğunu söylemektedir. Buradaki eşitlikçi olmanın aynı zamanda modernleşmenin getirdiği bir değer olduğunun da altını çizmektedir. Eşitlikten anladığımız hukuk önünde eşitlik başta olmak üzere, herkes için geçerli olan imkân ve fırsat eşitliği demektir.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, partide hemşericilik konusuyla ilgili olarak; kamuda gereğinden fazla eleman çalıştıran kurumların zarara uğradığını, bunun da en büyük sebebinin 'Hamili Kart Yakınımdır' kartvizitleriyle işe alınanlar olduğunu ifade etmiştir (Erdoğan, 2007). Erdoğan’ın dikkat çektiği bu konunun bilinen şekli “adamı olmaktır” diyebiliriz. "Adamı olmak" terimlerini daha açmamız gerekirse insanlar arasında kurulan bir tür ilişki olarak görebiliriz. Bu ilişkide ortaya çıkan durum

“kollamacılıktır”. Bu bağ oluştuktan sonra kişiye özel ilişki başlamış olur. Böyle bir ilişkinin kurulması ve sürdürülebilmesi de üzerinde durulması gereken ayrı bir durumdur. Kurtoğlu (2012: 143), bunun için öncelikle “*kültür içinde bulunan bir temanın yardımına ihtiyaç olduğunu*” söylemektedir. Sanal ya da gerçek bir ilişkilenebilir aracılık eden temaların başında hemşericilik gelmektedir. Siyasi partilerde özellikle hemşeri derneklerinin kendi memleketinden olanların atamalarda tercih edilmesi yönünde baskıları kollamacılık olarak düşünülmektedir. Ya da bir ilçede belediye başkan adayının belirlenmesinde eğer o ilçede yaşayanlar çoğunlukla bir şehirdense “hemşericilik” ağır basmaktadır. Sonuçta, hemşericilik üzerinden oluşan baskı gruplarının en etkili oldukları sivil toplum kuruluşlarının başında siyasi partiler gelmektedir. Son yıllarda Ak Parti’de etkin bir ya da birkaç ilin ağırlıkta olduğu dayanışma grubunun olması bunun örneği olarak verilebilir. Bu etki gerek CHP gerekse Ak Parti İstanbul il ve ilçe teşkilatlarında görülebilir.

Siyasi partilerde bir diğer dayanışma grubu diyebileceğimiz grubun etkili olduğu alan da kimliktir. Ciddi sayıda belli bir kimliğe mensup kişilerin yaşadığı Beşiktaş’ta belli bir kimlik üzerinden kimlik temelli siyaset yapıldığına ilişkin eleştiriler dikkat çekmektedir (Kasa, 2014: 171).

“Siyasetle uğraşan birisi olarak karşılaştığımız en önemli sorun nedir?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığı zaman Ak Partili parti üyeleri birinci sıraya “Partideki eşitsiz muameleyi” koymuşlardır. İkinci olarak, yüzde 19,5 ile “Toplumun önyargısı” ve üçüncü ve dördüncü sırada ise, yüzde 18,5 ve yüzde 17 ile “Partideki kimlik siyaseti” ve “Partideki hemşericilik” gelmektedir. “Partideki kimlik siyaseti” ve “Aile sorumlulukları” yüzde 7’nin altındadır.

CHP’li parti üyelerine bakıldığı zaman birinci sırada, Ak Partili üyeler gibi “partideki eşitsiz muamele” vardır. İkinci olarak, yüzde 23,3 ile “toplumun önyargısı” ve üçüncü ve dördüncü sırada ise, yüzde 12,9 ile aynı oranlarla “partideki hemşericilik” ve “partideki ekipçilik” gelmektedir. “aile sorumlulukları” ise yüzde 2,1 ile son sıradadır.

Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri beraber değerlendirildiğinde her iki parti üyeleri karşılaştıkları birinci sorun olarak, “partideki eşitsiz muameleyi” görmektedirler. Aynı şekilde her iki parti üyeleri değişik oranlarda ama birbirine yakın olarak “toplumun önyargısını” ikinci sıraya oturtmuşlardır. Daha sonra üçüncü olarak, Ak Parti’de “partideki hemşericilik” ve “partideki ekipçilik” CHP’de ise, “partideki kimlik siyaseti” ve “partideki hemşericilik” gelmektedir.

CHP Eski İlçe Başkanı ve Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi M.S.'in (2019) bu konudaki düşünceleri aşağıdaki şekildedir:

Bizim partimize bakıldığında, içerdeki yapılaşmaya bakınca eylemde ve söylemdeki o çelişkiyi çok net bir şekilde görüyorsunuz. Temsilde adalet diyorsunuz, temsilde adalet yok; bilgi, birikim diyorsunuz; bilgi birikim yok, sonra Ankara'dan kimin adamı varsa o geliyor. Sosyal demokrasi bu değil, demokrat parti örgütlenmesi bu değil.

CHP Eski Avcılar Belediye Meclis Üyesi A.E.Ö. (2019) bu konuda düşüncelerini şöyle ortaya koymaktadır:

Siyasiler, iktidara gelene kadar söylemleri başka, koltuğa oturduktan sonra başka. Önemli olan o koltuğa oturduktan sonra, söylemlerine daha çok sahip çıkmaları. İktidar da buradan geçiyor. Daha çok hizmet amaçlı çalışırlarsa partinin de daha çok büyüyeceğini, iktidarı kolay kolay kaybetmeyeceğini düşünüyorum. Ak Partiye baktığın zaman çok bizim gibi olduğunu söyleyemeyiz. Sonuçta, Türkiye de iyi bir muhalefet partisi yok diye düşünüyorum. Sorumluluk taşıyan insanların, düzgün insanların siyasi partilerde daha çok yer alması lazım diye düşünüyorum.

CHP Eski Avcılar Belediye Meclis Üyesi M.D. (2019) bu konuda düşüncelerini şöyle ortaya koymaktadır:

Bence, Cumhuriyet Halk Partisi Sosyal Demokrat bir parti değildir. Çünkü batılı anlamda bir sosyal demokrat parti olabilmesi için Cumhuriyet Halk Partisi'nin kendi içindeki demokrasi öğelerini tamamlamış olması gerekir. Maalesef biz, bu konuda gerekli adımları atmış değiliz. Küreselleşme süreci yaşanıyor, dijital dönüşüm başlamış, artık liberalizm en aktif bir noktaya gelmiş, ama hala Cumhuriyet Halk Partisi temel felsefesini tam uygulayamıyor. Öncelikle seçme ve seçilme mantığını ertelememek lazım. Bunlar sağlıklı bir yapıya ulaşırsa partinin genel mantığındaki ideolojisini uygulama şansı doğar. Biz parti içi demokrasiyi sağlayamadık, daha sonra şeffaflığı, adaleti sağlayamadık, birtakım değişiklikler ve birtakım yenilikler ilaveler yapalım. Ama hiçbir anlamı yok bu kâğıt üzerinde yapılmış birtakım söylemlerden öteye geçmiyor. Dolayısıyla bence önce parti içi demokrasinin, adaletin sağlanabilir olması lazım.

Avcılar CHP Belediye Meclis Üyesi A.E.Ö. (2019) “partideki eşitsiz muamele” ve “partideki ekipçilik” konularını açıklık getirmesi açısından aşağıdakileri söylemektedir:

Yani bunu benim senin gördüğünü görmüyor mu yukardakiler?

Görüyor; fakat yukardakiler pek iktidar olmak istemiyorlar, muhalefette kalalım yerimizi koruyalım, ilerde kaynakları daha çok kullanırız diyorlar. Muhalefette kaldıkları zaman, öyle böyle belli bir oranı korudukları zaman orada alabildiğince devam edeceklerini düşünüyorlar.

Ak Parti Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi ve Avcılar’da ikamet eden O.H. (2019) ise, bu konuda kısa ve net bir biçimde parti üyelerinin partide karşılaştıkları en önemli sorun olarak “Partideki ekipçilik ve zamanla önemsenmemek” olarak ifade etmektedir.

Ak Parti Kartal Gençlik Kolları Başkan Yardımcısı M.Bu. (2019) ise, düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır:

Parti üyelerinin partilerde karşılaştıkları en önemli sorunlar; ekipçilik, adamcılıktır. İnsanları siyaset yapmaya özendirmek gerekir. Dürüst ve samimi olarak topluma faydalı işler yapacak insanların siyasette olması siyasete kalite getirir. Toplum için faydalı projeleri olan, bilgi birikimi olan ve dürüst insanların siyasete kazandırılması için; parti içinde bu kişilerin bu özellikleri ile öne çıkması için fırsatlar oluşturulması; partilerde adam kayırmacılığın, ekipçiliğin önüne geçilmesi gerekir.

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) ise, bu konuda siyasi partiler kanununa dikkat çekerek ve şunları ilave etmektedir:

Demokrasinin olması için parti içi demokrasi olması lazım. Siyasi partiler yasasının yeni baştan düzenlenmesi lazım. Türkiye’deki siyasi partilerin daha iyi bir noktaya gelebilmesi için mutlak surette bütün siyasi partilerin partiler yasasını değiştirmek için çaba göstermesi lazımdır.

Her iki partili parti üyelerinin ifadelerinden anlaşıldığı gibi her iki partide partideki eşitsiz muamele, partilerdeki hemşericilik, partilerdeki ekipçilik çok net ve açık bir biçimde parti üyeleri tarafından da dile getirilmektedir. Bu üç konunun parti üyelerinin en çok rahatsız oldukları konuların başında geldiği düşünülmektedir.

3.3. Üyelerin Partilerinin Etkinliklerine Katılım Düzeyi

Üyelerin Partilerinin Etkinliklerine Katılım Düzeyinin incelendiği bu bölümde parti üyelerinin üyeler için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan parti programlarına katılım düzeyleri, partilerin düzenlediği “siyaset okulu veya siyaset akademisi” gibi bir etkinliğe katılımları, parti üyelerinin yerel veya genel seçimlerde aday belirleme toplantılarına katılıp katılmadığı, partilerin gerçekleştirdikleri olağan il, ilçe veya mahalle başkanları toplantısına ne ölçüde katıldıkları, partilerin gerçekleştirdikleri yemekli toplantı, konferans, seminer, anma, yıldönümü, bilgilendirme toplantıları, konserler, şöenler, nokta ziyaretleri, tanıtım toplantıları, sportif faaliyetler, gezi, ödül törenleri ve açılışlara ne ölçüde katılım sağladıkları ile ilgili elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

Tablo 3. 10: Partinizin parti üyeleri için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan eğitimlerine katıldınız mı?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hayır katılmadım	10,2	17,2
Nadiren katıldım	20,4	17,6
Bu konuda bir fikrim yok	1,4	1,8
Zaman zaman katıldım	18	18,1
Evet katıldım	50	45,2
Toplam	100	100

“Partinizin parti üyeleri için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan eğitimlerine katıldınız mı?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde Ak Partili parti üyelerinin parti programlarını halka anlatan parti programlarına yüzde 50 oranında katılım sağladıklarını, “Nadiren katıldım” ve “Hiç katılmadım” diyenlerin ise birlikte yüzde 30,6 oranında olduğu görülmektedir.

CHP’li parti üyeleri ise, parti üyeleri için hazırlanmış parti programlarını halka anlatan eğitimlere yüzde 45,2 gibi bir oranda katıldıklarını, “Nadiren katıldım” ve “Hiç katılmadım” diyenlerin ise, birlikte düşünüldüğünde yüzde 34,8 oranında olduğu görülmektedir.

Her iki parti üyelerini birlikte değerlendirildiğinde, parti üyeleri için hazırlanmış parti programlarını halka anlatan eğitimlere CHP’li ve Ak Partili parti üyelerinin yarıya yakınının katılım sağladığı; ancak yüzde 30’a yakın bir oranda da üyelerin katılmadığı sonucuna varılmıştır.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman, t-testi sonuçlarına göre “Partinin parti üyeleri için hazırlanmış parti programlarını halka anlatan eğitimlere katılma” bakımından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.140$).

Ak Parti Avcılar İBB Meclis Üyesi H.İ. (2019), Ak Parti Kartal İlçe Başkan Yardımcısı S.G. (2019), Eski Ak Parti İl Genel Meclis Başkanı ve Eski Kartal Belediye Başkanı H.K. (2019) Ak Partinin parti üyeleri için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan eğitimlerine “pek çok” defa katıldıklarını aynı biçimde ifade etmektedirler.

Yukarıdakilerden farklı olarak Ak Parti Eski İl Genel Meclis Başkanı ve Eski Kartal Belediye Başkanı H.K. (2019), şunları söylemektedir:

Ben, parti üyeleri için hazırlanmış parti programlarını halka anlatan eğitimlerin birçoğunda zaten o politikaları, dokümanları hazırlayan kişiydim. Bu toplantılarda bizden önceki ülkeyi yöneten siyasi partilerden farklı olarak nasıl bir politika uyguladığımızı göstermek için bunları bir fırsat olarak düşünürdük. Sadece anlatmakla da kalmayıp belediye olarak yapılan icraatlardan da bahsederdik. Bazen de onları alır gezdirir ve yapılan icraatları bizzat gösterirdik.

Avcılar Eski CHP İlçe Başkanı E.B. (2019), bu konuda şunları söylemektedir:

Bu tür eğitimler, bizim için önemlidir. Bu eğitimlerde daha çok merkezi hükümetin politikalarının yanlışları üzerinde durur ve bunu anlatmalarını isterdik. Bu konuda birikimli milletvekillerimiz bu politikaların yanlış yönlerini bize anlatırdı.

Bu tür etkinliklerde Ak Parti’nin daha aktif olduğu düşünülmektedir. Ak Parti, düzenli olarak yerel yönetimlerce yapılan park, tesis, spor salonu, havuz gibi somut eserlerle ilgili olarak broşür vs. bastırıp halka dağıtması ve her hafta mahalle yönetimlerinde davet edilen ilçe vatandaşlarına bu eserleri gezdirmesi bunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Tablo 3. 11: Partinizin düzenlediği “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine hiç katıldınız mı?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç katılmadım	56,1	33,6
Pek katılmadım	10,7	16,4

Fikrim yok	6,1	1,8
Bir tanesine katıldım	14,3	16,4
Çok fazla sayıda katıldım	12,9	31,8
Toplam	100	100

“Partinizin düzenlediği “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine hiç katıldınız mı?” sorusuna alınan cevaplardan hareketle aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Ak Partili parti üyeleri, yüzde 12,9 oranda “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine “Çok fazla sayıda” katılmıştır. “Hiç katılmadım” ve “Pek katılmadım” diyenleri beraber değerlendirildiğinde bu oran oldukça yüksek bir şekilde yüzde 66,8’e ulaştığı görülmektedir. “Sadece bir etkinliğe” katıldım diyenler ise oldukça düşük bir şekilde yüzde 14,3 tür.

CHP’li parti üyelerine bakıldığında ise, yüzde 31,8 oranında “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine “Çok fazla sayıda” katılmıştır. “Hiç katılmadım” ve “Pek katılmadım” diyenleri beraber değerlendirildiğinde bu oran oldukça yüksek bir şekilde yüzde 50 civarındadır. “Sadece bir etkinliğe” katıldım diyenler ise oldukça düşük bir şekilde yüzde 16,4 tür.

Her iki parti üyeleri beraber değerlendirildiğinde, partinizin düzenlediği “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine “Çok fazla sayıda katıldım” diyenlerin oranı CHP’de Ak Parti’dekinin neredeyse üç katıdır. “Hiç katılmadım” ve “Pek katılmadım” diyenleri beraber değerlendirildiğinde CHP’de bu oran yüzde 50’ye karşın yüzde 66,8 olarak Ak Parti’ye göre daha düşüktür.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre, “Partinin düzenlediği “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine hiç katılma” bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p=.001$).

“Siyaset Akademisi” konusunda Fatih Eski İlçe Başkanı ve Eski Sağlık Bakan Yardımcısı A.B.Ö. (2019) şunları söylemektedir:

İlçe başkanlığım döneminde parti üyelerimizin özellikle ilçe kadın ve gençlik kollarımızla, yedek yönetimler ve mahalle teşkilatlarımızdaki partili üyelerimizin seviyelerini ve kalitelerini arttırmak için Ak Parti İl yönetimi tarafından il binasında düzenlenen Siyaset Akademisi derslerine üyelerimizi

motive etmek için birkaç defa katıldım. Ama sürekli takipçisi olurdum. Dönem sonunda katılımcılara sertifikaları verilir, hatta dereceye girenlere ise, ödülleri takdim edilirdi. Benim ilçem olan Fatih'ten de dereceye girip ödül alanlar da oldu.

Avcılar İBB Meclis Üyesi H.İ.'nin (2019) ise bu konudaki düşünceleri şu şekildedir:

Ben Ak Parti'de mahalle teşkilatından başlayarak buralara kadar gelmiş bir teşkilat mensubuyum. Siyaset Akademisi'ne devam ettim. Bana çok şey kattı. O zamanki Bakanlar, Genel Müdürler, Milletvekilleri, önemli kanaat önderleri, siyaset konusunda uzman üniversitelerden hocalar, bize ders verirdi. Sonunda da sertifikamı aldım.

CHP Avcılar Eski Belediye Meclis Üyesi E.B. (2019), Siyaset Okulu konusunda şunları söylemektedir:

CHP'de İl Başkanlığında "Parti Okulu" adı altında seçim zamanlarında ve normal zamanlarda faaliyet gösteren bir okul vardır. Normal zamanlarda "temel eğitim" dediğimiz partinin tüzüğü, partinin program ve partinin ilkelerinin anlatıldığı bir hafta sonu süren programlar vardır. Uzmanların eğitim verdiği bu programların sonunda sınav yapılır, sınavı geçenlere sertifikalar verilir. Seçim zamanlarında ise, normal parti üyelerine ilave olarak parti okuluna belediye başkan adayları, meclis üyesi adayları, eğer genel seçimse milletvekili adayları katılır. Programda temel eğitimin ötesine geçerek genişler.

Yukardaki ifadelerden Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi şeklinde bir eğitimin Ak Parti'de daha "kurumsal" ve "uzun süreli" olduğu, CHP'de ise daha kısa süreli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 3. 12: Partinizin yerel veya genel seçimlerde milletvekili, belediye başkanı veya meclis üyesi aday belirleme toplantısına katıldınız mı?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç katılmadım	49,7	29,5
Evet il düzeyinde katıldım	9,3	12,8
Evet Genel Merkez düzeyinde katıldım	3,3	5,3
Bir fikrim yok	2,7	2,2
Evet ilçe düzeyinde katıldım	35	50,2
Toplam	100	100

“Partinizin yerel veya genel seçimlerde milletvekili, belediye başkanı veya meclis üyesi aday belirleme toplantısına katıldınız mı?” sorusuna bakıldığında; Ak Partili parti üyelerinin yüzde 49,7 sinin bu tür bir toplantıya hiç katılmadığı görülmektedir. Sırasıyla ilçe düzeyinde; yüzde 35, il düzeyinde; 9,3 ve Ak Parti Genel Merkez düzeyinde ise; yüzde 3,3 düzeyinde katılım sağlandığı görülmektedir.

CHP’li parti üyelerinin ise; yerel veya genel seçimlerde milletvekili, belediye başkanı veya meclis üyesi aday belirleme toplantısına katılım durumları ise şöyledir: Yüzde 29,5’nun bu tür bir toplantıya hiç katılmadığı görülmektedir. Sırasıyla ilçe düzeyinde yüzde; 50,2, il düzeyinde; 12,8 ve CHP Genel Merkez düzeyinde ise; yüzde 5,3 düzeyinde katılım sağlandığı görülmektedir.

Her iki parti üyeleri beraber değerlendirildiğinde; parti üyelerinin yerel veya genel seçimlerde milletvekili, belediye başkanı veya meclis üyesi aday belirleme toplantısına katılımların CHP’de daha yüksek olduğu gözükmektedir. Çünkü bu tür toplantılara “Hiç katılmadım” diyenlerin oranı Ak Parti’de, yüzde 49,7 CHP’de ise, yüzde 29,5 olduğu göz önüne alınırsa yaklaşık iki katına yakındır. Aynı şekilde “Evet ilçe düzeyinde katıldım” diyenlerin oranı da Ak Parti’nin yüzde 35’lik oranına karşı yüzde 50,2 ile CHP’de daha yüksektir.

CHP Avcılar Eski Belediye Meclis Üyesi E.B. (2019), aday belirleme konusunda şunları söylemektedir:

CHP’de sistem ‘merkezî’ çalışmaktadır. Her şey, hemen hemen her zaman yukarıdan belirlenmektedir. Yıllarca ilçe başkanlığı yaptım hiçbir meclis üyesi, belediye başkanı veya milletvekili belirleme toplantısına katılmadım. Bizim en büyük problemlerimizden birisi de bu.

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019), aday belirleme konusunda şunları söylemektedir:

Bizde, öyle aday belirlemeye katılmak diye bir şey yoktur. Benim ilçe başkanlığım dönemimde birkaç ilçe başkanımız bir ilçe başkanımız üzerinde mutabık kalıp onun milletvekili olması için Genel Merkeze gittiğimiz bir durum vardır. Orada da sadece arkadaşımızı önerdik yanlış anlaşılmasın. Adayların belirlenmesi ile ilgili kimse bize bir şey sormadı.

Ak Parti Avcılar’dan sorumlu Eski İstanbul İl Yönetim Kurulu Üyesi O.H. (2019) aday belirleme toplantılarına katılım konusunda şunları söylemektedir:

Aday belirleme toplantılarında benim dönemimde kurullar oluşturulmuştu. İlçelerdeki bu kurullara “İlçe Koordinasyon Kurulu” denirdi. Bu kurullar o ilçeden sorumlu il yönetim kurulu üyesi, varsa Ak Partili Belediye Başkanı, ilçe başkanı, ilçe gençlik kolu ve kadın kolları başkanından oluşurdu. Her hafta ilçede bu kurul toplanır ve o ilçenin hemen hemen bütün sorunları burada görüşülürdü. Her ilçeden sorumlu bir il yönetim kurulu üyesi vardı. Ayrıca il yürütme kurulunda da her yürütme kurulu üyesi (aynı zamanda il başkan yardımcısı) de üç ilçeden sorumluydu. Meclis üyesi adayları bu kurullarda konuşulur ve daha sonra il başkanlığına aktarılırdı. Ayrıca il yürütme kurulunda da bütün adaylar görüşülürdü. Son listeler yukarıya gönderilir ve oranın da görüşü alınırdı. Ancak il başkanı ilçe başkanı ile özellikle olmaması gereken adaylar varsa veya aday adayları arasında problemler olacak kişiler varsa onlar hakkında titizlikle istişare ederdi. Belediye başkan adayları veya milletvekili adayları için çokça yapılan bir şey de “temayül yoklamalarıdır”. Bu yoklamalarda her seçim bölgesinde bir salon belirlenir ve tüm teşkilat aday adaylarını seçerdi. İstanbul’da üç seçim bölgesi olduğundan üç büyük salon belirlenirdi. Bu yoklamalarda il teşkilat başkanı ve gençlik ve kadın kolları başkanları seçmek istedikleri veya seçilmesini istemediği adayları belirler ve onları önceden o isimleri teşkilata gönderirdi. Böylece il teşkilat başkanının istemediği adaylar buradan çok düşük veya çok yüksek oy alırlardı. Bu temayül yoklamalarının sonuçları hiçbir zaman açıklanmazdı. Ama burada birinci olan hiçbir aday da doğrudan listeye giremedi. Listeler, hep yukarıda yapıldı. Seçim zamanı bize kapalı bir zarf verirlerdi ve o zarfı götürüp ilçe seçim kuruluna verirdik. Şimdi nasıl yapılıyor bilmiyorum. Benim zamanımda yalnız Büyükşehir Belediye meclis üyelerinin belirlenmesinde ilkesel olarak birinci sıra ana kademe, ikinci sıra gençlik kollarının, üçüncü sıra kadın kollarının olacak şekilde bir sıra takip edildiğini ve bu şekilde döndüğünü; ayrıca Büyükşehirde hangi mesleklere ihtiyaç varsa sonuçta belirlenen listede mutlaka o mesleklerden olması gerektiğine dikkat edildiğini biliyorum.

Ak Parti İstanbul Eski İl Başkan Yardımcısı olarak Büyükçekmece’de farklı bir aday belirleme yönetimi şu şekilde uygulanmıştır:

Ak Parti'nin ilk gireceği yerel seçimlerde o zaman İstanbul'da 32 ilçe ve bazı ilçelerin beldeleri vardı. Ben İl Başkan Yardımcısı olarak Avcılar, Büyükçekmece ve Küçükçekmece sorumlusuydum. Büyükçekmece'ye bağlı 9 adet belde vardı. İlçe Belediye başkanları için adaylar Genel Merkeze gönderilirdi. Ama Genel Merkez büyük ölçüde adayları il başkanlığına sunulan çalışmalar çerçevesinde belirledi. Küçükçekmece'de toplam 249 Belediye Meclis Üyesi aday adayı vardı. Üç gün boyunca onlarla mülakat yapıldı. Bir Excel tablosunda hazırlanan yaklaşık 20 adet soruyu gelen cevaplara göre “-” veya “+” işaretleri isimlerin karşılıklarına yazıldı. Daha sonra her adayın “+” sayısını toplayıp isimler sıralandı. Çıkan tablo İl Başkanına sunuldu. O dönem Küçükçekmece ilçesinde hem Belediye Başkanlığını hem de yaklaşık 39 tane Belediye meclis üyeliğini Ak Parti kazandı. Kazanan adayların yüzde 95'i bu çalışma ile belirlenen kişilerdi. O dönemde Belde Belediye Başkanları ve Meclis üyeleri de il başkanlığınca belirlenirdi. Büyükçekmece ilçesinde Belde Belediye Başkan Adaylarının belirlenmesinde belki de Türk Siyasi Tarihinde bir ilk olarak şöyle bir yol izlendi. Tüm adaylara 100 soruluk bir test uygulandı. Mülakat esnasında alınan cevaplar faxla Maslak'ta bir kuruma kişilik testi için gönderildi. Oradan gelen sonuçlara göre Başkan adayları belirlendi. Zayıf kişilikli ama memleketi sebebiyle mecburen aday gösterilecekse altına sağlam bir başkan yardımcısı konuldu. O dönem bütün adaylar bizim istediğimiz kişilerden oluştu.

Parti üyelerinin anlatımlarından Ak Parti CHP'ye göre daha katılımcı görünse de her iki partide de aday belirlemede “üst kademelerin” etkin olduğu görünmektedir. Ancak CHP'nin daha solda ve sosyal demokrat görünmekle birlikte aday belirlemede çok daha “merkezi” bir görüntü çizdiği düşünülmektedir.

Tablo 3. 13: Partinizin olağan il, ilçe, mahalle başkanları toplantısına katılırmısınız?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç katılmam	11	13,3
Pek katılmam	4,7	12,8
Fikrim yok	4	2,2
Katılıyorum	35,1	50,9
Düzenli katılıyorum	45,2	20,8

Toplam	100	100
--------	-----	-----

“Partinizin olağan il, ilçe, mahalle başkanları toplantısına katılır mısınız?” sorusuna bakıldığında Ak Partili parti üyeleri arasında “Düzenli katılım” diyenlerin oranı yüzde 45,2 gibi yüksek bir orandır. Bu seçeneği “Katılım” ile beraber değerlendirildiğinde oran yüzde 80,3 gibi çok yüksek oranlara ulaşmaktadır. “Hiç katılmam” diyenlerin oranı ise yüzde 11 gibi oldukça düşüktür.

CHP’li parti üyeleri arasında ise, olağan il, ilçe, mahalle başkanları toplantısına “Düzenli katılım” diyenlerin oranı yüzde 20,8 gibi düşük bir oran olduğu görülmektedir. Bu seçeneği “Katılım” ile beraber değerlendirildiğinde oran, yüzde 71 gibi yüksek oranlara ulaşmaktadır. “Hiç katılmam” diyenlerin oranı ise, yüzde 13,2 gibi oldukça düşüktür.

Her iki parti üyeleri beraber değerlendirildiğinde; partilerin üyelerinin olağan il, ilçe, mahalle başkanları toplantısına katılımı da Ak Partili parti üyelerinin CHP’li parti üyelerine göre yaklaşık iki katından daha fazla olacak şekilde toplantılara katıldıkları görülmektedir. Toplantılara hiç katılmayanlara bakıldığında ise, CHP’li parti üyelerinin Ak Partili parti üyelerine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Ak Parti İlçe Belediye Meclis Üyesi F.Ö. (2019), toplantılara katılım konusunda şunları söylemektedir:

Ben ilçede olduğum zaman her salı günü akşam saat 19’da ilçe yönetim kurulu toplantısı vardı. Katılım mazeret olmadıkça zorunluydu. Toplantının gündemi vardı. Toplantıya gelmeyen olursa ilçe başkanı o esnada gelmeyi arar ve toplantıya davet ederdi. Ayda bir ilçe danışma meclisimiz vardı. Bu bazen yerel yönetimlerle ilgili bazen de ilçe ile ilgiliydi. Ayrıca ilçe yönetim kurulu üyelerinden her birinin bir mahalle sorumluluğu vardı. O da Çarşamba günleriydi. O gün o mahallede toplanan mahalle yönetim kurulu toplantısına katılıp ilçede alınan o mahalleyle ilgili kararları oraya iletip onların sorunlarını da ilçeye taşırdık.

Ak Parti’nin her alanda olduğu gibi mutad yönetim toplantılarına üyelerin katılımının yüksek olduğu bu ifadelerden anlaşılmaktadır. Konuşulan bazı Ak Partili parti üyeleri “zorunlu bir sebep olmadıkça” toplantılara katılım sağladıklarını ve her üyenin buna çok dikkat ettiğini, zorunlu bir sebep olmadıkça (ölüm, hastalık, nikah vs) toplantıya katıldıklarını söylemektedirler.

Tablo 3. 14: Partinizin yaptığı aşağıdaki etkinliklere hangi sıklıkta katılırsınız?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Hiç Katılmam	Ara Sıra Katılırim	Sürekli katılırim	Hiç Katılmam	Ara Sıra Katılırim	Sürekli katılırim
Yemekli toplantı	7	38,8	50	26,6	43,8	29,6
Konferans/Seminer	13	36,3	50,8	15,2	40,4	44,4
Anma, yıldönümü	14,6	39,5	45,8	9,9	36,3	53,8
Bilgilendirme toplantıları	12,7	32,5	54,8	13,7	37,2	49,2
Konserler	28,4	46,6	25	24,3	44,5	31,2
Şölenler	24,9	44,7	30,4	25,3	43,2	31,5
Nokta ziyaretleri	12,4	38,2	49,4	24,8	40,4	34,8
Tanıtım toplantıları	13	39,3	47,8	22,1	43,6	34,4
Sportif faaliyetler	23,2	43,5	33,3	30,8	40,3	28,9
Gezi	18,8	47,5	33,8	24,6	44,9	30,5
Ödül törenleri	24,3	44,8	31	39	30,8	30,2
Açılışlar	14,9	39,8	44,8	26,4	40,4	33,1

“Partinizin yaptığı aşağıdaki etkinliklere hangi sıklıkta katılırsınız?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında Ak Partili parti üyelerinin yüzde 54,8’lik bir oranla “bilgilendirme toplantılarına” en fazla katılım sağladıkları görülmektedir. Bunu takiben yapılan etkinliklerde sırasıyla yüzde 50,8 ile “Konferans/Seminer” ve yüzde 50 ile “Yemekli Toplantılar” gelmektedir. Dördüncü olarak, yüzde 49,4 ile “Nokta ziyaretleri” ve arkasından yüzde 47,8 ile “tanıtım toplantıları” gelmektedir. Altıncı ve yedinci sırada ise, sırasıyla yüzde 45,8 ile “anma ve yıldönümleri” ve yüzde 44,8 ile “açılışlar” gelmektedir. Daha sonra, yüzde 30 civarında oranlarla “gezi”, “açılışlar” ve “ödül törenleri” görülmektedir. En az katılım sağlanan etkinlik, ise yüzde 25’lik bir oranla “konserlerdir”.

CHP’li parti üyelerinin yapılan etkinliklere katılımına bakıldığı zaman yüzde 53,8’le “anma yıldönümü” nün en fazla katılım sağlanan etkinlik olduğu görülmektedir. Bunu takiben yapılan etkinliklerde sırasıyla, yüzde 49,2 ile “bilgilendirme toplantıları” ve yüzde 44,4 ile “konferans/seminerler” görülüyor. Dördüncü olarak, yüzde 34,8 ile “nokta ziyaretleri” ve arkasından yüzde 34,4 ile “tanıtım toplantıları” gelmektedir. Altıncı ve yedinci sırada ise, sırasıyla yüzde 31,5 ile “şölenler” ve yüzde 31,2 ile “konserler” gelmektedir. Daha sonra, yüzde 30 civarında oranlarla “gezi”, “sportif

faaliyetler” ve “ödül törenleri” görülüyor. En az katılım sağlanan iki etkinlik ise yüzde 29,6 ile “yemekli toplantılar” ve yüzde 28,9 ile “Sportif etkinliklerdir”.

Ak Partili parti üyeleri “hiç katılmam” seçeneği açısından değerlendirildiğinde, yüzde 28,4'lük bir oranla “konserler” görülmektedir. Hemen arkasından, yüzde 24,9 gibi bir oranla “şölenler” hiç katılım sağlanmayan ikinci etkinlik olarak görülmektedir. Üçüncü hiç katılım sağlanmayan etkinlik ise, yüzde 24,3 ile “ödül törenleridir”. Bu seçenekleri “ara sıra katılırim” seçeneğiyle beraber değerlendirildiğinde ilk üç sıra değişmemektedir. Hiç katılım sağlanmayan bu etkinliklerde oranlar sırasıyla yüzde 75, yüzde 69,6 ve yüzde 69,1 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır.

CHP'li parti üyeleri açısından “hiç katılmam” seçeneğine bakıldığında yüzde 39'luk bir oranla “ödül törenleri” birinci sırada görülmektedir. Arkasından yüzde 30,8 gibi bir oranla “sportif faaliyetler” hiç katılım sağlanmayan ikinci etkinlik olarak görülmektedir. Üçüncü hiç katılım sağlanmayan etkinlik ise, yüzde 26,6 ile “Yemekli toplantılar” ve buna yakın bir oranla yüzde 26,4 ile “Açılışlardır”. “Sportif faaliyetler” ise, yüzde 23,2 oranıyla Ak Partili parti üyelerinin katılmadığı bir etkinlik olarak gözükmemektedir. Bu seçenekleri “Ara sıra katılırim” seçeneğiyle beraber değerlendirildiğinde ilk dört sırada sadece “ödül törenleri” ile “sportif faaliyetler” yer değiştirmektedir. Hiç katılım sağlanmayan bu etkinliklerde oranlar sırasıyla yüzde 71,1; yüzde 70,4; yüzde 69,8 ve yüzde 66,8 şeklinde seyretmektedir. Sıralama ise, sportif faaliyetler, yemekli toplantı, ödül törenleri ve açılışlar şeklinde değişmektedir.

Her iki parti üyeleri katılım sağlanan etkinlikler açısından beraber değerlendirildiğinde en yüksek katılım sağlanan birinci etkinliğin Ak Parti'de “bilgilendirme toplantıları” olduğu; CHP'de ise “anma ve yıldönümü” etkinliği olduğu; “bilgilendirme toplantılarının” CHP'de ikinci katılım sağlanan etkinlik olduğu sonucuna varılmıştır. Ak Parti'de ikinci sırada katılım sağlanan etkinliğin ise, “konferans/seminerler” olduğu görülmüştür. Ak Parti'de üçüncü sırada ise, “yemekli toplantılar” gelmektedir. CHP'de ise, üçüncü sırada “konferans/seminerler” gelmektedir. Etkinliklere katılım açısından Ak Parti ve CHP'nin birinci önceliği farklılık göstermekle birlikte birbirine benzemektedir.

Her iki parti üyeleri hiç katılım sağlanmayan etkinlikler açısından beraber değerlendirildiğinde parti üyelerince hiç katılım sağlanmayan birinci etkinliğin Ak Parti'de “konserler”, CHP'de ise “ödül törenleri” olduğu görülmektedir. İkinci ve üçüncü sırada ise, hiç katılmayan parti üyelerinin oranı Ak Parti'de “şölenler” ve

“sportif faaliyetler”; CHP’de ise “yemekli toplantı” ve “açılışlardır”. Bu açıdan her iki parti üyeleri arasında farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre, yemekli toplantı bakımından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p=.001$). Konferans/seminer bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.240$). Siyasi içerikli olmayan eylemler bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p=.001$). Anma/yıldönümü bakımından ise, her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.250$). Bilgilendirme toplantıları bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.136$). Konserler bakımından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.248$). Şölenler bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.729$). Nokta ziyaretleri bakımından ise, her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözükmemektedir ($p=.001$). Aynı şekilde tanıtım toplantıları bakımından ise, her iki parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözükmemektedir ($p=.001$). Buna karşın sportif faaliyetler bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.104$). Gezi bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.079$). Ödül törenleri bakımından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.085$). Son olarak, açılışlar bakımından Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p=.001$).

Ak Parti Fatih Eski İl Genel Meclis üyesi ve halen İBB Grup sözcülerinden F.G. (2019) parti tarafından yapılan etkinliklere katılım ile ilgili şunları söylemektedir:

Saydığımız etkinliklerden daha çok yemekli toplantı, nokta ziyaretleri ve açılışlar oldukça fazla katıldığımız etkinliklerdir. Yemekli toplantılar daha çok seçim öncesi üyelerimiz arasında kaynaşmayı arttırmak amacıyla, önemli bir siyasi büyüğümüzün (Bakan, milletvekili veya önemli bir STK temsilcisi gibi) katılımıyla yapılır. Bunun yanı sıra genellikle o güne kadar Ak Parti içinde görev almış ne kadar üye varsa onların katılımıyla da yemekli toplantılar gerçekleştirilir. Şu anda benim de içinde olduğum 187. Dönem İl Genel Meclis üyeleri her ay yemekli toplantı yapmaya devam ediyoruz.

Aynı şekilde Avcılar'dan Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi O.H. (2019)'nun bu konudaki düşünceleri aşağıdaki gibidir:

Nokta ziyaretleri bizim için önemliydi. İlçemizde faaliyet gösteren tüm hemşeri dernekleri ve diğer STK'ların adresleri bizde mevcuttu. Onların özellikle başkanlarını ya da derneklerinde ya da işyerlerinde oluşturduğumuz ekiplerle ziyaret eder, problemlerini dinlerdik.

Avcılar Eski Yönetim Kurulu Üyesi H.İ. (2019) ise, bu konuda şunları söylemektedir:

Her yönetim kurulu toplantısının sonunda ilçe başkanı ilçeye gelen düğün, açılış ve buna benzer davetiyeleri okur ve görevlendirdiği arkadaşları bu davetlere katılması için görevlendirirdi.

Halkla iletişimi hep canlı ve diri tutmak, onların problemlerini dinlemek, problemleri ilgili mercilere ve partiye taşımak, halka yakın görünmek açısından bir parti politikası olarak Ak Partili parti üyelerinin partinin kurumsallığı ile paralel olarak Tablo 3.14'teki toplantılara bir görev dağılımı çerçevesinde katıldıkları görülmektedir. Çünkü yukardaki anlatımlarda da görüldüğü gibi her ilçe yönetim kurulu toplantısı sonrasında ilçedeki etkinlikler ve gelen davetiyeler gözden geçirilmekte ve görevlendirmeler yapılmaktadır.

3.4. Üyelerin Partileri İçin Faaliyette Bulunma Düzeyi

Bu bölümde her iki parti üyelerinin partilerine yeni üye kazandırmak için ne tür faaliyetlerde buldukları, partilerinin siyasi bir kampanyasında aktif bir görev alıp almadıkları, herhangi bir görev için seçimlerde aday olup olmadıkları, yaşadıkları ilçede “kent konseyinin” etkinliklerine katılıp katılmadıkları, kamu görevlileriyle partilerine gelen bir sorun için görüşüp görüşmedikleri, partilerinin gerçekleştirdikleri miting, imza kampanyası, yürüyüş, boykot, forum, hükümeti protesto eylemi gibi faaliyetlere katılıp katılmadıkları ile ilgili olarak elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

Tablo 3. 15: Partinize yeni üye kazandırmak için ne tür faaliyetlerde bulundunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Ev sohbetleri	30,8	30,2
Esnaf ziyaretleri	25,1	24,1
Mektup gönderme	3,9	1,4

Salon toplantıları	7,2	7,5
Hemşeri dernekleri ziyareti	11,5	9,9
Kahvaltı/yemek organizasyonu	5	7,1
Diğer	16,5	19,8
Toplam	100	100

“Partinize yeni üye kazandırmak için ne tür faaliyetlerde bulundunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında Ak Partili parti üyelerinin yüzde 30,8’lik bir oranla en çok ev sohbetlerine katıldıkları gözlemlenmektedir. Bunu yüzde 25,1’lik bir oranla esnaf ziyaretleri izlemektedir. Daha sonra ise, hemşeri dernekleri ziyareti gelmektedir. Diğer faaliyetler, yüzde 7’nin altında gözükmektedir. En az yapılan faaliyet ise yüzde 3,9 mektup göndermektir.

CHP’li parti üyelerinin partilerine üye kazandırmak için yaptığı faaliyetlere bakıldığı zaman yüzde 30,2 ile ev sohbetleri birinci sırada gözükmektedir. Bunu yüzde 24,1’lik bir oranla esnaf ziyaretleri izlemektedir. Daha sonra ise, yüzde 9,9 ile hemşeri dernekleri ziyareti gelmektedir. Diğer faaliyetler, yüzde 8 in altında gözükmektedir. En az yapılan faaliyet ise, yüzde 1,4 ile mektup göndermektir.

Her iki parti üyelerini karşılaştırdığımızda benzer şekilde sırasıyla ev sohbetleri, esnaf ziyaretleri ve hemşeri ziyaretleri partilerine üye kazandırmak için yapılan faaliyetler olarak gözükmektedir. Her iki partide en az yapılan faaliyet ise mektup göndermektir.

Bu konuda Ak Parti Kartal Eski Belediye Başkanı H.K. (2019), şunları söylemektedir:

Yeni üye kazandırma bir gelenek olarak eskiden beri çok iyi yapılan işlerden biridir. Hemen hemen her ilçe teşkilatında olduğu gibi Kartal’da da ilçeden özellikle kadın ve gençlik kollarından üyelerimizin öncülüğünde ilçede hangi mahalleye gidilecekse o mahalledeki ilçe yönetim kurulu üyeleri ve mahalle başkanının da katılımıyla daha önceden mahalle başkanınca belirlenmiş adreslere bizzat gidilerek elimizdeki üye formlarıyla yeni üye yapılmaya çalışılır. Bunda da başarılı olduğumuzu söyleyebilirim.

Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi F.G. (2019), partiye yeni üye kazandırma konusunda farklı bir konuya dikkat çekerek şunları söylemektedir:

Gençleri Ak Partiyle tanıştırmak amacıyla lise mezunu ve üniversiteye yeni başlayan gençler için İl Başkanlığımız İstanbul’un her ilçesinde “Gençler Buluşuyor, Geleceği Konuşuyor” adı altında 100-200 kişilik salonlarda

toplantılar yapardı. Burada toplumun iyi tanıdığı siyasi görüşü ne olursa olsun köşe yazarı veya STK temsilcisi bir konuşmacı çağrılır, konuşturulur ve arkasından İl Başkanının konuşmasından sonra gençlerden sorular alınır ve arkasından gençler orada bulunan Ak Partili üyeler tarafında partiye üye yapılırdı.

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019), adaylık konusunda şunları söylemektedir:

CHP de partiye üye olmak için iki kişinin referansı gerekmektedir. Biz mahallelerde duyurular yaparız. Partiye üye olmak isteyenler ilçeye gelir ancak hemen üye yapmayız. 6 ay kadar bekler ve izleriz. Olumlu kanaat gelirse parti üye kartını kendisine göndeririz. Eğer telefonla kayıt yaptırmışsa ayda 1 TL olmak üzere yılda 12 TL aidat alınır. Bu aidat yılda 120 TL'yi geçemez.

CHP Kartal Eski İlçe Yönetim Kurulu Üyesi S.A.A. (2019), üyelikle ilgili şu bilgileri vermektedir:

CHP'de sokakta üye yapmak yoktur. Ev ziyaretlerinde, cenazelerde karşılaştığımız kimselerden üye olmak isteyen varsa bilgileri alınır ve ilçeye iletilir. Daha sonra ilçede bu değerlendirildikten sonra o kişi ilçeye çağrılır. Referanslarına da bakılarak üye yapılır.

Avcılar CHP Eski İlçe Başkanı E.B. (2019) ise, partiye üye yapmayla ilgili olarak “Parti üye kayıt formu, ilçeden dışarı çıkamaz. Üye olmak isteyen, partiye gelmek zorundadır. İlçe başkanının onayı gerekir. Parti üye kartı dört aydan önce çıkmaz.” şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

Bu ifadelerden CHP'ye üye olmanın kolay olmadığı gözükmektedir. Üyenin deyim yerindeyse “CHP'ye uygunluğunun kontrol edilmesi” uzun bir süreçtir. Bir kişinin üye olması için Partiye gelmesi gerekmektedir. Bu durumda “CHP parti üyelerinin sayısını arttırmak istememekte midir?” sorusu zihinlerde soru işaretleri oluşturmaktadır. Partiler üyeleriyle güçlüdür. Daha çok üye, daha güçlü bir parti ve parti teşkilatı demektir. Teşkilatı güçlü olmayan bir parti etkinliklerini kiminle nasıl gerçekleştirecektir?

Tablo 3. 16: Hiç partinizin siyasi bir kampanyasında aktif bir görev aldınız mı?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç almadım	9	15
Nadiren aldım	8,3	12,4
Fikrim yok	2	0,4
Aldım	36,3	39,8
Sürekli aldım	44,3	32,3
Toplam	100	100

“Hiç partinizin siyasi bir kampanyasında aktif bir görev aldınız mı?” sorusuna verilen cevaplardan Ak Partili parti üyelerinin yüzde 44,3 gibi bir oranla kampanyalarda sürekli görev aldığı görülmektedir. Bunu “aldım” seçeneğiyle beraber değerlendirildiğinde bu oran yüzde 80,6 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır. “hiç almadım” diyen parti üyelerinin oranı ise yüzde 9 gibi düşük bir orandadır.

CHP’li parti üyelerinin siyasi kampanyalarda aktif görev alma durumlarına bakıldığında ise, yüzde 32,3 parti üyesinin kampanyalarda “sürekli” görev aldığı görülmektedir. Bunu “aldım” seçeneğiyle beraber değerlendirildiğinde bu oran yüzde 72,1 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır. “hiç almadım” diyen parti üyelerinin oranı ise yüzde 15’tir. Bunu “nadiren aldım” ile beraber değerlendirildiğinde oran yüzde 27,4’e ulaşmaktadır.

Her iki parti üyeleri beraber değerlendirildiğinde; Ak Partili parti üyelerinin yüzde 32,3’e karşı yüzde 44,3 olarak CHP’li parti üyelerine göre kampanyalarda daha aktif olarak yer aldığı düşünülmektedir. Ayrıca siyasi kampanyalarda aktif görev almayanların oranı “nadiren aldım” ve “hiç almadım” beraber değerlendirildiğinde CHP’li parti üyelerinin Ak Partili üyelere göre yüzde 37,4’e karşı, yüzde 17,3 olarak neredeyse iki kat fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 17: Herhangi bir “görev” için seçimlerde (yerel, genel veya organ seçimleri) “aday” oldunuz mu?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç adaylık başvurusu yapmadım	79	72,5
Aday adayı oldum ve arkasından aday olamadım	8,2	11,7
Bu konuda bir fikrim yok	2,7	2,3
Aday adayı oldum arkasından çoğu zaman aday oldum	3,8	10,8

Her göreve aday oldum	6,2	2,7
Toplam	100	100

“Herhangi bir “görev” için seçimlerde (yerel, genel veya organ seçimleri) “aday” oldunuz mu?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında; Ak Partili parti üyelerinin yüzde 79 gibi oldukça yüksek bir oranda hiç adaylık başvurusu yapmadığı görülmüştür. Arkasından yüzde 8,2 gibi çok düşük bir oranla da olsa parti üyelerinin aday adayı olduğunu ancak başvurdukları pozisyon için aday olamadıkları görülmektedir. Yine yüzde 3,8 gibi düşük bir oranda Ak Partili parti üyesinin aday adayı olduğu ve arkasından aday olduğu görülmektedir. Yüzde 6,2 oranında parti üyesinin ise her göreve aday olduğu görülmüştür.

Tablo 3.17’deki CHP’li parti üyelerine bakıldığı zaman yüzde 72,5 oranında parti üyesinin hiç adaylık başvurusu yapmadığı görülmüştür. Arkasından yüzde 11,7 gibi çok düşük bir oranla da olsa parti üyesinin aday adayı olduğu ancak başvurdukları pozisyon için aday olamadıkları görülmektedir. Yine yüzde 10,8 gibi düşük bir oranda CHP’li parti üyesinin aday adayı olduğu ve arkasından aday olduğu görülmektedir. Yüzde 2,7 oranında parti üyesinin ise her göreve aday olduğu görülmüştür.

Her iki parti üyelerine beraber bakıldığı zaman hem CHP’de hem de Ak Parti’de yüzde 70’in üstünde yüksek bir oranda parti üyesinin hiç adaylık başvurusu yapmadığı görülmektedir. Bu konuda her iki partinin parti üyelerinin tutumu aynıdır. Aday adayı olup arkasından aday olamayan parti üyeleri açısından her iki parti üyelerini değerlendirildiğinde CHP’li üyelerin Ak Partili üyelere göre biraz daha yüksek oranda aday olamadıkları görülmektedir. Aday adayı olup arkasından çoğu zaman aday olan parti üyeleri açısından her iki parti üyeleri değerlendirildiğinde CHP’li üyelerin Ak Partili üyelere göre yaklaşık üç katı aday olabildikleri görülmektedir. Her göreve aday olma bakımından CHP’li parti üyeleri Ak Partili üyelere göre yaklaşık iki kat daha az aday olmaktadır.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre bu konuda Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.278$).

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019) adaylık konusunda şunları söylemektedir: “2004 de Fatih Belediye Başkanlığına aday oldum; ancak kazanamadım. Şu anki ilçe başkanına karşı da ilçe başkanlığına aday oldum onu da kazanamadım”.

Yukarıda da ifade edildiği gibi parti üyeleri adaylık konusunda çok da cesaretli değillerdir. Çünkü partideki eşitsiz muamele her iki partide üyelerin kararlarında etkili olmaktadır.

Tablo 3. 18: Yaşadığınız ilçedeki “kent konseyinin” etkinliklerine katılırmısınız?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hayır hiçbir etkinliğine katılmam	30,1	31,7
Nadiren katılırim	26,5	25,8
Bir fikrim yok	14,7	5,9
Zaman zaman katılırim	21,1	29
Evet her etkinliğine katılırim	7,5	7,7
Toplam	100	100

“Yaşadığınız ilçedeki “kent konseyinin” etkinliklerine katılırmısınız?” sorusuna verilen cevaplardan hareketle aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Ak Partili parti üyeleri yüzde 30,1 oranında yaşadıkları ilçedeki kent konseyinin hiçbir etkinliğine katılmamaktadırlar. Yüzde 26,5 nadiren katılma seçeneği ile beraber değerlendirildiğinde Ak Partili parti üyelerinin yaklaşık yarısı kent konseyinin etkinliğine katılmayı düşünmemektedirler. Her etkinliğe katılan parti üyesi oranı ise yüzde 7,5 gibi düşük bir orandadır.

CHP’li parti üyeleri açısından bakıldığında yüzde 31,7 oranında yaşadıkları ilçedeki kent konseyinin hiçbir etkinliğine katılmamaktadırlar. Yüzde 25,8 nadiren katılma seçeneği ile beraber değerlendirildiğinde CHP’li parti üyelerinin yaklaşık yarısından fazlası kent konseyinin etkinliğine katılmayı düşünmemektedirler. Her etkinliğe katılan parti üyesi oranı ise yüzde 7,7 gibi düşük bir orandadır.

Her iki parti üyelerine beraber bakıldığında kent konseyinin etkinliklerine hiç katılmama konusunda aynı tutumu sergiledikleri görülmektedir. Ak Parti ve CHP’li parti üyelerinin kent konseyinin etkinliklerine hiç katılmama oranları sırasıyla yüzde 30,1 ve 31,7’dir ve birbirine yakındır. Parti üyelerinin yaşadıkları ilçedeki kent konseyinin her etkinliğine katılma oranları karşısındaki tutumları da benzerlik göstermektedir. Ak Parti ve CHP’li parti üyelerinin sırasıyla birbirine yakın katılım oranları yüzde 7,5 ve 7,7’dir.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre, bu konuda Ak Parti ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.498$).

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019), kent konseyi konusunda şunları söylemektedir: “Ben hiç katılmadım. Bizde ilçede STK’lardan sorumlu yönetim kurulu üyesi vardır. Bu tür toplantılara genellikle o katılır.”

CHP Kartal Eski İlçe Yönetim Kurulu Üyesi S.A.A. (2019), bu konuda şu bilgileri vermektedir:

Kent konseyinin olduğu ilçede eğer bizim belediye varsa arkadaşlarımız katılır ve görüşlerini ifade ederler; ama eğer o ilçede biz muhalefette isek bu durumda sadece ilçe başkanımız veya ilgili sorumlu ilçe başkan yardımcımız katılır ve sadece o bizim adımıza konuşma yapar.

Ak Parti Avcılar Eski İlçe Yönetim Kurulu Üyesi ve halen İBB Meclis Üyesi H.İ. (2019), bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

Kent konseyi bizim için çok önemlidir. Oraya mümkün olduğunca bütün meclis üyelerimizle katılırız. İlçemiz önemli olabilecek konular hakkında görüşlerimizi ifade eder ve bu konuların belediyenin meclisinde gündeme yapılması için çalışırız.

İfadelerden hareketle her iki partinin kent konseyinin toplantılarına katılım konundaki yaklaşımları farklılık göstermemektedir. CHP’nin tavrı sadece o ilçede muhalefette olup olmama durumuna göre değişiklik arz etmektedir.

Tablo 3. 19: Kamu görevlileriyle herhangi bir şekilde partiye gelen bir sorunun çözümü için görüştünüz mü?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hayır görüşmedim	36,9	36,5
Nadiren görüştüm	34,4	37,8
Bu konuda bir fikrim yok	3,5	4,1
Sıklıkla görüştüm	10,3	11,3
Evet her zaman görüştüm	14,9	10,4
Toplam	100	100

“Kamu görevlileriyle herhangi bir şekilde partiye gelen bir sorunun çözümü için görüştünüz mü?” sorusuna verilen cevaplardan Ak Partili parti üyelerinin yüzde 36,9 oranında hiçbir kamu görevlisiyle görüşmediği görülmektedir. “Nadiren görüştüm” seçeneğiyle beraber değerlendirildiğinde bu oran yüzde 71,3 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır. Buna göre Ak Partili parti üyelerinin yaklaşık dörtte üçü kamu görevlileriyle partiye gelen bir sorunu görüşmemişlerdir. Partiye gelen bir sorunu her

zaman görüşen parti üyelerinin oranı ise, yüzde 14,9'dur. "Sıklıkla görüşürüm" seçeneğiyle beraber düşünüldüğünde bu oran, yüzde 25,2 olmaktadır.

CHP'li parti üyelerine bakıldığında Tablo 3.19'da görüldüğü gibi; parti üyelerinin yüzde 36,5 oranında hiçbir kamu görevlisiyle görüşmediği görülmektedir. "Nadiren görüştüm" seçeneğiyle beraber değerlendirildiğinde bu oran yüzde 74,3 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır. Buna göre CHP'li parti üyelerinin Ak Partili üyelerde olduğu gibi yaklaşık dörtte üçü kamu görevlileriyle partiye gelen bir sorunu görüşmemişlerdir. Partiye gelen bir sorunu her zaman görüşen parti üyelerinin oranı ise, yüzde 10,4'dür. "Sıklıkla görüşürüm" seçeneğiyle beraber düşünüldüğünde oran yüzde 21,5 olmaktadır.

Her iki parti beraber değerlendirildiğinde Ak Partili ve CHP'li parti üyelerinin herhangi bir şekilde partiye gelen bir sorunun çözümü için kamu görevlileriyle görüşme tutumlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre, bu konuda Ak Parti ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.384$).

Ak Parti Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi ve halen Fatih İlçesinden İBB Meclis Üyesi F.G. (2019), bu konuda şunları söylemektedir:

Ak Parti İstanbul İl Yönetiminde 5K (Kamu kurum ve kuruluşları koordinasyon komitesi) adı altında başkan tarafından oluşturulmuş bir yapı vardı. Bu yapıda örneğin eğitim, sağlık, maliye gibi birimlerden sorumlu il yönetim kurulu üyelerimiz vardı. Yerel yönetimler bu yapının dışındaydı. Oralarla yerel yönetimler birim başkanlığı ilgilenirdi. İl Yönetimine değişik kaynaklardan gelen sorunlar burada ele alınır ve kamu kurumlarındaki ilgili kişilere iletilir ve takip edilerek sonuçlar hakkında ilgili kişiye geri dönülüp bilgi verilirdi. Bunun dışında il başkanlığında 'Ak İletişim' diye bir birim Ankara ve Bakanlıklarla ilgili sorunları muhatabına iletip sorunların çözümüne yardımcı oluyordu.

CHP Eski Avcılar İlçe Başkanı E.B. (2019), sorunların çözümü konusunda düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

Biz, bir parti üyesi olarak hangi sorunu bürokrasiye nasıl taşıdık? Sorunu çözdük mü? Öyle birçok sorunla karşılaştık tabii ki özellikle genelde yaşadığımız sorunlar, vatandaşın sıkıntılarını çözümü konusunda. Takipçisi

olduğumuz mesela bir vatandaşımızın Avcılar'daki evinin doğru kullanılmaması. Oranın amaçları dışında kullanılıyor olması konusunda. Bir sahihsizlik var burada. Bütün kurumlar topu başkasını atıyor. Büyükşehir belediyesi yerel belediyeye atıyor, emniyet müdürlüğü belediyeyi suçluyor, kaymakamlık emniyete gönderiyor. Böyle kurumlar arasında gidip geliyoruz. Çözemiyoruz. Biz bu konunun çözümü için çok uğraştık, bunu hala çözemedik. Mesela olumsuz bir örnek olarak bunu söyleyebilirim. Bize gelen farklı farklı sorunlar var, özellikle 15 Temmuz ile ilgili haksızlığa uğrayanlar çok sayıda. Sosyal yardımların adaletsiz dağıtıldığı ile ilgili de sorunlar geliyor. Ama en çok iş arayanlarla ilgili sorunlar geliyor. Bunları da kendi imkânlarımızla çözmeye çalışıyoruz. Ancak Avcılar'da belediye ilgili sorunlar olunca daha rahat çözdüğümüzü söyleyebilirim.

Yukardaki her iki partinin parti üyelerinin anlatımlarından hareketle; Ak Parti'nin sorunları bürokrasiye taşımakta daha kurumsal yaklaşım sergilediği görülmektedir. Bunda Ak Parti'nin hem merkezî iktidarda hem de daha fazla sayıda yerel yönetimlerde iktidar olmasının rolü olduğu düşünülmektedir. CHP ise özellikle klasik yollarla daha çok kazandığı ilçelerde sorunları ilçe belediyelerine taşımaktadır. Bu arada E.B.'ın (2019) da ifade ettiği gibi, işe girme bahanesiyle CHP'den ayrılıp Ak Parti'ye kaydolun insanların olduğunun da altını çizmek gerekir.

Tablo 3. 20: Partinizin gerçekleştirdiği aşağıdaki eylemlere hangi düzeyde katılırsınız?

	Ak Parti (%)			CHP (%)		
	Hiç Katılmam	Ara Sıra Katılıyorum	Sürekli katılıyorum	Hiç Katılmam	Ara Sıra Katılıyorum	Sürekli katılıyorum
Miting	6	26,3	67,6	8,5	34,3	57,3
İmza kampanyası	16,7	31,7	51,6	14,2	29,5	56,3
Yürüyüş	9,9	33,1	57	12,2	33,5	54,3
Boykot	36	22,9	41,1	23,6	28,7	47,7
Forum	32	34,2	33,8	25,8	31,4	42,8
Hükümeti protesto eylemi	73,4	17,6	9	24,1	28,3	47,6

“Partinizin gerçekleştirdiği aşağıdaki eylemlere hangi düzeyde katılırsınız?” sorusuna alınan cevaplardan hareketle ulaşılan bulgular aşağıdaki gibidir:

Ak Partili parti üyeleri, Tablo 3.20'deki eylemlerden mitinge yüzde 67,6 oranında birinci derecede katılım sağlamaktadırlar. Arkasından ikinci ve üçüncü olarak, yüzde 56,3 ve 54,3 oranlarıyla imza kampanyası ve yürüyüş gelmektedir. Boykot yüzde 41,1 Ak Partili parti üyelerinin dördüncü tercih ettiği eylemdir. En az katılım sağlanan eylem ise, yüzde 9 ile hükümeti protesto eylemidir.

CHP'li parti üyelerine bakıldığında Tablo 46'deki eylemlerden mitinge yüzde 57,3 oranında birinci derecede katılım sağlamaktadırlar. Arkasından ikinci ve üçüncü olarak, yüzde 57 ve 51,6 oranlarıyla yürüyüş ve imza kampanyası gelmektedir. Boykot ve hükümeti protesto eylemi birbirine yakın bir şekilde yüzde 47,7 ve yüzde 47,6 oranında CHP'li parti üyelerinin dördüncü ve beşinci tercih ettiği eylemlerdir. En az katılım sağlanan eylem ise, yüzde 42,8 ile forum eylemidir.

“Hiç katılmam” seçeneği açısından parti üyeleri değerlendirildiğinde, Ak Partili parti üyelerinin yüzde 73,4 gibi yüksek bir oranda hükümeti protesto eylemine katılmamaları son 17 yıldır Ak Parti iktidarı olduğundan sürpriz değildir. CHP'de ise, katılmama oranları miting hariç yüzde 25'lerde seyretmektedir.

Her iki parti üyeleri beraber değerlendirildiğinde, ilginç bir şekilde Ak Partili parti üyelerinin partileri iktidarda olmasına rağmen daha fazla eyleme katıldıkları görülmüştür. Miting, imza kampanyası ve yürüyüş konusunda Ak Partili ve CHP'li parti üyelerin benzer tutumlar sergiledikleri görülmektedir. Özellikle hükümeti protesto eyleminde her iki parti üyelerinin tutumlarında bir farklılık olduğu açık bir şekilde gözükmemektedir.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre miting açısından Ak Partili ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.103$). İmza kampanyası bakımından Ak Partili ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p=.919$). Yürüyüş bakımından Ak Partili ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.205$). Boykot bakımından Ak Partili ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir fark yoktur ($p=.049$). Forum bakımından Ak Partili ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p=.736$). Hükümeti protesto eylemi bakımından Ak Parti ve CHP'li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p=.001$).

Kartal Eski Belediye Başkanı H.K. (2019) özellikle miting konusunda şu şekilde görüşlerini ifade etmektedir:

Mitingler, Ak Parti’de hep önemli olmuştur. Özellikle seçimlerde seçim gününden önce İstanbul’da tüm Türkiye’ye örnek olabilecek ve üst düzey katılımlı ve İstanbul’un en büyük alanında mitingler düzenledik. 2002 Genel Seçimler öncesi ilk büyük miting olan Zeytinburnu mitinginde Zeytinburnu’ndaki sahil alanına 1 milyon kişiyi toplamıştık. Günler öncesinden hazırlıklar başlayıp hangi ilçenin kaç kişi ile katılacağı, mahallelerin nasıl organize olacağı, insanların oraya nasıl taşınacağı, lojistik hizmetleri, miting alanının düzeni ve bayraklanması, kürsü, protokol alanı ve konuşmalar vs. titizlikle çalışılırdı. Kısaca, mitingler bizim için önemli mesajların verildiği bir gövde gösterisi gibidir. Miting öncesi tüm ilçeler aynı anda miting daveti ve Ak Parti bayrakları ile süslenirdi.

CHP Kartal Eski İlçe Yönetim Kurulu Üyesi S.A.A. (2019), miting ilgili şu bilgileri vermektedir: “Biz, son iki yıldır büyük mitinglerden vazgeçtik. Teşkilat olarak 20-30 kişilik küçük mitinglerin daha faydalı olduğunu düşünüyoruz. Birebir diyaloga önem veriyoruz”.

CHP’nin büyük miting düzenlememesini, küçük salon toplantılarını daha verimli olduğu söylemesinin dışında büyük mitinge yeterli katılımı sağlayacak insanları bulmak ve onları alana yönlendirecek ölçüde güçlü bir teşkilat yapısı olmadığına bağlamanın yanlış bir düşünce olmadığı düşünülmektedir.

3.5. Üyelerin Partilerinin Politikalarından Memnuniyet Düzeyi

Bu bölümde Ak Partili ve CHP’li parti politikalarından memnuniyet üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular paylaşılacaktır. Ayrıca parti içi demokrasi ve parti disiplini, parti yönetiminde şeffaflık konusu üzerinde durulacaktır.

Tablo 3. 21: Partinizin genel olarak politikalarından memnun musunuz?

	Ak Parti (%)	CHP (%)
Hiç memnun değilim	2,1	5,9
Memnun değilim	13,4	25
Bir fikrim yok	8,6	7,7
Memnunum	55,9	52,3
Çok memnunum	20	9,1
Toplam	100	100

“Partinizin genel olarak politikalarından memnun musunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında Ak Partili parti üyelerinin yüzde 20’si çok memnunum şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Yüzde 55,9 oranındaki memnunum diyen parti üyeleriyle beraber düşünüldüğünde toplam memnun olan parti üyelerinin oranı yaklaşık 75,9 gibi yüksek bir orana ulaşmaktadır. “Hiç memnun değilim” diyen parti üyelerinin oranı yüzde 2,1 gibi çok düşük bir düzeydedir. Yüzde 13,4 “memnun değilim” diyenlerle beraber düşünüldüğünde memnun olmayanların oranı yüzde 15,5 oranına ulaşmaktadır. Dikkat çekici bir şekilde yüzde 8,6 oranında “Bir fikrim yok” vardır. Bunları da memnun olmayanlar olarak düşünürsek toplam memnun olmayanların oranı yaklaşık yüzde 24,1’e ulaşır.

CHP’li parti üyelerine bakıldığında, Tablo 3. 21’de görüldüğü gibi yüzde 9,1 gibi çok düşük bir oranda parti üyesi çok memnunum şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Yüzde 52,3 oranında ise, memnunum diyen parti üyeleri vardır. “Hiç memnun değilim” diyen parti üyelerinin oranı yüzde 5,9 gibi çok düşük bir düzeydedir. Yüzde 25,0 “memnun değilim” diyenlerle beraber düşünüldüğünde “memnun olmayanların” oranı yüzde 30,9 oranına ulaşmaktadır. Ak Parti’de olduğu gibi dikkat çekici bir şekilde yüzde 7,7 oranında “bir fikrim yok” vardır. Bunları da memnun olmayanlar olarak düşünürsek toplam memnun olmayanların oranı yaklaşık yüzde 38,6’ya ulaşır. Bu oran Ak Parti’deki orandan daha yüksektir.

Her iki parti üyeleri birlikte değerlendirildiğinde Ak Partili parti üyeleri CHP’li parti üyelerine göre partilerinin politikalarından daha memnun görünmektedirler. Memnuniyet oranlarına bakıldığında yüzde 75,9 ve yüzde 52,3 oranlarından bu görülmektedir. Her iki parti üyelerine memnun olmayanlar açısından bakıldığında da CHP’de memnun olamayan parti üyeleri Ak Parti’ye göre daha fazladır. Memnun olmayan parti üyelerinin oranlarına bakıldığında durum yüzde 38,6’ya karşı yüzde 24,1 şeklindedir.

İstatistiksel olarak bakıldığı zaman t-testi sonuçlarına göre, parti politikalarından memnuniyet açısından Ak Partili ve CHP’li parti üyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözükmemektedir ($p=.001$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AK PARTİ VE CHP'DE ETKİSİZ KATILIM: İLGİLİ ÜYELER, İSTEKSİZ PARTİLER

Temsili demokrasilerin omurgasını, hiç kuşkusuz siyasi partiler oluşturmaktadır. Partilerin demokrasinin işleyişine ve kurumsallaşmasına hizmet etmesi için kendi iç yapılarında siyasi katılıma açık olması gerektiği düşünülmektedir. Partilerin iç yapısında siyasi katılıma açık olmaları için önceki bölümlerde tartışıldığı gibi parti içi demokrasiye açık olması ve karar mekanizmaları konusunda üyelerin siyasi katılımına imkân sağlamaları gerekir. Oysa araştırma bulgularının ortaya koyduğu gibi gerek Adalet ve Kalkınma Partisi'nde gerekse Cumhuriyet Halk Partisi'nde parti üyelerinin parti üst yönetiminin aldıkları kararlarda ve parti teşkilatlarının oluşumunda etkili olamadıkları görülmektedir.

İki partide üyelerin siyasi katılım konusunda etkisiz kalmalarına yol açan ana hatlarıyla üç faktör söz konusudur: Parti tüzüklerinden kaynaklanan nedenler, partilerin uygulamasından kaynaklanan nedenler ve üyelerin performansından kaynaklanan nedenler. Bu bölümde araştırmada ele alınan iki partide etkisiz katılıma yol açan bu faktörler üzerinde durulacaktır.

4.1. Parti Tüzüklerinden Kaynaklanan Nedenler

Bir partide parti içi demokrasinin var olup olmadığı, kararların alınış biçimi ve uygulanışına, parti üyelerinin katılımını sağlayacak yolların açık olup olmadığına, parti genel merkezinin ve parti liderinin parti teşkilatındaki ağırlık düzeyine bağlı olduğu düşünülmektedir. Başka bir ifadeyle, üyelerin ve parti teşkilatlarının tabandan başlamak suretiyle partilerin karar mekanizmasına ne kadar nüfuz ettikleri hususu parti içi demokrasinin aynasını oluşturmaktadır.

Her iki partinin tüzüklerine bakıldığında, partilerin alt kademelerindeki parti üyelerinin parti teşkilatlarının oluşturulmasına karıştırılmadığı görülmektedir. Pratikte gözlenen ise teşkilatlanmaya parti üst düzey yöneticilerinin pragmatik yaklaştığı, parti üyelerinden ise, herhangi bir fikir ya da düşünce talebi olmadığı, sadece onaylamak için onlara sunulduğu şeklindedir. Parti üyelerinin siyasi katılım kanallarının neredeyse kapalı olduğu görülmektedir. Parti kurucuları partinin sahibi gibi

davranarak teşkilatı istedikleri gibi oluşturma yoluna gitmektedirler. Parti yönetimlerinin tüzüklerinden kaynaklardan sebeplerden ötürü parti üyelerinin siyasi katılımı oldukça etkisizdir.

Bu konuda CHP Eski İlçe Başkanı E.B. (2019) düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Ben, Cumhuriyet Halk Partisi'nin önündeki en önemli meselesinin bu olduğunu düşünüyorum. Yani kendi iç işleyişinde sorunlar yaratan, tartışmalar yaratan bu verimsiz ortamın ancak tüzüğümüzün ciddi biçimde yeniden ele alınması ile düzelebileceğine inanıyorum.

AK Parti Eski Fatih İlçe Başkanı A.B.Ö. (2019) ise, bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki biçimde açıklamaktadır.

İlk gün partiye girerken yapılan tüzük çok doğruydu ondan sonra maalesef kendi isteklerine göre değiştirdiler ve parti içi demokrasiyi etkilediler. Keyfi değişiklikler çok ihtiyaç hissedilmediği sürece yapılmamalıdır”.

Her iki parti üyelerinin parti tüzüğünün keyfi ve kişiye bağlı olarak değiştiğini ve tüzüğün parti içi demokrasinin yerleşmesi bakımından yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Her iki parti üyeleri de parti tüzüğünün mevcut halinden memnun değillerdir.

Parti tüzüklerinden kaynaklanan katılımı engelleyici nedenler aşağıda dört başlık altında toplanmıştır.

4.1.1. Parti Yönetiminin Oluşumu

Ak Parti ve CHP’de parti yönetiminin tüzüğe göre oluşumuna değerlendirileceği bu kısımda önce Ak Parti’de tüzüğe göre parti yönetiminin nasıl oluştuğuna bakılmıştır.

Ak Parti’de tüzük incelendiğinde güçlü bir Genel Başkan modeli öngörüldüğü görülmektedir. Tüzük, Ak Parti’de Merkez Karar Yönetim Kurulu ve onun yürütmesi olan Merkez Yürütme Kurulu Genel Başkan ve Parti’nin üst yönetiminde bulunan kişilerin, parti üzerindeki hakimiyetini sağlamaktadır. Genel Başkan’ın Görev ve Yetkileri başlığı altındaki 77. Maddede “Genel başkanın teklifi üzerine Merkez Yürütme Kurulu ile alt kademelerin yönetim ve yürütme organlarının üye sayısını belirlemek, gerektiğinde artırmak veya azaltmak” (Ak Parti, 2019: 79), tüzüğün 80.

Maddesine göre; MYK'nın belirlenmesi, MYK arasındaki işbölümü, danışman atanması, uzmanların tayini, yükselmesi ve işten çıkarılması gibi iş ve işlemler, hep Genel Başkanın istek ve oluruyla yapılmaktadır (A.g.e.: 82).

Disiplin cezalarında bağışlama yetkisinin kullanılabilmesi, tüzüğün 117. Maddesinde de belirtildiği gibi ancak Genel Başkanın önerisiyle mümkün olabilmektedir (A.g.e.: 117). Ak Parti tüzüğünde bir önemli organ daha vardır: Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu. Tüzüğün 101. Maddesinde, Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu'nun oluşturulma amacı, farklılıkları zenginlik kabul ederek parti içi çekişmelerin barış yolu ile giderilmesi olarak açıklanmıştır (A.g.e.: 98). Uygulamada problemlerin çoğu bu kurula gelmeden çözülmektedir.

CHP açısından tüzüğe bakıldığında zaman tüzük maddelerinden hareketle yine güçlü bir Genel Başkanlık modeli olduğu görülmektedir. Tüzüğün Harcamalar başlığı altındaki 75. Maddede “*Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcılarına, Genel Sekretere ve Merkez Yönetim Kuruluna, Parti Meclisine ya da parti tüzelkişiliğine karşı kovuşturma yapılamaz*” denmektedir (CHP, 2018: 82). Parti Meclisinin Görevleri başlığı altındaki 21. Maddede “*Genel Başkanın ya da Merkez Yönetim Kurulunun önerisi üzerine disiplin cezalarının bağışlanmasını karara bağlar*” denilmektedir (A.g.e.: 27). Merkez Yönetim Kurulu başlığı altındaki 22. Madde “*Genel Başkan Yardımcılarının sayısı ve görev alanları Genel Başkan tarafından belirlenir*” şeklindedir (A.g.e.: 28). Aynı şekilde tüzüğün Olağanüstü Kurultay başlığı altındaki 48. Maddesinde “*Olağanüstü kurultayda gündemden başka bir konu görüşülemez. Seçim yapılamaz. Ancak Genel Başkan gündeme seçim maddesi koyabilir*” denilmektedir (A.g.e.: 48). Tüzüğün Kurultayda Seçimler başlığı altındaki 51. Maddesinde “*Parti Meclisi üyeliğine aday olmak için en az on (10) kurultay delegesinin ya da Genel Başkanın yazılı önerisi gerekir*” denmektedir (A.g.e.: 49). Bu maddelerin hepsi güçlü bir Genel Başkanlık modelinin göstergesi olduğu gibi parti üyelerinin etkisiz katılımına sebep olan uygulamalar olarak görülmektedir.

Parti yönetiminin şeffaflığı ile partinin işleyişiyle ilgili herhangi bir olay, gelişme veya düzenlemeden parti üyelerinin bilgi sahibi olup olması, her şeyin açık olarak gerçekleşmesi de partinin iç işleyişi hakkında bize önemli bilgiler vermektedir. Bir parti üyesinin de ifade ettiği gibi, CHP’de mahalle yönetimlerinden ilçe başkanlıklarına kadar yönetim kurulu üyeliklerinde yıllarını harcayan parti üyeleri çalışmalarının karşılığı olarak bir üst kademeye geçmekte zorlanmaktadırlar (M.D.,

2019). Alınan bir karar öncesi parti üyelerini bilgilendirme, bilgi isteme, yoklama yapma gibi bir yaklaşımın çoğu zaman olmadığı parti üyeleri tarafından ifade edilmektedir. Karar verici konumunda olunmadığı sürece kararları etkileme imkânının olmadığı parti üyeleri tarafından ifade edilmektedir (M.D., 2019).

Parti üst yönetiminin oluşumu konusunda Avcılar CHP Eski İlçe Başkanı E.B.'nin (2019) parti teşkilatlarının seçiminde önemli rol oynayan delegelerin parti üst yönetimi tarafından belirlenmesi ile ilgili olarak kullandığı aşağıdaki ifadeler anlamlıdır.

Tavan tabanı belirliyor, sonra işte al gülüm ver gülüm bir durum ortaya çıkıyor. Bu doğru değil. Burada gerçekten demokratik, şeffaf, katılımcı bir belirleme süreci olsa tabandan başlayarak tavana kadar partimiz daha gerçekten etkin, yetkin insanları bulabilir.

Buna benzer biçimde halen İBB Meclis Üyesi olan H.İ. (2019), “*Bu durum ülkemizin demokrasi seviyesi ile doğrudan ilgilidir. Demokrasimizin gelişmesinde en büyük engel parti üst yönetiminin kendi pozisyonlarını korumak için en alt birim olan delegeleri belirlemek istemesidir*” şeklinde düşüncelerini ortaya koymaktadır.

Parti içi demokrasinin önünü açmanın parti içinde demokratik uygulamaların önünü açmakla mümkün olacağı düşünülmektedir. Özellikle liderlerin ve parti üst yönetiminin yönetimde kalma veya yönetimlerini devam ettirmek için başvurdukları yollar parti içi demokrasinin ve parti üyelerinin siyasi katılımının önündeki en büyük engel olarak durmaktadır. Parti tüzüğü ile bu yolun kapatıldığı düşünülmektedir. Partide yeni yönetim anlayışına uygun parti kültürünün parti içinde hâkim kılınmasının ve seçmenlerin destek verdiği liyakate dayalı kişilerin önseçimler ve seçim yoluyla belli mevkilere gelebilmesinin parti içi demokrasi açısından önemli sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir.

4.1.2. Görevden Alma

Siyasi Partiler Kanunu'nun 19 ve 20. Maddeleri il ve ilçe teşkilatları ile diğer teşkilat mensuplarının nasıl işten el çektilereceği hakkındadır (Siyasi Partiler Kanunu, 1983: 19,20). Bu maddelere dayanarak her iki partinin tüzüklerine bakıldığı zaman görevden alma ile ilgili maddelerin var olduğu görülmektedir.

Ak Parti tüzüğünde “İşten el çektirme” başlığı altında, görevden alma koşulları 58. madde ile düzenlenmiştir (Ak Parti, 2019: 62). İlgili hallerden birinin gerçekleşmesi durumunda, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun, İlçe ve İl Başkanı ile yönetim kurullarına kısmen veya tamamen işten el çektirmeye yetkili olduğu görülmektedir. Belde Başkan ve Yönetimi hakkında aynı yetki İl Yönetim Kurulu’na kullanılmaktadır. Usulüne uygun olarak alınmış el çektirme kararları parti içi işlemler açısından kesin olmaktadır. 57. Maddeye göre de sadece kademe başkanına işten el çektirilmesi veya herhangi bir nedenle başkanlığın boşalması hallerinde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından başkan ataması yapılmaktadır (A.g.e.: 92).

Ak Parti’de ilk kuruluş yıllarında uygulamada “seçimle gelen seçimle gider” yaklaşımının olduğu görülmektedir. Ancak yıllar sonra “seçimle gelenlerin seçimle gitmemeye” başladığı bir durum oluşmuştur (Kıvanç, 2019). Ak Parti’de CHP’den farklı olarak çoğu zaman “görevden alma” yerine başkanlar parti üst yönetimi veya bir üst kademe başkanı tarafından yapılan görüşmeler sonucunda ikna edilerek istifa dilekçesi sunmakta ve görevi bırakmaktadırlar. Bu açıdan çok çok nadir olarak görevden almalar söz konusu olmaktadır.

CHP Tüzüğü’nün 25. maddesi “Görevden Alma” hakkındadır (CHP, 2018: 32). Buna göre, belli sürelerde yapılması gereken işleri yapmayan veya partinin siyasi ilkeleriyle, doğrultusuyla, yaşam anlayışı ile ve çalışma kurallarıyla bağdaşmaz tutum ve davranış içine giren il, ilçe, belde başkanı ve il, ilçe, belde yönetim kurullarının üyeleri, bağlı oldukları üst yönetim birimi tarafından gerekçeli kararla görevden alınmaktadır. M.A.İ. (2019), CHP’de ilçe başkanlıkları başta olmak üzere görevden almanın en çok yapılan bir işlem olduğunu söylemektedir. Parti içi demokrasi uygulamasına aykırı olduğu düşünülen bir örnek olarak CHP’de, Deniz Baykal’ın Genel Başkan olduğu dönemde parti genel merkezi yan kademelerinin (Gençlik ve Kadın Kolları) kongrelerinin 8 yıl yapılmaması gösterilmektedir. Gençlik ve Kadın Kolları başkanları bu dönemde seçilemediğinden atanmıştır. Parti üst yönetimince uygun olmayanlar ise görevden alınmıştır (Kasa, 2014: 137).

Parti üyeleri ile yapılan mülakatlarda ifade edildiği gibi parti teşkilat mensuplarının yönetim tarafından görevden alınması partili üyeler tarafından hoş karşılanmamaktadır. Ak Parti Kartal İlçe Belediye Meclis Üyesi M.B. (2019) parti teşkilat mensuplarının görevden alınması konusunda ise aşağıdakileri söylemektedir.

Seçimle gelen il ve ilçe başkanlarının doğrudan görevden alınmasının kanaatimce Ak Parti'nin kuruluşundan bu yana genel temayüllere aykırı olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla büyük suçları olmadığı sürece biz istifa müessesesinin daha uygun olacağını daha onore edilerek veya kongre ile değiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Avcılar CHP Eski İlçe Başkanı E.B. (2019) görevden alma ile ilgili düşüncelerini şöyle açıklamaktadır:

Seçimle gelen seçimle gider. Yasal yanlış yapmadığı sürece ilçe başkanının genel merkez tarafından görevden alınmasını doğru bulmuyorum. Yeni kongrenin sonuna kadar süresinin dolmasını beklememiz lazım. Cumhuriyet Halk Partisi'nde göreve nasıl geleceğimiz belli değil; ama nasıl gideceğiniz belli.

Gerek CHP'de gerekse Ak Parti'de ihraç süreçleri parti içi demokrasi anlayışına aykırı olarak büyük ölçüde parti üst yönetiminin öngörülerine uygun olarak şekillenmekte, buna paralellik gösteren birim başkanları görevlerine devam etmekte, uygun olmayanlar ise görevden alınmaktadır. Bu da üyelerin özgür düşüncelerini kısıtladığı gibi onlar üzerinde bir çeşit Demokles'in Kılıcı gibi durmaktadır.

4.1.3. Parti Kongreleri

Parti kongrelerinde delege seçimlerinin önemli bir konu olarak her zaman ön plânda olduğu düşünülmektedir. Çünkü il, ilçe ve parti üst yönetimi sonuçta delegelerin verdiği oylarla şekillenmektedir.

Ak Parti Tüzüğü'nün ilgili maddelerine göre Büyük Kongre; il, ilçe ve belde kongresinde seçilmiş delegeler ile tabii delegelerden oluşmaktadır (Ak Parti, 2015: 33, 34, 44, 47). Partiler için en önemli yapı olması bakımından Ak Parti'de "Delege Seçimleri", üyelere duyurulması açısından demokratik gözükmemektedir. Tüzüğü'nün 30. Maddesinde belirtildiği gibi, üyelerin listeleri delege seçiminden en az 15 gün önce köy ve mahallede uygun bir yerde ve ilçede ilçe binasında askıya çıkarılmaktadır. Daha sonra yapılan seçimlerle delegeler belirlenmektedir. Ne var ki, Ak Parti'de kongrelerde "liste yöntemi" uygulanmaktadır (A.g.e.: 39). Ak Parti'de kongreler kongre takvimi ile başlamaktadır. Genel merkez her il için kongre takvimini belirlemekte ve süreç başlamaktadır. Kongre takvimi belirlendikten sonra delege

seçimleri de başlamış olmaktadır. Ak Parti’de delege seçimlerinin tarihi açıklandıktan sonra her ilçede bir salonda tüm parti üyeleri davet edilerek önce delegeler belirlenmektedir. İlçedeki mahalle sayısına ve mahalledeki üye sayısına bağlı olarak konulan sandıklarda parti üyeleri oy kullanmaktadırlar. Bir ilçe için seçilen delegelerin sayısı en fazla 400 olabilmektedir. Bu 400 kişi ise, ilçe kongresinde ilçe yönetimini belirlemektedir. Bu aşamada Ak Parti’de çoğu zaman kongrede bir liste olması eğilimi ağır bastığından delegelerin kimlerden oluştuğu fazla önem arz etmemektedir. Ancak ilçe yönetim kurulu belirlenirken il yönetimini belirleyecek delegeler de ilçe kongresinde seçileceğinden tüm ilçeler göz önüne alınarak şekillenecek il yönetimine karşı bir liste çıkarma ihtimali olan delegelerin olmamasına özen gösterilmektedir. Sonuçta il yönetiminde çoğu zaman tek liste olması ihtimali yüksek olduğundan delegelerden taban bulan bir kişinin kendi listesini çıkarabilme ihtimaline karşı gerekli tedbirler her zaman alınmaktadır. İl Kongresinde, Büyük Kongrede, MYK, MKYK ve Genel Başkan seçiminde aynı tutumun sergilendiği düşünülmektedir.

CHP il ve ilçe kongrelerinde sadece il veya ilçe başkan ve yönetim kurulu üyelerinin yer aldığı blok liste uygulaması kullanılır (CHP, 2018: 43). Yönetim Kurullarını belirleyen delegeler ise, Parti Üst Yönetiminin müdahalesi sonucu il ve ilçe başkanları tarafından oluşturulmaktadır. Kendilerini seçtirmek isteyen başkan ve yönetim kurulu adayları kendilerine yakın üyeleri delege yapmaktadır. Teamül ve tüzüğe göre ilçe başkanları, kendisini seçecek kişileri önce üye sonra da delege yapmaktadır. Bu durum zincirleme olarak genel merkeze kadar ulaşmaktadır. Demokratik gözükmeyen bu durum parti içinde yoğun eleştirilere sebep olmaktadır. Bu yapıda aday olmak, listeye girmek, başkanlığa talip olmak oldukça zor gözükmektedir. Bir başka söyleyişle, partinin iç işlerinde demokratik uygulama ve parti üyelerinin siyasi katılımı adına olumlu bir şeyler söylemek zor gözükmektedir.

Parti kongrelerinde partilerin tüzüğünde değişiklik yapılabileceği gibi parti yönetimleri de oluşturulmaktadır. Ne var ki, parti yönetiminde bulunan gruplar genelde kongreleri, partideki ağırlıklarını sürdürecektir şekilde yapılandırmaktadırlar. Öncü'nün (1976) ifade ettiği gibi, “*Bütün büyük ve karmaşık örgütlerde küçük bir yönetici azınlık kendi iktidarını sürekli kılmak eğilimindedir*”.

Uygulamada görülen Türkiye’de parti kongrelerinin parti liderlerinin partilerindeki hakimiyetlerini pekiştirme işlevinin devam ettirilmesi şeklindedir. Tan ve arkadaşları (2016), gelişmiş demokratik ülkelerle karşılaştırma bakımından “*Batı’da demokratik*

siyasal partiler, kongrelerde yapılan demokratik seçimlerle oluşan organlarca, kongrelerde belirlenen politikalar içinde yönetilir. Bizde ise 'kongre', parti başkanlarının çalışmalarında kimleri kullanacaklarını duyurdukları toplantıların adıdır!" şeklinde düşüncelerini ifade etmektedirler.

Delege seçimleri konusunda mülakat yapılan parti üyeleri delegelerin parti tabanı tarafından seçimle belirlenmesi ve üst yönetimin müdahalesi olmaması gerektiğini söylemektedirler. Bu konuda CHP Belediye Meclis Üyesi ve Meclis Başkanı M.D. (2019) düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Parti üst yönetimi pozisyonlarını korumak için delegeleri istediği gibi belirlemek istemektedir. Bu 'amaca giden her yol mubahtır' anlayışıdır ki doğru bulmuyorum. Bu tarz işlemler partinin niteliğinin artmasını engeller. Bunun en basit örneği belediye başkan adayımız. Altı ay önce Avcılar'a geldi, ilişkileri sayesinde şu anda Belediye Başkan adayımız.

Ak Parti İBB Meclis Üyesi F.G. (2019)'da "Delegelerin daha özgür bir şekilde iradelerini kullanmalarına imkân tanınmalı" şeklinde konuşmuştur.

Bulgularımız kongre süreçleri ve bu süreçlerde belirlenen delegelik sisteminin partilerde parti içi demokrasiyi engelleyen önemli mekanizmaları barındırdığını göstermektedir. Buradan hareketle delegelik sistemini temsili demokrasinin sulandırılmış bir yöntemi olarak gören ve bu nedenden dolayı delegelik sisteminin lağvedilerek bunun yerine doğrudan demokrasi ilkesinin hayata geçirilmesi ve böylece partilerin daha demokratik bir yapıya kavuşturulmasını savunanlar olmuştur (Yanık, 2006: 151).

4.1.4. Aday Belirleme

Parti üyelerinin en çok rahatsızlık duydukları konuların başında aday belirleme konusu gelmektedir. Uygulamada adayların çoğunlukla parti üst yönetimi tarafından belirlenmesi parti üyelerini böyle bir tutuma ittiği düşünülmektedir.

Milletvekili ve belediye başkan adaylarının belirlenmesinde her iki parti tüzüğü incelendiğinde; adayların belirlenmesinde "eşit yarış şartları" yerine "seçimi nasıl kazanırız?" düşüncesinin ön plânda olduğu gözükmektedir. Önseçim, Siyasi Partiler Kanun'unda zorunlu aday belirleme yöntemi olarak düzenlenmişken, 1986 yılında

yapılan değişlikle zorunlu olmaktan çıkartılmıştır. Her iki partide de belirleyici olanın parti üst yönetimleri olduğu görölmektedir.

Ak Parti’de tüzüğün 124. Maddesinde aday seçiminde uygulanan yöntemler önseçim, teşkilat yoklaması ve merkez yoklaması olduğu yazılmaktadır (Siyasi Partiler Kanunu, 1983: 124). Daha çok uygulanan sistemin teşkilat yoklamasına bağlı olarak merkezi yoklama olduğu görölmektedir. Teşkilat yoklaması pratikte yapılmakta ancak bugüne kadar dikkate alındığı durumların çok fazla olmadığı düşünölmektedir. Bazen teşkilat yoklamasının uygulamada merkez yoklamasına katkı verdiği gözlemlenmiştir. Yine aynı madde içinde bulunan

“Hangi seçim çevresinde hangi usul veya usullerle ve usulün hangi ölçekte uygulanacağına Merkez Karar ve Yönetim Kurulu’na karar verilir. Ancak milletvekili seçiminde, seçim çevrelerinin en az %50’sinde ön seçim veya teşkilat yoklaması usullerinden birinin uygulanması ile aday belirlemesine özen gösterilir” ifadeleri de parti üst yönetiminin gücünü göstermesi bakımından önemlidir.

Ak Parti’de tüzük gereği, parti üyeleri kurulan sandıklarda sırayla ilçe yönetimi, il yönetimi vs. delegelerini seçmektedirler. Bu delegeler ise, ilçe yönetimi ve il yönetimini belirlemektedir. Bu açıdan delegelerin seçimi çok önemlidir. Bu seçim yapılırken uygulamada delegeler parti teşkilat birimi tarafından “tek tek” elden geçirilmektedir. Sadakat yaklaşımını önemseyen delegelerin tercih edilme ihtimalinin daha yüksek olduğu görölmektedir. İlerde bir ilçe veya il kongresinde başkan olmak isteyenler karşısında “delegelerin tutumu” önem arz etmektedir. Diğer taraftan ilçe başkanının istifası istendiğinde kongrede yine delegeleri istediği gibi belirlememiş ilçe başkanı koltuğunu çok rahat kaybedebilmektedir.

Ak Parti Avcılar’dan sorumlu Eski İstanbul İl Yönetim Kurulu Üyesi O.H. (2019), aday belirleme toplantılarına katılımı konusunda şunları söylemektedir:

Aday belirleme toplantılarında benim dönemimde kurullar oluşturulmuştu. İlçelerdeki bu kurullara “İlçe Koordinasyon Kurulu” denirdi. Bu kurullar o ilçeden sorumlu il yönetim kurulu üyesi, varsa Ak Partili Belediye Başkanı, ilçe başkanı, ilçe gençlik kolu ve kadın kolları başkanından oluşurdu. Her hafta ilçede bu kurul toplanır ve o ilçenin hemen hemen bütün sorunları burada görüşölürdü. Her ilçeden sorumlu bir il yönetim kurulu üyesi vardı.

Ayrıca il yürütme kurulunda da her yürütme kurulu üyesi (aynı zamanda il başkan yardımcısı) de üç ilçeden sorumluydu. Meclis üyesi adayları bu kurullarda konuşulur ve daha sonra il başkanlığına aktarılırdı. Ayrıca il yürütme kurulunda da bütün adaylar görüşülürdü. Son listeler yukarıya gönderilirdi. Ancak sonuçta çok sürprizlerle karşılaştık.

CHP’de tüzüğün 55. Maddesinin 3. fıkrasında “merkez yoklaması” vardır (CHP, 2018: 57). Buna göre adaylar, Parti Meclisince saptanır. Bu da dışardan gelen herkesin kolaylıkla aday olmasının yolunu açmaktadır. Böylece ayrıca önseçim uygulamasının önüne geçilmiş olmaktadır. CHP ayrıca çıkardığı aday belirleme yönetmeliği ile de parti üst yönetiminin daha rahat hareket etmesini sağlamaktadır (CHP, 2018a).

Bir CHP Parti üyesi eskiden CHP’li parti üyelerinin daha katılımcı olduğunu, vekillerin daha çok önseçimle belirlendiğini, eleştiri kültürünün var olduğunu, liderin partili vekiller tarafından eleştirildiğini; ancak günümüzde bir lider hegemonyası olduğunu, liderlerin eleştirilmediğini liderle birlikte parti üst yönetiminin belirleyici olduğunu parti üyelerinin siyasi katılım kanallarının kapalı olduğunu vurgulamaktadır (M.S., 2019).

CHP Avcılar Eski Belediye Meclis Üyesi E.B. (2019), aday belirleme konusunda şunları söylemektedir:

CHP’de sistem merkezi çalışmaktadır. Her şey hemen hemen her zaman yukarıdan belirlenmektedir. Yıllarca ilçe başkanlığı yaptım hiçbir meclis üyesi, belediye başkanı veya milletvekili belirleme toplantısına katılmadım. Bizim en büyük problemlerimizden birisi de bu.

Bu ifadelerden partide üst mevkilere gelebilmek için “tanımlı” bir yolun olmadığı, partinin en alt kademesinde yer alan delegelerin iradesinin seçimlerde tam olarak yansıtılmadığı anlaşılmaktadır.

Gerek Ak Parti gerekse CHP’de, parti tüzüklerinde aday belirlemede büyük ölçüde parti üst yönetimleri etkili olmaktadır ve tüzük bunun yolunu açmaktadır. Ancak siyasi partiler kanununda da önseçimin zorunlu olmaktan çıkarılmasının bu yolu açtığı düşünülmektedir. Her iki partide de önseçim tüzükte olmasına rağmen pratikte uygulama alanı bulamamaktadır.

Her iki partinin tüzüklerine bakıldığında, bu tüzüklerin parti liderlerinin kalıcılığı ve sürekliliğine göre değiştirildiği düşünüldüğünde, parti kongrelerindeki uygulamalar

göz önüne alındığında parti içi demokrasinin uygulama alanı bulma ihtimalinin düşük bir seviyede kaldığı görülmektedir. Nitekim yapılan mülakatlarda her iki parti üyelerinin yukarıdaki ifadeleri bunu doğrular niteliktedir.

Bir ülkede siyasi sistemin demokratik olduğunu söylemek, o ülkeyi yönetmeye talip olan siyasi partilerin kendi iç işleyişlerinde de demokratik bir anlayışı benimsemeleri ve demokratik kuralları hâkim kılması ile mümkün olabileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle *“parti içinde demokratik kuralları uygulamayıp, demokrasi kültürünün yerleşmesi için çaba harcamayan bir partinin, iktidara geldiğinde ülkeyi yönetme aşamasında demokratik bir anlayışı uygulamaya koyabilir mi?”* sorusu zihinlerde hep soru işareti olarak kalacağı kanaati oluşmuştur.

4.2. Partilerin Uygulamalarından Kaynaklanan Nedenler

Parti disiplini, parti üyelerinin sınırlı bireysel inisiyatif kullanabilmeleri, parti yönetimlerinin kuşaklar arası uyuşmazlığı yeterince okuyamamaları, parti yönetimlerinin partiye yeni üye kazandırmadaki yaklaşımları ve kısıtlayıcı engellerin yanı sıra partilerde aşılamayan hemşericilik bağları ve partilerdeki kimlik kaynaklı imtiyazlar siyasi katılımın neden partilerde sağlıklı işlemediğinin nedenleridir. Aşağıda beş başlık altında konuyu incelenecektir.

4.2.1. Parti Disiplini ve Sınırlı Bireysel İnişiyatif

Ak Parti Kartal Eski Belediye Başkanı ve İstanbul Eski İl Genel Meclis Başkanı H.K. (2019) da, *“Her konuda partinin söylediği esastır”* şeklinde düşüncelerini ifade ederek Ak Parti parti yönetiminin bu konudaki tavrını ortaya koymaktadır.

Bu konuda mülakat yapılan CHP’li parti üyelerinin tamamı grup kararlarının hepsine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Ak Partili parti üyeleri de farklılıklar olsa da çoğunlukla aynı şekilde düşünmektedirler.

Ak Parti’de genellikle grup kararına uyulmaktadır. Gerek Eski İl Genel Meclislerinde gerekse Belediye ve Büyükşehir Meclislerinde kararlar grupta uzunca tartışılmakta ve sonunda bir karar alınmaktadır. Her üç mecliste grup başkan vekili doğrudan il ve ilçe başkanlarıyla irtibat halindedir. Siyaset kurumunun mesajları doğrudan grup başkan vekili ile meclislere iletilmektedir. Bu kararlara bazen itirazlar olmaktadır. Partinin

listesinden seçime girip meclis üyesi olan üyeler, çoğunlukla mecliste olma sebeplerinin parti olduğu bilinciyle hareket etmektedirler. “Önemli olan kararların” hemen hepsinde kararı değiştirmenin neredeyse imkânsız olduğu düşünülmektedir. Ancak Ak Parti’de “ekip ruhu” yaklaşımı şeklinde ifade edilen “aynı görüşte olmazsam bile görüşlerimi ifade ederim; ancak grup bir karar alınca ona uyarım” yaklaşımı oldukça fazla rastlanan bir durumdur. Çoğu zaman Mecliste görüşülecek konular parti gruplarında tartışılıp ortak bir karara varılmakta ve Mecliste ona göre hareket edilmektedir.

CHP’nin eski il genel meclisi grup toplantılarındaki gözlemlerimizden hareketle CHP’de de her üç meclisteki grup başkanı parti il ve ilçe başkanının meclisteki temsilcisidir. Ancak Ak Parti ile kıyaslandığından grup başkanının yaptırım gücü daha zayıf olduğu düşünülmektedir. Kararlar burada da tartışılır; ancak tartışmaların harareti daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Meclis üyelerinin bazen sandık isteği bile söz konusu olabilmektedir.

Mülakat yapılan CHP’li bir parti üyesi belediyenin yanlışlarına karşı çıktığı için dört kez disiplin kuruluna verilmiş; ancak dördünde de aklanmıştır (A.E.Ö., 2019).

Eski Ak Parti Fatih İlçe Başkanı A.B.Ö. (2019), bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ortaya koymaktadır.

Ben, parti ile beraber hareket edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Benim fikrimin ters pozisyonda olması bile eğer çoğunluğun fikri partide bu şekildeyse uygulamam gerektiğini düşünüyorum. Ama mutlaka o kararın görüşülmesinden yanayım ve bu kararı da oy çokluğuyla almakta da fayda görüyorum. Bu kararların doğru olup olmadığını öncesinden tartışmak gerektiğine inananlardanım.

Ak Parti Kartal Eski belediye Meclis Üyesi ve İl Genel Meclis Eski başkanı H.K. (2019), parti disiplini konusunda şunları söylemektedir:

Grup içerisinde kararlar tartışılır, kararlara son hali verilir, teklif haline getirilir ve artık bu noktadan sonra o karara uymak lazım. Eğer uymazsak o zaman parti olmanın anlamı kalmaz.

Parti içi disiplin en çok parti teşkilatlarının oluşumunda sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Parti teşkilatlarının oluşumunda, parti üst yönetiminin belirlenmesinde izlenen yollardan parti üyelerinin rahatsız olduğu gözlemlenmiştir. Teorik olarak delege

sistemi demokratik yöntem olarak görülmesine rağmen uygulamada tamamen beklendiği gibi gerçekleşmemektedir.

Bütün yukardaki söylemlerden hareketle çok net bir şekilde parti disiplininin her iki partide de çok sıkı bir şekilde uygulandığı söylenebilir. Ancak parti üyelerinin parti disiplinine uymaları çoğu zaman özellikle de stratejik kararlar öncesinde üyeler tarafından olumsuz bir şekilde anılmaktadır.

Sonuç olarak, “Herhangi bir konuda partinin söylediği esastır,” yaklaşımının her iki partide de ağır bastığı görülmektedir. Ancak bazı durumlarda oylama öncesinde parti üst yönetiminin kararıyla parti disiplinine uyulmayarak yapılan oylamada karara karşı alınacak tutumu parti üyelerinin kişisel tercihlerine bırakmak parti içi demokrasi açısından olumlu bir adım olarak düşünülebilir.

4.2.2. Partilerde Kuşaklar Arası Uyuşmazlık

Ülkemizin nüfusu içinde genç seçmenlerin genel seçmen nüfusu içinde önemli bir yeri vardır (Baş, 2017). Değişen hayat şartları, sosyal yaşam ve teknoloji özellikle gençlerin hayata bakış açılarını yaşlılardan farklı bir noktaya taşımış, daha bireysel, daha rahat bir hayat anlayışı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gençlerin önemli beklentisi olmuştur. Gençlerin beklentilerine cevap veremeyen siyasi partilerin varlıklarını sürdürebilmelerinin kolay olmayacağı, daha fazla gence yer veren partilerin ise, siyasette daha kalıcı olacakları düşünülmektedir.

Lower (2008), “*her kuşağın kendine özgü özellikleri, değer yargıları, tutumları, güçlü ve zayıf yönlerinin*” olduğunu belirtmiştir. Bugün için beş kuşaktan bahsedildiğinde bunlar; Sessiz Kuşak (1925-1945), Bebek Patlaması (1946-1964), X Kuşağı (1965-1981), Y kuşağı(1982-1999) ve Z Kuşağı (2001’den sonra doğanlar) şeklindedir (Twenge, Campbell, Hoffman, & Lance, 2010: 1118). Burada her kuşağın kendine özgü karakteristik özelliklerinin olduğunu hatırd tutmak gerekir.

Bu kuşaklar arasında özellikle “*Z kuşağı bireyselliğe önem vermekte, en yeni iletişim araçlarını kullanmakta, iş arkadaşlarıyla dost olmayı tercih etmekte, yeniliğe açık, haberleşmek için e-posta yerine sosyal medyayı kullanmakta, arkadaşlık ilişkilerini ise, ağırlıklı olarak Facebook üzerinden yürütmekte, teknolojiyi doğal yaşam standardı olarak*” algılamaktadır. Temel değerleri ise; “*öğrenmek, paylaşmak ve*

üretmektir” (Kyles,2005: 53-55). Z Kuşağı internetin içinde doğmuş ve yeni teknolojilerle beraber büyümüştür.

Her iki parti yönetimlerinin okuyamadığının da yukarıda bahsedilen kuşaklar ve gelişmeler olduğu düşünülmektedir. Kuşaklar arası uyumsuzluk olarak ortaya koyulmaya çalışılan; mevcut seçmen yapısının (yukardaki tanımlara göre Y ama daha çok Z kuşağı) özellikle genç seçmen yapısının TBMM’de iyi bir temsilinin olmadığıdır. 2019 nüfus sayımında yaş gruplarına göre yapılan analiz incelendiğinde mevcut her iki partinin milletvekillerinin iyi bir temsil oluşturmadığı görülmektedir (TÜİK, 2018; Kumtepe, 2018; Bostan & Sertkaya Doğan, 2019).

Mecliste yer alan milletvekillerinin yaş dağılımına bakıldığında karşımıza çok çarpıcı bir tablo çıkmaktadır (TBMM, 2020). Tablo 4.1’de görüldüğü gibi her iki partide 24 yaş altı milletvekili sayısı yok denecek kadar azdır. Ak Parti’de sadece tek bir milletvekili bu yaş aralığında yer alırken CHP’de bu aralıkta hiç milletvekili yoktur. Halbuki ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 8’i 20-24 yaş arasındadır. Bu yaş aralığında yer alıp temsil edilmeyenlerin sayısı 6 milyondan fazladır. Buradan hareketle 20-24 yaş grubunun mecliste temsilinin olmadığı görülmektedir. Benzer biçimde 25-34 yaş aralığında Türkiye’de yaşayanların toplam nüfusa oranı yaklaşık yüzde 15 civarında iken Mecliste temsil oranlarına bakıldığı zaman Ak Parti’de yüzde 3’ün altında, CHP’de ise yüzde sıfırdır. Böylece 25-34 yaş aralığında yaklaşık 10 milyondan fazla seçmenin Mecliste temsil imkânı bulamadığı görülmektedir.

Öte yandan 45-59 yaş grubuna bakıldığında gerek Ak Parti’de gerekse CHP’de ülke nüfusunun çok üzerinde bir temsilin olduğu görülmektedir. Ak Parti’de mevcut vekillerinin yaklaşık yüzde 60’ı, CHP’nin ise yaklaşık yüzde 59’u bu yaş aralığındadır. Oysa ülke nüfusunun bu aralıktaki oranı yüzde 18 civarındadır. Bu veriden de anlaşıldığı gibi bu yaş aralığındaki milletvekili sayısı iki partide de buna tekabül eden nüfusun üç katından daha fazladır. Yine 60-69 yaş aralığında yer alan milletvekili oran Ak Parti’de, ülke nüfusuna göre 2,5; CHP’de ise, 3 kat daha fazladır.

Tablo 4. 1: Ak Parti ve CHP'nin TBMM'deki milletvekili sayıları (2020) ve Yaş Gruplarına Göre Türkiye Nüfusu (2019)

Yaş	Ak Parti		CHP		Türkiye		
	Sayı	%	Sayı	%	Yaş	Sayı	%
24 ve altı	1	0,34	0	0	20-24	6.624.078	7,97
25-34	8	2,75	0	0	25-34	12.730.328	15,31
35-44	45	15,5	21	15,1	35-44	12.552.227	15,1
45-59	175	60,1	82	59	45-59	14.598.929	17,55
60-69	56	19,2	32	23	60-69	6.277.441	7,54
70 ve üstü	6	2,06	4	2,88	70 ve üstü	4.828.055	5,81
Toplam	291	100	139	100	Toplam	57.611.058	69,28

Ak Parti'nin söylemlerine bakıldığında gençlere önem verdiği görülmektedir. Milletvekili seçilme yaşını 18'e indiren parti olmasına rağmen gençlerin nüfusları oranında TBMM'de yer almasına imkân verilmediği görülmektedir. Benzer bir değerlendirme CHP için de yapılabilir. Parti tüzüğü'nün 56. Maddesi "Kotalar" hakkındadır. Bu maddenin 1. ve 2. fıkkı aşağıdaki gibidir:

Merkez yoklaması yoluyla saptanacak milletvekili, il genel meclisi ve belediye meclisi adaylıklarında, parti meclisi seçiminde, il ve ilçe yönetim kurullarının seçiminde, il kongre delegeleri ve kurultay delegeleri seçimlerinde yüzde otuz üç (%33) cinsiyet ve yüzde yirmi (%20) gençlik kotası uygulanır. Bu özelliklerde yeter sayıda aday çıkmazsa katılan adaylarla tespit ve seçim yapılır.

Burada CHP kadınlara ve gençlere yüzde 33 ve 20 oranında kota tanımladığı halde genç milletvekili oranı bu partide de sembolik düzeyde kalmaktadır.

4.2.3. Parti Üyeliği ve Kısıtlayıcı Engeller

Anket ve mülakatlardan elde edilen bulgulara göre, CHP'ye üye olmanın kolay olmadığı; ancak Ak Parti'ye üye olmasının ise, kolay gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

Üyenin deyim yerindeyse "CHP'ye uygunluğunun kontrol edilmesinin" uzun bir süreç olduğu gözükmemektedir. Bir kişinin üye olması için Partiye gelmesi gerekmektedir. CHP'li parti üyeleriyle yapılan mülakatlardan üyeliğin oldukça zorlu

süreçlere bağlı olduğu görülmektedir. Bir üyenin özetle verdiği şu bilgi bu tezi doğrulayıcı niteliktedir: CHP’de partiye üye olmak için mutlaka o kişi ilçeye gelmek zorundadır. İlçe başkanının o kişiyi soruşturması, referanslarına bakması ve uygunluk vermesinden sonra ancak üye kaydı gerçekleştirilebilmektedir. Bu süreç en az altı ay sürmektedir (E.B., 2019).

Anket, mülakat ve gözlemlerimiz bize Ak Parti’nin insanları oldukları gibi partiye kabul eden bir yapıda olduğunu göstermektedir. Parti’de üyelik işlemleri çoğunlukla partinin teşkilatları vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Parti üyeliği konusunda Avcılar Eski İlçe Başkanı E.B. (2019)’ın ifadelerinden CHP’de partiye üyelik sürecinin zorlukları kolayca görülmektedir. Ak Parti’nin sahip olduğu teşkilat yapısı ve üye kazandırma yaklaşımı daha sonuca yönelik gözükmektedir. Bu konuda Ak Parti Kartal Eski Belediye Başkanı H.K. (2019), şunları söylemektedir:

Yeni üye kazandırma bir gelenek olarak eskiden beri çok iyi yapılan işlerden biridir. Hemen hemen her ilçe teşkilatında olduğu gibi Kartal’da da ilçeden özellikle kadın ve gençlik kollarından üyelerimizin öncülüğünde ilçede hangi mahalleye gidilecekse o mahalledeki ilçe yönetim kurulu üyeleri ve mahalle başkanının da katılımıyla daha önceden mahalle başkanınca belirlenmiş adreslere bizzat gidilerek elimizdeki üye formlarıyla yeni üye yapılmaya çalışılır. Bunda da başarılı olduğumuzu söyleyebilirim.

Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi F.G. (2019), partiye yeni üye kazandırma konusunda farklı bir konuya dikkat çekerek şunları söylemektedir:

Gençleri Ak Partiyle tanıştırmak amacıyla lise mezunu ve üniversiteye yeni başlayan gençler için İl Başkanlığımız İstanbul’un her ilçesinde “Gençler Buluşuyor, Geleceği Konuşuyor” adı altında 100-200 kişilik salonlarda toplantılar yapardı. Burada toplumun iyi tanıdığı siyasi görüşü ne olursa olsun köşe yazarı veya STK temsilcisi bir konuşmacı çağrılır, konuşturulur ve arkasından İl Başkanının konuşmasından sonra gençlerden sorular alınır ve arkasından gençler orada bulunan Ak Partili üyeler tarafında partiye üye yapılırdı.

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019), adaylık konusunda şunları söylemektedir:

CHP de partiye üye olmak için iki kişinin referansı gerekmektedir. Biz mahallelerde duyurular yaparız. Partiye üye olmak isteyenler ilçeye gelir;

ancak hemen üye yapmayız. 6 ay kadar bekler ve izleriz. Olumlu kanaat gelirse parti üye kartını kendisine göndeririz.

CHP Kartal Eski İlçe Yönetim Kurulu Üyesi S.A.A. (2019), üyelikle ilgili şu bilgileri vermektedir:

CHP’de sokakta üye yapmak yoktur. Ev ziyaretlerinde, cenazelerde karşılaştığımız kimselerden üye olmak isteyen varsa bilgileri alınır ve ilçeye iletilir. Daha sonra ilçede bu değerlendirildikten sonra o kişi ilçeye çağrılır. Referanslarına da bakılarak üye yapılır.

Avcılar Eski İlçe Başkanı E.B. (2019) ise, partiye üye yapmayla ilgili olarak “*Parti üye kayıt formu ilçeden dışarı çıkamaz. Üye olmak isteyen partiye gelmek zorundadır. İlçe başkanının onayı gerekir. Parti üye kartı dört aydan önce çıkmaz*” şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

Bulgularımız parti üyeliğinin, Ak Parti’de ve CHP’de farklı şekilde işlediğini göstermektedir. Ak Parti, koşul aramaksızın yasal olarak parti üyesi olabilen herkesi üye yapmak için hummalı bir çalışma içinde iken; CHP’nin “çok seçici” davrandığı düşünülmektedir. CHP’de üye koçanlarının ilçede durması ve çok kıymetli evrak muamelesi görmesi yaklaşımı ile ilçe yönetimi ve ilerde parti yönetimini belirleyecek olan delegelerin kontrol altında tutulduğu düşünülmektedir. Ayrıca CHP’de referansında önemli bir engel olduğu düşünülmektedir. Bütün bu tutumların da partinin üye sayısını arttırmanın önünde bir engel olarak durmakta olduğu düşünülmektedir. Bu tutumun uygulamaya yansıdığını bugün her iki partinin Türkiye’deki üye sayılarına bakıldığında görülmektedir. Ak Parti’nin 10.195.904 üyesine karşılık CHP’nin 1.257.753 üyesi vardır (T.C. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 2020).

4.2.4 Partilerde Aşlamayan Hemşericilik Bağları

Hemşericiliğin özellikle ülkemizde siyasi hayatta önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Kurtoğlu, 2012). Çaha ve Guida (2011: 201-202), bu konuda “*Meclis adaylarının belirlenmesinde “memleket faktörü önemli bir etken olarak tüm partiler tarafından göz önünde bulundurulduğunu”* söyleyerek siyasi partilerin yerel veya genel seçimlerde aday belirlerken “Balkan Kökenlilik, Doğululuk, Karadenizlilik, Rumelilik gibi bölgesel dengeleri” dikkate almak durumunda kaldıklarını ileri sürmektedirler.

“Hemşeri” adı altındaki yapılanmalar genel olarak göç alan yerleşim yerlerinde aynı memleketten gelenlere kaymaktadır (Kurtoğlu, 2005: 3). Coşkun (2003: 76), “Ankara’daki sivil toplum örgütlerinin aşağı yukarı üçte birlik bir kısmını hemşeri dernek ve vakıfları oluşturduğunu” söylemektedir.

Hemşerilik bağları bir çeşit ilişki ağı olarak işlemektedir. Bu ilişkide ortaya çıkan durum “kollamacılıktır”. Hemşeri temelli bir bağ oluştuktan sonra kişiye özel ilişki başlamış olmaktadır. Kurtoğlu, (2012: 143), “*Bunun için öncelikle, kültür içinde bulunan bir temanın yardımına ihtiyaç*” olduğunu belirtmektedir. Bu ihtiyacı karşılayan araçlardan biri hemşericiliktir. Hemşeri dernekleri, siyasi partilerde, yetkili makamlara atamalarda kendi memleketlerinden olma yönünde baskı yapmaktadırlar. Parti içindeki atamalarla başlayan halka belediye başkanlığına ve milletvekilliğine kadar uzanmaktadır. Son zamanlarda gerek Ak Parti’de gerekse CHP’de bir bölgemizin yetkili makamlarda baskın hale gelmesinin temelinde bu yatmaktadır.

Roniger & Ayata (2004: 362), hemşericiliğin Türkiye’de önemli rol oynadığını belirterek, hemşericiliğin hem sol hem de sağ partilerde görüldüğünü ileri sürmektedirler.

Ak Parti, CHP’ye göre yeni olduğu için CHP’ye göre geniş kitlelere daha fazla açık olmakla birlikte kuruluş yıllarındaki uygulamalarıyla şimdiki uygulamaları arasında dikkate değer düzeyde farklılık bulunmaktadır. Pragmatik yaklaşım sergileyen parti yönetimi, “oy deposu” olarak gördüğü her kesime olduğu gibi hemşeri derneklerine de ilgi göstermiş ve buna bağlı olarak parti üyelerinin ve yetkili isimlerin belirlenmesinde bu dengeleri gözetir olmuştur. Örneğin, ilçelerdeki belediye başkanlıklarının ve meclis üyeliklerinin belirlenmesinde hemşericiliğin belirleyici bir faktör olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın yapıldığı tarihler itibariyle Ak Parti’nin İstanbul ilçelerinde ilçe başkanlığı yapanların büyük çoğunluğunun Karadenizli olması bunun göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Aynı şekilde her iki partinin il başkanı da aynı bölgedendir. Ak Partili İlçe Belediye Başkanlarına bakıldığı zaman da yine büyük çoğunluğunun aynı bölgeden olduğu görülmektedir. Hatta bunların aynı bölgede sadece iki ilden olduğu gibi bir tablo söz konusudur. Ak Parti hükümetine bakıldığı zaman Karadeniz’deki bir ilden üç tane bakan olması dikkat çekicidir. Araştırma yaparken İstanbul özelinde bu tür bölge seçiminin belirleyici bir faktör haline geldiğine tanık olunmuştur.

Sosyal Demokrat Partilerdeki hemşeri ilişkilerini Kartal ilçesi örneği üzerinden inceleyen Schüler'e göre Anadolu'dan İstanbul'a gelenler hemşerilik bağlarına dayanarak siyasi parti içinde aidiyet bilinci oluşturmaktadırlar. Parti üyeliği, ayrıca gurbete uyumu kolaylaştırmakta, geleneklere ve memlekete olan bağları ayakta tutmaktadır (Schüler, 1999: 176). Schüler'in (209: 203) aşağıda söyledikleri bu manada çok anlamlıdır:

Tunceli, Erzincan ve Sivas ve doğusunda yer alan ilçeler, Alevilerin yoğun olduğu yerler olarak bilinir. Bu illerdeki seçmen tercihi göz önünde bulundurulduğunda, Alevilerin dini inançlarının bir siyasi partiye bağlanmaları ile yakından ilişkili olduğu görülecektir. SHP Kartal ilçe örgütünde bazı hemşeri gruplarının başka partilerde olduğundan daha çok temsil edilmeleri bu etnik ve dinsel ilişkilerle de açıklanabilir.

CHP içindeki hemşericilik, diğer partilerde olduğu gibi seçim dönemlerinde etkinliğini artırmaktadır. Seçim dönemlerinde adaylarda veya seçim listelerinde dengeleri korumak ve seçimleri kazanmak için kurulacak koalisyonlarda da hemşericilik öne çıkmaktadır. Parti içinde daha üst görevlere gelmek isteyen parti üyeleri hem partide hem de seçmen kitlesi içinde hemşerilerinin gücüne dayanarak hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadırlar. Diğer taraftan parti üst yönetimi de daha alttaki parti üyelerine dayanarak parti içinde gücünü korumak için hemşericilik üzerinden siyaset yapmaktadır. Önceki bölümlerde belirtildiği gibi CHP içinde bu ilişki ağından rahatsız olan belli bir kesim bulunmaktadır.

CHP Eski İlçe Başkanı ve Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi M.S.'in (2019), bu konudaki düşünceleri aşağıdaki şekildedir:

Temsilde adalet diyorsunuz, temsilde adalet yok; bilgi, birikim diyorsunuz, bilgi birikim yok; sonra Ankara'dan kimin adamı varsa o geliyor. Sosyal demokrasi bu değil, demokrat parti örgütlenmesi bu değil.

Ak Parti Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi ve halen İBB Büyükşehir Belediye Meclis üyesi ve Grup Sözcüsü F.G. (2019) ise, düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır:

Parti üyelerinin partilerde karşılaştıkları en önemli sorunlar; ekipçilik, adamcılıktır. İnsanları siyaset yapmaya özendirmek gerekir. Dürüst ve samimi olarak topluma faydalı işler yapacak insanların siyasette olması siyasete kalite getirir. Toplum için faydalı projeleri olan, bilgi birikimi olan

ve dürüst insanların siyasete kazandırılması için; parti içinde bu kişilerin bu özellikleri ile öne çıkması için fırsatlar oluşturulması; partilerde adam kayırmacılığın, ekipçiliğin önüne geçilmesi gerekir.

Her iki partili parti üyelerinin ifadelerinden anlaşıldığı gibi her iki partilerdeki hemşericilik çok net ve açık bir biçimde parti üyeleri tarafından da dile getirilmektedir. Bu konu parti üyelerinin en çok rahatsız oldukları konuların başında gelmektedir.

Kısaca, gerek AK Parti’de gerekse CHP’de hemşericilik bağlarının belirleyici olduğu kanaati oluşmuştur. Bunun sadece bu iki partiye özel bir durum olmayıp yukarıda ifade edildiği gibi Türk siyasi yaşamının genel bir özelliği olduğu düşünülmektedir.

4.2.5 Partilerde Kimlik Kaynaklı İmtiyazlar

Giddens & Sutton (2016: 1089), kimlik için “*Bir kişinin kim olduğu ve onun için nelerin anlamlı olduğu ile ilişkili karakterinin ayırt edici özellikleri*” tanımlamasını yapmaktadırlar. Bir toplumda farklı kimliklerin var olmasıyla o toplumda çok kültürlü bir yapı oluştuğu düşünülmektedir. Çok kültürlülük ise, inançları farklı ortak bir kimlik duygusu olan grupların oluşturduğu bir toplumda ortaya çıkan kültürel çeşitliliktir. Çok kültürlülük; dine, ırka dayalı, etnik veya konuşulan dilden kaynaklanan farklılıklardan doğan bir çeşitliliği içinde barındırmaktadır. Giddens & Sutton (2016: 1079), “*Çok kültürlülüğü, bütün etnik grupların eşit bir şekilde ekonomik ve politik yaşamı paylaşmasına izin vermek.*” olarak ortaya koymaktadır. Burada ince bir ayrıntı olarak Canatan'ın (2008: 101-102), “*Bir ülke çok kültürlü olabilir fakat bu durum o ülkenin çok kültürcü olduğu anlamını taşımamaktadır.*” düşüncesini de hatırlatmakta yarar vardır. Çok kültürlülükle ilgili çalışmaların amacı, toplumu tek tipleştirmeden, bütün farklılıkları kabullenip birlik beraberlik oluşturma durumudur (Bağlı & Özensel, 2005: 41-42). Birçok ülkede uygulanan politikalara bakıldığında bu tek tipleştirme projesinin başarılı olamadığı görülmektedir. Bununla birlikte, homojen kimlik oluşturma projesi olan modernleşme bugün felsefi düzeyde de yoğun bir eleştiriye uğramaktadır (Özyurt, 2008: 219).

Kimlik, öte yandan bir çatışma kaynağına da dönüşebilir. Bugün Orta Doğu’da halihazırda görülen anlaşmazlıkların ana kaynağının mezheplerden kaynaklanan sebepler ya da diğer bir ifade ile kültürel kimlikler olduğu düşünülmektedir. Sünni ve Şii gibi değişik dini mezheplere dayalı farklılıklar insanlar arasında çatışmalara sebep

olmaktadır. Bütün bu söylediklerimizin siyasi partilerle ve üyeleriyle olan ilişkisi, farklı grupların siyasette yer alıp söz sahibi olma istekleridir. Demokratik toplumlarda bir yandan kimlik grupları partileri iktidar mücadelesinin bir aracı olarak kullanırken bir yandan da partiler kimlik gruplarıyla yoğun etkileşim kurarak onlardan güç almaya çalışmaktadırlar. Okumuş (2007: 158), kimlik siyasetinin önemini, “*Siyasi partilerin programları, kimlikleri ve ideolojileri ile seçmenlerin beklentileri arasında gerçekleştirilecek bir örtüşme siyasi partilerin rakiplerine göre daha avantajlı bir konuma geçmesini sağlayacaktır*” ifadesiyle dile getirmektedir. Ne var ki, etkin siyasi katılım açısından bakıldığında partilerin herhangi bir kimliğin blokajı altına girmeksizin herkese açık olması son derece önemlidir.

Araştırmada ele alınan iki partideki kimlik politikasına bakıldığında karşımıza bazı yönleriyle benzer ama genel olarak iki farklı tablonun çıktığı görülmektedir:

Konuya Ak Parti açısından bakıldığında, Ak Partinin kimliğini muhafazakâr-demokrat bir parti olarak tanımladığı görülmektedir. AK Parti programına göre etnik köken, cinsiyet, inanç ve siyasi görüş ayrımı yapılmaksızın eşit vatandaşlık hakları savunulmaktadır. Parti programına göre, millet iradesi her şeyin üzerinde tutulmalı ve insan hakları, özgürlük, tüm etnik ve dini gruplara saygı gibi demokratik değerler korunmalıdır (Ak Parti, 2017: 100). Ak Parti, ilk yıllarda farklı siyasi çizgideki aktörlere yer vererek partiyi çok kimlikli bir yapıya tahvil etmeye çalışmıştır. Bununla birlikte AB uyum sürecinin öngördüğü yol haritasından da yararlanarak önceki döneme ait tek tipleştirici politikalarla mücadele edilmiştir. Bu amaçla birçok kurumda düzenlemeler yapılmıştır. Yerleşim yerlerine Kürtçe isimlerinin yeniden verilmesi, orta öğretimde Kürtçe seçmeli derslerin açılması, bazı üniversitelerde Kürt Dili ve Edebiyatı bölümlerinin kurulması ve Kürtçe yayın yapan TRT Şeş kanalının kurulması bu bağlamda atılan önemli adımlardır (İpek, 2019: 166). Ak Parti, aynı zamanda 2009 yılından başlayarak Çözüm Süreci adı altında Kürt sorununu çözmeye dönük önemli adımlar atmıştır (Satana, 2012; Özdemir & Özkan, 2020: 549). Ne var ki, çözüm sürecinde masanın karşı tarafında duran HDP, Ak Parti'nin attığı adımları yetersiz görmüş ve 2015 Temmuz'una gelindiğinde de barış masasını devirmiştir. Celep (2014), HDP'nin barış masasını devirme nedenini aşağıdaki ifadelerle dile getirmektedir:

Fakat HDP ve Kürt-yanlısı siyasi partiler barış sürecinin ve demokratik açılımın yetersizliğini ve yüksek olan seçim barajını eleştirmiş ve Kürt

halkının sosyo-ekonomik ve etnisite-temelli dezavantajını vurgulamıştır. Kürt meselesinin yanı sıra HDP, AK Parti'nin demokrasi, insan hakları, cinsiyet eşitliği, çevre ve kaynak dağıtım konularındaki politikalarını da eleştirmiştir.

Ak Parti, 2015 genel seçimlerine kadar Kürtlerin yoğun olarak desteklediği bir parti olmasına rağmen çözüm sürecinin başarıya ulaşamaması, Ak Parti içinde Kürtlerin hassasiyetini rencide edecek birtakım açıklamaların yapılması gibi faktörler Kürtlerin giderek HDP'ye kaymasına yol açmıştır. Bu da HDP'nin 2015 genel seçimlerinde yüzde 10'luk ülke barajını aşarak tek başına Mecliste yer almasına neden olmuştur.

Ak Parti, Kürt sorununu çözmeye dönük adımlar attığı gibi, Alevi Açılımı adıyla Alevilerin taleplerini almayı ve sorunlarını çözmeyi öngören bir dizi çalışma gerçekleştirmiştir. Ancak bu çalışmalardan somut bir sonuç çıkmadığı düşünülmektedir. Bu da Alevilerin öteden beri Ak Parti'ye karşı olan mesafesinin daha da fazla açılmasına yol açmıştır. Ak Parti'nin 2011 genel seçimlerinden sonra karşılaştığı Gezi Park olayları, 17-25 Aralık operasyonları, FETÖ darbe girişimi gibi varlığını tehdit eden gelişmeler karşısında giderek Millî Görüş çizgisine kayışı, Alevilerle arasındaki mesafeyi bugün daha fazla derinleştirdiği düşünülmektedir.

Araştırma bulgularımız, CHP'de ve parti üyeleri arasında dinî kimliği baskın grup (Bal, 2011: 31) siyasetinin dikkate değer düzeyde olduğunu göstermektedir. Önceki bölümlerde belirtildiği gibi araştırma bulgularına göre CHP'li üyelerin rahatsızlık duyduğu hususlardan biri "Partideki kimlik siyaseti"dir. CHP'de kimlik siyasetinin çok eskilere gittiğini gösteren bir örnek olarak 1993 yılında Genel Başkanlık için yapılan kongre öncesinde adayların kimlik gruplarından kaynaklanan gücü Kömürcü'nün (2008: 384) aşağıdaki ifadelerinde görülmektedir:

Seçim sürecinde Karayalçın, "Toplumsal Dönüşüm Projesi" adını verdiği bildirisiyle "yenilenme" arzusuna yanıt vermeye çalışırken, Gürkan daha çok geleneğin ve statükonun temsilcisi olarak algılanıyor, delege gücünü Kürt ve Alevi delegelerden alıyordu.

Alevilerin kültürel değerlerini yaşama ve yaşatmada karşılaştıkları sorunların çözümü olarak daha çok CHP'yi tercih ettikleri gözlemlenmektedir (İpek, 2019: 135). Alevilerin CHP'ye olan yakınlıkları Cumhuriyetin kuruluş felsefesine ve bu partinin Cumhuriyetle özdeşleşmesine dayanmaktadır (Özkırmı, 1996). Schüler (1999: 161), Alevilerin CHP'ye duydukları bağlılığı Atatürk'ün 22 Aralık 1919'da Cemalettin

Efendi'yi Hacı Bektaş'ta ziyaret etmesine bağlanmaktadır. Sosyal demokrat partiler, parti programlarında hiçbir zaman kendilerini açıkça herhangi bir azınlığın sözcüsü olarak tanımlamamaktadırlar. Ancak pratikte Aleviler genel olarak kendini bu kimlikle tanımlayan CHP çizgisine daha yakın hissetmektedirler. Schüler (1999) 1980'lerin ortalarında SHP'de Alevi ve etnik kökeni ağır basan kişilerin rollerinin arttığını, bu dönemde Alevilerin özellikle doğu illerinde CHP'ye yöneldiğini belirtmektedir. Cansun'un (2013: 462) araştırmasına göre Aleviler, yaşadıkları ayrımcılığa ve sorunlarının sahiplenilmesine karşı CHP'yi bir çıkış yolu olarak görmektedirler.

Araştırmamıza konu olan ilçelerden biri olan Kartal ilçesi Alevi nüfusunun yoğun yaşadığı ilçeler arasındadır. Alevi sivil toplum örgütlerine üye olanlar aynı zamanda CHP ilçe yönetiminde de faaliyet göstermektedirler. Alevilere ait derneklerin ve federasyonların etkisiyle Aleviler kimlikleri üzerinden siyaset yapmayı tercih etmektedirler. Bu da onların partide daha fazla görünür olmasına yol açmaktadır. Araştırma sürecinde mülakat yapılan değişik görevdeki bazı CHP'li parti üyeleri, kimlik temelli siyaset eleştirisi yapmaktadırlar. Bu tür üyeler, göreve talip olunurken Alevi olmanın ön plânda olmasının liyakat ve ehliyetin önüne geçtiğini vurgulamaktadırlar.

Kısaca, araştırma bulgularımızdan hareketle, CHP'de kimlik politikasının son yıllarda artış gösterdiği ve bunun da CHP'nin geniş kitlelere açılımını önemli ölçüde engellediği düşünülmektedir.

4.3. Parti Üyelerinin Performansından Kaynaklanan Nedenler

Tezin başında da belirttiğimiz gibi parti üyelerinin siyasi katılımını incelerken Dahl'ın (1963: 56) ilgi (siyasi olayları izleme derecesi), önemseme (siyasi olaylara verilen önem derecesi), bilgi (siyasi olaylarla ilgili sahip olunan bilgiler) ve eylem (siyasi kararları etkilemek için gösterilen çabalar) şeklindeki siyasi katılım düzeyleri yaklaşımı esas alınmıştır. Aşağıdaki bölümlerde araştırma bulgularımıza dayanarak her iki parti üyelerinin “ilgi”, “önemseme”, “bilgi” ve “eylem” bakımından nasıl bir performans sergiledikleri ortaya konulacaktır.

4.3.1. İlgil, Bilgi ve Önemseme Bağlamında Üye Performansı

Siyasi olayları izleme derecesi ya da ilgi bakımından her iki parti üyeleri ile ilgili olarak yapılan çalışmayı görsel ve yazılı medya açısından televizyon izleme ve izlenen programlar, gazete ve kitap okuma, radyo dinleme, sosyal medya ya da diğer bir söyleyişle “Yeni Medyayı” (Göksu, 2015: 4) takip düzeyi olarak da internet kullanımı açısından değerlendirme yapılmıştır.

Araştırma bulgularımıza göre, geleneksel ve sosyal medya beraberce değerlendirildiğinde; siyasi olayları izleme derecesi bakımından her iki partinin parti üyelerinin iyi bir performans sergiledikleri, siyasi katılım açısından tamamının olmasa bile çoğunluğunun siyasete ilgi gösterdiği, bunun için çaba harcadığı sonucuna varılmıştır. Parti üyeleri arasında yarından fazlasının televizyonu izleyerek, kitap okuyarak ve sosyal medyayı kullanarak siyasi katılımında bulunduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, her iki partinin parti üyeleri değişik sebeplere dayalı olarak partilerinin siyasetlerini önemsemektedirler. Parti üyelerinin partiye bağlılık oranının yüksek oluşu, partilerini desteklemek için birtakım değerleri önemsemeleri; dürüst, namuslu, cesur, kararlı olmak gibi milletvekillerinde aradıkları özellikler; üye olduğu partileri kendilerine en yakın görmeleri, partilerinden bir vekilin başka partiye geçmesi durumunda parti değiştirmemeleri; akrabalarından birisinin parti değiştirence kendi partilerinde kalmaya devam etmeleri siyaseti önemsemelerinin bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Bütün bunlardan hareketle önemseme bakımından her iki partiye kayıtlı üyelerin aktif bir katılım sergilediği sonucuna varılmıştır.

Araştırma bulgularımıza göre; seçim rehberi, parti tüzüğü, seçime doğru yapılacaklar, parti teşkilatı iç yönetmeliği, parti programı, parti liderinin konuşmalarının olduğu kitap gibi partiye ait doküman ve kitapçıkların gerek Ak Parti gerekse CHP’de parti üyelerinin yarısından fazlası tarafından okunduğu görülmüştür. Bu da üyelerin partilerinin ideolojileri, söylemleri ve felsefeleri bağlamında dikkate değer düzeyde bilgilenme süreci içinde olduğunu göstermektedir.

Ancak siyasi partiler kanunu ve kongre yönetmeliğini okuma konusunda parti üyeleri tarafından sergilenen performans son derece düşüktür. Bu da bu iki dokümanın seçilme ve partideki işleyişle ilgili olduğu, parti üyelerinin her ne kadar bu dokümanlarda yazılı olsa da yazılı olmayan kuralların ağır basması sonucu partinin üst kademelerine gelme

ve alınan kararları etkilemenin yolunun bunlardan geçmediği kanaatlerinden ötürü bu konuda bilgilenme ihtiyacı duymadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularından hareketle vurgulanan bir diğer nokta ise, her iki parti üyeleri arasında ilk olarak okunan doküman ve kitapçıkların seçimlerle ilgili olanlar olduğudur. Parti üyeleri kendi üzerlerine düşen bir görev olarak dokümanları okuyarak bilgilenme şeklinde siyasi katılımını sağlamaktadırlar.

Partiler tarafından seçim sonrası iktidara geldiklerinde yapacağı icraatları açıklayan seçim beyannamelerinin parti üyeleri tarafından okunup okunmadığı konusunda araştırma bulguları her iki parti üyelerinin büyük çoğunluğunun bu konuda dikkate değer bir performans sergilediğini göstermektedir.

Her iki partinin parti üyelerinin yarıya yakınının ülkenin önemli konulardaki (demokrasi, ekonomi, dış politika gibi) politikaları hakkında bilgi sahibi olması, her iki partinin parti üyelerinin tamamının partilerinin il başkanını tanıması bilgilenme konusundaki performansının bir göstergesi olarak okunmaktadır.

Fatih ilçesinden İBB Meclisi Üyesi F.G. (2019), bu konudaki şunları söylemektedir:

Ben, zaten il teşkilatında iken avukat olmam sebebiyle seçim işlerinde görev yapıyordum. Zaten seçim zamanı teşkilatta ne kadar avukat varsa onları belirleyip bu konular üzerinde yoğunlaşır ve onları seçimle ilgili birimlerde görevlendirirdik. Seçim zamanlarında yapılması gerekenleri teşkilata anlatmak için parti tüzüğünü, seçim beyannamesini, seçim zamanında ilçe seçim kuruluna nasıl itiraz edileceği konusunda dokümanlar hazırlardık. Tüm bu dokümanları hazırlayabilmek için okumamız gerekirdi. Tabii başta siyasi partiler kanununu. Bizim hazırlıklarımızı, tüm teşkilatla zaman zaman toplantı yaparak, onları eğiterek, bizim hazırladığımız dokümanları onlara anlatarak paylaşırdık. Dolayısıyla bütün teşkilat üyelerimiz yani ilçe yönetimleri, mahalle teşkilatlarımız, sandık başkanı, yönetimi olmak üzere herkes iyice öğrenirdi.

Eski CHP İlçe Başkanı O.K. (2019), aşağıdaki ifadelerle konuyla ilgili düşüncelerini ortaya koymuştur:

Biz, sandık örgütlenmesini son seçimlerde çok iyi yaptık. Sonuçları her seferinde tam olarak alabiliyoruz. Partinin internet sistemi var, orada o verileri arkadaşlar bilgisayarlara giriyorlar, sonrasında eğer bir farklılık

varsa hata veriyor, sinyal ışığı yanıyor, sonuç farklıysa alarm veriyor, oradan anlayıp hemen itirazımızı yapıyoruz. Biz bir ara sandık bazlı örgütlenme yapmıştık; fakat bizim sandık görevlilerimizin önemli bir kısmı parti üyesi değil. Sandıkların %60'ı bizim partiden, %40'ı gönüllülerden oluşuyor.

Kısaca, araştırma bulgularına göre iki partinin de üyeleri, ilgilenme, bilgilenme ve önemseme bakımından etkin bir katılım gerçekleştirmektedirler. Ancak yukarıda ayrıntılı biçimde analiz edilen tüzükten ve parti uygulamalarından kaynaklanan parti içi demokrasi yokluğundan dolayı üyeler, aynı paralelde siyasi faaliyetlere katılamamaktadırlar.

4.3.2. Siyasi Faaliyetlere Katılma Bağlamında Üye Performansı

Üyelerin siyasi faaliyetlere katılımı bağlamında görülen şudur: Araştırma bulgularımız parti üyelerinin partilerine yardım yapma konusunda oldukça düşük bir performans sergilediklerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte parti üyeleri için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan eğitimlere katılım bakımından her iki parti üyelerinin sergilediği performansın yüksek olmadığı sonucuna varılmıştır. Aynı şekilde her iki partinin parti üyelerinin “Siyaset Okulu veya Siyaset Akademisi” etkinliğine katılım düzeyleri düşüktür.

Araştırma bulguları, partilerin yerel veya genel seçimlerde milletvekili, belediye başkanı veya meclis üyesi aday belirleme toplantısına katılma noktasında her iki parti üyelerinin sergiledikleri performansın düşük olduğunu göstermektedir. Partilerin üyelerinin olağan il, ilçe, mahalle başkanları toplantısına katılımı konusunda Ak Partili parti üyelerinin performansının çok yüksek olduğu; CHP’li parti üyelerinin bu konudaki sergiledikleri performansın ise, Ak Partili parti üyelerine göre daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Partiler tarafından organize edilen etkinliklere katılım konusunda dahil olunan etkinliklere göre farklılıklar olmakla birlikte her iki partinin parti üyelerinin siyasi faaliyetlere katılma bağlamında orta seviyede performans sergiledikleri düşünülmektedir. Partiye yeni üye kazandırmak bakımından Ak Parti’nin sergilediği performans oldukça yüksektir. Ev sohbetleri, esnaf ziyaretleri ve hemşeri ziyaretleri partilerine üye kazandırmak için yapılan faaliyetler olarak gözükmektedir. CHP’li parti üyeleri parti üst yönetiminin tutumundan kaynaklandığı

düşünülen sebeplerden ötürü bu konuda daha kapalı bir tutum izleyerek düşük seviyede bir siyasi katılım ortaya koymaktadırlar.

Ak Partili üyelerin CHP'li üyelere göre kampanyalarda daha fazla aktif olarak yer aldığı görülmektedir. Bir diğer önemli bulgu hem Ak Parti'de hem de CHP'de parti üyelerinin büyük çoğunluğunun hiç adaylık başvurusu yapmamış olmasıdır. Her iki parti üyeleri kent konseyinin etkinliklerine neredeyse hiç katılmayarak aynı tutumu sergilemektedirler. Ak Partili parti üyelerinin herhangi bir şekilde partiye gelen bir sorunun çözümü için kamu görevlileriyle görüşme tutumlarına bağlı olarak ortaya koydukları siyasi faaliyet oldukça yüksektir. Ak Partili üyeler partileri iktidarda olmasına rağmen daha fazla sayıda etkinliğe katılarak yüksek bir performans ortaya koymaktadırlar. Miting, imza kampanyası ve yürüyüş konusunda Ak Partili parti üyeleri yüksek bir katılım ortaya koymakla beraber, hükümeti protesto, boykot gibi eylemlerde üyeler, pasif bir tutum sergilemektedirler. CHP'li parti üyeleri de; boykot, hükümeti protesto eylemi, miting, imza kampanyası gibi siyasi eylem faaliyetlerinde oldukça aktif bir siyasi katılım ortaya koymaktadırlar.

CHP Fatih Eski İlçe Başkanı M.A.İ. (2019), aynı konuda şunları söylemektedir:

Türkiye'de darbelere ya tamam ya karşı olmalı. 12 Eylül itibariyle CHP kapanınca duygusal ölçekte siyaset yapmaya başladık. Partileri kapattığı için tepkisel olarak partiye üye oldum. Sosyal demokrat partiye üye oldum. Ondan sonra da sürekli olarak parti içerisinde sürekli çalışmaya başladım. Bu arada doğru konuşmak lazım aile yaşamımla parti yaşamımı dengeleyemedim. Çocuklarım ne zaman büyüdü anlayamadım. Zaman zaman ailemden eleştiriler aldım partiye girdiğimi için. Zaman zaman da iyi ki girmişsiniz, iyi ki parti içerisindesiniz, sizin gibi düşünce içerisinde olanlar partilerde olursa partiler daha iyi noktada olur mantığı da onlarda hasıl oldu tabii. Bunu açmak gerekirse aslında bugüne bakıldığı zaman geçmişteki siyasetle arasında dağlar kadar fark var. Ne gibi mesela, bugün siyaset tamamen kâr üzerine yapılıyor. Seviyeli siyaset geçmişte kaldı ve ayrıştırma yoktu siyasette. Parti üyelerinin çok da hak ettikleri yere geldiğini düşünmüyorum.

Aşağıdaki ifadeler Avcılar Ak Parti İBB Meclis Üyesi H.İ.'nin (2019) bu konudaki görüşlerini yansıtmaktadır:

Parti üyelerine önem konusu, birleşik kaplar hesabı ne koyup aldığınıza bağlı bir durumdur. Onlara görev verip sahiplendikleri takdirde parti tarafından önem verilmektedir, aksi durumda sade bir parti üyesi olarak kalmaktadırlar.

Burada H.İ. (2019), parti üyelerine verilen önemin buldukları görevlerde; verilen görevlerini ne ölçüde yapabildiklerine, görevlerini ne ölçüde sahiplendiklerine ve o görevde neler yaptıklarına bağlı olduğunu belirtmektedir. H.İ. (2019), yukardaki söylenenlere ilaveten buldukları ekibe uyum sağlayıp, üyelerin üstlerine itaat konusunda da sağlam bir irade ortaya koydukları sürece önemseneceklerini düşünmekte, eğer yapmazlarsa zaten yükselme şanslarının olmadığını vurgulamaktadır.

Kısaca, üyelerin siyasi katılımı performansını ilgi, önemseme, bilgi ve eylem bakımından değerlendirildiğinde araştırma bulgularından hareketle aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Parti üyeleri, kendi partileri içinde sahip oldukları “tutumsal duruş ve eğilimler” bakımından aktif bir katılım ortaya koymaktadırlar.

İki partide de üyeler siyasi karar makamlarını “etkilemek” açısından dikkate değer bir arzuya sahiptirler.

Ne var ki, üyelerin parti üst yönetiminin alacağı kararları “yönlendirmek” veya “değiştirmek” bakımından ortaya koyduğu tutum ve davranışlar bu kararların değişmesinde etkili olamamaktadır. Bunun da temelinde yukarıda analiz edildiği gibi partilerin tüzükleri ve parti yöneticilerinin uygulamaları yer almaktadır.

Parti yönetimlerinin oluşumunda parti üst yönetimin (MYK ve Parti Lideri) çok etkili olması ve şeffaf olmayışı, parti içi demokrasinin önünün açık olmayışı, liyakat ve ehliyet yerine çıkara dayalı bir anlayışın takip edilmesi sınırlı katılımın altında yatan sebepler olarak görülmektedir. Aynı şekilde parti tüzüklerine göre parti üyelerinin görevden alınması son derece kolay olmaktadır. Böyle olunca “seçimle gelen seçimle gider” ilkesi çiğnenerek kongrelerde seçilmiş üyeler görevden alınmaktadır. Her iki partinin tüzüklerine göre aday olmak, listeye girmek, il ya da ilçe başkanı olmak oldukça zor gözükmektedir. Bununla birlikte üyelerin, partilerinin karar mekanizmasını etkileyecek veya felsefesini oluşturacak bir güçte olmadığı

görülmektedir. Bunun da temelinde yer alan faktörün Ak Parti’de parti disiplininin, CHP’de ise “Parti Suçları” olduğu düşünülmektedir.

Partilerdeki bu durum parti içi demokrasinin oluşmasını engellemektedir. Yanık’ın (2006: 96) tanımladığı gibi parti içi demokrasi “Partinin iç işlerinde demokrasinin uygulanması” ilkesine dayanmaktadır. William Wright’in ifade ettiği gibi, aşağıdakilerin fikirlerinin ve kararlarının akışı üsttekiler tarafından engellenmediği ve parti liderleri aşağıdakilerin fikir ve kararları üzerinde hakimiyet kurmadıkları sürece parti içi demokrasi söz konusudur (Aktaran Bektaş, 1993: 109). Ne var ki bu durumun her iki partide de görülmediği durumlar daha fazladır.

Kısaca, parti üyelerinin partilerinin felsefe ve politikalarının yanı sıra, yönetim yapısı ve karar mekanizması üzerinde etkili olmadığı sürece partilerde etkin üye katılımından, dolayısıyla parti içi demokrasiden tam olarak söz edilemediği düşüncesi oluşmuştur. Araştırma bulguları bu durumun araştırma konusu edilen iki parti için de geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Üyeler, siyasete karşı ilgili ve katılım konusunda hevesli olmalarına rağmen parti tüzüğü’nün yol açtığı partideki oligarşik yapı ve parti yöneticilerinin hayata geçirdiği uygulamalardan dolayı partilerinin felsefesine ve politikasına etki edemedikleri gibi karar mekanizması ve yönetim yapısına da etki edememektedirler.

SONUÇ

Siyaset bilimciler ve sosyologlar için siyasi katılım konusunun her zaman bir ilgi alanı olduğu düşünülmektedir. Çünkü siyasi katılım, içinde yöneticileri seçme ve onları etkileme gibi önemli bir eylemi barındırmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren iki ana siyasi parti olan Ak Parti ve CHP’nin Avcılar, Fatih ve Kartal ilçelerindeki teşkilatlarında hiç görevi olmayan ve değişik görevlerde bulunan parti üyelerinin siyasi katılım düzeyleri, üyelerin partilerinin içinde ve dışında gösterdikleri faaliyetler üzerinden incelenmiştir. Parti üyeleri olarak ilçe başkanı ve ilçe yönetim kurulu üyeleri, gençlik ve kadın kolları başkanları ve yönetim kurulu üyeleri, ilçe belediye ve büyükşehir belediye meclis üyeleri, il genel meclis üyeleri, mahalle başkan ve yönetim kurulu üyeleri, sandık başkan ve yönetim kurulu üyeleri, eski belediye başkanları ve sıradan parti üyeleri araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilecek parti üyeleri seçilirken parti teşkilatlarının her kademesinden üyelerin olmasına özen gösterilmiştir.

Parti üyelerinin faaliyetleri dört boyutta incelenmiştir: İlgilenme, önemseme, bilgilenme ve eyleme geçme. Ayrıca parti üyelerinin etkisiz siyasi katılımına sebep olduğu düşünülen her iki partinin parti tüzüklerinden, partilerin uygulamalarından ve parti üyelerinin performanslarından kaynaklanan nedenler değerlendirilmiştir. Siyasi katılım düzeyleri ölçülürken parti üyelerinin parti teşkilatlarının oluşumuna ve partinin karar mekanizmalarına etki edip edemedikleri belirlenmiştir.

Karma bir yöntem kullanılarak hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Mülakat ve anketler yapılırken sorular ilgilenme, önemseme, bilgilenme ve eyleme geçme şeklinde sınıflandırma yapılarak çalışmalara başlanmıştır. Çok farklı görevdeki parti üyeleriyle yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılmış, yapılan mülakatlarda verilmek istenen mesajların ne olduğu üzerinde durulmuştur. Bu mülakatlar nicel çalışmayı oluşturan İstanbul’un üç ilçesinde parti üyeleriyle yapılan anketlerle birleştirilerek tezde sorulan sorulara cevap aranmıştır.

Araştırma bulguları kapsamında ilk ifade edeceğimiz husus, her iki partinin parti üyelerinin birçok konuda farklı düşünmelerine, ideolojik ve kimlik olarak farklı tercihleri olmasına rağmen birçok konuda aynı tutum ve davranışı sergiledikleridir. Her iki partinin siyasi katılımı ile ilgili olarak sosyal medyayı kullanmaları, partilerini destekleme nedenleri; ideolojilerine bakışı, etkinliklere katılım, partilerine yardım,

parti değiştirme, partilerinin genel politikaları, partilerinde sahip oldukları kimlikler, kendilerine yakın buldukları partiler farklılık göstermesine rağmen ortaya koydukları *tutum ve davranışlar* büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, ankette sorulan toplam 122 soru ve alt sorulara bakıldığı zaman sadece 40 sorudaki davranış ve tutum istatistiksel olarak farklı gözükmemektedir. Bunlar da kimlik, partilere yakınlık ile ilgili hususlardır. Parti üyeleri arasında ideolojik ayrışma vardır; ancak benzer olaylara karşı benzer tutum sergiledikleri tez çalışmasının bir bulgusudur.

İkinci elde edilen bulgu ise, parti üyelerinin kararların alınma sürecine yeteri kadar etki edemedikleridir. Çalışma sonucunda elde edilen verilere dayanarak her iki parti için de geçerli olmak üzere aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Sosyal medya, siyasi katılımın önünü açmış ve parti üyelerinin siyasi katılımını arttırmıştır. Siyasi katılımın yeni bir biçimi olarak sosyal medya gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Tek yönlü ve sadece gönderen konumunda olan geleneksel medya ile kıyaslandığında internet, sosyal medya, cep telefonları, sayısal yazılım ve teknolojilerden oluşan ve zengin içerikli hem gönderen hem alıcı durumunda olan yeni medya hayatımıza daha çok girmeye başlamıştır. Bu da bireyin siyasi katılımının önünü açmaktadır. Sosyal medya, tüm mecralarla kıyaslandığında siyasi katılımında en etkin rolü oynamaktadır. Bu çalışmada üyelerin sosyal medyayı oldukça fazla kullandıkları ve partilerinin sosyal medya hesaplarını çok dikkatli bir şekilde izledikleri görülmüştür.

Siyasi partilerin tüzüklerinin, partinin iç işleyişinin, teşkilat yapısının, siyasi katılım üzerinde önemli roller oynadığı düşünölmektedir. Bu durum parti yönetiminin oluşumu, görevden almalar ve aday belirlemede çok açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Parti tüzüğü parti üst yönetimlerinin yönetimlerini devam ettirmelerine imkân vermekte bu da üyelerin siyasi katılımını sınırlandırmakta ve etkisizleştirmektedir. Tüzük, parti üst yönetimlerine parti içi demokrasi anlayışına da ters olarak birimleri kolaylıkla görevden almalarına imkân tanımaktadır. Kongre süreçleri sağlıklı işlememekte delegelik sistemi üyelerin hakkaniyetli temsiline engel olmaktadır.

Parti içi demokrasinin her iki partide de önemli bir sorun olduğu düşünölmektedir. Partilerin görevleri arasında ikisi ön plâna çıkmaktadır: Bunlardan birisi iktidara gelebilmek için insanları bir teşkilat çatısı altında toplamak, diğeri ise iktidara gelmektir. Partiler, üyeler vasıtasıyla kişileri siyasi etkinliklere dahil etmek suretiyle

siyasi katılımında bulunmalarını sağlayarak demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Kendi iç yapılarında ne kadar demokratik olurlarsa ülke yönetiminde de aynı hassasiyette olacakları düşünülmektedir. Bu açıdan parti üyelerinin etkisiz katılımı yerine, siyasi katılımın önünün açılmasının daha olumlu bir adım olduğu düşünülmektedir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre her iki partinin parti içi demokrasi açısından umut verici olmadığı kanaatine varılmıştır.

Ak Parti'nin kurumsal yapısına bakıldığı zaman son derece iyi işleyen, dinamik bir teşkilat yapısının olduğu, il, ilçe mahalle ve sandık bazlı teşkilatlandığı, tüm bu birimlerde düzenli olarak toplantıların yapıldığı, bütün bu yapılarda toplumun bütün kesimlerinin temsil imkânı bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu partide değişik yazılımlarla veri tabanı kullanılarak siyaset yapıldığını da belirtmek gerekir. Üye kazandırma faaliyetleri açısından belirli bir döneme bırakılmaksızın sürekli gerçekleştirilen bir faaliyet olarak yeni üye kazanma işlemleri devam ettirilmektedir.

CHP teşkilat yapısı bakımından, Ak Parti ile kıyaslandığında çok daha gevşek bir yapının var olduğu görülmüştür. CHP'de üye kazandırma faaliyetleri yaygın bir faaliyet olarak gözükmemektedir. Süreç çok sıkı bir kontrol altında yürütülmektedir. Bir kişinin üye olabilmesi CHP'li bir meclis üyesinin ifadesiyle ilçe başkanının incelemesi ve onayını gerektirdiğinden en az altı ay sürmektedir (E.B., 2019).

Ak Partili üyelerin "Neden bir parti desteklenir?" sorusundan hareketle partilerini tercih etme nedeninin öncelikle iyi bir kadro arkasından iyi bir lider olduğu tespit edilmiştir. Aynı soru açısından CHP'de ise; iyi bir program ve politikası, arkasından iyi bir kadrosunun olması sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada ulaşılan bir önemli sonuç da, parti üyelerinin her iki partide de seçilmişlerin dürüst ve namuslu olmasını ve arkasından da cesur ve kararlı olmasını bekledikleridir.

Her iki parti üyeleri de partilerine yüksek derecede bağlı ve sadıktır. Ancak partilerinin aynı ölçüde kendilerine yeteri kadar önem vermediği ve çoğu parti üyesinin her iki partide de hak ettikleri yere gelemedikleri sonucuna varılmıştır.

Ulaşan bir diğer bulguya göre; Ak Parti'nin İslamcı-Muhafazakâr, CHP'nin Atatürkçülük kimliği altında yoğunlaştıkları görülmektedir. Ak Partili parti üyeleri İslamcı, muhafazakâr ve milliyetçi kimlikleri öncelikle benimserken, buna karşılık CHP'li parti üyelerinde Atatürkçü, demokrat ve sosyal demokrat kimlikleri ön plana

çıkılmaktadır. Ancak burada Atatürkçü kimliğin CHP’li parti üyelerince yüzde 100’e yakın bir oranda benimsendiğinin altının çizilmesi gerekir.

Çalışmaya katılan parti üyelerinin büyük çoğunluğu en az 10 yıldan fazla partilerinin üyesidirler. Ailelerinin siyasete girmelerinin etkisi sanılanın aksine yok denecek bir düzeydedir.

Burada önemle vurgulanacak konulardan birisi, her iki parti üyelerinin de partideki eşitsiz muameleyi birinci sorun olarak görmeleridir.

Diğer bir şaşırtıcı olmayan sonuç ise, yine her iki partinin de parti üyelerinin aday belirleme toplantılarına çok büyük oranda katılmadığıdır. Adayların çok büyük oranda parti üst yönetimleri tarafından belirlendiği, sadece seçilmesi için halka sunulduğu düşünülmektedir. Diğer bir ifadeyle üyelerin aday belirleme aşamasında karar sürecinde etkileri yok denecek kadar azdır.

Elde ettiğimiz bir önemli bulgu da, her iki parti üyelerinin büyük çoğunluğunun yerel veya genel seçimlerde adaylık başvurusu yapmadığıdır.

Ancak bütün bunlara rağmen CHP’de daha az olmakla birlikte her iki partinin parti üyeleri genel olarak parti politikalarından memnundurlar.

Parti disiplini ve grup kararlarının parti üyelerinin bir konu hakkındaki kişisel düşüncelerini ifade etmelerine engel teşkil ettiği, bunun da parti üyelerinin siyasi katılımlarını etkisiz hale getirdiği düşünülmektedir.

Alfa ve Z kuşağı olarak adlandırdığımız gençlere ya da diğer bir söyleyişle sayısal kuşaklara parti de ve siyasette alan açılmadığı sonucuna varılmıştır. Gençlik kolları, gençlerin sorunlarını çözmek, gençlere yönelik politikalar üretmek yerine; mevcut ana kademelere destek olmak gibi görevler üstlenmektedirler. Aynı şekilde her iki partinin kadın kolları da kadın sorunlarına odaklanmak yerine, ana kademeye destek olmayı ana vazife olarak görmektedir. Her iki partinin gençlik ve kadın kollarının ilginç bir şekilde gençlerin ve kadınların sorunları birbirine benzer olmasına rağmen ortak hareket etme eğilimlerinin ve ihtimalinin olmadığı düşünülmektedir.

Bulgular, hemşericilik ve özellikle CHP’de kimlik uygulamalarının parti üyelerinin siyasi katılımı önünde önemli bir engel olarak durduğunu göstermektedir.

Toplumda oluşturan fertler karar alıcıların kararlarına siyasi partiler aracılığı ile etki edebileceğini bildiğinden bu etkilemenin gerçekleşmesi için siyasi partilerde yer

alması gerektiğinin bilincinde olduğu düşünölmektedir. Türk siyasetinde merkezde yer alan en etkin iki parti olan Ak Parti ve CHP’de teorik olarak siyasi parti üyeliği kolaylıkla gerçekleŖebilmesine rağmen yönetim kademelerinde görev almak sanıldığı kadar kolay gözükmemektedir. Her iki partide yönetim kademelerinde ve üyelerle yapılan anket ve mülakatlarla parti üyelerinin siyasi katılımları, tutumları ölçölmüş ve bu durum doğrulanmıştır.

Siyasi katılım düzeyinin dört boyutu bakımından genel bir değerlendirme yapıldığında ilgilenme, önemseme ve bilgilenme boyutunun her iki partinin parti üyeleri tarafından yeterince gerçekleŖtiđi görölmektedir. Eylem boyutu da aynı Ŗekilde özellikle seçim zamanlarında yüksek seviyede yerine getirilmektedir. Fakat eylem boyutu etki etme bakımından düşük seviyede kalmaktadır. Diğer bir ifadeyle, partinin karar mekanizmalarına parti üyelerinin etkisi zayıf kalmaktadır.

Partilerde çoğu zaman sadakatin ön plâna alındığı, parti üst yönetiminin kendine sadık olan kişileri tercih ettiği, böylece kolaylıkla kontrol edebildiği bu kişiler sayesinde partinin yönetiminin kolaylaŖtıđı düşünölmektedir. Bu kişilerin varlığı parti içinde gerek teŖkilatın değişik kademeleri gerekse bürokrasideki beklentiler Ŗeklinde değişik parti içi görev beklentileri olanların varlığını ortaya çıkarmaktadır. Bu tutum; Pareto, Mills ve Mosca’nın toplumu değerlendirirken oluŖturdukları “seçkinler sınıfı” olarak adlandırılan bir kesimin varlığına benzemektedir (Yayla, 2012: 220). Bu zümrenin sonuçta, parti içinde bir güç oluŖturduđu kanaati doğmaktadır.

Demokrasinin var olduğunun kabul edildiği bir ortamda beklenti, ölkedeki partilerin de aynı yönde parti kademelerini belirlemeleri ve daha demokratik bir yaklaŖımla yöneticilerini seçmeleridir. Bunun aksine gerçekte olanın ise, daha merkeziyetçi yaklaŖımların sergilendiği Ŗekilde olmaktadır.

ÇalıŖma sonunda her iki partide de parti üyelerinin yok denecek kadar az ölçüde yönetime etki edebildikleri, karar mekanizmalarında etkili olamadıkları ve parti yönetimlerinin son derece merkeziyetçi bir yapıda olduğu, parti üyelerinin yönetim yapılarının değişmesinde son derece etkisiz oldukları görölmüŖtür.

ÇalıŖmada, parti üyelerinin siyasi katılım düzeylerinin belirlenmesinde varılan sonuç Ŗudur: Üyeler siyasete karŖı ilgili ve katılım konusunda hevesli olmalarına rağmen parti tüzüğünün yol açtığı partideki oligarŖik yapı ve parti yöneticilerinin hayata geçirdiği uygulamalardan dolayı partilerinin felsefesine ve politikasına etki

edemedikleri gibi karar mekanizması ve yönetim yapısına da etki edememektedirler. Bir başka şekilde ifade edilirse; parti üyelerinin siyasi katılımı “ilgilenme”, “önemseme” ve “bilgilenme” boyutuyla etkili olmakla birlikte “Eylem” ya da “karar mekanizmalarına etki etme” boyutuyla zayıf kalmaktadır.

Bir toplumda iyi örgütlenmiş azınlıkların, çoğu durumda örgütlü olmayan insanlara hükmettiği ve onları yönettiği düşünülmektedir. Bu da Michels’in ifade ettiği “Oligarşinin Tunç Kanunu” ilkesinin partilerde çalıştığını göstermektedir. Varılan bu sonuç Michels’in demokrasilerdeki örgütlü azınlık eğilimlerini analiz ettiği “Parti Politikaları” adlı kitabında ve Lipset tarafından da doğrulanmaktadır. Michels’in (2001: 224) ileri sürdüğü “Örgüt varsa oligarşi vardır, partiler kendi iç bünyelerindeki üst yönetimde bir azınlık elit grup hakimdir, güç bu üst yönetimde toplanmıştır, liderin gücü de bu gücü daha da kuvvetlendirir ve bu elit grup etkisini arttırmak ve varlığını devam ettirmek için çalışır.” tezini doğrulamaktadır.

Michels’in güçlü analizler içeren “Siyasi Partiler” kitabına Lipset’in (1961: 12) yazdığı Giriş bölümünün bugün bile hala güncelliğini koruduğu düşünülmektedir. Bu giriş bölümünü Türkçeye Çeviren Dereli çevirinin önsözünde “Demokrasi teorisi ve uygulamasının kaydettiği tüm çağdaş gelişmelere rağmen siyasi partilerin başındaki lider kadrolarının uzun süreler için değiştirilememesi, herhalde zamanımızın önemli çelişkilerinden biridir.” demektedir. Michels'in (2001: 127) iddiasına göre de; örgütlerin üst düzey yöneticiler tarafından kontrol edilmesi, örgütün iç yönetimiyle ilgilidir ve var olan demokratik anlayışla bu bağdaşmaz. Bu iyi olmayan yönetim anlayışı üst yönetimin örgütler üzerinde tahakküm kurmasından kaynaklanmaktadır.

Siyasi partilerin demokrasinin vazgeçilmez unsurları olduğu gerçeğinden hareketle, siyasi katılım da partiler vasıtasıyla olduğundan demokrasinin sürekliliği ve devamlılığı için partilerin de kendi iç işleyişlerinde demokrasinin kurallarını çalıştırmaları gerektiği düşünülmektedir. Sarıbay'ın (1996: 65) “*Katılımcı demokrasinin gerekleriyle uyumlu bir parti organizasyonu tipinden günümüzde söz edebilir miyiz?*” sorusu hâlâ güncelliğini korumaktadır. Böyle olmazsa zihinlerde her zaman “Kendi partisinde demokratik kuralları çalıştırmayanların ülke yönetiminde demokratik davranmasını bekleyebilir miyiz?” sorusu zihinlerde kalmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Ahaber. (2013). *CHP'li Erzen'den özür geldi*.
<https://www.ahaber.com.tr/gundem/2013/07/19/chpli-erzenden-ozur-geldi>
[22 Temmuz 2020]
- Ak Parti. (2005). *Ak Parti Teşkilat İç Yönetmeliği*, Ankara
<http://www.akparti.org.tr/media/271937/teskilat-ic-yonetmeliği.pdf>
[07 Temmuz 2020]
- (2017). *Ak Parti Kalkınma ve Demokratikleşme Programı*, Ankara
<https://www.akparti.org.tr/parti> [07 Temmuz 2020]
- (2019). *Ak Parti Tüzüğü*, Ankara <https://www.akparti.org.tr/parti/parti-tuzugu/> [22 Temmuz 2020]
- Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar(7): 33-45
- Almond, G., & Verba, S. (1989). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, (3rd ed.) California: SAGE
- Anderson, C., & Zelle, C. (1998). *Stability and Change in German Elections: How Electorates Merge, Converge, or Collide*. London: Praeger
- Arslan, M. (2016). 1980 sonrası Türkiye'de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları. *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1): 213–223
- Aziz, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, (10.Baskı) Ankara: Nobel
- Bağlı, M., & Özensel, E. (2005). *Çokkültürlü Vatandaşlık*. Konya: Çizgi
- Bal, H. (2011). Dini Grupların Anlamı, Sınıflandırılması ve Alevi-Bektaşî Gruplar. *Journal of World of Turks*, 3(3): 25-47
- Bang, H. (2005). Among everyday makers and expert citizens. *Remaking Governance: Peoples, Politics and the Public Sphere*, 159–178
- Barber, B. (1995). *Güçlü Demokrasi: Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset* (M. Beşikci, Çev.). İstanbul: Ayrıntı
- Barnes, S. H., & Kaase, M. (1979). *Political Action, Mass Participation in Five Western Democracies*. London: Sage

- Baş, H. (2017). Türkiye’de Genç Nüfus: Sorunlar ve Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(27): 255–288
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma-Bir Davranış İncelemesi* (1. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:302
- Bayraktutan, G., Binark, M., Çomu, T., Doğu, B., İslamoğlu, G., & Aydemir, A. T. (2012). Sosyal Medyada 2011 Genel Seçimleri: Nicel ve Nitel Arayüzey İncelemesi. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademi Dergisi*, 7(3): 5-29
- Bekiroğlu, O., & Bal, E. (2014). *Siyasal Reklamcılık: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Araştırması*, İstanbul: Literatürk
- Bektaş, A. (1993). *Demokratikleşme Sürecinde Liderler Oligarşisi, CHP ve AP (1961-1980)* (1.Baskı). İstanbul: Bağlam
- Berelson, B. R. (1979). “*Communication and Public Opinion*”, *Mass Communication*, Urbana: University of Illinois Press
- Berry, D. (1970). *The Sociology of Grass Roots Politics* (1. Ed.). London: Mac Millan
- Bimber, B., & Copeland, L. (2013). Digital Media and Traditional Political Participation Over Time in the U.S., *Journal of Information Technology and Politics*, 10(2): 125–137
- Binark, M. (2009). Yeni Medya Dolayımlı İletişim Ortamında Olanakların ve Olamayınların Farkında Olmak. *Evrensel Kültür Dergisi*, 216: 60–63
- Bostan, H., & Sertkaya Doğan, Ö. (2019). Türkiye’nin Demografik Dönüşümü ve Nüfus Projeksiyonlarına Göre Fırsatları. *Doğu Coğrafya Dergisi*: 24(41), 61–90
- Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, L. (1995). Beyond Ses : A Resource Model of Political Participation. *The American Political Science Review*, 89(2): 271–294
- Brandtzæg, P. B., Følstad, A., & Mainsah, H. (2012). Designing for youth civic engagement in social media. *Proceedings of the IADIS International Conference Web Based Communities and Social Media 2012, IADIS International Conference Collaborative Technologies 2012, July*: 65–72

- Browning, G. (1996). *Electronic Democracy: Using the Internet to Influence American Politics*. Wilton: Pemberton Press
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E., & Stokes, D. E. (1960). *The American Voter*. New York: Wiley
- Canatan, K. (2008). *Sosyoloji Söyleşileri*. Ankara: Eskiyeeni
- Cansun, Ş. (2013). Türkiye’de Aleviler ve Siyasi Partiler İlişkisi: Cumhuriyet Gazetesi Üzerinden Bir İnceleme. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 53(9): 1689–1699
- Castells, M. (2007). Communication, Power and Counter-Power in the Network Society. *International Journal of Communication*, 1(06): 238–266
- (2010). *The Power of Identity* (Second Ed.) Sussex: Wiley-Blackwell
- (2013). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür-Kimliğin Gücü*, (3. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi
- Celep, Ö. (2014). Can the Kurdish left contribute to Turkey’s democratization? *Insight Turkey*, 16(3): 165–180
- Chomsky, N. (2002). *Media Control: The Spectacular Achievements of Propaganda*. New York: Seven Stories
- CHP. (2015). *Chp Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-tarihi> [11 Temmuz 2020]
- (2018). *Cumhuriyet Halk Partisi Tüzük 2018*, Ankara. http://Content.Chp.Org.Tr/File/Chp_tuzuk_10_03_2018.Pdf. [15 Temmuz 2020]
- (2018a). *Cumhuriyet Halk Partisi Yönetmelikleri*, Ankara <https://www.chp.org.tr/sayfalar/chp-yonetmelikleri> [22 Temmuz 2020]
- (2019). *CHP Üyelik Yönetmeliği*, Ankara <https://chp.azureedge.net/a7516e82c4c741cc85e0cb0114e3b00a.pdf> [07 Temmuz 2020]
- (2019a). *CHP Etik Kurul Yönetmeliği*. <https://chp.azureedge.net/a7057184037042a6aec51d6e8940a2e8.PDF> [7 Temmuz 2020]
- Coşkun, M. (2003). *Village Associations as Migrants’ Formal Organizations: An Empirical Study in Mamak Ankara* (Master Thesis). Department of Political Science and Public Administration, Bilkent University, Ankara
- Crotty, W. (1991). *Political Participation and American Democracy*. London: Greenwood Press

- Çaha, Ö. (2012). *Dört Akım Dört Siyaset* (5. Baskı). Ankara: Orion
- (2015). *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler* (2. Baskı). Ankara: Orion
- (2018). *Çoban ve Efendi Demokrasi Üzerine Yazılar* (1.Baskı). İstanbul: Mana
- Çaha, Ö., Çaha, H., & Okur, S. (2019). *Kadın ve Siyaset* (1. Baskı). İstanbul: Turkuvaz
- Çaha, Ö., & Guida, M. (2011). *Türkiye’de Seçim Kampanyaları* (1. Baskı). Ankara: Orion
- Çakır, V. (2010). *Bir Sosyal Etkinlik Olarak Eğlence ve Televizyon (Yayınlanmamış Doktora Tezi)* Selçuk Üniversitesi, Konya
- Çalışkan, O. (2014). Kamusal Alan Bağlamında Ağ Toplumu ve Yeni Kamusal Alan Arayışı. *Maltepe Üniversitesi · İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(1): 57–60
- Çetin, H. (2016). *Siyaset Bilimi* (6. Baskı). Ankara: Orion
- Çıldan C., Ertemiz M., Küçük E., Tumuçin H. K. & Albayrak D. (2012) "Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü" Akademik Bilişim 2012 Konferansı, Uşak, Türkiye, 1 Şubat 2012
- Çukurçayır, M. A. (2012). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi* (4.Baskı). Konya: Çizgi
- Dahl, R. A. (1963). *Modern Political Analysis* (First Ed.). New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice Hall
- (2015). *Demokrasi Üzerine* (B. Kadioğlu, Çev.). Ankara: Phoneix
- Davis, R. (1999). *The web of politics: The internet’s impact on the American political system*. Oxford: Oxford University Press
- Demetriou, K. N. (2013). Contemporary Political Participation Research: A Critical Assessment. *Democracy in Transition: Political Participation in the European Union*, 1–289
- Demir, S. E. (2016). İnternetin Politik Katılıma Etkisi. *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 64–104
- Dilber, F. (2013). Siyasal Katılıma Etki Eden Psikolojik Faktörler ve Seçmen Tercihine Etkisi: Karaman Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 35(35): 1–21
- Donk, W. Van De, Loader, B. D., Nixon, P. G., & Rucht, D. (2004). *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements* (First Ed.). London: Routledge

- Duran, H. (2015). Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı - Kütahya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4755/65319> [11 Ağustos 2020]
- Duverger, M. (1946). Partiler ve siyasi rejimler (E. Özbudun, Çev.) Dergipark <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638111> [15 Ağustos 2020]
- (1974). *Siyasi Partiler* (E. Özbudun, Çev.). İstanbul: Bilgi
- Easton, D. (1965). *A System Analysis of Political Life*. NewYork: John Wiley
- Erdoğan, R. T. (2007). “Hamili Kart Yakınımdır” diyerek kimse iş beklemesin. *Finans.Haberler.Com*, <https://www.haberler.com/hamili-kart-yakinimdir-diyerek-kimse-is-haberi/26.1.2007> [7 Temmuz 2020]
- Eroğul, C. (1999). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı* (2. Baskı). Ankara: İmge
- Giddens, A., & Sutton, P. (2016). *Sosyoloji* (7.Baskı). İstanbul: Kırmızı
- Göksu, V. (2015). Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturma ve Siyasal Katılma Üzerine Etkileri:Kuramsal ve Ampirik Bir Analiz (*Doktora Tezi*). Selçuk Üniversitesi, Konya
- Göle, N. (1992). *Modern Mahrem*. İstanbul: Metis
- Gören, Z. (2012). Genel Eşitlik İlkesi (Common Principle of Equality). *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi (Hakemsiz)* <https://dergipark.org.tr/download/article-file/373753> [7 Temmuz 2020]
- Güldiken, N., & Kaya, G. (2004). Türk Siyasal Katılımında Bir Parametre : 12 Eylül 1980. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2): 105–111
- Güngör, S. (2017). Siyasetin @Hali: Digital Çağda Siyasal Katılım e-politics: Political Participation in The Digital Age. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İlimler Fakültesi Dergisi*, 22(15): 2259–2273
- Gürbüz, G. (2014). Sosyal Medya ve Demokrasi İlişkisi: Türkiye’de Sosyal Medyanın Katılımcı Demokrasiye Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması (*Yüksek Lisans Tezi*). Atatürk Üniversitesi, Erzurum
- Heidar, K. (2006). *Party membership and Participation: Handbook of Party Politics* London: Sage
- Heim, M. H. (1994). *The Metaphysics of Virtual Reality* (First Ed.). London: Oxford University Press

- Herman, E. S., & Chomsky, N. (1989). Manufacturing Consent : The Political Economy of the Mass Media. *Contemporary Sociology*, 18(6): 937–938
<https://www.jstor.org/stable/2074220> [August 15, 2020]
- Horvath, A., & Paolini, G. (2014). Political Participation and EU Citizenship : Perceptions and Behaviours of Young People Evidence from Eurobarometer surveys. *Report Produced by the Education, Audiovisual and Culture Executive Agency(EACEA)*: 1–22. [http://www.ies.be/files/EACEA Report - Political Participation and EU Citizenship. Perceptions and Behaviours of Young People.pdf](http://www.ies.be/files/EACEA%20Report%20-%20Political%20Participation%20and%20EU%20Citizenship.%20Perceptions%20and%20Behaviours%20of%20Young%20People.pdf) [22 July 2019]
- Huntington, S. (1968). *Political Order in Changing Societies*. London: Yale University Press
- Ingelhart, R. (1977). *Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. New Jersey: Princeton University Press
- Iyengar, S., & Reeves, R. (1998). Do The Media Govern ? Politicians, Voters and Reporters in America. *Sociology*, 32(2): 415–416
- İpek, İ. (2019). *Türkiye 'de AB adaylık sürecinde kimlik ve kültür politikası* (Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale
- İşliyen, M. (2015). *Siyasal Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü ve Etkileri* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya
- İşığıçok, Ö. (2018). *Yönetime Katılma* (2.Baskı). Bursa: Dora
- Kadıbeşegil, S., & Largo, E. (2018). *Siyasi Partiler Kurumsal Yönetim Klavuzu*. Ankara: Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
- Kahraman, H. B. (2005). Siyasi partilerin demokrasilerin gelişmesindeki rolü. *Siyasi Partiler ve Demokrasi Uluslararası Sempozyumu, 26-27 Mayıs 2005, Ankara Türkiye Barolar Birliği & Ankara Barosu*: 297
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılım: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları
- (1998). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemlerin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları
- (2013). Siyasal Katılmanın Anatomisi. *Bilim Akademisi* 34(179): 1–6
<https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyasal-Katilmanin-Anatomisi.pdf> [11 Ağustos 2019]

- Kam, C. D. (2012). Risk attitudes and political participation. *American Journal of Political Science*, 56(4): 817–836
- Kapani, M. (2017). *Politika Bilimine Giriş* (56. Baskı). Ankara: BB101
- Karpat, H. K. (1973). *Social Change and the Politics in Turkey*. Lieden: E.J. Brill
- Kasa, Ö. (2014). *Bir Örgüt Olarak Siyasi Partiler: CHP Örnek Olayı* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Kaya, R. (1985). *Kitle İletişim Sistemleri* (1.Baskı). Ankara: Teori
- Kemal, İ. (2015, 15 Ocak). *Siyasi Partilerin Geleceği*. Londra Gazetesi
<https://londragazete.com/koseyazilari/6476/siyasi-partilerin-gelecegi/>
[15 Ağustos 2020]
- Kejanlıoğlu, B. (2004). *Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı*. İstanbul: Hil
- Key, V. O., & Crouch, W. W. (1940). Reviewed Work: The Initiative and Referendum in California. Review by: Paul K. Walp. *The Journal of Politics*; Published by : The University of Chicago Press on Behalf of the Southern Political Science Association, 2(1): 114–115
- Kim, K. S., & Kim, Y. C. (2007). New and old media uses and political engagement among korean adolescents. *Asian Journal of Communication*, 17(4): 342–361
- Kitcat, J. P. (2003). *Click here for Participation-The Role of the Internet in Party Political Participation* (Master Thesis). University of Sussex, Sussex
- Kışlalı, A. T. (2008). *Siyaset Bilimi* (13. Baskı). Ankara: İmge
- Kıvanç, E. (2019, 12 Aralık). Ak Parti'de 9 il ve 40 ilçe başkanı görevi bıraktı. *Milliyet*, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/ak-partide-9-il-40-ilce-baskani-gorevi-birakti-6096677> [7 Temmuz 2020]
- Kömürcü, D. (2008). *1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Demokrasi: Fırsatlar, Stratejiler ve Kriz-SODEP ve SHP Deneyimleri* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Köseoğlu, Y., & Al, H. (2013). Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3): 110

- Krishna, A. (2002). 'Enhancing political participation in democracies: What is the role of social capital?' *Comparative Political Studies*, 35(4): 437- 460
- Kumtepe, H. (2018). *Yaşlı Nüfusunun (65+) İl ve Bölge Yerleşim Yerlerinin Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Verilerine Göre Dağılımları ve Oranları ile Demografik Değerlendirmesi, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, 3(32): 1-44
- Kurtoğlu, A. (2005). Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler, Spatial Local Solidarity as a Case and Associations of Local Solidarity as a Venue. *European Journal of Turkish Studies, Thematic Issue No:2 Hometown Organisations in Turkey*
<https://journals.openedition.org/ejts/375> [15 Ağustos 2020]
- (2012). Siyasal Örgütler ve Sivil Toplum Örgütleri Bağlamında Hemşehrilik ve Kollamacılık. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(1): 141-169
- Kutlu, A. (2018). Dönüşen Medya Çağında Siyasal Katılım: İstanbul'da Yaşayan 18-22 Yaş Seçmen Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3): 90–106
- Küçükyılmaz, M. M. (2011). *Türkiye'de Siyasal Katılım* (2. Baskı). İstanbul: Yarın
- Kyles, D. (2005). Managing Your Multigenerational Workforce. *Strategic Finance*, December 2005: 53–55
- Lake, R. L. D., & Huckfeldt, R. (1998). Social Capital , Social Networks , and Political Participation. *Political Psychology*, 19(3): 567–584
<https://www.jstor.org/stable/3792178> [15 Ağustos 2020]
- Lane, R. (1959). *Political Life: Why People Get Involved in Politics*. Glencoe: The Free Press
- Larner, D. (1958). *The Passing of Traditional Society*. London: Oxford University Press
- Lipset, S. M. (1961). Introduction to Robert Michels' Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy. *Political Parties: A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy (T. Dereli Çev.)* :11–38
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2009). *New Media: A Critical Introduction* (Second Ed.). New York: Routledge
- Lower, J. (2008). Brace Yourself Here Comes Generation Y. *Critical Care Nurse*, 28(5): 80–85

- MacKendrick, P., & Howe, H. M. . (1953). Classics in Translation, Greek and Latin Literature *Classical Philology*, 48(2): 109–112
<https://www.jstor.org/stable/265407> [15 Ağustos 2020]
- Manovich, L. (2001). *The Language of the New Media*. Massachusetts: MIT Press
- Marcuse, H. (2010). *Tek Boyutlu İnsan-İleri İşleyim Toplumunun İdeolojisi Üzerine İncelemeler* (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea
- Michels, R. (2001). *Political Parties-A sociological Study of The Oligarchical Tendencies of Modern Democracy* (Trans. by: Eden and Cedar Paul). Ontario: Batoche Books
<http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/michels/polipart.pdf>
[15 Ağustos 2020]
- Milbrath, L. W. (1965). *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?* Chicago: Rand McNally College Publishing Company
- Milbrath, L. W., & Goel, M. L. (1968). Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics ? In *The American Political Science Review* 72(4):1482-1484 <http://www.jstor.org/stable/1954644> [15 Ağustos 2020]
- Miller, A. H. (1974). Political Issues and Trust in Government: 1964–1970, *American Political Science Review*, 68(3): 951–972
- Miş, N., & Aslan, A. (2018). *Ak Partinin 15 Yılı-Siyaset* (1.Baskı). İstanbul: Seta
- Morlino, L., Dressel, B., & Pelizzo, R. (2011). The Quality of democracy in Asia-Pacific : Issues and findings. *International Political Science Review / Revue Internationale de Science Politique*, 32(5): 491–511
- Nebati, N. (2014). *Ak Parti Teşkilatlarının Demokratik Değerlere Bakışı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz* (3. Baskı). İstanbul: Alfa
- Negroponte, N. (1995). Being digital. (First Ed.) 21(4). London: Hodder@Stoughton
- Newnham, J., & Bell, P. (2012). Social Network Media and Political Activism: A Growing Challenge for Law Enforcement. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 7(1): 36–50
- Nie, N.H., Verba, S., & Converse, P. . (1989). *Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı* (1. Baskı). Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları

- Nie, Norman H, Verba, S., & Jae-on, K. (1974). Political Participation and the Life Cycle. *Comparative Politics*, 6(3): 319–340
- Norris, Pippa. (2003). Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty and the Internet World-Wide. *The Journal of Policy, Regulation and Strategy for Telecommunications*, 5(1): 77–78
- (2007). Political Participation(Chapter 5). *Peace and Democracy*, Open Book Publisher, 83–94 <http://www.jstor.org/stable/j.ctt5vjstn.10>
[15 Ağustos 2020]
- Ohme, J. (2019). Updating citizenship? The effects of digital media use on citizenship understanding and political participation. *Information Communication and Society*, 22(13): 1903–1928
- Okumuş, A. (2007). Pazarlama Anlayışında Siyasal Pazarlamannın Yeri ve Pazar Konularına Göre Siyasi Partilerin Stratejik Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 157–172
- Olsson, S. A. (2014). *Corruption and Political Participation - A Multilevel Analysis*. Department of Political Science, University of Gothenburg, Working Paper Series 2014:12
http://www.qog.pol.gu.se/digitalAssets/1502/1502082_2014_12_arkhede-olsson.pdf [August 15, 2020]
- Öncü, A. (1976). *Örgüt Sosyolojisi*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları
- Öncü, A. (1991). *Sivil Toplum ve Katılım*. İstanbul: TÜSES
- Özbudun, E. (1964). M. Duverger'in "Siyasal Partiler"i ve Siyasal Partilerin İncelenmesinde Bazı Metodolojik Problemler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1-4): 23-51
- (1976). *Social Change and Political Participation in Turkey*. Princeton: Princeton University Press
- (2016). *Türkiye'de Parti ve Seçim Sistemi* (2. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Özdemir, F., & Özkan, T. (2020). Türkiye'de Ulusal Kimlik İnşası ve Siyasal Parti Kimlikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38(Ocak): 525–563
- Özkaya, M. C., & Onay, P. D. M. (2014). Türkiye'de Gençlik Hareketinde, Lider Tipleri. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, Nevşehir, Türkiye, III(I)*: 200–223

- Özkırmılı, A. (1996). *Alevilik-Bektaşılık* (3. Baskı). İstanbul: Cem
- Özyurt, C. (2008). *Küreselleşme, Ulusal Eğitim ve Siyasal Toplumsallaşma-21. Yüzyılda Kimlik, Vatandaşlık ve Tarih Eğitimi*. İstanbul: Yeni İnsan
- Panebianco, A. (1988). *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press
- Parry, G., Moyser, G., & Day, N. (1992). Political Participation and Democracy in Britain. *The American Political Science Review*, 86(4): 1091–1092
- Paulo, G., Grousser, L., Liesegang, A., & Thuermer, G. (2020). New Forms of Political Party Membership. *Report: International Institute for Democracy and Electoral Assistance*. Stockholm, Sweden
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge: Cambridge University Press
- Paxton, P. (1999). Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. *American Journal of Sociology*, 105(1): 88–127
- Persson, M. (2010). The Effects of Economic and Educational Inequality on Political Participation. *Paper Prepared for Presentation at the ECPR Joint Session in Munster in March 2010*, 46(March)
- Peterson, S. (1990). *Political Behaviour: Patterns in Everyday Life*. London: Sage
- Poguntke, T. (2002). “Party Organizational Linkage: Parties Without Firm Social Roots?” *Political Parties in the New Europe*. London: Oxford University Press
- Polat, R. K. (2005). The internet and political participation : Exploring the explanatory links. *European Journal of Communication*, 20(4): 435–459
- Purcell, K., & Smith, A. (2011). *The Social Side of the Internet*. Pew Research Center Internet & Technology
<https://www.pewresearch.org/internet/2011/01/18/the-social-side-of-the-internet/> [15 Ağustos 2020]
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. NewYork: Touchstone Books
- Rheingold, H. (1993). *The Virtual Community. The Electronic Version of The Virtual Community*. Massachusetts: Addison-Wesley.

- Richardson, D. (2012). *Citizenship and Sexuality : What Do We Mean by "Citizenship"?* (*Sexualities in Education*). 367(2012): 219–228
[//www.jstor.org/stable/42981403](http://www.jstor.org/stable/42981403) [August 15, 2020]
- Rokkan, S. (1971). Citizens , Elections , Parties (Review by Ole Borre). *Acta Sociologica*, 14(3): 194–195
- Roniger, L., & Ayata, A. (2004). Political Clientelism, Democracy, and Market Economy. *Comparative Politics*, 36(3): 353
- Ruedin, D. (2007). Testing Milbrath’s 1965 Framework of Political Participation: Institutions and Social Capital. *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*, December: 1–46
- Sarıbay, A. Y. (1996). *Siyasal Sosyoloji-Bir Çözümleme Çerçevesi* (3. Baskı). Bursa: Gündoğan
- Sarıbay, A. Y., & Öğün, S. S. (2013). *PolitikBilim* (5.Baskı). İstanbul: Sentaz
- Satana, N. S. (2012). The Kurdish issue in June 2011 elections: Continuity or change in Turkey’s democratization? *Turkish Studies*, 13(2): 169–189
- Scarrow, S. E. (1994). “The Paradox of Enrollment: Assessing the Costs and Benefits of Party Membership.” *European Journal of Political Research*, 25(1): 41–60
- Schüler, H. (1999). *Türkiye’de Sosyal Demokrasi Particilik Hemşehrilik Alevilik* (1. Baskı). İstanbul: İletişim
- Seçim Atlası. (2020). *Ak Parti ve CHP Üye Sayısı*. <https://secimatlasi.com/ak-parti-uye-sayisi/> [12 Temmuz 2020]
- SeçimHaber. (2019). *Yıllara Göre Yerel ve Genel Seçim Sonuçları*. <https://secim.haberler.com/> [22 Temmuz 2020]
- Siyasi Partiler Kanunu. (1983). T.C. Resmi Gazete. 2820, 22.4.1983, 22(5): 290
- Skiera, B., Hennig-Thurau, T., Malthouse, E., Frieger, C., Gensler, S., Lobschat, L., & Rangaswamy, A. (2010). The Impact of New Media on Customer Relationships. *Journal of Service Research*, 26
- Süer, S. S. (2011). “catch-all” siyasi partiler. Ankara: *TBB Dergisi*, 96

- Şener, G., Emre, P. Ö., & Akyıldız, F. (2015). Türkiye’ de Sosyal Medyanın Siyasi Katılıma Etkileri. *Dergipark*, 83(21): 75–98
- Şentürk, İ. H. (2014). Türk Hukukunda Siyasi Parti Sicillerinin Tutulması. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 4(4): 459–495
- Tan, A. (2001). Politik Pazarlama Uygulamalarında Baskı Gruplarının Yeri ve Önemi. *Pazarlama Dünyası*, 38-40 yıl, 2001(2): 38–40
- Tan, M., Çiçek, Y., & Koçar, H. (2016). Siyasi Partiler ve Türkiye’de Parti İçi Demokrasi Sorunu İlişkin Çözüm Önerileri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi: 347–364
<http://ksu.dergipark.gov.tr/download/article-file/107770> [7 Temmuz 2020]
- Tarhan, N. (2019). *Değerler Psikolojisi ve İnsan* (13. Baskı). İstanbul: Timaş
- TBMM. (2020). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Resmi İnternet Sitesi*
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim [7 Temmuz 2020]
- T.C. Anayasa. (1982). *T.C. Resmi Gazete*, 2709, 7.11.1982.
https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf [7 Temmuz 2020]
- T.C. Avcılar Kaymakamlığı. (2019). *Avcılar Nüfus dağılımı*
<http://www.avcilar.gov.tr/nufus-ve-dagilimi> [7 Temmuz 2020]
- T.C. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı. (2020). *Siyasi Parti Genel Bilgileri*. <https://www.yargitaycb.gov.tr/kategori/109/siyasi-parti-genel-bilgileri>
[7 Temmuz 2020]
- T.C. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı. (2020). *Siyasi Parti Genel Bilgileri*.
<https://www.yargitaycb.gov.tr/kategori/109/siyasi-parti-genel-bilgileri>
[7 Temmuz 2020]
- Teixeira, R. (1987). *Why Americans Don’t Vote: Turnout Decline in the United States 1960–1984*. London.: Greenwood Press
- Tığ, A., Baydaroğlu, İ., & Erdem, S. (2010). *Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın Konuşmalarından Seçmeler* (1. Baskı). Ankara: Ak Parti Tanıtım ve Medya Başkanlığı
- Toprak, B. (1981). *Islam and Political Development in Turkey*. Leiden: E.J. Brill

- Tosun, G. E., & Tosun, T. (2007). 1983'den Günümüze Türkiye'de Siyasal Parti Üyeliğinin Gelişimi: Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Toplum ve Demokrasi*, 1(1): 45–56
- Tosun, T., & Tosun, G. E. (2010). *Türkiye'de Siyasal Parti Üyeliği ve Katılım* (1. Baskı). İstanbul: Kalkedon
- TÜİK. (2018). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2015–2017*.
https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/Yasli_Sagligi/raporlar_istatistikler/TUIK_Yasli_Istatistik_2018.pdf [7 Temmuz 2020]
- (2019). *İstanbul İlçe Nüfusları*.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> [7 Temmuz 2020]
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış* (1. Baskı). İstanbul: Der
- TÜSİAD. (2001). *Seçim Sistemi ve Siyasal Partiler Kamuoyu Araştırması*. Ankara: TÜSİAD
- Twenge, J. M., Campbell, S. M., Hoffman, B. J., & Lance, C. E. (2010). Generational differences in work values: Leisure and extrinsic values increasing, social and intrinsic values decreasing. *Journal of Management*, 36(5): 1117–1142
- Ünür, E. (2016). Geleneksel Medyanın Sosyal Medyayı Nasıl Kullandığına İlişkin Bir İnceleme: Dizilerin Twitter Kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20 (1): 153-170. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21499/230537> [7 Temmuz 2020]
- Uysal, B. (1984). Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi. *Amme İdare Dergisi*, 17(4): 109–134
- Valenzuela, S., Kim, Y., & Gil De Zúñiga, H. (2012). Social networks that matter: Exploring the role of political discussion for online political participation. *International Journal of Public Opinion Research*, 24(2): 163–184
- van Deth, J. (2001). *Studying political participation: Towards a theory of everything? European Consortium for Political Research, Workshop "Electronic Democracy: Mobilisation, Organisation and Participation via new ICTs" 6-11 April 2001, Grenoble*
- (2016). *What is Political Participation? Jan. Oxford Research Encyclopedia of Politics*, 1(March 2018): 1–18

- Velički, D., Dumančić, M., & Topolovčan, T. (2017). The net generation, the internet, and political communication and participation. *Croatian Journal of Education, 19*(1): 237–266
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America, Political Democracy and Social Equality*. New York: Herper and Raw
- Vromen, A., Xenos, M. A., & Loader, B. (2015). Young people, social media and connective action: From organisational maintenance to everyday political talk. *Journal of Youth Studies, 18*(1): 80–100
- Warner, B. R., McGowen, S. T., & Hawthorne, J. (2012). Limbaugh’s Social Media Nightmare: Facebook and Twitter as Spaces for Political Action. *Journal of Radio and Audio Media, 19*(2): 257–275
- Weber, M. (1998). *Sosyoloji Yazıları* (2. Baskı) (*T. Parla, Çev.*). İstanbul: İletişim
- Welch, S., & Secret, P. (1981). Sex , Race and Political Participation. *The Western Political Quarterly (Special Issue on Women and Politics), 34*(1).
<https://www.jstor.org/stable/447886> [August 15, 2020]
- Wellman, B., Quan Haase, A., Witte, J., & Hampton, K. (2001). Does the Internet Increase, Decrease, or Supplement Social Capital ? “*The Internet in Everyday Life*” *American Behavioral Scientist, 45*(December)
- Whiteley, P., & Seyd, P. (2005). *High-Intensity Participation The Dynamics of Party Activism in Britain*. Michigan: The University of Michigan Press
- Whiteley, P., Seyd, P., & J., R. (1994). *True Blues-The Politics of Conservative Party Membership*. Oxford: Clarendon Press
- Widfeldt, A. (1997). *Linking Parties with People-Party Membership in Sweden 1960-1997*. Goteborg: Ashgate
- Yanık, M. (2006). *Parti İçi Demokrasi* (1. Baskı). Ankara: Adalet
- Yayla, A. (2012). *Siyaset Teorisine Giriş* (5. Baskı). İstanbul: Kesit
----- (2015). *Siyaset Bilimi* (2. Baskı). Ankara: Liberte
- Yıldırım, E. (2013, 22 Temmuz). CHP’nin Oruç Açılımı. *Yeni Şafak*,
<https://www.yenisafak.com/yazarlar/ergunyildirim/chpnin-oruc-acilimi-38681>
[22 Temmuz 2020]

Yüksek Seçim Kurulu. (2019). *31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri İstatistikleri*. <http://www.ysk.gov.tr/tr/istatistik/5644> [7 Temmuz 2020]

MÜLAKATLAR

- A.B.Ö. (2019). *Ak Parti Fatih Eski İlçe Başkanı, Eski Milletvekili ve Sağlık Bakan Yardımcısı*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 8.Ağustos.
- A.E.Ö. (2019). *CHP Avcılar Belediye Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 24 Mart.
- A.K.P. (2019). *Ak Parti Üsküdar İlçe Başkanı*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 17 Temmuz.
- B.Ç. (2019). *Ak Parti Avcılar Belediye Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 17 Mart.
- E.A. (2019). *CHP Üsküdar Eski İlçe Başkanı*, Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 28 Mart.
- E.B. (2019). *CHP Avcılar Eski İlçe Başkanı, Eski İl Genel Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 28 Mart.
- F.G. (2019). *Ak Parti Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi, İBB Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 17 Temmuz.
- F.Ö. (2019). *Ak Parti Avcılar Belediye Meclis Üyesi*, Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 14 Temmuz.
- H.A. (2019). *CHP Avcılar Eski Gençlik Kolları Üyesi, SKM' de görevli*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 25 Mart.
- H.İ. (2019). *Ak Parti Avcılar İBB Meclis Üyesi, Ak Parti Eski İlçe Yönetim Kurulu Üyesi, İstanbul İl Genel Eski Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 21 Mart.
- H.K. (2019). *Ak Parti Kartal Eski Belediye Başkanı, Eski İl Genel Meclisi Başkanı*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 26 Temmuz.
- K.D. (2019). *CHP Kartal Mahalle Delegatesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 26 Mart.
- M.A.İ. (2019). *CHP Eminönü Eski İlçe Başkanı*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 22 Mart.
- M.B. (2019). *Ak Parti Kartal İlçe Belediye Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 12 Temmuz

- M.Bu. (2019). *Ak Parti Gençlik Kolları İlçe Başkan Yardımcısı*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 26 Temmuz.
- M.D. (2019). *CHP Avcılar Belediye Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 20 Mart.
- M.S. (2019). *CHP Avcılar Eski İlçe Başkanı, Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 27 Mart.
- O.H. (2019). *Ak Parti Eski İl Yönetim Kurulu Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 25 Mart.
- O.K. (2019). *CHP Üsküdar İlçe Başkanı*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 25 Mart.
- S.A.A. (2019). *CHP B.Evler Belediye Meclis Üyesi*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 16 Temmuz.
- S.G. (2019). *Ak Parti Kartal İlçe Başkan Yardımcısı*. Mülakat. Orhan Albayrak, İstanbul, 26 Temmuz.

EKLER

Ek-1: Anket Soruları

Sayın Katılımcı

Bu anket çalışması, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi* Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında *Doktora Çalışmasında kullanılmak üzere* yapılmaktadır. Araştırmanın amacı, siyasi parti üyelerinin *siyasi katılım düzeyini* tespit etmektir. Verdiğiniz bilgiler bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Ankete katılanların kimliği hiç kimse tarafından bilinmeyecektir. Ankete katıldığımız için çok teşekkür ederiz.

A1.Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

1. Hiç izlemiyorum
2. 1-2 saat arası
3. 3-4 saat arası
4. 5-7 saat arası
5. 8 saat ve fazlası

A2.Televizyonda en çok hangi tür programları izliyorsunuz?

- 1.Haberler
2. Kültür/sanat ve yarışma programları
- 3.Diziler
- 4.Açık oturum ve tartışma programları
- 5.Magazin, müzik ve eğlence
- 6.Kadınlara yönelik programlar
- 7.Belgeseller
8. Dini programlar
- 9.Yerli sinema
- 10.Yabancı sinema
- 11.Diğer (belirtiniz).....

A3.En çok hangi kanalı izliyorsunuz?

A4.Gazete okuyor musunuz?

1. Hiç okumuyorum
2. Ara sıra okuyorum
3. Pek gazete okumam
- 4.Okuyorum
- 5.Her gün düzenli okuyorum

A5.En çok hangi gazeteyi okuyorsunuz?

A6.Kitap okuyor musunuz?

1. Hiç okumuyorum
2. Ara sıra okuyorum
3. Pek kitap okumam
- 4.Okuyorum
5. Düzenli okuyorum

A7.Genelde en çok hangi tür kitaplar okursunuz? (Düzenli veya ara sıra okuyanlara sorulacak)

1. Fikir veya siyasi kitaplar
2. Roman vb. edebi eserler
3. Gezi veya macera kitapları
4. Bilim kurgu kitapları
5. Diğer (belirtiniz).....

A8.İnternet kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

- 1.Hiç kullanmıyorum
- 2.Günde bir saatten az
- 3.Günde 1-3 saat arası
- 4.Günde 4-6 saat arası
- 5.Günde 7 saatten fazla

A9.İnterneti en fazla hangi amaçla kullanıyorsunuz? (İnternet kullananlara sorunuz!)

- 1.Eğlence/müzik dinlemek için
- 2.Arkadaşlarla sohbet için
- 3.Dünyada olup bitenleri izlemek için
- 4.Bazı konuları araştırmak için
- 5.Diğer (belirtiniz).....

A10.Aşağıdaki sosyal medya araçlarını kullanıyor musunuz? (İnternet kullananlara sorunuz!)

	<i>1</i> <i>Hiç</i> <i>Kullanmam</i>	<i>2</i> <i>Çok</i> <i>Nadiren</i> <i>Kullanırım</i>	<i>3</i> <i>İhtiyaç</i> <i>Oldukça</i> <i>Kullanırım</i>	<i>4</i> <i>Kullanırım</i>	<i>5</i> <i>Çok</i> <i>Kullanırım</i>
A101.Facebook					
A102.Twitter					
A103.Youtube					
A104.Whatsapp					
A105.Messenger					
A106.İnstragam					
A107.Bip					
A108.Telegram					

B1. Siyasetle ilgili konuları nereden öğreniyorsunuz?

1. Televizyondan 2. Radyodan 3. Ailemden 4. Arkadaş çevresinden
5. Sosyal medyadan 6.Diğer (belirtiniz).....

B2. Partinizin sosyal medya hesaplarını takip ediyor musunuz?

1. Hiç takip etmem 2. Çok nadiren takip ederim 3. Bu konuda bir fikrim yok
4. İhtiyaç duydukça takip ederim. 5. Çok dikkatli bir şekilde takip ederim.

B3. Partinize ait bir belediye başkanı veya milletvekili başka partiye geçse partinizi değiştirir misiniz?

1. Kesinlikle değiştirmem 2. Beni etkiler ama zor değiştiririm.
3. Ne yapacağıma karar veremem 4. Değiştirme eğilimi ağır basar 5. Kesin değiştiririm

B4. Sizin üye olduğunuz parti olmasaydı hangi partide siyaset yapmaya devam ederiniz?

B5. Aile çevrenizde siyasetle uğraşan başka bir kimse var mı?

1. Hiç yok 2. Evet bir kişi var 3.İki-Dört kişi var 4.Dört-Altı kişi var
5.Çok sayıda kişi var

B6. Siz aşağıdaki görevlerden birini ister misiniz?

	<i>1</i> <i>İstemem</i>	<i>2</i> <i>Biraz</i> <i>isterim</i>	<i>3</i> <i>Karar</i> <i>veremiyorum</i>	<i>4</i> <i>İsterim</i>	<i>5</i> <i>Çok</i> <i>isterim</i>
B61. Parti Başkanı					
B62. Milletvekili					
B63. Belediye Başkanı					
B64. Büyükşehir meclis üyesi					
B65. Belediye meclis üyesi					
B66. İl Başkanı					
B67. İlçe Başkanı					

B7. Sizce üye olduğunuz parti size “parti üyesi olarak” gerekli önemi veriyor mu?

1. Hayır hiç vermiyor 2. Genellikle vermiyor 3. Verip vermediği zamanla anlaşılıyor 4. Evet, bazen veriyor 5. Evet her zaman veriyor

B8. Sizce parti üyeleri partinizde hak ettikleri yere gelebiliyorlar mı?

1. Hayır gelemiyorlar 2. Nadiren geliyorlar 3. Tesadüflere bağlı 4. Bazen gelebiliyorlar 5. Genelde geliyorlar

B9. Başka bir parti yakın akrabalarınızdan birini aday yaparsa o partiye destek verir misiniz?

1. Kesinlikle vermem 2. Vermem 3. Bu aşamada fikrim yok 4. Verebilirim 5. Kesinlikle veririm

B10. Bir partiyi desteklemek için aşağıdakiler ne kadar önemlidir?

	1 Hiç Önemli Değil	2 Önemli Değil	3 Fikrim Yok	4 Önemli	5 Çok Önemli
B101. Başarılı icraat yapmalı					
B102. İyi bir lideri olmalı					
B103. İyi bir kadrosu olmalı					
B104. Dini ve milli değerlere önem vermeli					
B105. Atatürkçü ve laik olmalı					
B106. Milliyetçi olmalı					
B107. İyi bir programı ve politikası olmalı					
B108. İyi bir ideolojisi olmalı					

B11. Bir milletvekilinde aradığınız en önemli özellik nedir?

1. Cesur ve kararlı olması 2. Çalışkan olmalı 3. Ailesine bağlı olması 4. Karizmatik olması 5. Zengin olması 6. Dürüst ve namuslu olması 7. Diğer (belirtiniz).....

C1. Partinizin ideolojisi, politikaları veya “varlık sebebi” hakkında bilginiz var mı?

1. Hiç Yok 2. Çok az var 3. Bu konuda bir fikrim yok 4. Bilgi sahibiyim 5. Evet tam bilgim var

C2. Partinizin il başkanının ve yaşadığınız ilçedeki ilçe başkanının adını söyley misiniz?

İl Başkanı : İlçe Başkanı :

C3. Partinizin herhangi bir yerel veya genel seçimde açıkladığı “seçim beyannamesini” okudunuz mu?

1. Hiç okumadım 2. Çok az okudum 3. Bu konuda bir fikrim yok 4. Okudum 5. Evet hepsini okudum

C4. Partinizin ülkenin önemli konulardaki (demokrasi, ekonomi, dış politika gibi) politikaları hakkında bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?

1. Hiç bilgi sahibi değilim
2. Çok az bilgi sahibiyim
3. Bu konuda bir fikrim yok
4. Bazı konularda bilgi sahibiyim
5. Evet tam bilgi sahibiyim

C5. Üyesi olduğunuz parti liderinin konuşmalarının “basılı olduğu” bir kitabı veya kitapları okudunuz mu?

1. Hiç okumadım
2. Birkaç tanesini okudum
3. Böyle bir kitap yok
4. Çoğu kitabı sadece gözden geçirdim
5. Evet hepsini okudum

C6. Üyesi olduğunuz parti hakkında bilgileri kim aracılığı ile alıyorsunuz?

1. Gazete, radyo, TV
2. Partimin basılı yayını
3. Partimin Sosyal medyasını takip ederek
4. Partimin web sitesini ziyaret ederek
5. Partimden gelen maillerle
6. Arkadaşlar aracılığıyla
7. Diğer belirtiniz).....

D1. Ne zamandan beri bu partiye üyesiniz?

1. Bir seneden az
2. 1-3 sene arası
3. 4-6 sene arası
4. 7-10 sene arası
5. 11 seneden fazla

D2. Üye olduğunuz partideki göreviniz varsa aşağıdakilerinden hangisidir?

(Görevi olanlara sorunuz!)

1. Parti üyesi
2. Belediye Başkanı (eski veya yeni)
3. Belediye Meclis Üyesi
4. Eski il genel meclis üyesi
5. İl yönetim kurulu üyesi
6. İl başkanı
7. İlçe yönetim kurulu üyesi
8. İlçe başkanı
9. Disiplin kurulu üyesi
10. Demokrasi hakem kurulu üyesi
11. Mahalle yönetim kurulu üyesi
12. Sandık yönetim kurulu üyesi
13. Gençlik kolları yönetim kurulu üyesi
14. Kadın kolları yönetim kurulu üyesi
15. Genel Merkez YK üyesi
16. Genel Merkez Parti Meclisi Üyesi
17. Diğer

D3. Herhangi bir “görev” için seçimlerde (yerel, genel veya organ seçimleri) “aday” oldunuz mu?

1. Hiç adaylık başvurusu yapmadım.
2. Aday adayı oldum ve arkasından aday olamadım
3. Bu konuda bir fikrim yok
4. Aday adayı oldum arkasından çoğu zaman aday oldum.
5. Her göreve aday oldum.

D4. Partinizin yerel veya genel seçimlerde milletvekili, belediye başkanı veya meclis üyesi aday belirleme toplantısına katıldınız mı?

1. Hiç katılmadım
2. Evet il düzeyinde katıldım
3. Evet Genel Merkez düzeyinde katıldım
4. Bir fikrim yok
5. Evet ilçe düzeyinde katıldım

D5. Partinizin olağan il, ilçe, mahalle başkanları toplantısına katılır mısınız?

1. Hiç katılmam
2. Pek katılmam
3. Fikrim yok
4. Katılıyorum
5. Düzenli katılıyorum

D6. Hiç Partinizin siyasi bir kampanyasında aktif bir görev aldınız mı?

1. Hiç almadım
2. Nadiren aldım
3. Fikrim yok
4. Aldım
5. Sürekli aldım

D7. Partinizin yaptığı aşağıdaki etkinliklere hangi sıklıkta katılırsınız?

	1 <i>Hiç Katılmam</i>	2 <i>Belirli Gün Haftalarda</i>	3 <i>Kendi İsteğimle</i>	4 <i>Seçim Zamanı</i>	5 <i>Her Zaman Katılırım</i>
D71. Yemekli toplantı					
D72. Miting					
D73. İmza kampanyası					
D74. Konferans/seminer					
D75. Yürüyüş					
D76. Boykot					
D77. Forum					
D78. Hükümeti protesto eylemi					
D79. Siyasi içerikli olmayan eylemler					
D710. Anma, yıldönümü					
D711. Bilgilendirme toplantıları					
D712. Konserler					
D713. Şölenler					
D714. Nokta ziyaretleri					
D715. Tanıtım noktaları					
D716. Sportif faaliyetler					
D717. Gezi					
D718. Ödül törenleri					
D719. Açılışlar					

D8. Üyesi olduğunuz partiye hiç maddi olarak yardımda bulundunuz mu?

1.Hayır bulunmadım 2.Çok az yardımda bulundum. 3.İhtiyaç duyuldukça durumuma göre bulunmaya çalışırım. 4.Zaman zaman yardım ederim. 5.Evet her zaman yardımda bulundum.

D9. Kamu görevlileriyle herhangi bir şekilde partiye gelen bir sorunun çözümü için görüştünüz mü?

1.Hayır görüşmedim 2. Nadiren görüştüm 3. Bu konuda bir fikrim yok 4.Sıklıkla görüştüm 5.Evet her zaman görüştüm

D10. Partinizin rozetini taşıy mısınız? Ya da partinizle ilgili afiş vs. leri arabanızda sürekli bulundurur musunuz?

1.Hayır hiç rozet taşıyamam ve afiş bulundurmam
2.Nadiren rozet taşıy ve afiş bulundururum
3.Bu konuda bir fikrim yok
4.Zaman zaman rozet taşıy ve afiş bulundururum
5.Evet rozet taşıyım ve afiş bulundururum

D11. Partinize yeni üye kazandırmak için ne tür faaliyetlerde bulundunuz?

1.Ev sohbetleri 2.Esnaf ziyaretleri 3.Mektup gönderme 4.Salon toplantıları 5.Hemşeri dernekleri ziyareti 6.Kahvaltı/yemek organizasyonu 7. Diğer:

D12. Bulduğunuz ortamlarda siyaset konuşulunca hemen siyasi bir tartışma başlatır mısınız?

1. Hayır hiçbir zaman başlatmam 2. Çoğu zaman başlatmam 3. Bir fikrim yok 4. Zaman zaman başlatırım 5. Evet her zaman başlatırım

D13. Partinizin parti üyeleri için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan eğitimlerine katıldınız mı?

1. Hayır katılmadım 2. Nadiren katıldım 3. Bu konuda bir fikrim yok 4. Zaman zaman katıldım 5. Evet katıldım

D14. Partinizin düzenlediği “siyaset okulu VEYA siyaset akademisi” gibi bir eğitim etkinliğine hiç katıldınız mı?

1. Hiç katılmadım 2. Pek katılmadım 3. Fikrim yok 4. Bir tanesine katıldım 5. Çok fazla sayıda katıldım

D15. Aşağıdaki doküman ya da kitapçıkları okudunuz mu?

	<i>1</i> <i>Hiç Okumadım</i>	<i>2</i> <i>Nadiren Okudum</i>	<i>3</i> <i>Bir fikrim yok</i>	<i>4</i> <i>Ara Sıra Okudum</i>	<i>5</i> <i>Hepsini Okudum</i>
D151. Seçim rehberi					
D152. Kongre yönetmeliği					
D153. Parti tüzüğü					
D154. Seçime doğru yapılacaklar					
D155. Parti teşkilatı iç yönetmeliği					
D156. Parti programı					
D157. Liderin konuşmalarının olduğu kitap					
D158. Siyasi partiler kanunu					

D16. Yaşadığınız ilçedeki “kent konseyinin” etkinliklerine katılır mısınız?

1. Hayır hiçbir etkinliğine katılmam 2. Nadiren katılırım 3. Bir fikrim yok 4. Zaman zaman katılırım 5. Evet her etkinliğine katılırım

E1. Partinizin genel olarak politikalarından memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim 2. Memnun değilim 3. Fikrim yok 4. Memnunum 5. Çok memnunum

E2. Siyasetle uğraşan birisi olarak karşılaştığınız en önemli sorun nedir?

1. Aile sorumlulukları 2. Toplumun önyargısı 3. Partideki eşitsiz muamele 4. Partideki ekipçilik 5. Partideki hemşericilik 6. Partideki “kimlik” siyaseti 7. Diğer (belirtiniz).....

F1. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

1. Hayır çalışmıyorum 2. Evet çalışıyorum 3. Diğer (belirtiniz).....

F2. Ne iş yapıyorsunuz? (Çalışanlara sorunuz!)

1.Devlette memur 2.Özel sektörde maaşlı 3.Kendi adına işletmesi olan 4.Serbest meslek sahibi (diplomalı) 5.Diğer (belirtiniz).....

F3. Yaşınız? Cinsiyetiniz?

..... 1. Erkek 2. Kadın

F4. Medeni Durumunuz nedir?

1.Bekar 2.Evli 3.Boşanmış/dul 4.Diğer (belirtiniz).....

F5. Çocuğunuz var mı? Varsa kaç tane var?

1.Yok 2.Var Tane

F6. Eğitiminiz?

1.Okur-yazar değil 2.Beş yıllık İlkokul 3.Ortaokul/ilköğretim
4.Lise 5.Üniversite 6.Yüksek lisans/doktora

F7. Hanenizin aylık toplam geliri/kazancı yaklaşık olarak ne kadardır?

1. 0-1000 TL 2. 1001-2000 TL 3. 2001-3000 TL
4. 3001-5000 TL 5. 5001-10.000 TL 6. 10.000 TL ve üstü

F8. Aşağıdaki kimlikler size hangi ölçüde uyar?

	1 Hiç Uymaz	2 Uymaz	3 Bir fikrim Yok	2 Uyar	3 Çok Uyar
F81.Atatürkçü					
F82.Milliyetçi					
F83.İslamcı					
F84.Muhafazakâr					
F85.Demokrat					
F86.Feminist					
F87.Liberal					
F88.Sosyal demokrat					
F89.Sosyalist					

F9. Aşağıdaki partileri kendinize hangi düzeyde yakın buluyorsunuz

	1 Çok Uzak	2 Uzak	3 Fikrim Yok	4 Yakın	5 Çok Yakın
F91.Ak Parti					
F92.CHP					
F93.MHP					
F94.HDP					

F95.SP					
F96.BBP					
F97 Vatan Partisi					

F10. Aşağıdaki seçenekleri size uygun olma durumuna göre işaretleyiniz?

	1 <i>Hiç yapmam</i>	2 <i>Çok Az Yaparım</i>	3 <i>Fikrim Yok</i>	4 <i>Ara Sıra Yaparım</i>	5 <i>Düzenli Yaparım</i>
F101 Sigara İçmek					
F102 Tiyatroya Gitmek					
F103 Sinemaya Gitmek					
F104 Ramazan'da Oruç Tutmak					
F105 İçki İçmek					
F106 Cuma Namazı Kılmak					
F107 Beş Vakit Namaz Kılmak					

*Telefon numaranız? (Bu bilgi anketin yapılıp yapılmadığını kontrol etmek için alınmaktadır) :
.....

ANKETİN YAPILDIĞI YER	İL : <i>İstanbul</i>	İLÇE :
Anketörün Adı ve Soyadı	:	

Tarih	:	İmza	:
Supervisor	:	İmza	:

Ek-2: Mülakat Soruları

Sayın Katılımcı

Bu mülakat çalışması, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında *Doktora Çalışmasında kullanılmak üzere* Orhan Albayrak tarafından yapılmaktadır. Araştırmanın amacı, siyasi parti üyelerinin siyasi katılım düzeyini tespit etmektir. Verdiğiniz bilgiler bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Ankete katılanların kimliği hiç kimse tarafından bilinmeyecektir. Ankete katıldığınız için çok teşekkür ederiz.

A. PARTİ ÜYESİ PROFİLİ

1. Evli misiniz?
2. Çocuğunuz var mı? Varsa kaç çocuğunuz var?
3. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?
4. Kaç yıldır parti üyesisiniz?
5. Üye olduğunuz Partide bir göreviniz var mı? Varsa göreviniz nedir?
6. Bu görevi kaç yıldan beri yapıyorsunuz?

B. İLGİ VE ÖNEMSEME DÜZEYİ

1. Parti Üyesi oluşunuzu biraz anlatır mısınız? Neden partiye girmeye ihtiyaç duydunuz?
2. Aile yaşamı ile parti yaşamını (siyasi yaşam) nasıl dengeliyorsunuz?
3. Aile çevrenizin bir parti üyesi olarak size bakışı nasıldır? Sizi takdir edip destekliyorlar mı?
4. Yakın çevrenizin bir parti üyesi olarak size bakışı nasıldır? Sizi takdir edip destekliyorlar mı?
5. Sizce Türkiye’de toplum parti üyesi olanlara nasıl bakıyor?
6. Sizce yasalar insanların parti üyesi olması ve karar vericileri etkilemesi için yeterli midir?
7. Sizce insanların parti üyesi olmaya özendirmek doğru mudur? Eğer doğruysa bunun için neler yapılmalıdır?

C. PARTİ ÜYESİ VE SİYASETE BAKIŞ

1. Sizce parti üyesi olan insanların Türkiye’de karşılaştığı en önemli sorunlar nelerdir?
2. Yeni bir parti üyesiyle eski bir parti üyesinin karşılaştıracak olursanız ne gibi avantaj ve dezavantajlar söz konusudur?

3. Türkiye’de parti üyesi olan insanların olmayanlarla karşılaştırıldığında daha avantajlı bir şekilde yükseldiğini ve önemli mevkilere geldiğini düşünüyor musunuz?
4. Eğer parti üyeleri bürokraside ve diğer alanlarda daha hızlı yükseliyorsa sizce bunun nedeni nedir; bunun arkasında rol oynayan faktörler nelerdir?
5. Parti üyesi olmayan insanların bürokraside olanlara göre **yükselememesinde** partiye üye olmamasından kaynaklanan nedenlerin olduğunu düşünüyor musunuz?
6. Sizce parti üyesi olmayanlar siyasetle ilgili karar verici mevkilerde parti üyesi olanlarla aynı şekilde başarılı olabilirler mi?
7. “Parti üyesi veya değil hangi mevkide olursanız olun, herhangi bir konuda partinin söylediği esastır” Siz bu görüşe katılıyor musunuz?
8. Parti üyesi olarak bakıldığında Meclislerde alınan “**grup kararlarının**” doğru olduğunu düşünüyor musunuz?
9. Parti tüzüğü’nün “mevcut konjonktüre göre” sürekli değişmesi sizce doğru mudur?
10. Parti üst yönetiminin pozisyonlarını korumak için seçimlerde en alt birim olan “delegeleri” istediği gibi ayarlamasını nasıl karşılıyorsunuz?
11. Seçimle gelen (kongrede) il veya ilçe başkanının genel merkez tarafından görevden alınmasını doğru buluyor musunuz? (Yasal yanlış yapmadığı halde)
12. “Parti kademeleri “yıl” veya “bir veya iki kez” olmak şeklinde sınırlandırılmalıdır. Yani ilçe başkanı 3 yıl kalabilir veya 2 kez seçilebilir gibi”. Bu konuda istisnalar sizce doğru mudur?
13. “Parti üyesi olmayan ama liyakat ve ehliyet sahibi insanlar yerel meclislerle TBMM’de daha fazla sayıda yer almalıdır?” Sizce bu doğru mudur? Doğru ise bunun için neler yapılmalıdır?
14. Sizin tecrübelerinize göre parti üyelerinin partilerde karşılaştığı en önemli sorunlar nelerdir?
15. Size göre partiler parti üyelerine gereken önemi veriyorlar mı? Parti üyelerinin siyasette yükselmesi için partiler gerekli ortamı sağlıyor mu?
16. “Adam adamıyla kuş kanadıyla uçar” sözü “partide yükselmek için en geçerli formüldür” cümlesi sizce doğru mudur?
17. Erkeklerin tüm partilerde daha fazla oranda önemli mevkilerde bulunmasını neye bağlıyorsunuz?
18. Siyasi partilerde kadınların da erkekler kadar yöneticilik pozisyonuna gelmeleri için sizce neler yapılmalıdır? Ne gibi önerilerde bulunursunuz?
19. Sizce Türkiye’de en fazla kadın dostu olan parti hangisidir? Hangi parti kadınlara daha fazla şans ve imkân sunuyor?
20. Genel olarak değerlendirecek olursanız, partinizde hak ettiğiniz yerde olduğunuzu düşünüyor musunuz?

21. Parti üyelerinin siyasette hakkaniyet çerçevesinde yükselmesi konusunda kendi partinizi diğer partilerle karşılaştıracak olursanız neler söylersiniz? Kendi tecrübenize dayanarak neler söylemek istersiniz?

D.BİLGİ DÜZEYİ

1. Partinizin il başkanının ve yaşadığınız ilçedeki ilçe başkanının adını biliyor musunuz?
2. Partinizin seçim beyannamesini, parti tüzüğünü, siyasi partiler kanununu hiç okudunuz mu? Ya da önemli konularda (ekonomi, demokrasi vs) parti politikalarına ait kitaplar okur musunuz?
3. Hangi TV’yi sürekli izlersiniz? Partiye ait bilgileri nereden edirsiniz?
4. Partinizi nasıl konumlandırıyorsunuz? Liberal, sol, sosyal demokrat, muhafazakâr, muhafazakâr demokrat vs.?

E. EYLEM DÜZEYİ

1. Parti üyelerinin sorunların çözümü için bürokrasi ile ilişkileri nasıl olmalıdır? Bu konuda nasıl bir yol izlenmelidir?
2. Sizce bir parti üyesi bir devlet kurumuna gidip “brifing” isteyebilir mi?
3. Siz bir parti üyesi olarak hangi sorunu bürokrasiye nasıl taşıdınız? Sorunu çözdünüz mü?
4. Partiye gelen sorunlar sınıflandırılıyor mu? Nasıl çözülüyor?
5. İlçe düzeyinde partinin ilçe teşkilatı; il düzeyinde partinin il teşkilatı bürokratların atamasında ve görevden alınmasında etkili olmalı mıdır?
6. “Herhangi bir bürokratin icraatları iktidardaki partiyi çok ilgilendirir. Çünkü icraatın sonucu halkı etkiler, bedelini de siyaset kurumu öder” cümlesine katılıyor musunuz?
7. Hiç parti mitingine katıldınız mı? Yoksa TV’den mi izlersiniz?
8. Parti liderinizin diğer illerde yaptığı miting veya etkinliklere katılır mısınız? Neden?
9. “Seçim sandıkta kazanılır” cümlesinden ne anlıyorsunuz?

MÜLAKAT YAPILAN KİŞİ

Adı ve Soyadı
Görev Yaptığı Parti
Partideki Görevi
Bulunduğu il
Mülakat Yapan
Mülakat Tarihi

Ek-3: SPSS Bağımsız t-testi Tablosu

		Independent Samples Test								
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?	Equal variances assumed	,620	,431	-1,321	529	,187	-,101	,076	-,250	,049
	Equal variances not assumed			-1,318	484,153	,188	-,101	,076	-,251	,049
Gazete okuyor musunuz?	Equal variances assumed	2,184	,140	-6,315	520	,000	-,708	,112	-,929	-,488
	Equal variances not assumed			-6,268	466,299	,000	-,708	,113	-,930	-,486
Kitap okuyor musunuz?	Equal variances assumed	7,760	,006	-4,266	526	,000	-,470	,110	-,686	-,253
	Equal variances not assumed			-4,224	467,920	,000	-,470	,111	-,688	-,251
İnternet kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız ne sıklıkta kullanıyorsunuz?	Equal variances assumed	,153	,696	-,749	528	,454	-,068	,091	-,246	,110
	Equal variances not assumed			-,751	494,666	,453	-,068	,090	-,245	,110
Facebook	Equal variances assumed	16,820	,000	-4,226	505	,000	-,447	,106	-,655	-,239
	Equal variances not assumed			-4,355	499,184	,000	-,447	,103	-,649	-,245
Twitter	Equal variances assumed	5,529	,019	6,278	447	,000	,844	,134	,580	1,108
	Equal variances not assumed			6,201	345,622	,000	,844	,136	,576	1,111

Youtube	Equal variances assumed	,087	,768	1,993	452	,047	,241	,121	,003	,479
	Equal variances not assumed			1,986	380,978	,048	,241	,121	,002	,479
Whatsapp	Equal variances assumed	4,788	,029	1,659	501	,098	,154	,093	-,028	,336
	Equal variances not assumed			1,679	468,689	,094	,154	,092	-,026	,333
Messenger	Equal variances assumed	3,576	,059	-2,750	426	,006	-,366	,133	-,628	-,104
	Equal variances not assumed			-2,777	396,553	,006	-,366	,132	-,625	-,107
Instagram	Equal variances assumed	5,813	,016	1,471	456	,142	,192	,131	-,065	,449
	Equal variances not assumed			1,443	366,593	,150	,192	,133	-,070	,454
Bip	Equal variances assumed	41,989	,000	3,531	358	,000	,358	,101	,159	,558
	Equal variances not assumed			3,907	356,629	,000	,358	,092	,178	,538
Telegram	Equal variances assumed	10,718	,001	1,855	351	,064	,189	,102	-,011	,390
	Equal variances not assumed			1,941	320,718	,053	,189	,097	-,003	,381
Partinizin sosyal medya hesaplarını takip ediyor musunuz?	Equal variances assumed	,535	,465	,840	520	,401	,096	,114	-,128	,320
	Equal variances not assumed			,833	467,955	,405	,096	,115	-,130	,322
Partinize ait bir belediye başkanı veya milletvekili başka partiye geçse partinizi değiştirir misiniz?	Equal variances assumed	,010	,920	,043	514	,966	,003	,073	-,140	,146

	Equal variances not assumed			,042	454,810	,966	,003	,074	-,141	,148
Aile çevrenizde siyasetle uğraşan başka bir kimse var mı?	Equal variances assumed	20,186	,000	-1,857	501	,064	-,247	,133	-,508	,014
	Equal variances not assumed			-1,817	424,911	,070	-,247	,136	-,514	,020
Parti Başkanı	Equal variances assumed	1,092	,297	1,750	422	,081	,265	,152	-,033	,563
	Equal variances not assumed			1,744	374,596	,082	,265	,152	-,034	,564
Milletvekili	Equal variances assumed	,721	,396	2,909	442	,004	,464	,160	,151	,778
	Equal variances not assumed			2,889	386,449	,004	,464	,161	,148	,780
Belediye Başkanı	Equal variances assumed	,835	,361	2,933	419	,004	,459	,157	,151	,767
	Equal variances not assumed			2,924	373,140	,004	,459	,157	,150	,768
Büyükşehir meclis üyesi	Equal variances assumed	,154	,695	3,683	430	,000	,576	,156	,269	,883
	Equal variances not assumed			3,646	360,499	,000	,576	,158	,265	,887
Belediye meclis üyesi	Equal variances assumed	4,812	,029	2,858	451	,004	,432	,151	,135	,729
	Equal variances not assumed			2,836	397,784	,005	,432	,152	,133	,732
İl Başkanı	Equal variances assumed	5,273	,022	2,897	412	,004	,446	,154	,143	,749
	Equal variances not assumed			2,924	377,575	,004	,446	,153	,146	,746

İlçe Başkanı	Equal variances assumed	,585	,445	1,316	429	,189	,204	,155	-,101	,509
	Equal variances not assumed			1,309	382,637	,191	,204	,156	-,102	,511
Sizce üye olduğunuz parti size "parti üyesi olarak" gerekli önemi veriyor mu?	Equal variances assumed	,007	,935	,044	514	,965	,006	,129	-,247	,258
	Equal variances not assumed			,044	476,104	,965	,006	,129	-,247	,258
Sizce parti üyeleri partinizde hak ettikleri yere gelebiliyorlar mı?	Equal variances assumed	3,934	,048	1,854	511	,064	,230	,124	-,014	,474
	Equal variances not assumed			1,870	490,273	,062	,230	,123	-,012	,472
Başka bir parti yakın akrabalarınızdan birini aday yaparsa o partiye destek verir misiniz?	Equal variances assumed	5,910	,015	,518	513	,605	,050	,097	-,141	,242
	Equal variances not assumed			,528	503,007	,598	,050	,096	-,137	,238
Başarılı icraat yapmalı	Equal variances assumed	,335	,563	,638	463	,524	,047	,073	-,097	,190
	Equal variances not assumed			,658	438,687	,511	,047	,071	-,092	,185
İyi bir lideri olmalı	Equal variances assumed	9,344	,002	2,513	469	,012	,151	,060	,033	,268
	Equal variances not assumed			2,482	385,991	,013	,151	,061	,031	,270
İyi bir kadrosu olmalı	Equal variances assumed	4,125	,043	1,790	461	,074	,101	,056	-,010	,212
	Equal variances not assumed			1,795	403,010	,073	,101	,056	-,010	,212
Dini ve milli değerlere önem vermeli	Equal variances assumed	102,262	,000	10,449	435	,000	,975	,093	,791	1,158

	Equal variances not assumed			8,851	203,041	,000	,975	,110	,758	1,192
Atatürkçü ve laik olmalı	Equal variances assumed	219,650	,000	-14,304	447	,000	-1,600	,112	-1,820	-1,380
	Equal variances not assumed			-15,326	348,628	,000	-1,600	,104	-1,805	-1,395
Milliyetçi olmalı	Equal variances assumed	23,029	,000	4,154	428	,000	,474	,114	,250	,698
	Equal variances not assumed			3,826	252,962	,000	,474	,124	,230	,718
İyi bir programı ve politikası olmalı	Equal variances assumed	,233	,630	,376	455	,707	,024	,063	-,100	,147
	Equal variances not assumed			,390	435,994	,696	,024	,060	-,095	,142
İyi bir programı ve politikası olmalı	Equal variances assumed	17,209	,000	-2,181	454	,030	-,155	,071	-,294	-,015
	Equal variances not assumed			-2,302	453,997	,022	-,155	,067	-,287	-,023
Partinizin ideolojisi, politikaları veya "varlık sebebi" hakkında bilginiz var mı?	Equal variances assumed	3,944	,048	,015	518	,988	,002	,108	-,210	,214
	Equal variances not assumed			,015	503,356	,988	,002	,107	-,208	,211
Partinizin herhangi bir yerel veya genel seçimde açıkladığı "seçim beyanamesini" okudunuz mu?	Equal variances assumed	2,836	,093	-1,435	521	,152	-,171	,119	-,404	,063
	Equal variances not assumed			-1,439	491,898	,151	-,171	,119	-,403	,062
Partinizin ülkenin önemli konulardaki (demokrasi, ekonomi, dış politika gibi) politikaları hakkında bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Equal variances assumed	7,039	,008	-,427	522	,670	-,045	,105	-,251	,162
	Equal variances not assumed			-,434	508,759	,665	-,045	,103	-,248	,158

Üyesi olduğunuz parti liderinin konuşmalarının "başlı olduğu" bir kitabı veya kitapları okudunuz mu?	Equal variances assumed	,346	,557	-,701	510	,484	-,092	,131	-,349	,165
	Equal variances not assumed			-,699	472,889	,485	-,092	,131	-,349	,166
Ne zamandan beri bu partiye üyesiniz?	Equal variances assumed	,199	,656	-1,511	510	,131	-,177	,117	-,407	,053
	Equal variances not assumed			-1,506	461,778	,133	-,177	,118	-,408	,054
Herhangi bir "görev" için seçimlerde (yerel, genel veya organ seçimleri) "aday" oldunuz mu?	Equal variances assumed	1,181	,278	-,958	511	,338	-,096	,101	-,294	,101
	Equal variances not assumed			-,959	477,069	,338	-,096	,100	-,294	,101
Yemekli toplantı	Equal variances assumed	3,952	,047	6,151	435	,000	,879	,143	,598	1,160
	Equal variances not assumed			5,991	326,485	,000	,879	,147	,591	1,168
Miting	Equal variances assumed	2,669	,103	1,974	492	,049	,216	,109	,001	,431
	Equal variances not assumed			1,949	432,659	,052	,216	,111	-,002	,434
İmza kampanyası	Equal variances assumed	,010	,919	-,426	440	,670	-,062	,144	-,345	,222
	Equal variances not assumed			-,427	410,052	,670	-,062	,144	-,345	,222
Konferans/Seminer	Equal variances assumed	1,387	,240	1,615	438	,107	,232	,144	-,050	,515
	Equal variances not assumed			1,606	372,865	,109	,232	,145	-,052	,517
Yürüyüş	Equal variances assumed	4,408	,036	1,285	458	,200	,165	,128	-,087	,417

	Equal variances not assumed			1,271	404,468	,205	,165	,130	-,090	,420
Boykot	Equal variances assumed	5,485	,020	-1,952	408	,052	-,337	,173	-,677	,002
	Equal variances not assumed			-1,975	387,684	,049	-,337	,171	-,673	-,001
Forum	Equal variances assumed	,114	,736	-1,507	376	,133	-,263	,174	-,605	,080
	Equal variances not assumed			-1,511	343,367	,132	-,263	,174	-,605	,079
Hükümeti protesto eylemi	Equal variances assumed	27,297	,000	-11,171	386	,000	-1,713	,153	-2,015	-1,412
	Equal variances not assumed			-10,853	312,597	,000	-1,713	,158	-2,024	-1,403
Siyasi içerikli olmayan eylemler	Equal variances assumed	1,236	,267	-3,767	384	,000	-,612	,162	-,932	-,293
	Equal variances not assumed			-3,762	349,765	,000	-,612	,163	-,932	-,292
Anma, yıldönümü	Equal variances assumed	,000	,999	-1,137	433	,256	-,163	,143	-,444	,119
	Equal variances not assumed			-1,140	394,321	,255	-,163	,143	-,443	,118
Bilgilendirme toplantıları	Equal variances assumed	2,842	,093	1,492	433	,136	,209	,140	-,066	,484
	Equal variances not assumed			1,481	382,019	,139	,209	,141	-,068	,486
Konserler	Equal variances assumed	,645	,422	-1,160	403	,247	-,180	,155	-,485	,125
	Equal variances not assumed			-1,157	366,200	,248	-,180	,156	-,486	,126

Şölenler	Equal variances assumed	,120	,729	-,101	397	,920	-,016	,159	-,328	,296
	Equal variances not assumed			-,101	343,238	,920	-,016	,159	-,329	,297
Nokta ziyaretleri	Equal variances assumed	10,822	,001	4,438	410	,000	,664	,150	,370	,957
	Equal variances not assumed			4,309	307,656	,000	,664	,154	,361	,967
Tanıtım toplantıları	Equal variances assumed	8,364	,004	3,986	408	,000	,588	,148	,298	,879
	Equal variances not assumed			3,894	319,065	,000	,588	,151	,291	,886
Sportif faaliyetler	Equal variances assumed	,109	,742	1,976	394	,049	,318	,161	,002	,634
	Equal variances not assumed			1,964	331,881	,050	,318	,162	,000	,636
Gezi	Equal variances assumed	,038	,846	1,627	405	,104	,248	,152	-,052	,547
	Equal variances not assumed			1,616	347,912	,107	,248	,153	-,054	,550
Ödül törenleri	Equal variances assumed	6,533	,011	1,759	396	,079	,289	,164	-,034	,612
	Equal variances not assumed			1,727	316,895	,085	,289	,167	-,040	,618
Açılışlar	Equal variances assumed	,298	,585	3,471	437	,001	,525	,151	,228	,823
	Equal variances not assumed			3,440	368,174	,001	,525	,153	,225	,825
Üyesi olduğunuz partiye hiç maddi olarak yardımında bulundunuz mu?	Equal variances assumed	,070	,791	-4,477	507	,000	-,554	,124	-,797	-,311

	Equal variances not assumed			-4,443	460,625	,000	-,554	,125	-,799	-,309
Kamu görevlileriyle herhangi bir şekilde partiye gelen bir sorunun çözümü için görüştünüz mü?	Equal variances assumed	4,233	,040	,863	502	,389	,107	,124	-,137	,352
	Equal variances not assumed			,871	489,662	,384	,107	,123	-,135	,350
Partinizin rozetini taşıyor musunuz? Ya da partinizle ilgili afiş vs. leri arabanızda sürekli bulundurur musunuz?	Equal variances assumed	3,147	,077	,583	504	,560	,082	,141	-,195	,359
	Equal variances not assumed			,579	458,584	,563	,082	,142	-,197	,361
Bulduğunuz ortamlarda siyaset konuşulunca hemen siyasi bir tartışma başlatır mısınız?	Equal variances assumed	,312	,577	,278	502	,781	,035	,125	-,211	,281
	Equal variances not assumed			,278	468,530	,781	,035	,126	-,212	,282
Partinizin düzenlediği "siyaset okulu veya siyaset akademisi" gibi bir eğitim etkinliğine hiç katıldınız mı?	Equal variances assumed	25,366	,000	-5,448	498	,000	-,792	,145	-1,078	-,506
	Equal variances not assumed			-5,370	441,243	,000	-,792	,148	-1,082	-,502
Partinizin parti üyeleri için hazırlanmış, parti programlarını halka anlatan eğitimlerine katıldınız mı?	Equal variances assumed	5,702	,017	1,493	503	,136	,206	,138	-,065	,476
	Equal variances not assumed			1,480	455,576	,140	,206	,139	-,067	,478
Seçim Rehberi	Equal variances assumed	5,661	,018	-,862	463	,389	-,122	,141	-,400	,156
	Equal variances not assumed			-,873	439,977	,383	-,122	,140	-,396	,153
Kongre yönetmeliği	Equal variances assumed	,024	,878	-2,837	419	,005	-,455	,160	-,770	-,140
	Equal variances not assumed			-2,839	375,660	,005	-,455	,160	-,770	-,140

Parti tüzüğü	Equal variances assumed	21,846	,000	-4,434	453	,000	-,659	,149	-,951	-,367
	Equal variances not assumed			-4,490	439,318	,000	-,659	,147	-,948	-,371
Seçime doğru yapılacaklar	Equal variances assumed	3,522	,061	,782	441	,435	,107	,137	-,162	,377
	Equal variances not assumed			,769	372,933	,443	,107	,139	-,167	,381
Parti teşkilatı iç yönetmeliği	Equal variances assumed	,241	,624	-,729	414	,466	-,119	,163	-,440	,202
	Equal variances not assumed			-,724	343,417	,469	-,119	,164	-,442	,204
Parti programı	Equal variances assumed	,062	,803	-,995	448	,320	-,144	,144	-,427	,140
	Equal variances not assumed			-,994	414,655	,321	-,144	,145	-,428	,140
Liderin konuşmalarının olduğu kitap	Equal variances assumed	1,156	,283	-,225	421	,822	-,037	,162	-,356	,283
	Equal variances not assumed			-,224	364,946	,823	-,037	,163	-,357	,284
Siyasi partiler kanunu	Equal variances assumed	,617	,433	-3,000	436	,003	-,478	,159	-,791	-,165
	Equal variances not assumed			-3,004	394,343	,003	-,478	,159	-,791	-,165
Yaşadığımız ilçedeki "kent konseyinin" etkinliklerine katılır mısınız?	Equal variances assumed	3,931	,048	-,473	498	,637	-,057	,121	-,296	,181
	Equal variances not assumed			-,470	460,043	,639	-,057	,122	-,298	,183
Partinizin genel olarak politikalarından memnun musunuz?	Equal variances assumed	24,604	,000	4,771	508	,000	,446	,094	,263	,630

	Equal variances not assumed			4,684	435,518	,000	,446	,095	,259	,634
Hanenizin aylık toplam geliri/kazancı yaklaşık olarak ne kadardır?	Equal variances assumed	,299	,585	,016	480	,987	,002	,121	-,237	,241
	Equal variances not assumed			,016	468,662	,987	,002	,121	-,235	,239
Atatürkçü	Equal variances assumed	287,120	,000	-25,256	443	,000	-2,460	,097	-2,651	-2,268
	Equal variances not assumed			-25,897	299,220	,000	-2,460	,095	-2,647	-2,273
Milliyetçi	Equal variances assumed	13,043	,000	1,385	424	,167	,154	,111	-,064	,372
	Equal variances not assumed			1,307	286,040	,192	,154	,118	-,078	,385
İslamcı	Equal variances assumed	25,460	,000	18,907	399	,000	2,112	,112	1,892	2,332
	Equal variances not assumed			17,149	221,312	,000	2,112	,123	1,869	2,355
Muhafazakâr	Equal variances assumed	17,808	,000	19,374	406	,000	2,174	,112	1,953	2,394
	Equal variances not assumed			17,772	227,030	,000	2,174	,122	1,933	2,415
Demokrat	Equal variances assumed	20,741	,000	-6,905	394	,000	-,746	,108	-,959	-,534
	Equal variances not assumed			-7,291	393,827	,000	-,746	,102	-,948	-,545
Feminist	Equal variances assumed	50,062	,000	-6,982	351	,000	-,830	,119	-1,063	-,596
	Equal variances not assumed			-6,487	224,595	,000	-,830	,128	-1,082	-,578

Liberal	Equal variances assumed	12,260	,001	-4,397	335	,000	-,592	,135	-,857	-,327
	Equal variances not assumed			-4,249	251,234	,000	-,592	,139	-,866	-,318
Sosyal demokrat	Equal variances assumed	52,068	,000	-	400	,000	-	,114	-2,487	-2,040
	Equal variances not assumed			-	376,105	,000	-	,112	-2,483	-2,044
Sosyalist	Equal variances assumed	5,472	,020	-	374	,000	-	,125	-2,560	-2,069
	Equal variances not assumed			-	366,993	,000	-	,123	-2,556	-2,072
Ak Parti	Equal variances assumed	3,498	,062	58,030	436	,000	3,604	,062	3,482	3,726
	Equal variances not assumed			56,730	275,905	,000	3,604	,064	3,479	3,729
CHP	Equal variances assumed	19,230	,000	-	451	,000	-	,059	-3,690	-3,457
	Equal variances not assumed			-	379,006	,000	-	,059	-3,689	-3,458
MHP	Equal variances assumed	34,099	,000	21,300	386	,000	2,244	,105	2,037	2,452
	Equal variances not assumed			23,812	385,242	,000	2,244	,094	2,059	2,430
HDP	Equal variances assumed	139,490	,000	-8,751	376	,000	-,864	,099	-1,059	-,670
	Equal variances not assumed			-7,840	209,141	,000	-,864	,110	-1,082	-,647
SP	Equal variances assumed	5,048	,025	-1,949	364	,052	-,187	,096	-,376	,002

	Equal variances not assumed			-1,890	269,666	,060	-,187	,099	-,383	,008
BBP	Equal variances assumed	134,759	,000	14,816	374	,000	1,840	,124	1,596	2,084
	Equal variances not assumed			17,095	354,891	,000	1,840	,108	1,629	2,052
Vatan Partisi	Equal variances assumed	6,627	,010	1,449	366	,148	,121	,084	-,043	,286
	Equal variances not assumed			1,485	337,546	,139	,121	,082	-,039	,282
Sigara İçmek	Equal variances assumed	8,369	,004	-3,530	461	,000	-,595	,169	-,927	-,264
	Equal variances not assumed			-3,503	404,177	,001	-,595	,170	-,930	-,261
Tiyatroya Gitmek	Equal variances assumed	4,440	,036	-7,980	465	,000	-,959	,120	-1,195	-,723
	Equal variances not assumed			-8,029	440,059	,000	-,959	,119	-1,194	-,724
Sinemaya Gitmek	Equal variances assumed	15,803	,000	-4,117	467	,000	-,484	,118	-,715	-,253
	Equal variances not assumed			-4,175	450,709	,000	-,484	,116	-,712	-,256
Ramazanda Oruç Tutmak	Equal variances assumed	512,588	,000	18,100	447	,000	2,067	,114	1,842	2,291
	Equal variances not assumed			15,190	203,996	,000	2,067	,136	1,799	2,335
İçki İçmek	Equal variances assumed	136,141	,000	-18,963	426	,000	-,2020	,107	-2,229	-1,811
	Equal variances not assumed			-17,452	264,172	,000	-,2020	,116	-2,248	-1,792

Cuma Namazı Kılmak	Equal variances assumed	11,375	,001	11,821	407	,000	1,886	,160	1,572	2,199
	Equal variances not assumed			11,643	326,613	,000	1,886	,162	1,567	2,204
Beş Vakit Namaz Kılmak	Equal variances assumed	13,650	,000	19,830	447	,000	2,388	,120	2,151	2,625
	Equal variances not assumed			18,703	283,838	,000	2,388	,128	2,137	2,639

ÖZGEÇMİŞ

Orhan ALBAYRAK

Bahçelievler Mah. Bozkır S. No:3 Bahçelievler/İstanbul

e-mail : orhan.albayrak@std.izu.edu.tr; orhan.albayrak@gmail.com

A. EĞİTİM

Doktora: İZÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Siyaset Bilimi Bilim Dalı, 2016-2020, İstanbul

Yüksek Lisans: İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Elektrik-Elektronik Anabilim Dalı, Kontrol ve Bilgisayar Programı, 1982-1984, İstanbul

Lisans: İTÜ, Elektrik Fakültesi, Elektronik ve Haberleşme Bölümü, 1977-1982, İstanbul

B. AKADEMİK DENEYİM

* Araştırma asistanı-TÜBİTAK-Gebze Araştırma Merkezi, 1982-1984

C. YAYINLAR

1-Uluslararası Göç ve Kültürel Etkileşim Sempozyumu (Migration and Cultural Interaction), Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2-3 Nisan 2018, İstanbul, Düzenleyici ve Editör

İlhan, M. M., & Albayrak, O. (Eds.). (2019). Göç ve kültürel etkileşim = Migration and cultural interaction (p. 862). Retrieved from <https://www.izu.edu.tr/arastirma/izu-yayinlari/kitaplar>

<https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/1210#sthash.qSrrgBno.dpbs>

https://www.izu.edu.tr/docs/default-source/kitaplar/iz%C3%BC-yay-no-28---g%C3%B6%C3%A7-ve-k%C3%BClt%C3%BCrel-etkile%C5%9Fim.pdf?sfvrsn=15679879_2

2- The 2nd International Conference on Social Science in The Muslim World. Society and Culture in The Muslim World'de aşağıdaki başlıkla kabul edilmiş bir bildiri.

“Comparing the political participation of party members within the two main parties (JDP, Justice and Development Party and RPP, Republican People Party) one from the center right and the other from the center left in İstanbul in relation to media usage and expectations”

Konferans Mayıs 2020’de yapılması planlanırken Pandemi dolayısıyla 15-16 Mayıs 2021’ de yapılmak üzere ertelenmiştir.

D. DENEYİM

2002 – 2009	Ak Parti İstanbul İl Bşk. Yrd., YK Üyesi, SKM YK Üyesi
12.Haziran.2011	Edirne Milletvekili Seçimleri, SKM Üyesi
07.Haziran.2015	Urfa Milletvekili Seçimleri, SKM Seçim Sorumlusu
30.Mart.2014	Muş Yerel Yönetim Seçimleri, SKM Başkanı
2009 – 2013	AER (Assembly of Europe Regions) Üyesi-İstanbul Temsilcisi
2011 – 2013	AER Kadın Girişimciler Çalışma Grubu Başkanı
2004 – 2009	İTO Meclis Üyesi (Seçilmiş)
2009 – 2014	İTO Meclis Üyesi (Seçilmiş)
2018 –	İTO Meclis Üyesi (Seçilmiş)
2004 – 2009	İstanbul Ticaret Odası Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi
2004 – 2014	İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütevelli Heyeti Üyesi
2018 -	İstanbul Ticaret Üniversitesi Mütevelli Heyeti Üyesi
2009 – 2013	İstanbul İl Genel Meclis Üyesi
2011 – 2013	İstanbul İl Genel Meclis Başkan Vekili (Seçilmiş)
2018 –	Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği, Bşk. Yrd., YK Üyesi